

מהדורה מורחבת של

קונטרס קדושת הנישואין

מיועד לרבנים, מורי הוראה,

יושבי על מדין, עוסקי תורתו,

וכל מבקשי "דבר השם זו הלכה"

הדפסה ראשונה - ניסן תשע"ז

מהדורה שלישית עם תיקונים והוספות רבות - אלול תשע"ז

תוכן העניינים

בפתח הספר:

- ד מבוא: סקירה היסטורית קצרה על השתלשלות הסכמי קדם נישואין
ו עדות מהגר"ד פיינשטיין שליט"א בשם אביו מרן הגר"מ פיינשטיין זצ"ל בעל האגרות משה
ו החלטת מועצת הרבנות הראשית לישראל משנת תשמ"ו בראשות הגר"א שפירא והגר"מ אליהו
ז גם אנו הח"מ אוחזים בשיפולי גלימתם של הרבנים הראשיים זצ"ל
ח פסק הלכה מאת י"ג רבנים ואבדי"ם על שאלת כשרות גט שהושג כתוצאה מהסכם קדם נישואין
ט כרוז זעקת 20 גדולי ישראל נגד הסכמי קדם נישואין שהנהיגו הגופים הליברליים
י פסק הלכה מפורט בעניין הסכם קדם נישואין הכולל חיובי ממון לטרבני גט

אודות האיסור החמור של 'גט מעושה' כתוצאה מהסכם קדם נישואין:

- יא פסק דין מהראש"ל צ הגר"י ניסים זצ"ל (ועמו הגר"ש אלישיב זצ"ל והגר"ב ז'ולטי זצ"ל)
יא בירור הלכתי מאת בעל התשובות והנהגות שליט"א והגרא"ד אוירבך שליט"א
טז בירור הלכתי וטיטת פסק דין מאת הגר"ש שאנן זצ"ל בעל העיונים במשפט
כא בירור הלכתי וסיכום דינים מאת הגר"ד ליאור שליט"א בעל הדבר חברון
כב בירור הלכתי מאת הגר"ג אקסלרוד שליט"א בעל המגדל צופים
כד בירור הלכתי מאת הגר"א שלזינגר שליט"א בעל השואלין ודורשין
לו בירור הלכתי מאת הגרא"צ שיינפלד שליט"א ראב"ד הרבנות ירושלים
מה בירור הלכתי מאת הגר"ש זעפראני שליט"א בעל המשפט שלמה
מח בירור הלכתי מאת הגר"י ברין שליט"א המרא דאתרא בקראון הייטס
נא בירור הלכתי מאת הגר"ש לזין שליט"א עורך ומהדיר "שלחן ערוך הרב"
סד בירור הלכתי מתוך שו"ת בריתי שלום (ח"ג סימן יז כולל נספח)
פה עדויות תלמידי מרן הגר"ש אלישיב זצ"ל (מתוך השו"ת הנ"ל)
צ מכתב תשובה ממרן הגר"מ שטרנבוך שליט"א (מהשו"ת הנ"ל)
צ חתימות גדולי הרבנים המצטרפים לתשובת מרן הגר"מ שליט"א
צא עוד דיונים משו"ת בריתי שלום (ח"ד סי' טז - יז, וח"ו סי' יז - יח)
קה בירור מקחם של צדיקים (הגר"ע יוסף זצ"ל והגר"ש ישראל זצ"ל)

אודות קדושת הנישואין ביהדות ביחס להסכם קדם נישואין:

- קז 'מאמר קדושת הנישואין' ובסופו מכתב מהגר"מ שטרנבוך שליט"א
קי דברי רשכבה"ג הגר"ח"ע גרודז'ינסקי זצ"ל על דבר פירצה דומה
קיא דברי הראש"ל צ הגרב"צ עזיאל זצ"ל על דבר פירצה דומה
קיא תשובת הרב הראשי מרן הראי"ה קוק זצ"ל על דבר פירצה דומה
קיב גדולי ישראל מדורות עברו על פירצות דומות בחומת הנישואין

גנוזות ונספחים:

- קיז דבר החרם שהכריזה אגודת הרבנים דאמריקה (בשנת תרצ"ה)
קכ מאמר 'רועים מתעים' מאת הגר"י כהנוביץ זצ"ל (משנת תרצ"ה)
קכב מאמר 'שלשה המה נפלאו ממני' (נדפס ב'הדואר' שנת תרצ"ה)
קכד מאמר 'פרשבורג - פראג' מאת מהר"ם שפירא מלובלין זצ"ל
קכו מאמר 'ברית הנישואין' מאת מרן הראי"ה קוק זצ"ל

מבוא: סקירה היסטורית קצרה על השתלשלות הסכמי קדם נישואין

[פורסם לראשונה ברחוק "האוצר", אב תשע"ז]

- 1) הכתובה הקונסרבטיביות.
- 2) פסק דין מבית דין הגדול (הגר"י ניסים זצ"ל, הגר"ש אלישיב זצ"ל, והגר"ב זולטי זצ"ל).
- 3) הצעות הסתדרות הרבנים ע"י הרב יהודה דיק, הגר"ב זולטי, והגר"ש משאש.
- 4) "הסכם נעמ"ת" של פרופ' אריאל רוזן צבי.
- 5) הצעת הרב גולדברג והרב גרטנר ב'מוריה'.
- 6) יוזמה שנייה של הסתדרות הרבנים.
- 7) "הסכם עגונה" המיוחס לחוגי "ישיבת הר עציון".
- 8) "הסכם לכבוד הודרי" של הקיבוץ הדתי.
- 9) יוזמה שלישית של הסתדרות הרבנים.
- 10) החלטת "רבניות ורבני בית הלל".
- 11) "הסכם מאהבה" של "ארגון רבני צהר".
- 12) "הסכם לכתובה החדית" ביוזמת הגר"ד ליאור.

גירושין (או של השתמטות מקבלת מרות בית הדין), אך נתקלו בהתנגדותו הנחרצת של מרן הגר"מ פיינשטיין זצ"ל. גם מרן הגר"ש אלישיב זצ"ל ומרן הגר"ש ישראלי זצ"ל התנגדו. לעומתם, תמכו בהצעה הגר"ב זולטי זצ"ל והגר"ש משאש זצ"ל (אם כי, הגר"ב זולטי זצ"ל התנה את הצעתו בקבלת הסכמתו של מרן פוסק הדור הגר"מ פיינשטיין זצ"ל).

4) "הסכם נעמ"ת" של פרופ' אריאל רוזן צבי: הסכם זה בא להרחיב את הצעת הסתדרות הרבנים הנ"ל (בסעיף 3), ולהחיל את החיוב גם למקרים של 'מצוה לגרש' או אף 'המלצה לגרש' ע"י ביה"ד הרבני. כנגד הצעה זו יצאה בשנת תשמ"ו (1986) מועצת הרבנות הראשית, בראשות שני הרבנים הראשיים דאז מרן הגר"א שפירא זצ"ל ומרן הגר"מ אליהו זצ"ל, בחריפות רבה.

5) הצעת הרב גולדברג והרב גרטנר ב'מוריה' (אייר תשמ"ח): הצעה זו דומה מאוד ל"הסכם נעמ"ת" הנ"ל (בסעיף 4), רק במקום 'מצוה' ו'המלצה' מוזכרת המילה 'פשרה'. המציעים הסבירו, שהצעתם נוגעת רק לאמריקה, ולפיכך מכיון ששם החוק קובע חיוב מזונות לאשה גם לאחר הגירושין ע"כ אין אומדנא שהתחייבות זו נעשית לשם כפיית גט. יצויין, שמלבד העובדה שנימוק זה לא שייך כלל בא"י, הרי שלאחרונה גם במדינות אמריקה משתנה המגמה המשפטית בענין, כך שהבסיס הנ"ל הולך ונשמט.

1) הכתובה הקונסרבטיביות: בשנת תשט"ו (1955) למניינם) החליטה 'כנסת הרבנים' הקונסרוטיבים לאמץ את הרעיון של ראש ביהמ"ד ל'רבנים' ע"ש שכטר, פרופ' שאול ליברמן, לפיו הבעל יתחייב בזמן החתונה שאם לא ינהג כשורה עפ"י התורה יוכל בית הדין לחייבו בתשלומי ממון לאשה. הדבר גרר הוקעה נוקבת מכל רחבי הממסד הרבני האורתודוכסי בארה"ב, כולל מאת הסתדרות הרבנים דאז (פירושי לב איברא עמוד 74, וע"ע שו"ת ציץ אליעזר בפתחה לדרך ה פרק ז). אולם, חלק מגדולי ישראל ובראשם הרב הראשי הגר"א הרצוג זצ"ל (פסקים וכתבים חלק ח סימן קסה) התלבטו האם כוונת הקונסרוטיבים היא להפעיל את החיוב הממוני רק במקרה של חיוב גירושין או גם מעבר לכך, ובהתאם לזה התחבטו בתגובה הראויה.

2) פס"ד ביי"ד הגדול (הגר"י ניסים, הגר"ש אלישיב, והגר"ב זולטי): בשנת תשט"ז (1956) הובא לפתח ביי"ד הגדול הסכם גירושין אשר נקבע בו תשלום מזונות מהפרוד לפרודה ע"מ שלא יחזור בו מההסכמה, ונפסק פה אחד שאם הבעל חזר בו מרצונו לגרש הגט פסול!

3) הצעות הסתדרות הרבנים ע"י הרב יהודה דיק, הגר"ב זולטי, והגר"ש משאש: בשנים תשמ"ג - תשמ"ו (1983-1986) יזמו ראשי הסתדרות הרבנים באמריקה, ובראשם הרב יהודה דיק, נוסחים שונים של הסכמי קדם נישואין שיופעלו אך ורק למקרים של חיוב

(8) "הסכם לכבוד הדדי" של הקיבוץ הדתי: הסכם זה, שנחנך בשנת תשס"ד (2004), מגדיר את חיובו של הבעל במזונות לפרודתו לכל מקרה שבו האשה תחפוץ בפיורוד (ויחלפו מספר חודשים), לרבות גם מקרים של 'עיניה נתנה באחר'. בנוסף, הסכם זה קובע את סמכות השיפוט המלאה לגבי התחייבויות ההסכם בידי בתי המשפט וההוצל"פ, ולא בידי בתי הדין.

(9) יוזמה שלישית של הסתדרות הרבנים: בשנת תשס"ח (2008) זנחה הסתדרות הרבנים באמריקה את הנוסח האמור בסעיף 6 (אחרי שכעשור וחצי קודם לכן זנחו כמה מחבריה את הנוסח האמור בסעיף 3), ואימצה את "הסכם עגונה" (האמור בסעיף 7)!

(10) החלטת "רבניות ורבני בית הלל": בשנת תשע"ג (2013) החליט ארגון "בית הלל" לתמוך באופן רשמי ב"הסכם לכבוד הדדי".

(11) "הסכם מאהבה" של "ארגון רבני צהר": הסכם זה זהה כמעט לחלוטין ל"הסכם לכבוד הדדי" האמור בסעיפים 8 ו-10, אלא שסמכות השיפוט לגבי הסכם זה אינה באופן אוטומטי בידי בתי המשפט ולשכות ההוצל"פ, אלא נתונה קודם לכן בידי ברור שימונה או ע"י "ראש רבני צהר" או ע"י "ראש לשכת עורכי הדין", לפי סימון בחירה של בני הזוג בעת החתימה על ההסכם. בשנת תשע"ה (2015) החליטה "מועצת רבני צהר" לאמץ הסכם זה. לטענת "הקרן החדשת לישראל", החלטת מועצת רבני צהר היתה ב'זכותם'.

(12) "הסכם לכתובה הדדית" ביוזמת הגר"ד ליאור שליט"א: בשנת תשע"ד (2014) ביקש הגר"ד ליאור מאת כותב השורות לחפש הצעות חלופיות "שלא יפגעו ביסודות ההלכה". בשנת תשע"ה (2015) הצגתי בפני הגר"ד ליאור את ה"הסכם לכתובה הדדית", וקיבלתי את ברכתו והסכמתו. הסכם זה מבוסס על הצעת הגר"ב ז'ולטי והגר"ש משאש האמורה בסעיף 3, בתוספת מנגנון של פיצוי כספי שמשלם הצד החפץ להתגרש לצד שאינו מעוניין בכך.

(6) יוזמה שנייה של הסתדרות הרבנים: בשנת תשנ"ב (1992) ניסחו כמה מחברי הסתדרות הרבנים נוסח שעל פניו הוא דומה מאוד להצעות האמורות בסעיף 3 (שזכו להסכמת הגר"ב ז'ולטי והגר"ש משאש), אלא שבין המילה "פסק" למילים "בית הדין" נוספו המילים "או הצעת", באופן שמזכיר את ההצעות האמורות בסעיפים 4 ו-5. נוסח זה זכה לחתימות של כמה רבנים ובראשם מרן הגר"ע יוסף זצ"ל, אם כי כאמור בסעיף 5 יתכן שהסכמתו נבעה מהנימוק הנובע מהמצב המשפטי שם, אשר בא"י אינו שייך כלל, וגם בארה"ב הוא הולך ומשתנה בשנים האחרונות. בנוסף, הגר"ש"מ עמאר שליט"א סבור שהגר"ע יוסף הוטעה ע"י המחתימים ולא התכוין לאשר יותר מאשר הסכימו עליו הגר"ב ז'ולטי והגר"ש משאש (האמור בסעיף 3). גם הגר"ח צימבליסט שליט"א, אחד מהחותמים, טוען שהוטעה ע"י המחתימים. יצויין עוד, שבשנת תשס"ו (2006) השיב הגר"ש"מ עמאר תשובה הלכתית רשמית לאותו ארגון "הסתדרות הרבנים", והתייחס לשאלתם לגבי הנוסח הנ"ל של הגר"ב ז'ולטי והגר"ש משאש!

(7) "הסכם עגונה" המיוחס לחוגי "ישיבת הר עציון": הסכם זה מרחיב את "הסכם נעמ"ת" ואת הצעת הרב גולדברג והרב גרטנר (המוזכרים בסעיפים 4-5) באופן שמחייב את הבעל במזונות לפרודתו גם בלא שבית הדין ממליץ לו להתגרש, ובלבד שלא ממליץ לאשה על שלום בית.

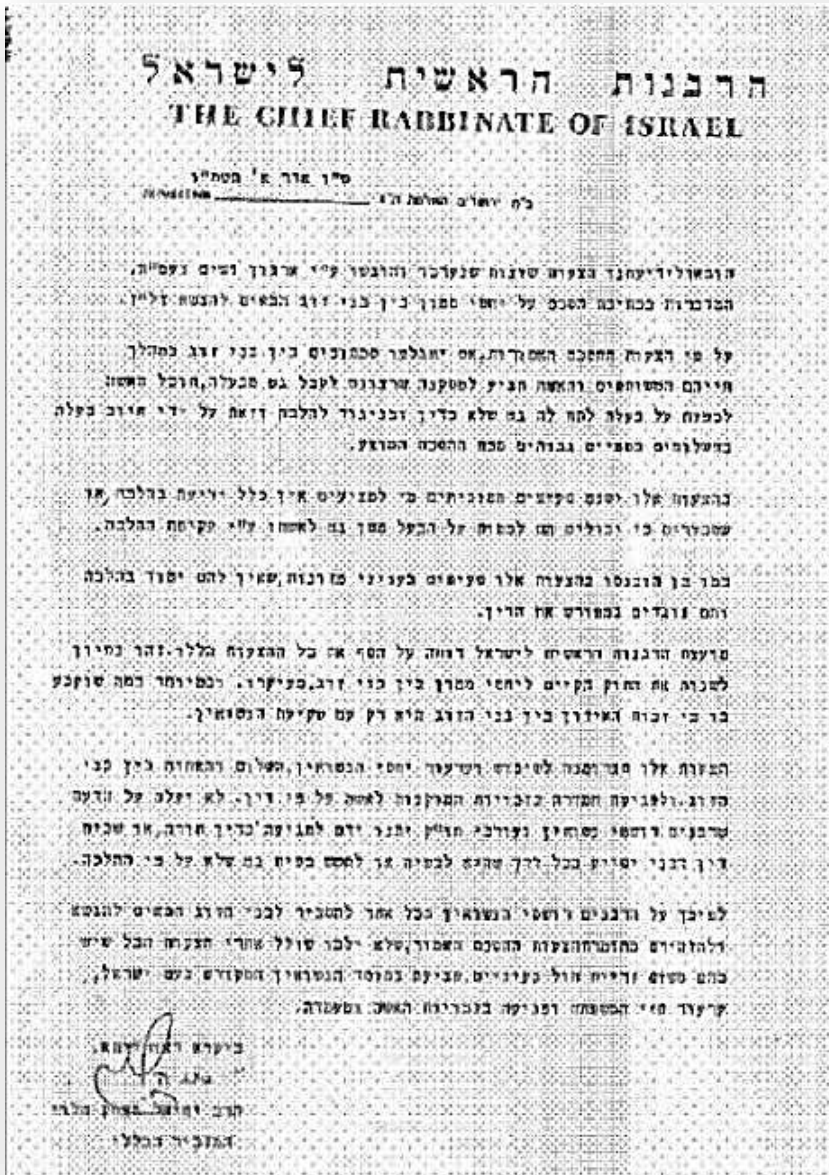
הרב יהודה דוד בלייך (בנתיבות ההלכה ח"א עמוד כא), מראשי הסתדרות הרבנים באמריקה, כינה בשנת תשנ"ו (1996) את הסכם זה כיוצא מבית מדרשו של "חוג רבני מסויים". בטייטת פסק דין של בית הדין האיזורי בתל אביב, נכתב על מקרה שבו בשנת תשנ"ז (1997) מסדר קידושין מהקיבוץ הדתי החתים זוג על הסכם כזה כי "לא ברור לנו אם הרב ססידר את ההסכם והקידושין הוא רב שומר מצוות".

עדות מהגר"ד פיינשטיין שליט"א בשם אביו בעל האגרו"מ זצ"ל

הגרמ"פ זצוק"ל התנגד לכל סוגי הסכמים טרום נישואין גם מבחינה הלכתית וגם מבחינה השקפתית.
וע"ז באתי עה"ח ביום כ"ה חשוון תשע"ה נחום איזנשטיין

בליל כ"ה חשוון תשע"ה נפגשתי עם הגאון הגדול ר' דוד פיינשטיין שליט"א ר"י תפארת ירושלים בנוי יארק שנמצא עכשיו בביקור בארץ ואמר לי שאביו פוסק הדור

החלטת מועצת הרבנות הראשית לישראל משנת תשמ"ו בראשות הגר"א שפירא זצ"ל והגר"מ אליהו זצ"ל

נוסח החלטת מועצת הרבנות הראשית לישראל משנת תשמ"ו בראשות הגר"א שפירא זצ"ל והגר"מ אליהו זצ"ל

ב"ה ירושלים השלמה ת"ו ט"ו אדר א' תשמ"ו

הובאו לידיעתנו הצעות שונות שנערכו והוגשו ע"י ארגון נשים נעמ"ת המדברות בכתיבת הסכם על יחסי ממון בין בני זוג הבאים להנשא זל"ז.

על פי הצעות ההסכם האמורות, אם יתגלעו סכסוכים בין בני זוג במהלך חייהם המשותפים והאשה תגיע למסקנה שרצונה לקבל גט מבעלה, תוכל האשה לכפות על בעלה לתת לה גט שלא כדין ובניגוד להלכה וזאת על ידי חיוב בעלה בתשלומים כספיים גבוהים מכח ההסכם המוצע.

בהצעות אלו ישנם סעיפים המוכיחים כי למציעים אין כלל ידיעה בהלכה, או שסבורים כי יכולים הם לכפות על הבעל מתן גט לאשתו ע"י עקיפת ההלכה.

כמו כן הוכנסו בהצעות אלו סעיפים בעניני מזונות, שאין להם יסוד בהלכה והם נוגדים במפורש את הדין.

מועצת הרבנות הראשית לישראל דוחה על הסף את כל ההצעות הללו. זהו נסיון לשנות את החוק הקיים ליחסי ממון בין בני זוג מעיקרו. ובמיוחד במה שנקבע בו כי זכות האיזון בין בני הזוג היא רק עם שקיעת הנישואין.

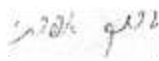
הצעות אלו תגרומנה לשיבוש וערעור יחסי הנישואין, השלום והאחווה בין בני הזוג, ולפגיעה חמורה בזכויות המוקנות לאשה על פי דין. לא יעלה על הדעת שרבנים רושמי נשואין ועורכי חוק יתנו ידם לפגיעה בדין תורה, או שבית דין רבני יסייע בכל דרך שהיא לכפיה או לחשש כפית גט שלא על פי ההלכה.

לפיכך על הרבנים רושמי הנישואין בכל אתר להסביר לבני הזוג הבאים להנשא ולהזהירם מחומרת הצעות ההסכם האמור, שלא ילכו שולל אחרי הצעות הבל שיש בהם משום זריית חול בעיניים, פגיעה במוסד הנישואין המקודש בעם ישראל, ערעור חיי המשפחה ופגיעה בזכויות האשה ומעמדה.

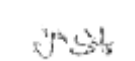
ביקרא דאורייתא
הרב יחיאל יצחק הלוי
המזכיר הכללי

בס"ד, תמוז תשע"ז

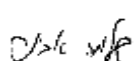
גם אנו הח"מ אוהזים בשיפולי גלימתם של הרבנים הראשיים זצ"ל
ומודיעים על התנגדותנו הנחרצת להסכמי קדם נישואין

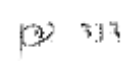
הרב ברוך אפרתי

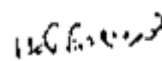
הרב אליהו זיני

הרב שלמה אבינר

הרב דוד חי הכהן

הרב צבי טאו *

* נ.ב. כבר כתב מרן הראי"ה קוק זצ"ל (עורת כהן סימן סג) וז"ל 'גם שניתן שלא ברצונו של הבעל אינו כלום. ואין מועיל ע"ז שום שבועה וח', כי האיש אינו מוציא אלא לרצונו'.
וה"ה לנדוד של הסכמי קדם נישואין המטילים קנסות ומונעות על הבעל להביאו לידי נתינת גט שלא מרצונו. וידוע מה שהעיד מרן הרצי"ה זצ"ל שהפעולה האחרונה של אביו הראי"ה זצ"ל כשבוע לפני פטירתו היתה לכתוב בשארית כוחותיו מברק לר' חיים עוזר זצ"ל ובו הודעה על התנגדותו הנחרצת לכל רעיון מסוג זה.

פסק הלכה מאת י"ג רבנים ואבדי"ם על שאלת כשרותו של גט שניתן כתוצאה מהסכם קדם נישואין

פסק הלכה ואזהרה חמורה אודות קדושת היחס

הלחלה אחזתנו מההצעה החדשה להנהיג סידור גט ע"י שהבעל מקבל על עצמו בקינן בשעת הנישואין שאם תרצה האשה להתגרש ובית הדין לא ימצאו לנכון לחייבו ליתן גט עפ"י דתוה"ק, הרי שיהיה מחוייב לשלם לה מזונות אף שחיה בנפרד ממנו ואינו מחוייב במזונותיה מחמת תקון חכמים.

וע"כ כדי להוציא מדעת הטועים, וכדי לשמר את קדושת היחס של עם ישראל לזרות הבאים עד ביאת גואל צדק בב"א, הננו לגלות את דעת ההלכה הצרופה בעניין, כדלהלן:

1) להלכה אין להקל בגט הפתח מחמת חיוב ממני שקיבל על עצמו, אלא רק בצירוף טעמים חזקים נוספים, וכהכרעת מרן הגרי"ש אלישיב זצ"ל בקובץ תשובות (ח"ב סימן קס"ג) שאף שקיבל על עצמו מ"מ נחשב לאונס אם חזר בו אח"כ מרגמו לגרש.

2) יעו"ע בדברי נתיה"מ בסימן ר"ה (סק"א וסק"ט) שכדי להכשיר גט לא מספיק שלא יהיה אונס אלא צריך שיהיה גם רצון חיוב מצד הבעל.

3) וגם המקילים בחיוב ממני שקיבל על עצמו דיברו רק בחיוב ממון שנעשה מחוץ דעה רצינית שישנה אפשרות שיתגרש, כמבואר במהרשד"ם (חאה"ע סימן ס"ג), מה שלא שייך כאן.

4) כמו"כ, גם המקילים בחיוב ממון שקיבל על עצמו דיברו רק בחיוב ממון שיכול לעמוד בו, וכלשון הרמ"א ש"ב"ח ליתן הקנסות, וכמו ששפורש במב"ט (ח"ב סימן ר"ו).

5) כל חיוב מזונות או כל דבר אחר שנעשה במכון למטרת כפיית הגט פוסל את הגט, ולא משנה אם מזכירים את הגט בפירוש, וכמבואר במב"ט (ח"ב סימן קל"ח) ובמהרשד"ם (שם) שהעיקר תלוי בכוונה.

וזהו אנו רח"ל את בתי ישראל בחורבנם, וישראל סבא בסכנה !!!
וע"ז באעה"ח

כך קיבלתי ממירד מרן הגרי"ש אלישיב זצוק"ל שיש חשש טל גט מעושה, ואינו דומה לקומות, כמו שהרחבתי במקום אחר.

הרב נחום אינוסיץ
רב שכונת מעלה רומה
עתי"ק ירושלים
ראש הצד הרבנים
העולמי לענייני גזיר

הרב שלמה מחמד
ראש כ"צ יורה דעה
אב"ד לענייני אישות
רב שכונת אור החיים ביב

כל האמור בפסק ההלכה והאזהרה החמורה של הרבנים הגאונים שליט"א הוא אמת לאמיתה, ודעו כי כספרי שו"ת ברית שלום (ח"ג סימן י"ו וח"ד סימן ט"ו ואילך) שהארכתי בזה.

הרב פנחס שפירא
הרב פנחס שפירא
חבר כ"צ עשר משפט
מח"ס שו"ת ביחיי שלום

גם אני חרל מצערך
הרב שלמה אבינר
ראש ישיבת עטרת חתנים
עתי"ק ירושלים
הרב הישוב בית אל

מלבד החשש הפרטי לגט מעושה, הרי זהו חלק מטנגמה ברורה לעשות רפורמות במנהגי ישראל, כך שיתאימו לערכי התרבות המערבית, מנכח זו פסולה, וכפי שכתב מרן הרב זצ"ל בעצת כתן סטי"ב - "שכל החכמות עדיה נקרא העברה ע"ד תורה", שלא להנהיג שינויים כשהר"ר בענייני גיטין וקידושין.

ותגריי מלובצ'ציק זצ"ל אשר עמד טול מגמות כעץ אלו באמריקת, אמר עליהם:

מה אתם רוצים, להרוס את הלכו האם מצפים אתם לשרוד כרבותי אורתודוקסים? האם חושבים אתם להמשיך את המסורה כתנאים כאלה? תנו ובהו יבואו (ח"ו) במקום התורה."

הרב ברוך אפרתי
י"ד רבני דרך אמתיה

... שמחפשת תקנה מכמה רבנים, שכל המתחנן מחייב כשטר מעכשיו, לטלם לאשתו אלה וחמש מאות דולר כל חודש, אם הדעה ליסוד ולא נתן הגט, וכן היא לו, ונראה שאין בזה תועק ונקרא גט מעושה ולא חל כלל הגט והיא עוד אשה איש.

הרב משה שטרנבוך
ראב"ד ירושלים
ראש ישיבת רמות א' מח"ס מעדנים והגונים
תשובות והנהגות
פסט וצ'ין על הש"ס

תנו כיתורה ועוד לקרא להצטרף למחאת הרבנים שליט"א היוצאים כנגד מנמה פסולה וחמורה זו... דעין גט מעושה שהוא מתחמור שבהמורות באיסור אשת איש ואף יש בו השלכות לכעיית ממזרים, ומאן ספק ומאן רקיע למגוע בקדושת עם ישראל ע"י מצעה נוראה זו.

הרב שלמה זעפראני
אב"ד חתר תורה
עתי"ק ירושלים

אף אני חק' כצטרף, וכך מקובלנו דאין לעשות שום שינוי ממה שחיה מקובל אצל קדמונינו מודר דורות וכפרט לא בענינים חמורים כאלה.

הרב אליהו שלונגר
רב ואב"ד שכתת גילה
עתי"ק ירושלים
מח"ס שרא"ק ודורשין

אצטרף לגדולי ישראל גם מרווחת עבור וגם מדור זה שאמרו את הדבר מכמה טעמים, ולא שנא.

הרב מרדכי איכלר
מלפנים רב העיר עמנואל
רב ק"ק חסידי סלונים

מי שמבטח לאחר הסכס כזה נחשב למכרש כפפה, שאם אין פסק דין של כפיה לגט אוי דגט הזה כשל לפי החלטה, ובניה מאחר ממזרים... לא נותר לידיה ה' אלא להתחנן ולנהל רישום נישואין וגיוורטין כהר"ק פרישים שיבוקו החילה את כשרות החוסין חלכות. הרב אברהם דב לויך אב"ד ירושלים לרעי ממנות וברור יחסך

כל המנמה היא רוח רזה ואחרותה מי ישרותה.

הרב אברהם רב אינורבך
רב ואב"ד טבייה
מסכים להגיל וטעמים
נוספים. והעיקר מטרת
"התקנה" היא הרס קדושת
המטפה בישראל וזה
החילם לעשות.

הרב חיים שלמה שאן
אב"ד חל אביב
מח"ס עתנים במשפט

...העובדות מעידות שכל רעיון מעבר לנאמר בייטולן הערוך" שערך לנו מרן הכיה יסף, וכמפת הרמ"א הפרושה עליה, כל "פתרון" כזה גורם לבעיה המורה הימנה שכעתים שלא היחה צפיה... ולפיכך דעתי היא ש"אל תנעו כמשיח"י, והניחו לדרך הטויע והמוסקים.

הרב חיים שלמה דונגל
ראש אבות בני הר"ק
עתי"ק ירושלים

פסק הלכה בעניין הסכם קדם נישואין הכולל חיובי ממון לסרבני גט

פסק הלכה בעניין הסכם קדם נישואין הכולל חיובי ממון לסרבני גט

הגנו בזאת לגלות את דעת ההלכה בעניין הסכם קדם נישואין המוצע ע"י גופים שונים והכולל חיובי ממון המוטלים על בעל ו/או אישה המסרבים להתגרש, שהסכם זה מנוגד ליסודות ההלכה, ועלול להוביל ח"ו לבעיות המורות של גט מעושה וממזרות, זאת מלבד הרס קדושת חיי המשפחה כשבכל עת אחד מבני הזוג יכול בנקל לאכוף גירושין.

הסכם מסוג כזה כבר נפסל ע"י הרבנים הראשיים לישראל רבי אברהם שפירא זצ"ל ורבי מרדכי אליהו זצ"ל, בהחלטת מועצת הרבנות הראשית משנת תשמ"ו. וכן נפסל ע"י רבה של ירושלים רבי בצלאל ז'ולטי זצ"ל בתשובה משנת תשמ"ג.

הנוסח של הסכם קדם נישואין היכול להיות מקובל עפ"י ההלכה חייב להיות כפוף לשני התנאים דלהלן:

1. החיוב הכספי (הנקרא בהסכם 'מזונות') יחול בכפוף לכך שבית הדין הרבני פסק שיש לחייב את המזונות על פי דיני המזונות הרגילים, דהיינו לאחר פסיקת חיוב הבעל לתת גט שכתוצאה מכך נוצר חיוב "מזונות מעוכבת להינשא מהמתו".
2. סמכות ההפעלה של ביצוע ההסכם ('הוצאה לפועל') תהיה כפופה להוראות בית הדין הרבני שיקבע באילו נסיבות קיים חיוב ממון על פי הדין ומה הם אמצעי ההוצל"פ הנכונים עפ"י ההלכה בכל מקרה לגופו.

הסכם כזה, הראוי למימוש רק במקרה שנפסק חיוב לגרש, הוצע על ידי רבי בצלאל ז'ולטי זצ"ל (הפרדס שנה נז חוברת ז' ס' ל'), בעוד שהסכם שלא עונה על דרישה זו נפסל על ידו. על כן אין מקום להסכם קדם נישואין אלא לאחר שעקרונותיו הם כאמור.

אמנם גם להצעתו של רבי בצלאל ז'ולטי היו מתנגדים בשל חשש גט מעושה, ובתוכם גם רבי שאול ישראלי זצ"ל (שו"ת במראה הבזק, ח"א סי' צד, במהדורה הראשונה אשר נדפסה בחיי המחבר), אך כעת הוצע נוסח הנקרא 'הסכם לכתובה הדדית', הכולל בנוסף לעקרונות האמורים לעיל גם מתן תשלום כספי לצד הסרבן. בצירוף עיקרון זה לעקרונות האמורים לעיל ניתן לדעתנו להתגבר גם על חששות דעת המחמירים הנ"ל.

אנו שבים על קריאתנו, לפיה אין לערוך ולחתום על שום הסכם קדם נישואין מלבד ההסכם הנקרא "הסכם לכתובה הדדית".

ועל זה באנו על החתום בחודש תמוז תשע"ו

טעטרף לובי הנוסח הבינלאומי של
הסכם לכתובה הדדית המתורגם לאנגלית

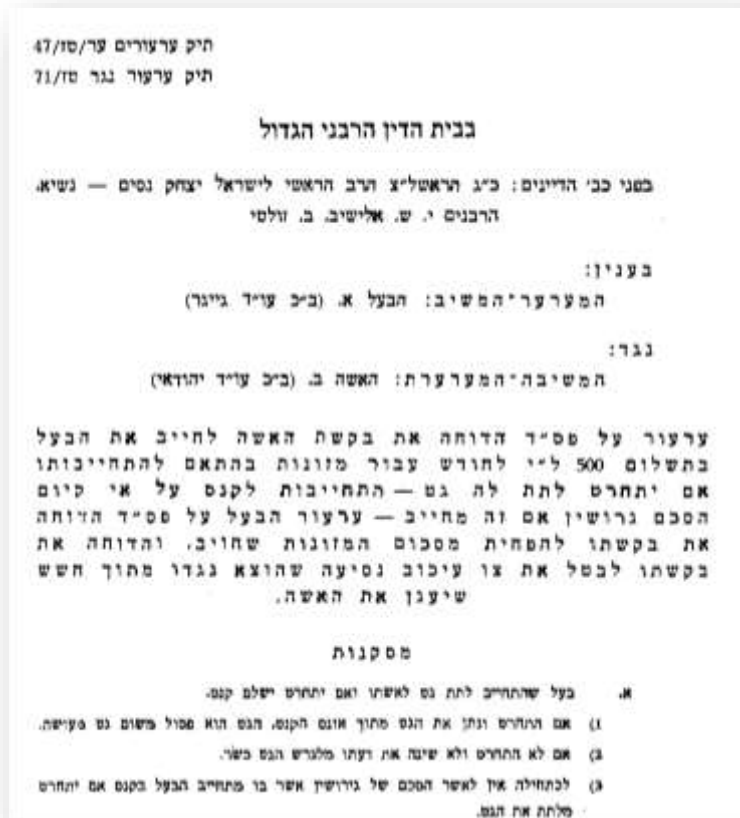
הרב אברהם דוב לזין

הרב דב ליאור

פסק בית דין הגדול בראשות הראשון לציון הגר"י ניסים זצ"ל [ועמו הגרי"ש אלישיב זצ"ל והגר"ב ז'ולטי זצ"ל]

(מתוך פסקי דין רבניים ח"ב עמוד 9)

תשובת הגר"מ שטרנבוך שליט"א והגרא"ד אורבך שליט"א ראב"ד ירושלים וראב"ד טבריה

מאה וחמישים דולר כל יום, ומסכים להתחייב כן אפי' אם יהיה לאשה איזה הכנסה ואינה זקוקה שיתן לה מזונות. ולדעתם מצאו בזה תקנה שהבעל לא יוכל לעגן אשתו, דכיון שהבעל התחייב שאם תיפרד ממנו הוא חייב לה מזונות בסך מאה חמישים דולר כל יום, אזי אם תיפרד ממנו

הביאו לפני "הסכם קודם נישואין" שתיקנו "הסתדרות הרבנים" בארצה"ב, שענינו שהאדם לפני שמתחתן, עושה הסכם שבו הוא מתחייב לאשתו שאם תיפרד ממנו מאיזה סיבה שהיא והבי"ד לא ייעצו לה לחזור לבעלה, אזי הוא מתחייב לשלם לה מזונות עבורה בזמן שהיא פרודה ממנו בסך

אם לא יגרשנה.

ומעתה טוענים המתירים, ש"הסכם קודם נישואין" זה שתוכנו שקונס עצמו ליתן לה מזונה בסכום גבוה לכשתיפרד ממנו, לא מיבעיא דמועיל לדעת הרמ"א והחזו"א, אלא אפי' למחמירין בקנסות ג"כ מועיל, דכיון שאינו מזכיר שמתחייב לה ממון אם לא יגרשנה, אלא רק קנס עצמו שיתן לה סכום גבוה ביותר למזונות הרי"ז מועיל לכו"ע, וכמש"כ התורת גיטין הנ"ל.

אבל האמת ששטר הסכם נישואין זה, הוא חורבן הדת ממש ומכשילין בחשש איסור אשת איש ומרבים ממזרים בישראל. שמה שסומכין על הרמ"א, חדא, שבפ"ת ש"ש הביא שבתשו' משכנות יעקב וכן הבית מאיר חולקים על הרמ"א ולדעתם אם מגרשה מחמת הקנס שקנס עצמו יש לחשוש אפי' בדיעבד שהגט פסול, והביא שם המשכנ"י שכן הוא לדעת המכתב מאליהו ומהרח"ש, וכתב עוד שזהו ג"כ דעת רבים מגדולי הראשונים, עיי"ש. וכן בערוך השולחן (קל"ד סעיף כח-כט) תמה על הרמ"א שפסק דבדיעבד הגט כשר, ותמה דכיון דהרשב"א פוסל הגט לגמרי היאך הכריע בדיעבד נגד הרשב"א שפוסל לגמרי הגט, ועיי"ש מה שתמה מיד. וסיים שם דמפשטיות לשונו של הרמ"א משמע דהרמ"א גופא מיירי רק כשלא חזר בו ממה שקנס עצמו, אבל אם מתחרט על הגט ורוצה לחזור מהקנס, וכפוהו על הקנס ומחמת הפסד הקנס גירש, גם הרמ"א מודה דהרי"ז גט מעושה.

ומעתה כיון שלדעת האחרונים (המכתב מאליהו ומהרח"ש והבית מאיר ומשכנות

יכופו הבעל לקיים התחייבותו, והבעל כיון שלא ירצה ליתן לה סכום רב כ"כ, בע"כ יאלץ להסכים ליתן גט לאשתו. ושמעתי שאיזה רבנים מפורסמים מכאן ג"כ נצטרפו להתיר לעשות "הסכם קודם נישואין" זה.

ויסוד המתירין לעשות הסכם זה, הוא סומוכין על מה שפסק רבינו הרמ"א (אה"ע סי' קלד ס"ד) וז"ל "דאם קיבל עליו קנסות אם לא יגרש, לא מקרי אונס, מאחר דתלה גיטו בדבר אחר ויכול ליתן הקנסות ולא לגרש, ויש מחמירין אפי' בכה"ג, וטוב לחוש לכתחילה ולפוטרו מן הקנס, אבל אם כבר גירש מפני זה ואפי' גירש מכח שבועה שעשה מעצמו לגרש, הגט כשר, הואיל ומתחילה לא אנסוהו על כך". וכן בחזו"א (סי' צט סק"ו) הכריע כדברי הרמ"א שאם קנס עצמו אם לא יתן גט, אפי' כשאח"כ כשמתחרט מרצונו לגרש, וכל מה שמגרש הוא כדי להינצל מקנס, אי"ז גט מעושה.

ובתורת גיטין (שם) כתב דאפי' למחמירין שהביא הרמ"א דס"ל דהקונס עצמו אם לא יגרש הרי"ז גט מעושה, יש עיצה שיוכל הבעל לקנוס עצמו כדי שיתן גט, והוא שיקבל הבעל ק"ס שמוחל כל החיובים שיש להאיש על אשתו מתשמיש ומעש"י אף אם לא יגרשנה, והוא ישאר בחיובו לאשתו שתיקנו לו חז"ל (כמזונות ושאר חיובים), וממילא אח"כ הבעל יגרש אשתו, שהרי לא ירצה להישאר במצב כזה שהיא מונעת ממנו כל דבר והוא מחויב כלפיה בכל החיובים שתיקנו חז"ל שאדם חייב לאשתו. ועיצה זו מועיל לכו"ע, דהא דהמחמירין ס"ל דהקונס עצמו זהו גט מעושה, וזה דוקא משום שתלה חיובו בקנס

האונס, אבל אם באותה שעה לא העלה בדעתו שיוכרח מפני האונס לגרשה לכו"ע הרי"ז גט מעושה. וכן מבואר בשו"ת מהריב"ל (ח"ב סי' י"ח) עיי"ש שכתב דגם לשי' המהרי"ק דס"ל דכל אונס שהאדם מביא על עצמו אי"ז אונס, ולכן מי שנשבע מדעת עצמו לגרש אשתו והוכרח מחמת השבועה לגרש אי"ז גט מעושה. מ"מ א"א לכו"פ בנידוי או בחרם לקיים שבועתו, דאף דבעלמא בי"ד מנדין לעובר על השבועה, מיהו כאן דכולי טעמא שאי"ז אונס זהו מפני שהוא הביא האונס על עצמו, מצינן למימר דהאי גברא לא אסיק אדעתיה כשנשבע שיכפוהו על שבועתו בשוטים או בנידוי ואדעתא דהכי נשבע והלכך אי כפינן ליה לקיים שבועתו הוי אונס שלא הביאו הוא עליו עכ"ד. ומעתה לדבריהם א"א לסמוך ש"הסכם קודם נישואין" מועיל לפי שיטת המקילין בקנסות (שהרמ"א פסק כוותיהו בדיעבד) שהרי כל התחייבות שהוא שמתחייב ב"הסכם קודם נישואין", י"ל שקודם הנישואין אפשר שלא העלה בדעתו שיהיה אח"כ פירוד ביניהם, ואדעתא דהכי הסכים להתחייב מפני שסבר שלא יהיה פירוד, וא"כ אם אח"כ מגרש כדי שלא יצטרך לשלם התחייבותו שהתחייב בהסכם, הרי"ז אונס שלא הביא על עצמו, והרי"ז גט מעושה לכו"ע.

ומה שהמתירים סומכים עצמם עוד על מש"כ בתו"ג שגם למחמירין בקנסות זהו דוקא אם כשקיבל ע"ע הקנס הזכיר שהקנס תלוי בגט אבל אם לא יזכיר שהקנס תלוי בגט לכו"ע אי"ז גט מעושה. ולכן ב"הסכם קודם נישואין" זה, מאחר שאין מזכירין

יעקב וע"ה"ש) אזי מי שגירש מפני שהוכרח מחמת הקנס שקנס עצמו, יש לפקפק שאפי" בדיעבד זהו הגט מעושה והיא אשת איש. בדורינו שאנו יתמי יתמי, איזה חכם יפה כוחו לתקוע עצמו לתקן "הסכם קודם נישואין" זה עפ"י פסק הרמ"א והחזו"א, ולהכריע באיסור אשת איש שהיא חמורה שבחמורות שאין צריך לחוש לכולהו הנך אחרונים הנ"ל.

ועוד, דהאמת שאפילו לפי הרמ"א שהכשיר בדיעבד גט שניתן מחמת קנס שקנס עצמו, מ"מ אינו מועיל "הסכם קודם נישואין". וטעם הדבר, דהנה בשו"ת מהרשד"ם חאה"ע סי' ס"ג דן במי שמדעת עצמו ורצונו נשבע לקיים מה שיגזור עליו הבורר שמינוהו לפשר בינו לאשתו, והבורר גוזר לגרש, והוא מחמת שנשבע לקיים מה שיגזור עליו הבורר, ה"ה מוכרח לגרש אשתו. וכתב שם המהרשד"ם דאין לומר דכמו שכתב המהרי"ק דהקונס עצמו אם לא יתן גט ואח"כ גירש מחמת מפני הקנס, כיון שהוא חייב עצמו מרצונו בקנס אי"ז גט מעושה, ה"נ נימא בנד"ד דכיון שהוא מרצון עצמו נשבע לקיים דברי הבורר, אי"ז גט מעושה. דזה אינו, דאולי הוא בשעה שנשבע לא העלה בדעתו שיגזור עליו לגרש, ולכן אח"כ כשגזר עליו הבורר והוכרח מפני השבועה הרי"ז אונס עכ"ד. ומבו' מדבריו דשי' הקדמונים שמקילין בקונס עצמו אם לא ייגרש שאי"ז גט מעושה מפני שאונס שהביא עליו מדעתו אי"ז אונס, זהו דוקא אם בשעה שהביא ע"ע האונס והיינו בשעה שקיבל ע"ע הקנס או השבועה העלה בדעתו שלבסוף יוכרח לגרש מפני

בהסכם שהחויב תלוי בגט, הרי"ז מועיל לכו"ע.

אמנם דע דפשוט וברור שהתו"ג לשיטתו דס"ל שם (ד"ה דלא מקרי אונס) דאם אונסין אותו ליתן ממון בסתם ולא מזכירין שהאונס כדי שיסכים ליתן גט. והוא בידועו שכוונתם לאונסו בשביל עיכוב הגירושין אומר להם הניחו לי ואגרשנה, אזי כיון שהאונס לא הזכיר בפיו שאונס אותו כדי שיתן גט, הרי"ז שלא אנסהו על הגט אלא על דבר אחר, וכשנתן גט להינצל מאונס על דבר אחר אי"ז גט מעושה. והיינו דס"ל לתו"ג דהכל תלוי באמירה ולא אזלינן בתר הכונה. ולהכי ס"ל נמי הכא לתו"ג שאם פטרה מכל חיוביה כלפיו אע"פ שמוכן שכוונתו כדי שיאלץ לגרשנה, מ"מ כיון שלא הזכיר בפיו שעשה כן כדי שיגרשנה, הרי"ז שלא תלה הקנס בגט. אבל לפי"מ שחלק עליו החזו"א (סי' צ"ט סק"ו) וכתב דאפי' אם נימא כשי' התו"ג שאם אונסין אותו על דבר אחר שלא כדין והוא כדי להינצל מהאונס נתן גט אי"ז גט מעושה, מ"מ אי"ז תלוי אם יזכיר בפיו שאונסו על הגט, אלא כל שליכו וליבם יודעים בלא אמירה שכוונתם לאונסו בשביל עיכוב הגירושין, הרי"ז כמו שאונסין אותו כדי שיגרש והוי גט מעושה. וא"כ לדידיה פשוט וברור דה"ה בנד"ד אין זה תלוי אם יזכיר בפיו שקונס עצמו אם לא יתן גט, אלא כל שמוכן שכוונתו במה שהתחייב עצמו בקנס (והיינו בנד"ד שחייב עצמו ליתן לה מזונות בסכום גבוה) הוא כדי שיוכרח ליתן גט, הרי"ז שתולה הקנס בגט, ובודאי אינו מועיל למחמירין בקנסות (שלדעת האחרונים הנ"ל יש להחמיר כשיטה זו אפי'

בדיעבד). ולפמשנ"ת לעיל אזי בנד"ד שקודם הנישואין קנס עצמו אינו מועיל לכו"ע וכמ"ש המהרשד"ם ומהריב"ל.

ובלא"ה, כיון שרשמו ב"הסכם קודם נישואין" שמתחייב ליתן לה למזונות כמאה חמישים דולר לכל יום שסתם אדם אין בידו לפרוע סכום כהאי, ולדין תורה כשאין בידו לפרוע חובו הוא פטור מלשלם ואסור להושיבו במאסר על כך או שאר אמצעי כפיה, וא"כ אם אח"כ האשה תכפהו לפרוע הקנס כשאין ביד הבעל לפרוע כדי שיוכרח לגרשנה, הרי"ז שכפאתו ליתן לה ממון שלא כדין כדי שיגרשנה, והוי גט שניתן מחמת שכפאתו על ממון שלא כדין דלכו"ע הוי גט מעושה. ואפי' אם כשיכפוהו ליתן הממון שלא כדין לא יזכירו שכופין אותו כדי שיגרשנה, מ"מ הרי"ז גט מעושה לפי"מ שהעלו החזו"א (סי' צ"ט סק"ו) ובעונג יו"ט (אה"ע סי' רס"ח) ובערוך השולחן (סי' רל"ד סכ"ה) דגם אם לא אנסוהו על ממון כדי שיתן גט, אלא רק אנסוהו ליתן ממון שלא כדין והבעל מדעת עצמו כדי להינצל מהכפיה מציע שיגרשנה, הרי"ז גט מעושה. (ודחו דברי התו"ג דס"ל דאם אונסין אותו לשלם ממון שלא כדין ואין מזכירין שאונסין אותו כדי שיגרש אי"ז גט מעושה). והארכתי בזה במק"א.

ויש עוד טעמים לבאר שמדינא אינו מועיל ההסכם קודם נישואין, אבל כבר די בדברינו אלה לבאר שמדינא הסכם קודם נישואין באיזה אופן שהוא אין זה תקנה אלא תקלה שמכשילים בית ישראל בחשש איסור אשת איש. וכבר אמרו בגמ' קידושין (יג.) שדיינים המורים שלא כדין בדיני עריות הם קשים לעולם יותר מדור המבול.

ריבוי גירושין שלא בצדק, שעלול שגם במקום שיהיה ראוי שתשלים עם בעלה, מ"מ האשה ומשפחתה יפעילו לחץ על הבי"ד שלא יעצו לעשות כן כדי שיוכרח בעלה לגרשה. ותקנה זו אינה מביא תועלת אלא למעט נשים שבעליהן מעגנן שלא כדין אבל מאידך גיסא יגרום להרס חיי אישות בישראל.

והנני קורא לגדולי תורה כאן ובארצה"ב לעמוד בפרץ למחות נגד מתקני "הסכם קודם נישואין" שלא יתפשט תקנתם רח"ל. והקב"ה יעזור ונזכה לשמור חוקיו ולעשות רצונו ית"ש !

משה שטרנבוך

וקשה לו להעלות על דעתו שהיא תיפרד ממנו, מבלי אפשרות לפייסה ולהחזירה. ואסמכתא לא קניא. וגם מעכשיו לא יועיל...

אברהם דב אוירבך

ההסכם יש חשש עישוי שהבעל חותם על ההסכם בגלל שהוא רוצה את השידוך, והורי הכלה או הרב מסדר הקידושין מכריחים אותו לחתום באיום שבלי הסכם אין חתונה.

וגם אין מדרך ישראל סבא לתקן דברים חדשים בזמן הקידושין, וכבר בזמן הקידושין להעלות הנושא של גירושין. **וודאי** שצדקו דברי הראב"ד שהיא פירצה בדת ישראל.

וע"ז באעה"ח

נחום איזנשטיין

וגם בלא"ה לתקן הסכם קודם נישואין היא פירצה בבית ישראל להרבות גירושין בישראל, שעד עתה אם הבעל לא רצה לגרשה אירע הרבה פעמים שכדי לא להישאר עגונה הסכימה האשה להשלים עמו, אבל מעתה ע"י הסכם קודם נישואין זה תוכל האשה לאלץ בעלה לגרשה. והיאך נעזי פנינו לתקן תקנה חדשה שעלול לקעקע האישות בישראל. ואם רבינו גרשום תיקן חרם שלא לגרש אשה בעל כרחה כדי שלא יתרבו גירושין בישראל, כ"ש שאין לנו לתקן תקנה חדשה שיגרום ריבוי גירושין, ואף שתקנו בהסכם זה שאין הבעל מתחייב במזונות גבוהים רק אם אין בי"ד מייעצים לאשה להשלים עם בעלה, מ"מ עדין יגרום

כל הנ"ל דברים ברורים ומבוארים.

ויש לי להוסיף שכל ההתחייבות לא תופסת עפ"י דין כי זה אסמכתא שבד"כ כשעומדים להינשא זה מתוך אהבה וחיבה

י"ז מנ"א תשע"ה

כיהודה ועוד לקרא הנני להמתיק ולחדד כמה דברים בפס"ד החשוב הנ"ל ע"פ מה שקיבלתי ממו"ר הגריש"א זצוק"ל, שמחלק שבאונס שהביא על עצמו שמעולם לא חשב שזה יקרה כמו בנדו"ד שבשעת חתימת ההסכם לא עלה על ליבו שיגיעו לפירוד, אזי עצם חתימתו על ההסכם וודאי הוי בגדר אסמכתא בעלמא. לכן צדקו דברי הראב"ד שנדו"ד אינו קשור כלל לנדון של אונס שהביא על עצמו.

כמו"כ יש להעיר שבעצם החתימה על

תשובת הגאון רבי חיים שלמה שאנן זצ"ל

ראב"ד חל אביב

לקיים פסק או הצעת הב"ד, יפסק חיובי זה, ואני מודה שההתחייבות שבשטר זה נעשה בקנין המועיל בדין תורה וכחומר כל שטרות בב"ד חשוב והתנאים נעשו כחומר כל התנאים, ולראיה באתי על החתום בשני ימים לחדש אלול שנת תשנ"ז פה קיבוץ גבעת השלשה והכל שריר וקים". "נאום ... עד: 2 ... עד: 2 ...".

הבעל אמר שהרב שחיתן אותם הסביר לו שהסכם זה נעשה למנוע עיגון.

אין ספק שהסכם זה וכיוצא בזה אין רוח חכמים נוחה הימנו בלשון המעטה והוא בא כדי להרוס את מוסד המשפחה המקודש בעם ישראל, לא ברור לנו אם הרב שסידר את ההסכם והקידושין הוא רב שומר מצוות. בודאי יש בהסכם זה מעין עצת בלעם בפעור דהיינו אין שום התחייבות לנישואין וברגע שהאשה תחליט לעזוב את בעלה אם משום שענייה תיתן באחר או משום סיבה אחרת כגון שבעלה יהיה חולה או שתרצה לבלות בחו"ל אצל חברים היא תוכל לעשות כך ואף תזכה ברכוש רב, וגם תבקש כתובה של מליון ₪ ויותר. ואם רצון התורה שהאיש יגרש את אשתו ולא ההיפך, הרי מעתה האשה תגרש את בעלה בעל כורחו מתי שתרצה ולא ההיפך.

על כן אין ספק שיש לדחות בשאט נפש הסכמים שכאלו. התירוץ שהסכמים שכאלו

הסכם לפני הנישואין

לחיוב מזונות במקרה של פירוד

מעשה בא לפנינו בבני זוג שבאו לביה"ד הבעל תבע גרושין. שני בני הזוג הודיעו שאין הם חפצים בשלום זה עם זה, ברם האשה תבעה שהבעל ישלם לה כתובתה במליון ₪ וכן תבעה שהבעל ישלם לה ע"פ הסכם שעשתה עימו עובר לנישואין.

וזה לשון ההסכם, שאינו נושא כל כותרת:

"תתימת ידי תעיד עלי כמאה עדים שהתחייבתי בקאג"ס לזון ולפרנס את אשתי מרת ... כהלכות גוברין יהודאין דזנים ומפרנסים נשותיהם בקושטא. ואם ח"ו לא מיתדר לנו לקבוע דירתנו הקבועה ביחד בדירה אחת מאיזה טעם שיהיה, אני מתחייב לה מעכשיו סך מאה דולר ליום עבור מזונותיה ופרנסתה כל זמן היותנו נשואים כדמו". וחיוב מזונות ופרנסה בסך הנ"ל יהיה בתוקפו גם אם יש לאשתי פרנסה ו/או הכנסה ממקור אחר. ואני מוחל לה כל הזכויות והחיובים שזוכה בהם אדם שנושא אשה מתשמיש ומעשי ידיה בזמן שחיוב הנ"ל בתוקפו. אולם אם אזמין אותה לד"ת בנידון הפירוד בב"ד בירושלים וב"ד יפסקו עליה שהיא לא צאית דינא בענין הפירוד, הן משום שתסרב להופיע לד"ת, והן אם תבא לב"ד והב"ד יפסקו בינינו ואני אהיה מוכן לקיים פסק או הצעת הב"ד והיא תסרב

שהסכמים נקבעים על פי הכוונה ולא על פי הניסוח, הבאנו דברי השו"ע חו"מ סימן סא, טז שם נאמר: "יש מי שאומר שתנאי שמתנה אדם עם חברו אין הולכים אחר הלשון הכתוב בו אלא אחר הכוונה", הבאנו שם מתי אומרים אדם לא נאמן לומר לא הבנתי ומתי נאמן, ונעתיק קטע מדברנו שם:

למדנו מבבא מציעא סח ב בשטר של רב

עיליש שנכתב בו פלגא באגר ופלגא בהפסד שאמרו שאין לפרש השטר כפשוטו ועל כן: "אמר רבא רב עיליש גברא רבה הוא, ואיסורא לאינשי לא הוי ספי. מה נפשך, אי פלגא באגר - תרי תילתי בהפסד" וכו', וכן נפסק בשו"ע יורה דעה סימן קעז כה: אם כתוב בשטר פלגא באגר והפסד, אם הנותן או המקבל אדם גדול וידוע שלא היה עושה איסור רבית נא דנין אותו להיתר לומר אם יטול חצי הריוח שיקבל עליו שני חלקים באחריות, ואם לא יקבל עליו אלא חצי האחריות שלא יטול אלא שליש הריוח. אבל באינש אחרינא דלא אתחזק בהכי, דיינינן לשטרא כפשטיה והוה ליה שטר שיש בו רבית ואם יש הפסד יפסיד החצי כפי תנאו, ואם יש בו ריוח לא יקבל כלום".

הרי למדנו כשברור שבעל השטר הוא ת"ח וודאי לא התכוון שיהיה איסור ריבית, הרי שיש לנו להוסיף ולגרוע בשטר כדי לפרש כוונתו, משא"כ באינו ת"ח שמפרשים השטר שנתכוון לאיסור ריבית, ועיין ש"ך שם ס"ק נ שאם הוא אדם גדול אם תפס מפקין מנייה כיון שפשוט לנו שלא נתכוון להתנות תנאי שיש בו איסור.

וכן מצינו מנחות דף עג ב: שלמי העובדי כוכבים עולות. איבעית אימא קרא,

באים למנוע עגון אינו נכון. בנוסף, לא רק שאין הסכמים אלו מונעים עיגון, אלא אף יוצרים עגון, מאחר ובמידה והבעל ייתן גט בגלל הסכם שכזה ספק גדול אם הגט יהיה כשר והדבר ישליך גם על הילדים שיולדו. ולפעמים הסכמים שכאלו גורמים לעיגון עקב התבצרות הבעל שאין לו כבר מה להפסיד.

ואגב כך נעיר כי הניסיון הראה שבדרך נכונה ניתן למנוע ברוב רובם של המקרים עיגון בלא לשנות מהלכה המסורה בידינו, ולגבי המקרים הנדירים ביותר גם הסכמים שכאלו לא ימנעו.

ברור לכל שהבעל לא הבין משמעות הסכם זה אשר נותן רק זכויות לאשה שהיא יכולה לגרשו מתי שתחפוץ ומאיזה סיבה אפילו משום שמצאה נאה ממנו ואילו הוא לא יוכל לגרשה אלא א"כ היא תסכים ואף אז ישלם לה מליון ₪; ואילו הבעל יהיה חולה וישכב בבית חולים או ח"ו יפול בשבי או יהיה במילואים ארוכים, או יתקע בחו"ל ולא יוכל לחזור מכל סיבה שתהיה, הרי ע"פ ההסכם רשאית האשה לקבל מאה דולר ליום מאחר והם לא גרים ביחד, כמו כן רשאית היא להתנות קבלת הגט בקבלת כתובה וכפי שאירע במקרה זה, גם אם אין מגיעה לה כתובה ע"פ הדין, אין ספק שהמתחייב לא חשב על כך.

ואף שיש תרופה לכך בהסכם שהבעל יפנה לביה"ד בירושלים (איזה?) עובדה שהבעל לא חשב על כך ולא שת לבו להנ"ל.

כבר הארכתי בספר עיונים במשפט חושן משפט חלק א סי' יא שפעמים

עוד יש לנו לדון, הבעל התנה שהוא מוחל לה על עונתה ברגע שלא יגורו ביחד, הלכה היא: אם התנה שלא יתחייב בעונה תנאו בטל וחייב בה, כנפסק בשו"ע לח סעיף ה וסי' סט סעיף ו.

כמו כן מחילה לא תועיל כל עוד לא נתחייב בה וכשם שאין ניתן להסתלק מירושה לפני האירוסין כך אין ניתן להסתלק מזכות עונה לפני הנישואין.

במקרה שהסכם כולו בנוי כמקשה אחת אין חולק שיש חסרון של קני את וחמור עיין חלקת מחוקק אבן העזר מא ס"ק ד ופ"ת חו"מ רג ס"ק ד.

והנה הסכם זה ברור שיש בו אסמכתא, ומה שנכתב בו שהתחייבות נעשתה בב"ד חשוב, אנן סהדי שלא הקנה בב"ד חשוב והכל יודעים שחכמי ישראל מתנגדים למתווה של משפחה על כרעי תרנגול, ואם נשאל את הצדדים האם היה ב"ד חשוב בזמן חתימת ההסכם, ברורה התשובה שלא היה ב"ד חשוב. וכלל הוא שאין הודאת בעל דין מועילה כשאנו יודעים שהדבר לא יתכן שאכן אירע.

בשו"ע חו"מ קיג ב נפסק: "אפילו הקרקע כל שהוא, יכול לשעבד עליו הרבה מטלטלים, ואם אין ללוה קרקע והמלוה זכה לו בתוך שדהו באחת מההקנאות שקונים בהם קרקעות... הרי זה מקנה עליו כל מטלטלין שרצה... ואם אין קרקע גם למלוה, יכתוב הקניתי לו ארבע אמות קרקע בחצרי ואגבן הקניתי לו המטלטלים, ואע"פ שאין אנו יודעים לו קרקע, הודאת בעל דין כמאה עדים לחובתו".

ואיבעית אימא סברא. איבעית אימא סברא, עובד כוכבים לבו לשמים וביאר רש"י: לבו לשמים - כוונתו הוא שיהא קרבנותיו כליל לשמים ולא שיאכלו. הרי לנו שאף שהגוי אמר במפורש "שלמים", אנו מפרשים שכוונתו הייתה לעולה, ולא אומרים דברים שבלב אינם דברים.

ובשו"ת חתם סופר אבן העזר ח"א סי' צז, הובא גם בפ"ת סדר הגט ס"ק יג, במי שבמקום לומר בעת הגט אני מבטל את המודעה, אמר אני מבטל את הגט, כתב שברור שלא נתכוון לבטל את הגט אלא סבור שזה מין תחינה או שסבור שזה מחזק את הגט ומוצא שפתיו בלא כוונת לבו לא מעלה ולא מוריד, עי"ש. ועיין עוד בזה בתוספת ביכורים לסדר הגט למהר"ם אות כו.

ומסקנת הדברים שם היא: "למדנו, מכמה מקומות, שהמתחייב על דבר שאינו יודע על מה התחייב, ההתחייבות חלה, או משום שהמתחייב הסכים להתחייב כפי מה שכתוב לפניו, או משום "תקנת השוק", אבל המתחייב וטעה בהתחייבות, הולכים אחר הכוונה ולא אחר הכתוב, (ואפשר שיש מחלוקת בדבר, ומכל מקום אין להוציא מהמוחזק".

ברור הדבר שאותו בעל כשהתחייב לא העלה על דעתו אה האפשרות שיאלץ לעזוב את ביתו ואשתו תמרוד בו ובו זמנית יחויב במזונות עונשים, 3,000 דולר. יש להניח שלכל היותר חשב שהוא יחויב אם הוא יחליט לעזוב את אשתו.

ועל כן אין הסכם זה מחייב.

מכל מקום אף לרמ"א וסמ"ע הנ"ל בנדון שלפנינו רחוק הדבר שיש "אנן סהדי דגמר והקנה", וכיון שכך שברור שלא היה ב"ד חשוב, נראה שאין להסכם זה מקום בהלכה.

ועוד, כיון שודאי שהוא נגד תקנת הציבור, שיתבטל מושג הנישואין והאשה תוכל לגרש את הבעל מתי שתרצה, ואין כל ספק שאין ב"ד חשוב שלא נדבר על התפסת זכויות, וקנס ב"ד, ואין כל ספק שאין גמירות דעת, ודאי שאין מקום לכל ההתחייבות.

והנה מה הגדרה של ב"ד חשוב נאמרו כמה שיטות וכדי להקל נציין לאנצ"ת כרך ג ערך בית דין עמ' קסג "ונחלקו ראשונים בגדרו של ב"ד חשוב: יש אומרים שאין ב"ד חשוב אלא סמוכים בארץ ישראל, אבל כל הראשונים אינם מצריכים סמוכים דוקא, אלא מהם שכתבו שיהיה ב"ד חשוב, שהוא אלים להפקיע ממון, ואף על פי שאינו סמוך, כגון בית דינו של רב אמי ורב אסי, ומומחה לרבים, ובי"ד שיש בו תלמיד חכמים שנזכר במקומו ובסביבות מקומו בחכמה, ורבים שותקים לדבריו ומאזינים, ובזמן שחושבים את חכמי ישראל ואת בתי דיניהם חושבים אותו בכללם, ההוא בי"ד חשוב, ואשר אינו כך אינו חשוב, ומהם שסוברים שכל שלשה דיינים הבקיאים בדיני אסמכתא נקראים בי"ד חשוב, ויש אומרים שבי"ד חשוב הוא החשוב שבאותה עיר, כמו שכתוב: ואל השפט אשר יהיה בימים ההם ואפילו יש חשובים מהם בשאר מקומות, אין לנו אלא בי"ד חשוב של אותו המקום. ויש אומרים שיחיד מומחה, או

וכתב סמ"ע ס"ק יב: "כשאין אנו מוחזקין בו דלית ליה קרקע, אז אפילו כתב בשטר בסתמא דהקנה לו מטלטלים אגב קרקע סגי בהכי ואמרינן ודאי יש לו קרקע, אבל כשאנו מוחזקים בו דלית ליה קרקע, לא סגי בהכי דדלמא טועה וסובר דמקנין מטלטלים אגב קרקע שאינה שלו, ואינו יכול להקנות מטלטלים אגב קרקע, אלא אם כן הקנה לו בפירוש בפנינו ושאלו העדים את פיו אם יש לו, או כתב כן בשטר השעבוד הקניתי לו ארבע אמות קרקע, ואז אמרינן כיון דידע דצריך הקנאה אינו משקר ובודאי יש לו קרקע אף שאין אנו יודעין בה".

והנה לכאורה אין נראה כך שהרי לגבי ב"ד חשוב כתב רמ"א רז טו: "ואס ציוה לכתוב בשטר שקנו ממנו בבית דין חשוב, אע"ג דלא קנה [בבית דין חשוב] מהני, דהודאת בעל דין כמאה עדים, ואפילו לא אמר בפירוש אלא ציוה לכתוב שטר חוב מהני כאילו פירש בהדיא".

וכתב סמ"ע ס"ק מב: אע"פ שאנו יודעים בודאי שלא קנה בבית דין חשוב מועילה הודאתו, "והטעם דכיון דהודה ואמר דקנה, הוי ליה כאילו ידענו שגמר והקנה", ושונה דין זה מהמקנה אגב קרקע שבסי' קיג "דאם ידענו בודאי שאין לו קרקע דלא מהני הודאתו, שהקנה אגב קרקע, דשאני התם כיון דאין לו קרקע במה יקנה, אבל כאן דתלוי בגמר ומקנה, והרי הודה שקנה בב"ד חשוב וה"ל כאנן סהדי דגמר והקנה", הרי שלדבריו אין כאן אודיתא, אלא גילוי דעת שהקנה בסמיכות דעת גמורה המועילה לבטל את החסרון של "האסמכתא".

שלשה הדיוטות, שיש להם כח לכוף ולדון, הרי זה ב"ד חשוב.

והנה הטעם שב"ד חשוב מועיל הוא או משום שהתפיס שם זכויותיו ויש כוח לב"ד להפקיע מעותיו אע"פ שלא אמר מעכשיו; או משום שהרי הוא כאילו מודה שאם לא יביא ליום שנקבע זכויותיו בטלות ואין אדם משחק בב"ד ר"ן נדרים כזב ומכל מקום בדבר שאין לב"ד שייכות אין קניין בב"ד חשוב מהני - ריטב"א שם; או משום שב"ד חשוב הרי זה כמי שהקנה מעכשיו-סמ"ע רז מע"פ תוספות ב"מ סו א ורמ"א שם יד וטו.

והנה ע"פ החוק הסכם רכוש שנעשה לפני נשואין יש לו כללים שאין הוא חל אלא אם כן אושר ע"פ חוק, תנאים אלו בודאי לא נתקיימו במקרה שלפנינו, ואין הנידון שלפנינו בהתחייבות למזונות גרידא כיון שברור לכל כי מדובר במזונות עונשין, ולכל היותר מדובר בתנאי רכוש שאין החוק מכיר בס. ואין זה כמזונות בת אשתו, ששם הכוונה שם למזונות ממש, וכיון שחל החיוב, משלם גם כשאינו צורך למזונות.

מכל המצטבר נראה אין מקום לחיוב מומן בעקבות הסכם זה.

במידה וההסכם מחייב וכל שכן אם אינו מחייב והבעל כדי להינצל מחיוב המזונות יגרש את אשתו, הרי שיש חשש לגבי הגט וכפי שיבואר להלן:

מי שאנסו אותו שלא כדין לתת גט - הגט בטל, כמבואר שו"ע קלד ה וב"ש ס"ק ט.

מחלוקת ראשונים ר' מימון ורשב"א הובאה בב"י וברמ"א קלד ד מי שגירש בגלל שקיבל עליו לתת קנס אם לא יגרש,

דעת ר' מיימון שהגט כשר דעת רשב"א להחמיר.

דעת רמ"א הגט כשר, ובדעת ב"י כתבו כמה אחרונים שהגט פסול, כיון שהביא את דעת הרשב"א להלכה, וכך פסק הבית מאיר שם ועוד שהחמיר כרשב"א.

משכנות יעקב, הובא גם בפ"ת ס"ק י לא נחלקו הראשונים והתירו אלא כשהתחייב לשלם מפני שרצה להתגרש וגם עתה רוצה מצד עצמו לגרש, ואף אם נחלקו ורמ"א הקל בדיעבד, "דווקא שקיבל הקנס עליו מדעת עצמו ורצונו מבלי ששמו אחרים עליו הקנס, ואף בזה אינו מבואר בדבריו שיתיר גם כן שיתחרט אחר כך קרוב הדבר דלכ"ע חיישין ליה לגט מעושה... ובשל תורה ובפרט באיסור ערוה יש להחמיר".

כמו כן נחלקו עוד הפוסקים האם נידון הרשב"א כשהחיוב אינו תופס מן הדין וניתן מעיקר הדין לחזור מההתחייבות, ונציין לחזון איש אבן העזר צה אותיות ג-ה, ולספר עטרת דבורה ח"א (עמ' ... א"ה. צ"ל סי' עה) שהביא בהרחבה שיטות הפוסקים.

האמור לעיל הוא טיוטא מפסק דין שלא הגיע למעשה מאחר והייתה הסכמה בין הצדדים, ועל כן פסק הדין לא סוים ולא נבדק בשנית ונחזור על מה שאמרנו בפתיחה: אין ספק שהסכם זה וכיוצא בזה אין רוח חכמים נוחה הימנו בלשון המעטה והוא בא כדי להרוס את מוסד המשפחה המקודש בעם ישראל והסכם זה לא רק שלא ימנע עיגון כמו שמאמינים "התמימים" אלא ירבה ח"ו ממזרים בעם ישראל.

חיים שלמה שאנן

תשובת הגאון רבי דב ליאור שליט"א

ראב"ד קרית ארבע וחברון

סכומי הכסף, שנדרש לשלם ע"פ ההסכם, ולא ננקטו אמצעי כפייה כגון מאסר, וכן לא איימו על הבעל בנקיטת אמצעים אלו".

ולעיל מזה כתב הרב לביא שאין לבני זוג לערוך שום הסכם קדם נישואין אלא אם כן "חיוב הממון יבוצע בכפוף לפס"ד שניתן בבית הדין, פס"ד לחיוב הצד השני בגירושין, ובלבד שגם מימוש חיוב הממון יפסק במסגרת בית הדין".

ובמכתב פרטי שכתב לי הרב לביא הסביר את דבריו בעטרת דבורה, שגם אם לא היה איום בצווי מאסר שלא כדין תורה וגם לא היה זה סכום בלתי אפשרי בעבור הבעל, עדיין ישנו ספק על כשרות הגט גם לגבי דיעבד, ומספק יש להצריך גט נוסף לאחר שיבטלו את ההסכם. ומה שאפשר להתיר בדיעבד במקרים אלו הוא רק אם כבר התחתנה פעם שנייה בלא גט נוסף.

משיחות שערכתי עם כמה דיינים בכירים מהציונות הדתית, עולה שגם הם מסכימים עם הדברים של הרב לביא, ורק מתוקף תפקידם במשרה שיפוטית אינם יכולים לפרסם זאת ברבים.

רציתי לשאול האם כבוד הרב שליט"א מסכים עם הדברים של הרב לביא ושאר הדיינים הנ"ל?

גם אני מצטרף בזה להבהרת הרב הגאון לביא דב ליאור

בס"ד, ג' שבט תשע"ז
לכבוד מרן הרב הגאון רבי דוב ליאור שליט"א

ראיתי בספר עטרת דבורה של הדיין הגאון רבי אוריאל לביא שליט"א, חלק א סימן עה, שכתב מאמר ארוך בענין ההסכם קדם נישואין הנקרא הסכם לכבוד הדדי, אשר דומה מאוד להסכם קדם נישואין של צהר הנקרא הסכם מאהבה, ובמסקנת דבריו בסיום המאמר כתב:

"**במקרה** שבו הצדדים חתמו על הסכם קדם נישואין הקרוי "הסכם לכבוד הדדי", הרי שע"פ הוראת הרמ"א (אה"ע סי' קלד) אין לאשר סידור הגט, ועליהם לבטל את ההסכם. אך אם ברור לבית הדין שהבעל נשאר ברצונו לתת גט, וכך בזמן סידור הגט הבעל מסכים לתת גט גם לולי הקנס, אם סודר הגט, הגט כשר. יש אומרים שבנסיבות אלו בלבד אפשר לכתחילה לסדר גט, ובפס"ד מביה"ד הגדול (פד"ר ח"ב עמ' 14) הורו שבכל מקרה יש לבטל את חיוב הקנס קודם לסידור הגט.

אם כבר סודר הגט, והגט הושג כתוצאה ממימוש ההסכם או מאיום לממשו, לדעת הרשב"א הגט בטל. אמנם יש אומרים שבדיעבד הגט כשר, אך גם לשיטה זו, יש לברר שחיוב הממון בהסכם הוסדר בדרך שהיא ברת תוקף ע"פ ההלכה, ואין להכשיר את הגירושין בטרם הושלם בירור זה, ואין להכשיר את הגירושין בדיעבד, אלא לאחר שידוע שהבעל היה יכול לעמוד בתשלום

תשובת הגאון רבי גדליה אקסלרוד שליט"א

ראב"ד חיפה

כ"ה י"ז אדר ה' תשע"ז

בירור הלכה בענין הסכם ממון בין בני זוג לפני הנישואין שיש בו הטלת קנס על הבעל אם לא ירצה לגרש את אשתו כאשר היא תדרוש גט

שילדיו ממנה יהיו ממזרים רח"ל.

יצויין שהסכם זה נתחבר ע"י רבנים מתונים, הולך ומתפשט בקרב חוגי החילונים ו"המזרחי המתון", ואני הקטן מנהל מאבק עיקש ע"מ להעביר את רוע הגזירה מעם הקודש...

וצדדי ההיתר... (א) פסק... השו"ע ורבינו הרמ"א סי' קל"ד שמי שנתן גט לאחר שקבל על עצמו קנסות הגט כשר, ולדעת מרן החזו"א סי' צ"ט ס"ק ה' כוונתם גם לגוונא שחזר בו הבעל מרצונו לגרש, ולא כפירוש רוב האחרונים בדעתם.

(ב) דברי התורת גיטין שכשזוג הסכימו להתגרש אפשר לקבל בקנין שהבעל יפטור את האשה מכל חיוביה כלפיו, וממילא רק הוא ישאר בחיוב מזונות ומחמת כך ירצה לגרש, ושזה מהני אף למחמירים בקנסות. אך לכאורה יש להחמיר בנדו"ד מחמת... דכאן בשעה שקבל על עצמו את ההתחייבות יתכן שלא עלה בדעתו שיביאהו הדבר לידי פירוד שלא מדעתו... וחילוק כזה כתב המהרשד"ם אה"ע סי' ס"ג דף ל"ז על דברי הרב מימון שאם קבל הקנס רק אם הבורר יאמר לו לגרש ולא ישמע אליו לא חשיב קבלה מרצונו, כיון שיתכן שסבר שהבורר יפסוק

לכבוד הרב הגאון הנעלה חו"ב משנתו זך ונקי מוהר"ר פנחס שפירא שליט"א ביתר עלית ת.ו.

אחדשכת"ר, ראשית אני מתנצל על כך שהתאחרתי במענה על בירור ההלכה שכתב אלי בענין "הסכם לכבוד הדדי". הסיבה היא שנעלם לי המכתב לפני שעיינתי בו, ובימים אלו מצאתיו, והצטערתי על כך, מכיון שכת"ר לוחם מלחמות ה' ית', ואנו בדור יתום וכמעט בטלה מחאה מן העולם ח"ו על פגיעה בעיקרי הדת. ואילו ידעתי במה המדובר הייתי כותב אל כת"ר מיד, מ"מ גם לאחר זמן רב לא אמנע מלכתוב בנושא הנוגע ליסודות עליו מושתת קשר הנישואין על פי ההלכה.

והריני להעתיק מתשו' כת"ר וז"ל, הנידון אשה שהתחנתה עם "הסכם לכבוד הדדי"... ועיקרו שאם ביום מן הימים תחפוץ האשה להתגרש והבעל יסרב יתחייב לשלם לה מזונות מוגדלים עבורה ועל אף שאינה חיה עמו (לא כולל מזונות הילדים), וממילא כדי לא לשלם זאת יתרצה לגרשה, ואחר זה החליטה האשה להתגרש ודרשה מהבעל גט, והבעל גירשה בגט בעוד עומד כנגדו חרב החיוב של המזונות המוגדלים עבורה על אף שאינה חיה עמו, האם מותר לישא אשה זו, או שיש לאמור לבא לישאנה

בהמשך כותב כת"ר שאין ראייה מהריטב"א סי' צ"ו בתשו' ומהר"י בן הרא"ש בשו"ת זכרון יהודה סי' ע"א הובאו בב"י שמי שנתן גט מחמת שבועה הגט כשר לגבי התחייבות קנס, ומסתמך על דברי המאירי גיטין פ"ח ע"ב שאם קיבל על עצמו קנס אם לא יגרש וכפיהו עי"כ לגרש הגט פסול, והוסיף המאירי שם דלא דמי לנשבע לגרש כיון שהתם יכול להישאל על שבועתו. ומבואר בהמאירי דלא כהחזו"א בדעת הרשב"א, דהרי במאירי משה התחייבות קנס לשבועה, ושבועה מחייבת מן הדין. וכן ממילא אין הוכחה מהריטב"א ומהר"י בן הרא"ש שהם מדברים בשבועה ולא בקנס, ודוקא בשבועה כשר הגט, כיון שיכול להישאל על השבועה ולא נשאל הרי שנתן את הגט ברצון.

(המשכנ"י (אה"ע סי' ל"ח) כתב דמכיון שהב"י הביא את דעת הרשב"א דהוי גט מעושה תיכף אחר תשו' הרב מימון ולא כתב שהרשב"א חולק על הרב מימון, נראה דסובר דאין מחלוקת ביניהם, דהרב מימון מדבר באופן שלא נתחרט מהרצון לגרש, והרשב"א מדבר שנתחרט ואינו רוצה לגרש ולכן הוי גט מעושה, וכ"כ המכתב מאליהו ומהר"ש וכו', עכ"ד המשכנ"י יעוי"ש. ג. א.)

עוד הביא כת"ר דגם הגרי"ש אלישיב ז"ל הו"ד בקובץ תשו' ח"ב סי' קס"ג מחמיר בקונס עצמו ליתן גט שהגט פסול אם נתן מחמת הקנס. עוד הביא כת"ר קושיית החזו"א על הפוסקים הלומדים בדעת הרב מימון שסובר שהגט כשר רק אם הבעל

שלא לגרש, וכ"ש להכא שבזמן הנישואין לא העלה על דעתו שתהיה מריבה, עכ"ד כת"ר.

(ובאתי באמצע דבריו להעיר שיש חילוק מהכא להתם, כי בנידון הרב מימון כתב המהרשד"ם דיתכן שסבר הבעל שהבורר יפסוק שלא לגרש, ופירוש דברי המהרשד"ם בפשטות שהבעל היה בטוח בצדקו ואצלו היה גדר ודאות שהבורר יפסוק שלא לגרש, ולכן התחייבותו הייתה בטעות ולא חשיב התחייבות מרצון, משא"כ בנידון דידן קשה לומר שבעת שחתם על ההסכם לא העלה בדעתו שיגיעו לגירושי, כי מי הוא שיודע עתידות, ולכן אי אפשר לומר שהתחייבותו הייתה בטעות. ג.א.)

המשך דברי כת"ר אך לא כלשונם, כת"ר מביא את דברי רבינו בצלאל אשכנזי והבית מאיר והתורת גיטין והמשכנות יעקב והערוך השלחן שהבינו כולם ברשב"א שמירי בכל גווני (דהיינו שהתחייב בקנס גמור לתת קנס אם לא יגרש, ומחמת יראת חיוב הקנס גירש, שהגט פסול, והבית מאיר נשאר בצ"ע על כשרות הגט אפילו אם גירש בכה"ג ברצון), ולא כהחזו"א שלומד בדעת הרשב"א שהתחייבות הקנס לא תפסה מדינא, רק היתה בגדר אסמכתא דלא קניא, ולכן פסול הגט שהיה מסירת גט בטעות שחשב שיש עליו חיוב מדינא, אך אם נתחייב מדינא קנס הגט כשר גם אם נתחרט. (ואין ברשב"א שום רמז למ"ש בחזו"א, ופשטות דברי הרשב"א ככל הפוסקים שלומדים דלא כהחזו"א. ג.א.)

תשובת הרשב"א צ"ל שלא ראה את דברי הרשב"א, ולכן אין במקום זה לפסוק כמהרי"ק נגד תשו' הרשב"א, ע"כ מס' מגד"צ.

ובס' "כפיה בגט" בהוצאת "אוצר הפוסקים" שקבל הסכמת כל גדולי פוסקי דורנו מביא בע' תכ"ה משו"ת מהרי"ק שרש ס"ג ענף ב' שכתב שאונס ממון דבר פשוט הוא שהוא אונס וכ"כ בשו"ת החדשות סי' כ"ט. ושם בס' כפיה בגט מביא מהנאות דשא סי' קס"ב שהסכמת הפוסקים שאונס ממון בגט פוסל, וכ"כ בשם החמדת שלמה אה"ע סי' פ' ס"ק א' שבפוסקים כתבו דאפילו אונס ממון הוי אונס, ואי ידעינן באונסו אפילו לא מסר מודעא יש מקום לבטל את הגט.

וכן כתב בחלקת יואב דיני אונס ריש ענף ה' שפשוט הוא שאונס ממון הוה אונס בגט, וכן בשו"ת צ"צ החדשות סי' רס"ב אות ג' מסיק וז"ל ומ"מ כיון דהסכמת כל הפוסקים דאונס ממון חשוב אונס כמו שקבצם מהר"ר בצלאל אשכנזי סי' ט"ו הביאו המכתב מאליהו שער ד' סי' י"ט והוסיף עליהם ופסק כן, חלילה לזוז מזה, וכן סתם בשו"ת דברי מלכיאל ח"ז סי' ל"ה שאונס ממון הוה אונס בגט, ע"כ מס' "כפייה בגט", יעוי"ש. ג.א.).

עוד כתב כת"ר שגם לרבינו פרץ ביארו המבי"ט והמהרשד"ם שכאשר הכפיה היא בגופו גם ר"פ יסבור דהוי גט מעושה שלא כדין ופסול (והרי בנדוננו שמדובר לא בחוב ממוני גרידא אלא בהסכם נישואין המיועד לביצוע בערכאות, וכאשר הבעל יפר אותו פשיטא שיחילו עליו עונש מאסר מכיון

מגרש מרצונו ולא מחמת כפיית הקנס שקיבל על עצמו, מתוס' גיטין ע"ה ע"א בד"ה מכלל שפירשו שהטעם שמהני קבלת מאתיים זוז בע"כ הוא משום שתלה הדבר מדעתה וחייב עצמו לקבלם, והלא שם מיירי בחזר בו מרצונו לקבלם, ומביא כת"ר מהתשב"ץ ח"ב סי' ס"ח שהיה בדורו של הרב מימון וכותב אליו וז"ל ומכאן תוכל ללמוד לענין שאלתך שאם מעצמו גרש שאין זה גט מעושה, הרי מפורש שהתשב"ץ ידע שדברי הרב מימון נוסבים על מצב שהבעל עומד ברצונו לגרש, וכת"ר נו"נ בזה בהרחבה בתשובתו.

(והריני להוסיף בזה דאין ראייה מהתוס' הנ"ל לדעת החזו"א, דאפילו אם נלמוד שתלה בדעת האשה ונתחרט אח"כ ע"ז, הרי שם מדובר שחלות הגט היתה בעת שמסר את הגט לידי האשה בתנאי שתתן לו מאתיים זוז, והאשה עומדת בתנאי ושולחת לו את ה' זוז, וזה שהוא אינו רוצה לקבל אינו פוגם בקיום התנאי, כי תלה הדבר בדעתה שהיא תתן, ואין נ"מ אם ירצה לקבלם או לא, זהו כונת התוס', וממילא אין מכאן ראייה למה שמדבר הרב מימון.

וכתבתי מזה בספרי מגדל צופים ח"א סי' מ"ה. עוד הערתי שם על מה שהביא הרב מימון לעניננו את דין אין אונס בגיטין המובא בתחלת גמרא כתובות, וצע"ג דבריו דהתם הוא תקנה דרבנן משום צנועות ומשום פרוצות וכל המקדש אדעתא דרבנן מקדש ושם לא התקיים התנאי שע"מ כן גירש, ואין זה שייך לנדוננו. עוד הבאתי שם מ"ש הב"מ על דברי המהרי"ק שמי ששעבד עצמו בקנס לגרש לא הוי אונס, וכתב עליו הב"מ דמכיון דהמהרי"ק אינו מזכיר את

הישועות יעקב שם ס"ק ג' דהיכר שנוגע לחרפת רעב הוי אונס אף בכפיית ממון אף אם אין מרומז בה גט (ואולי כונתם לדברי התורת גיטין). (ויש לי להעיר בזה בדברי המהרי"ט הנ"ל שבהכרח לומר דחיוב המזונות הוא באופן שהבעל יכול לעמוד בזה, ולא מדובר במזונות גבוהים שלמעלה מיכלתו, דהרי אין בנדונים אלו דין כפיה ואין נחייב מזונות שיכריחו אותו לגרש. ובהכרח לומר שהבעל יכול לעמוד בתשלום המזונות.

ולכן מותר לחייב את הבעל במקרים אלו לדעת מהרי"ט מכיון שאינם כפיה והרי מדינא צריך להבעל לגרש אלא שאין כופים, ולכן מותר לחייבו במזונות האשה הגם שיתכן שזה יגרום שיתן גט, אך מכיון שיכול לעמוד בתשלום המזונות אין זה נקרא גט מעושה, הגם שיש מחמירים וסוברים שגם מכפיה שאינה מכרחת לתת גט צריך להתרחק מחשש שזה גט מעושה.

אך אינו דומה כלל לנדוננו שכותבים מפורש על התחייבות מזונות גבוהים שלפי האומדנא יכריחו את הבעל לתת גט, וזה ברור לדעת הפוסקים דהוי אונס כאשר הבעל מתחרט מהתחייבותו, והחזו"א יחידאה בזה, ומובא בחת"ס שמי יאמר שסובר כהלל המובא בגמרא שאין משיח לישראל שכבר אכלוהו בימי חזקיה (סנהדרין צ"ט ע"א) הרי הוא אפיקורס, שכבר נחלטה ההלכה דלא כהלל בין כל חכמי ישראל, וכן ר' אליעזר הגדול מכיון שלא קיבל את דעת הרבים בתנור של עכנאי הגם שהיה גדול הדור לא התירו לו חכמים

שע"י שאינו מקיים את ההסכם מעגן את האשה ו"סרבן גט" מיקרי, וידוע כמה מתעללים במי ש"זוכה" לכינוי זה, והוי עונש שבגופו שאין שום הוה אמינא לומר שלא מיקרי אונס).

והערת זו כתב כת"ר בתוך דבריו. כמו"כ כתב כת"ר דאף לדברי התורת גיטין דבמחייב עצמו במזונות ופוטר את אשתו מחיוביה כלפיו ואינו מזכיר שזה למטרת הגירושין אין בזה אונס, וטוען בצדק כת"ר שבס' בית יעקב מבעל התו"ג שיצא מאוחר בעשר שנים מהתו"ג כתב שאונס ממון הוי אונס בכה"ג שמדבר התו"ג, דהיינו שחזר בו התו"ג וסובר דהוי אונס.

עוד כתב כת"ר אפילו אליבא דתורת גיטין, דשם מדובר במחייב עצמו במזונות במקום שאינו חייב אולם ביכלתו לעמוד בהתחייבות, משא"כ ב"הסכם ממון" שבנדוננו כתוב במפורש שמחייב עצמו במזונות מופרזים, ורובא דרובא אינם יכולים לעמוד בזה, והוי כחונק את עצמו, ובזה גם התורת גיטין יסבור שהוי אונס. ודבריו נכוחים ואמיתיים בלי ספק.

וכת"ר הביא ממהרי"ט ח"א סי' קי"ג שאם חייבו בי"ד בנכפה מזונות לא הוי גט מעושה, וכן במאים עלי באמתלא מבוררת הביא הציץ אליעזר ח"ג סי' כ"א כמה אחרונים אם חייבו את הבעל במזונות האשה לא הוי גט מעושה. אע"ג דאין דין כפיה, מ"מ הרי חובה לגרש, וכת"ר דן בהסבר זה כפי דעתו הרחבה. כן הביא כת"ר את הבני אהובה פי"ד אות ט"ו ואת

את נדויו עד סוף ימיו מכיון שיחיד ורבים הלכה כרבים.

וכן בנדוננו זה, דרכם של אלו הרוצים רח"ל לשנות את דרכי ההוראה המסורה ממשנה רבינו ע"ה כמו שעשו הרפורמים וכו' תולים עצמם בסברא של יחיד שנדחה מהלכה מכל וכל והולכים נגד דין התורה שהלכה כרבים ובדרך שלהם מגיעים עד להתרת אשת איש... אך זה דרכם, שעוטפים את תורת השקר שממציאים בלבוש כביכול של פוסקים מפורסמים, ומדמים קלא אילן לתכלת. ועיקר הכאב שדורנו דור יתום שאין כח לפוסקי דורנו לצאת במחאה מספקת נגד מגלים פנים בתורה שלא כהלכה.)

(המושג הסכם ל"כבוד הדדי בין בני זוג" הוא כבר נודף אפיקורסות, מכיון שחז"ל כבר חיברו את המסמך הנ"ל שהוא מסמך הנקרא אצלנו היהודים שלא מחפשים "חדשות" מסמך הכתובה, והמילה כבוד הדדי הוא מסמך הבא לפרוק את עול השו"ע. ג.א.).

ורציתי להוסיף סברא שלא כתב כת"ר בנדוננו, דלכאורה יש לדון שכאשר אדם מקדש אשה באופן שבכל עת שרוצה יכולה לנתק את קשר הנישואין שביניהם, השאלה היא האם יש כאן גדר קידושין, שהרי גדר קידושין הוא שקנויה לבעל ואסורה לכל אדם. וכן מובא בתחילת משנה קידושין בשלש דרכים האשה נקנית, שהקידושין הוא גדר קנין, אך באופן שיכולה לצאת מרשותו בכל עת שרוצה, ע"י שיכולה להכריח את הבעל לתת לה גט ע"י כפייה של חיובי ממון שאינו יכול לעמוד בהם, והשלכה לבית סוהר, יש לומר אינה

מקודשת לו ואינה מיוחדת לו, מכיון שאין לו שום רשות עליה שתהיה משועבדת לו, ואין להגדירו כבעל, שההבנה הפשוטה של בעל שיש לו בעלות על האשה.

...

וכת"ר כתב בסוף תשובתו וז"ל, סיכום הדברים (1) דברי החזו"א שיש להקל בקנסות נדחים מדברי המאירי ומדברי התשב"ץ בח"ב. (2) גם אם נקבל את דברי החזו"א ... בנדו"ד שיכול להגיע לכפייה בגופו (במאסר) וודאי דיש להחמיר. (3) ... יש להחמיר בנדו"ד (גם לחזו"א) עפ"י דברי המהרשד"ם שגם המקילים בקנסות לא הקילו אם יתכן שלא היה בדעתו לגרש בוודאות. (4) גם חיוב מזונות כשאינה עמו חשיב כחיוב ממון התלוי בגט כמב' בבית יעקב וגם מבואר שחזר בו מדבריו בתורת גיטין. (5) וכ"ש הכא שנתחייב במזונות מוגדלים למטרת הגט בודאי שחשיב כעיקר כוונתם בחיוב עבור הגט שמבואר במהרשד"ם וכן במבי"ט שפוסל את הגט. עכ"ד כת"ר שליט"א.

והגם שאין אני רואה עצמי כשר המסכים על דברי כת"ר, ואיני ראוי לכך, מ"מ מכיון שאני מבין שרצון כת"ר לדעת חו"ד הריני מצטרף לדברי אלקים חיים הנ"ל, וכך היא ההלכה, ואני מסכים עם כת"ר, וכפי שהבאתי לעיל מס' "כפיה בגט" שהביאו מגדולי הפוסקים בדורות הקודמים שלכל הדעות התחייבות ממונית המאלצת את הבעל לתת גט לאשתו ונותן את הגט מחמת התחייבותו ואם לא היה מתחייב לא היה מגרש הוי כפיה שלא כדין והגט פסול עכ"ד.

ואין להסתמך על דעה יחידאה כנגד כל הפוסקים ולהתיר א"א או כל הלכה אחרת

לעמוד בקנס אך הקנס דוחק אותו לגרש ג"כ לא הוי גט מרצון והוי גט מעושה שלא כדין. **וכבר** מבואר לעיל שזה הסכם שאמנם נכתב ע"י רבנים, אך מההסכם נראה שהם לא רבנים אורטודוקסיים וסטו ממסורת ההלכה. והריני לחזק ידי כת"ר ללחום כנגד הסטייה מההלכה שהתחילה מהגיוור המזויף, ועכשיו רוצים לקעקע את יסודות חיי המשפחה ולהרבות ממזרים בישראל רח"ל. ובעיקר צריכים הדיינים בבתי דין הממשלתיים, שהם עורכים כמעט את כל הגיטין באה"ק, למעט בי"ד של הרב נסים קרליץ שליט"א, ובי"ד של הבר"ץ העדה חרדית בירושלים שליט"א.

ואני ישבתי בבי"ד העורך גיטין למעלה מעשר שנים, וידוע לי שאין מתענינים מה קרה לבני הזוג שבאים להתגרש ב"בית הדין למשפחה" שהוא בית דין חילוני וערכאות ממש, ואין מושג לדיינים מה כתוב בתיק והאם לא איימו על הבעל וכפוהו לגרש, דבר שקורה הרבה. ורוב גדול של הגירושין עובר קודם כל את "בית הדין למשפחה", ואם יש איזה ציוץ מהבעל שאינו מוכן לגרש כבר מאיימים עליו שיוכרו כ"סרבן גט", תואר שהומצא כאן בארה"ק ע"י אירגוני השמאל ואומץ ע"י הערכאות להתעלל בבעל כל מה שאפשר, ומחמת פחד מ"תואר כבוד זה" בהרבה מקרים נותן גט.

וכבר כתבתי באחד מכרכי ספרי מגד"צ שיש לשקול שאולי צריך לבטל את חוק נישואין וגירושין, ויותר טוב שיתחתנו אזרחית ללא חופה וקידושין ואז יינצלו מהחששות החמורים לאיסורים המתבצעים כל יום תחת השמש, וכן מחמת המתירנות הנוראה שמחליפים נשותיהם, אם בהסכמה או בהעלמת עין או מחמת ההתנהגות

שבתורה, כי אחרי רבים להטות, ואי אפשר לשנות אפילו קוץ בהלכה ממה שקבלנו בסיני. ורציתי להעיר שכבר בסעיף הראשון שבהסכם ל"כבוד הדדי" פרצו גדרי ההלכה במה שקבעו שאפשר לקדש על מנת שהבעל או האשה ימחלו על מצות עונה, כי אין מחילה על כך, ומובא בגמרא דהמקדש את האשה על מנת שאין לך עלי שאר כסות ועונה בדבר שבממון תנאו קיים ובדבר שבגופו אין תנאו קיים. ובסעיף הראשון שבהסכם קבעו כנגד הדין הנפסק בשו"ע אה"ע סי' ל"ח סעיף ה'... אבל אם התנה שלא יתחייב בעונה תנאו בטל עכ"ל, ובהגהת רמ"א שם ז"ל דכל המתנה על מה שכתוב בתורה ואינו ממון תנאו בטל.

ו"בהסכם לכבוד" הנ"ל בתחילתו מתירים לפרוש איש מאשתו ואשה מבעלה מחמת התחייבות ההסכם, הוא נגד ההלכה כי לא תופס על זה התחייבות. וכבר הערתי לעיל שהסכם "לכבוד הדדי" הוא מילת זלזול כנגד תקנות חז"ל שהתקינו את ההסכם לכבוד הדדי בכתובה. עוד רציתי להעיר שבהסכם הנ"ל כותבים על התחייבות של אלף וחמש מאות דולר לחודש אם לא יסכימו לתת או לקבל גט, אך לא גילו בזה כוונתם, כי בהרבה מקרים אין בזה כדי לכופ את הצדדים להתגרש.

ובפועל בהסכם הנ"ל יכתבו סכום הרבה יותר גדול, ולא רק מחצית משכורת אלא כמה וכמה יותר מגובה המשכורת, באופן שההסכם יהיה לו כח לכופ לגירושין, ובאופן זה אין הוה אמינא כלל לומר דלא הוי כפייה שלא כדין. ומפשטות לשון הפוסקים שכתבו המחייב עצמו בקנסות דהוי גט מעושה, ולא כתבו קנסות גבוהים שאין יכול לעמוד בהם, משמע שאפילו יכול

חודשית", לאחר שיקול דעת יערכו לו נישואין כדמו".

ואסיים בכבוד רב ובברכה לפני הדר"ג להצלחה בכל עניניו ולעמוד בפרץ לחזק בדק קדושת בית ישראל

ובתפלה להשי"ת ופרוס עלינו סוכת שלומך ותצילנו מכל מיני פורעניות ויתגדל ויתקדש שמה רבא בביאת משיח צדקנו מיד ממש

וע"ז באעה"ח הרב גדליהו אקסלרוד

אב"ד חיפה ת.ו. (בגימלאות)

מח"ס שו"ת מגדל צופים ח"ח

החברתית המתירה רח"ל איסור אשת איש ואין בעיניהם בזה כל דבר מכוער. ולדאבוננו נהפכה התנהגות זו לנורמה בעיני חלק ניכר מהציבור, וזו הסיבה לריבוי הגירושין, כי כל ענין הנישואין לא נראה בעיניהם כקשר אמיתי. א"כ מדוע הרבנות צריכה להיות מעורבת בקלות הראש הזו.

אך מי שרוצה בדוקא, ונראה ששייך לענין רוחני ונשמתי ומאמין בהקב"ה ובתורה, ואצלו הנישואין הוא לא "שכירות

תשובת הגאון רבי אליהו שלזינגר שליט"א

ראב"ד שכונת גילה בעיה"ק ירושלים

הכתובה, כיון שבכתובה הוא מתחייב שתוכל לגבות כתובתה "אפילו מגלימא דעל כתפיה", ועוד כיוצא באלה.

לאחרונה הגיע מארה"ב נוסח חדש לפיו ההסכם קדם הנישואין כולל בתוכו סנקציות קשות נגד הבעל באם יסרב לתת גט לאשתו גם באופן שביה"ד פסק שאינו חייב לגרשה (גם בהסכמי ממון פה בארצה"ק ישנן סנקציות נגד סרבני גט, אך לא במידה קשה כפי שהיא נוסחה ע"י הסתדרות הרבנים בארה"ב) עד כדי שיצטרך לשלם ממון רב לכל יום של סירוב.

ועל כך קמה צעקה וזעקה גדולה ומרה, כיון שיש כאן חשש גדול ל"גט מעושה", והיינו גט שניתן על ידי עונש או קנס ובעל כרחו של הבעל, ורבנים רבים (ואף אני הק' ביניהם) חתמו נגד הדבר הזה ובראשם גאב"ד העדה החרדית הגאון רבי משה

הסכם ממון קדם נישואין

בשנים האחרונות הפך ענין "הסכם הממון" שבין בני הזוג קודם נישואיהם לדבר נפוץ מאד. הסכם זה נעשה בעיקר בזיווג שני, אבל כהיום הזה רבים עורכים הסכמי ממון גם בזיווג ראשון.

הסכם זה כולל בתוכו בעיקר עניינים ממוניים שבין בני הזוג, למשל אם יש לכל אחד מבני הזוג דירה משלו, רושמים בהסכם שכל אחד ישאר עם דירתו שלו, וכיוצ"ב. וכל זה יכול להיות טוב ונכון בתנאי שהסכם הממון אינו סותר את הכתובה. אבל אם יכתבו בהסכם שבמקרה של גירושין איש לא חייב לשני שום ממון, זה סותר ומִתַּר את הכתובה שבה יש התחייבות ממונית. וכן אם יכתבו שלא תוכל לגבות את כתובתה מנכסיו במידה ולא יהיה לו כסף לשלם לה, אף זה סותר את

שטרנבוך שליט"א, וכפי שניסח זאת כדלהלן:

פסק הלכה ואזהרה חמורה אודות קדושת היחס חלחלה אחזתנו מההצעה החדשה להנהיג סידור גט ע"י שהבעל מקבל על עצמו בקנין בשעת הנישואין שאם תרצה האשה להתגרש ובית הדין לא ימצאו לנכון לחייבו ליתן גט עפ"י דתוה"ק, הרי שיהיה מחוייב לשלם לה מזונות אף שחיה בנפרד ממנו ואינו מחוייב במזונותיה מחמת תיקון חכמים.

ועל כן כדי להוציא מדעת הטועים, וכדי לשמר את קדושת היחס של עם ישראל לדורות הבאים עד ביאת גואל צדק בב"א, הננו לגלות את דעת ההלכה הצרופה בעניין, כדלהלן: (1) להלכה אין להקל בגט הניתן מחמת חיוב ממוני שקיבל על עצמו, אלא רק בצירוף טעמים חזקים נוספים, וכהכרעת מרן הגר"ש אלישיב זצ"ל בקובץ תשובות (ח"ב סי' קסג) שאף שקיבל על עצמו מ"מ נחשב לאונס אם חזר בו אח"כ מרצונו לגרש.

ויעו"ע בדברי נתיה"מ בסי' רה (ס"ק א וס"ק ט) שכדי להכשיר גט לא מספיק שלא היה אונס אלא צריך שיהיה גם רצון חיובי מצד הבעל.

(2) וגם המקילים בחיוב ממוני שקיבל על עצמו דיברו רק בחיוב ממון שנעשה מתוך דעה רצינית שישנה אפשרות שיתגרש, כמבואר במהרשד"ם (חאה"ע סי' סג), מה שלא שייך כאן.

(3) כמו"כ, גם המקילים בחיוב ממון שקיבל על עצמו דיברו רק בחיוב ממון שיכול לעמוד בו, וכלשון הרמ"א ש"בידו

ליתן הקנסות", וכמו שמפורש במבי"ט (ח"ב סי' רו).

(4) כל חיוב מזונות או כל דבר אחר שנעשה במכוון למטרת כפיית הגט פוסל את הגט, ולא משנה אם מזכירים את הגט בפירוש, וכמבואר במבי"ט (ח"ב סי' קלח) ובמהרשד"ם (שם) שהעיקר תלוי בכוונה.

רואים אנו רח"ל את בתי ישראל בחורבנם, וישראל סבא בסכנה!

וע"ז באעה"ח (-)

* * *

והנה, מאמרים רבים נכתבו בנושא זה של הסכמי ממון קדם הנישואין (ראה בתחומין חלק כא, ועוד), וכמעט בכל הנוסחאות ואליבא דכל השיטות נמצאו פגמים הלכתיים. ואינני מדבר על הטעם לפגם שיש בהסכם ממון שנעשה בשעת הנישואין, והבעל צריך לחתום על הסכמה לקנסות ועונשים במידה ולא ירצה לגרש את אשתו. איזה פנים יש לנישואין כאלה, ה' ירחם.

וכדי לתת פתרון במקצת לאלה שחוששים להנשא ללא הסכם ממון, מפני החשש העתידי שבית הדין יפסוק שהבעל צריך לתת גט, והוא יסרב, ותשאר עגונה בחיי בעלה, עלה ברעיוני מה שכתבתי במכתבי לכמה מגדולי הדיינים שליט"א, וראה להלן.

וזאת למודעי, כי סנקציות נגד הבעל בהסכם הממון, שמחייב את הבעל באיזה שהם חיובים גם אם ביה"ד פסק שאינו חייב לגרשה, זוהי עוולה וחסא ופשע, כי אם

דעת כן לא התחייב בקנס.

כתב בשו"ת מהר"י בן לב (ח"ב סי' יח)
 במי שנשבע לחלוץ, דנהי שמחוייב לחלוץ ואין זו חליצה מעושה כיון שהביא זאת על עצמו, אבל לכפותו בשוטים ובנידוי על קיום השבועה אין לעשות, כיון דמצינן למימר שלא העלה בדעתו שבית הדין יקפידו עמו עד כדי כך, ונמצא דהוי אונס שלא הביא על עצמו מדעתו. ובשו"ת מהר"י לבית הלוי (סי' יא) הביא לדברי המהריב"ל הנ"ל וכתב דיש לחשוש לדבריו. וכן מבואר בדברי הרא"ה המוכבא בשיטה מקובצת (ב,ב) בסוגיא דנאנס על קיום התנאי. וכתב שם שזהו דוקא היכא שתלה הדבר בדעת עצמו (או אף בדעת האשה גבי קידושין). שאז אמרינן שהיה סבור לקיים התנאי, ואם נאנס על כך הוי אונס בעצם המעשה. אך אם תלה התנאי במישהו אחר, אזי אף שנאנס אין טענת אונס מדינא מכיון שאסיק אדעתיה שאולי לא יקיים התנאי. ודקדק הברכת שמואל (סי' ו) מלשון דברי הרא"ה שמפרש לדין טענת אונס לא משום שמפרשים כך לתנאי ולא משום אומדנא דמוכח שהוי גט בטעות, אלא משום גט מעושה. וביאור הדבר כתב בספר "בריתי שלום" (ח"ד סי' טז) עפ"י דברי הרשב"א בתשובה (ח"א סי' תש"ז) דבמקדש אשה במעכשיו אם לא יבוא תוך ל', לא יכול לגרשה בתוך הל', מאחר "דאין גט אלא לאחר גמר קידושין". וביאר בשערי יושר (שער ז פרק יח, עמ' רסה) את דברי הרשב"א, דבתנאי כזה אף אם אמר מעכשיו, כוונתו שיחול רק מזמן קיום התנאי למפרע, אך לא למפרע ממש.

ביה"ד פסק שאינו חייב לגרשה, כי אז זוהי תורה, וזו הלכה, ואיש לא יכול לכפות על הבעל לגרשה גם לא באופן שלא יהיה חשש מפני גט מעושה, כיון שהבעל נוהג עפ"י דין תורה כפי שנפסק ע"י בית הדין הרבני. וכל הסכם ממון יכול להיות מנוסח רק באופן כשר, עם התראה לבעל סרבן, ורק בתנאי שביה"ד אכן פסק שהוא חייב לגרשה, ולא באופן אחר בשו"פ.

* * *

והנה יוכח להלן מדברי ראשונים
 ואחרונים דכל קנס שמוטל על הבעל כדי לחלוץ עליו לתת גט לאשתו, הוי הגט מעושה ופסול.

כתב המהרשד"ם (אבהע"ז סי' סג, דף לג,ג) דאף לדעת המקילין בקנסות שהביא על עצמו, מאחר שכל אונס שאדם הביא על עצמו אינו אונס, מ"מ זהו דוקא היכא שבשעת קבלת הקנס העלה בדעתו אפשרות רצינית לכך שיצטרך לגרש בעל כרחו (מחמת הקנס) מתוך מריבה. וכתב שם: דאף לרבי מימון שהיקל בגירש מחמת הקנסות וזהו דוקא היכא שקיבל על עצמו את הקנסות מתוך אפשרות רצינית שיגרש, משא"כ היכא שקיבל על עצמו שישלם קנס באם הבורר יגיד שיגרש, מצינן למימר דאפשר שלא העלה בדעתו שאכן הבורר יפסוק כך - עכתו"ד.

ובספר המבי"ט (ח"ב סי' לקח) אף שחולק על המהרשד"ם, אך זה מחמת שודאי ידע שאולי או ודאי יפסקו כך הבוררים שעליו לגרש, ומשמע שאם סבר דיתכן והבורר לא יפסוק שצריך לגרש, על

לא גזרו כלל שלא יאכל הטהור עם הזבה, כיון שבימיהם לא היו צריכים לגזור על כך, ורק אח"כ כשירדה הטהרה בעם ישראל וכבר לא אכלו חוליהן בטהרה אזי ממילא נוצר גם איסור לאכול הטהור עם הזבה ונכלל באיסור של הזב עם הזבה, ולא שגזרו גזירה נוספת, וכאמור גם לא שזה היה נכלל מעיקרא בגזירתם הקודמת, אלא שממילא כיון דשייך בזה אותו הטעם דלא יאכל הזב עם הזבה ממילא בימיהן זה נכלל באותה הגזירה.

ומבואר מזה דהיכא ששייך אותו הטעם הרי זה נעשה כלול באותה הגזירה, ולא אמרינן בזה דאין לנו כח לחדש גזירות מדעתנו. וממילא יצירת הסכם זה היא בגדר מתנה על מה שכתוב בתורה [דסוגיין דעלמא היא כשיטות שבמילי דאיסורא גם בדרבנן התנאי בטל, דעשו חיזוק לדבריהם כשל תורה], וכעין מה שמבואר בשו"ת הרא"ש (כלל לג, סי' א) שכתב שהנושא אשה ומתחייב שלא ישא אחרת עליה ועברו עשר שנים ולא ילדה שהתנאי קיים על אף שעוקר דין תורה שמחוייב לישא אחרת, ומטעם שבשעת עשיית התנאי לא היה ודאי דמיעקר, דדילמא תלד, ומבואר שאם היה ודאי דמיעקר היתה ההתחייבות בטילה, ולפי"ז ה"ה כאן שההתחייבות בטילה מדינא.

וכ"ש למש"כ בשו"ת המהרש"ך (ח"ב סי' פב) שדברי הרא"ש המה רק היכא שלא היתה הכוונה למיעקר, אך אם היתה הכוונה לעקור ד"ת אזי אף בספק אם יעקור ההתחייבות בטילה. וכאן גם היה ודאי דמיעקר וגם זו היתה הכוונה לחיות כך.

הרי דאף אם אמר מעכשיו לא נגמר המעשה עד שיתקיים התנאי. ויש לשאול לכאורה דא"כ אמאי איתא שם בגמרא שבאונס דשכיח טובא כגון דפסקיה מברא וודאי דאין טענת אונס, הא מ"מ בשעת גמר המעשה גירושין הוא אנוס על כך, ואפש"ל כמו שכתבו רבי מימון והמהרי"ק שכל אונס שהביא על עצמו מרצון אינו אונס. וממילא מובן שכל זה דווקא באונס דשכיח טובא, אך באונס דשכיח קצת בזה יש טענת אונס מדינא (לולא תקנת צנועות ופרוצות), וכמו שכתבו המהרשד"ם והמהריב"ל והמבי"ט ומהרי"ל לבית הלוי דהיכא שלא העלה בדעתו כל כך לא אמרינן שהיו אונס שהביא על עצמו, וא"ש היטב חילוקו של הרא"ה בין היכא שסבר שיבוא לבין היכא שתלה הדבר במישהו אחר.

נמצא שבנידון דידן, שרובא דרובא לא מעלים בדעתם בעת החתונה במחשבה רצינית שיגיעו למצב שבו האשה תרצה ותצטרך לכפות אותו ליתן גט בניגוד לרצונו, ממילא וודאי שלא חשיב כאונס שהביא על עצמו, והוי גט מעושה לכו"ע רח"ל.

עוד כתב שם בספר "בריתי שלום" דישי מקום רב לומר, שכל החיים חיי אישות באופן כזה המה באיסור כמו המשהה את אשתו בלא כתובה, דזיל בתר טעמא, דכאן האשה יכולה להוציא את הבעל ללא שום מעצור.

דהנה בשבת (יג,א) בברייתא דבא וראה עד היכן פרצה טהרה בישראל מבואר בכמה ראשונים (ר"י מלוניל ומאירי) דבאמת חז"ל

מאחר שדעת הר"ח ועוד ראשונים (ב"ב מו) דבמתנה וגט אף אונסא דנפשיה הוי אונס גבי אשה שלא הסכימה להתקדש לבעל אא"כ יתן לה כל נכסיו במתנה, ודעתם שהוי מתנה באונס והמתנה בטילה.

ואמנם בשו"ת חמדת שלמה (אבהע"ז סי' פא) נחלק עליו מחמת דשאני קנס שמתחילה קיבל על עצמו ברצון גמור ללא שום לחץ מהאשה, אבל בנידון דידן הלא כאן האשה לא מסכימה להתקדש לו בלא שיחתום קודם לכן על ההסכם. ודמי ממש לנידון הר"ח גם לדברי החמדת שלמה. וממילא יתכן שבזה גם הרמ"א יודה שיש להחמיר גם במקום שחשב מראש על האפשרות שיגרש.

עוד כתב שם בספר "בריתי שלום" דמה שרוצים לטעון, דכיון שהתשלום מוגדר כ'מזונות' לכן אין בזה חשש גט מעושה, נראה שאין טענה זו מספקת כלל, כיון שמבואר בהדיא במבי"ט (ח"ב סימן קלח) ובמהרשד"ם (שס) וכן בעוד אחרונים שהעיקר תלוי בכוונה ולא באמירה, ואם עיקר הכוונה היא עבור הגט, הוי גט מעושה אף שהכפייה היא על דבר אחר ולא על הגט עצמו וגם היא כפייה כדין. ואמנם בראנ"ח (ח"א סי' סג) מבואר שבעישי כדין העיקר תלוי בהזכרה ולא בכוונה, אך איך נוכל לעשות מעשה להקל כנגד דברי המבי"ט והמהרשד"ם. גם הלא במאירי [אשר נדפס בדורות האחרונים, ולא היה בפני הראנ"ח] מבואר כמעט בהדיא כדעת המהרשד"ם והמבי"ט, ולא כדעת הראנ"ח. ומ"מ גם לראנ"ח זהו דווקא בסכום סביר שיכול הבעל לעמוד בו בלי להגיע לחרפת רעב,

וכיון שההתחייבות בטילה הרי הוי עישוי שלא כדין, והגט בטל רח"ל אף בלא מה שנתבאר לעיל.

והסיק שם מכמה טעמים שהעיקר לדינא הוא כדברי המחמירים בקנסות מכמה טעמים. א) רוב הראשונים סבירא להו להחמיר באונס שהביא על עצמו, והרי הם הרשב"א, הריטב"א והמאירי. ב) אין אף אחד מהראשונים שמיקל באופן ברור. אמנם המהרי"ק למד בדברי רבינו פרץ שמיקל באונס שהביא על עצמו, אך התשב"ץ למד בדברי רבינו פרץ לא כך, אלא הוא מיקל באונס ממון שלא יכול להגיע לידי כפייה בגופו, ונמצא שאין אפשרות להחשיב את דעת רבינו פרץ כדעה מקילה גם במקום שיכול להגיע לכפייה בגופו, כיון שאין דבר ברור מה דעתו. ג) הרמ"א היקל בכך לענין דיעבד וזה משום שסבר שגם הריטב"א בתשובה (שהובא בב"י) הוא בין המקילים. אך כבר השיגו עליו האחרונים הן מחמת דברי הריטב"א באותו מקום עצמו שמשמעותם לא כפי שהבין הרמ"א, והן מחמת שלא ראה את דברי הריטב"א בחידושו לב"מ שהביא השיטה מקובצת. ד) הרמ"א לא ראה את דברי המאירי, וסבר שהרשב"א הוא דעת יחידאה. ואע"פ כן תמהו עליו גדולי האחרונים וכתבו שאין נקיל כמהרי"ק ורבי מימון במקום שהרשב"א חולק עליהם. וכ"ש כשנתברר כיום שאף המאירי סובר כדעת הרשב"א, ואין זו דעת יחיד.

ויש להוסיף מה שכתב בשו"ת משכנות יעקב (חאבהע"ז סי' לח) דאין לסמוך להקל בגט שניתן מחמת קנסות אף לענין דיעבד,

להסכים עמן, ולצערי גם רבנים מסויימים נכנעים ללחצים, מה שגורם בסופו של דבר לקלקולים רבים.

והאמת היא שמאז ומעולם היו בעלים סרבני גט, אך לא היו עושים הסכמי ממון לפני הנישואין, ובפרט משום שלא רצו להכניס אוריה של גירושין קודם הנישואין, מה גם שבודאי בעת ניסוח ההסכם היו ויכוחים בין הצדדים מה שגרם לאוריה עכורה מאד בכניסה לחופה.

ואני הקטן רצייתי לחשוב בכיוון אחר כדי לפייס את החוששים, והרעיון הוא להתבסס על הכתובה שהיא מדאורייתא לכמה דעות, או מדרבנן לדעות אחרות, וכל מטרתי "כדי שלא תהא קלה בעינינו לגרשה". ובזמן חז"ל שקבעו מאתיים וזו היה בזה גורם מרתיע, כי זה היה סכום גדול. אבל בימינו הוא סכום פעוט, וזה לא משחק כלל ועיקר בחישוב לגירושין אם לאו.

והנה זכורני שלפני שנים רבות שמעתי מכמה פוסקים חשובים שטענו שיש לכתוב בכתובה סכום של מחיר דירה ממוצעת (לפי המקום שבו החתונה נערכת) ולמשל בירושלים יש לכתוב סך של מליון ומאתיים אלף שקל. וזה סכום מרתיע שיגרום לנסות להעדיף תמיד "שלום בית" ולא לגשת לבית הדין על כל דבר שטות והבל ולדרוש גט פיטורין, שהיום לצערינו מצוי מאד גם בקרב אוכלוסיות שבעבר מעט מאד נשמע אצלן, והיום היד קלה על הדין הגירושין.

והנה במידה והענין הגיע לבית הדין, והוא פסק שעל הבעל אכן לגרש את אשתו ולתת לה כתובה, והוא מסרב (שזה החשש

וכפי שהוכח לעיל מהראשונים והאחרונים. נוגם לא מבואר בראנ"ח כלל אם 'מזונות' נחשבים כהזכרה מפורשת או לאו, ובשאלה זו נחלקו אחרוני האחרונים].

ואי אפשר לומר שבנדוד אין אומדנא דמוכח שעיקר כוונת ההתחייבות היא בשביל הגט, כי למה שהבעל יסכים לשלם לאשתו מזונות בלא להתחשב ביכולת ההשתכרות שלה. וגם הלא מסכמים מראש שעד תקופת הפירוד היא מסכימה להסתפק במזונות נמוכים יותר, ולמה דווקא לאחר הפירוד מסכים הבעל להתחייב במזונות מוגדלים בלי שהיא תסכים להסתפק בפחות מכך. ועל כרחק שהמטרה היא בשביל כפיית הגט.

* * *

ובענין זה פניתי לכמה מגדולי התורה שליט"א ובקשתי את חוות דעתם בנידון.

בס"ד, ער"ח שבט תשע"ו

אמע"כ הגאון הגדול מוה"ר רבי שליט"א
אחדשה"ט ושכת"ר באה"ר - לאחרונה נתוודעתי יותר מבעבר, לסוגי הסכמי ממון בנוסחאות שונים אשר בכל אחד מהם חסרון אחר. יש ונוסח אחד סותר את הכתובה ועוקר אותה מעיקרו. יש ונוסח אחר שיש בו קנסות ועונשים לבעל סרבן גט, ויש בו חשש לגט מעושה. ועוד כיוצ"ב. ואני מורה לכל אלה המתעקשים לערוך "הסכם ממון" קדם נישואין, שיתיעצו עם תלמידי חכמים כדי שהנוסח יהיה כהלכה וכדין.

אך כידוע ישנן קבוצות (בעיקר של נשים) הלוחצות על נוסחאות שאי אפשר

וחכם אחד שליט"א העיר על הדברים, כדלהלן:

במחילת כת"ר דומני שהצעה זו צ"ע, ויש לחוש דאתי למיפק חורבא. דהנה כל מי שמצוי קצת במצב ההווה בבתי הדין ובערכאות המדינה בענייני משפחה בארץ ישראל, יודע כי הדין מוטא לטובת האשה, באופן של העדר צדק ומשפט גם לגבי המצב בערכאות של גוים הדינים בזוגות של גויים:

והענין הוא דהתורה נתנה בענין הנישואין זכויות לאיש וזכויות לאשה, ויש שיווי משקל במערכת ההלכתית בין הזכויות [ובפרט אחרי חרמי רבנו גרשום מאור הגולה, שמבואר בראשונים שבאו להוציא מן הבעל הכוח היתר שיש לו בנישואין]. וכן להבדיל בין חוקי האלקים ותורתיו לחוקי בשר ודם, מכל מקום הרי נצטוו הגוים על הדינים, ועל פי דעתם וכח שכלם של בשר ודם, מכוונים לעשות מערכה של חוקים שיהיה בה שיווי המשקל בין כוח הבעל לכוח האשה.

ואילו כאן בארץ ישראל, הרי מצד אחד ע"פ החוק (שראשיתו בהסכם של מייסדי המדינה עם המפלגות הדתיות), ענייני גירושין ונישואין נידונין בבית דין רבני ועפ"י ההלכה, והכרעתו מחייבת. אך דא עקא שמשך עשרות שנים, לאט לאט הפקיעו מכח בית הדין את הכרעת ההלכה כדין תורה בדברים שנראה להם שיש בהן זכות יתר לבעל או 'השפלה' לאשה. אך מאידך באותם הדברים שנותנת ההלכה כוח יתר לאשה, השאירו את כוח האשה כפי

העיקרי מס'ר'ן גט), כי אז על ידי שיפחיתו לו משמעותית מסכום הכתובה בה התחייב סכום גדול, יתכן ובזה יתרצה לתת גט.

ואולי אף יש לבדוק אפשרות לתת לכתובה תוקף חוקי עפ"י חוקי המדינה (אולי כמו משכנתא) ואז אם ביה"ד פסק שחייב לתת לה כתובה, כי אז המדינה תגבה ממנו כמו כל חוב שחייב מטעם המדינה. אלא א"כ יסכים לתת גט, והלחץ עליו ייתר.

המעלה בהצעה זו שהבסיס לכל הוא "הכתובה", ואין חשש של ויכוח על פרשנות הסכם הממון, כיון שהכתובה שווה לכל. אין כאן גם חשש לגט מעושה כיון שתביעת כתובה אינה לא עונש ולא קנס. (אמנם אם המדינה תדרוש כסף זה כחוב, ויהיו על זה עונשים וקנסות, ובעקיפין יש חשש לגט מעושה).

וכל זה אמור כמובן רק באופן שבית הדין פסק שעל הבעל לגרש את אשתו. ובשום אופן לא באופן אחר (כיון שיש וניסחו נוסח של הסכם ממון לפיו הבעל יענש בקנסות קשים באם לא ירצה לגרש את אשתו עפ"י רצונה גם אם ביה"ד פסק שאינו חייב לגרש את אשתו).

כיון שענין הסכם הממון קודם הנישואין הופך להיות מצוי מאד לא רק בזיווג שני אלא גם בזיווג ראשון, אודה עד מאד למעכת"ר באם יוכל לחוות דעתו החשובה בנידון, ולהתייחס גם למה שהצעתי במכתב זה.

המברכו בברכה מרובה, אליהו שלינגר

בענייניהם כבני זוג הרי כל ההתחברות של זוג נשוי חלים עליהם. ובכך רק מביאים חורבן אחר חורבן, כי מצב משפטי זה הוא גורם מניע אצל הגברים שלא לבקש קשר של קיימא עם אשה בכלל, וד"ל.

ומכל מקום, כאן בארץ ישראל, אין שום צורך ושום תועלת לתת עוד כוח לאשה בענין הנישואין, כי בלאו הכי כל הכוחות בידה, אין ביד בית דין לכופה לקבל גט, אבל היא יכולה לכוף את הבעל, אם מסרב לבי"ד, וכגון לעכל את משכורתו וחסכנותיו, למנוע ממנו לצאת לחו"ל, לעכל רכושו ולמוכרו, ואף לכלאו בבית האסורים אם עומד בסירובו (והוא דבר שאינו שכיח כלל מלבד כמה סיפורים ידועים של לוקים בנפשם). וגם עכשיו, ממילא כל מה שהוא רכושו מחציתו שלה על פי חוק המדינה (ואין הבי"ד יכולים לקבוע אחרת, ורק יכולים למשוך את הדיונים לשנים הרבה "עד שיתרצו שני הצדדים"). ולעניות דעתי הקלה, חלק ממה שכת"ר מתאר שלאחרונה נתרבו מקרי גירושין אצל חוגים שלא היה הנגע ניכר בשנים קדמוניות, חלק חשוב באשמה לכך הוא קריסת האיזון בין כוח הבעל לכוח האשה בבתי הדין, מצב שפעמים האשה, בהרגישה את הכוח שבידה, וכשאינן דעתה נוחה כל כך מבעלה, אף בלא שתהא סיבה רצינית ומספקת לכך, מבקשת להתגרש, בידעה כי עתידה לקבל חצי מכל רכוש בעלה. וכל הזמן עד שיתממשו הגירושין, היא תהא זכאית לדור בדירה, והבעל יחוייב למצוא לו מקום ללון, שהרי זו "טובת הילדים" שיגורו בדירה מסודרת ושמי שיגדלם תהא האם וכו'. ואף שהוא נזקק

שהוא. ולדוגמא: השאירו את החרם דרבינו גרשום שלא יגרש אדם אשה בעל כרחה, כך שאין אדם בארץ ישראל יכול לגרש את אשתו אם אינה מתרצית לכך, כי כך היא ההלכה, וההלכה כביכול מחייבת אצלם ע"פ ההסכם עם הרבנות וע"פ החוק. ומאידיך היא כן יכולה לכפותו, וכפי שהוא נהוג אצל כל הגויים בכל העולם, שבשביל להנשא צריכים כמובן להסכים שני הצדדים, אבל לגירושין די בצד אחד הדורש זאת. ופועל יוצא מכך, הוא 'סביבה משפטית' עויינת לבעל, הנותנת לאשה את הכוחות והזכויות שהתורה נתנה לה וגם את אלה של מערכת המשפט ה'אוניברסלית'.

דבר זה הביא חורבן גדול אצל אחינו שאינם שומרי תורה לע"ע, וגרם להרס גדול במוסד המשפחה, שכן הרבה ואולי רוב האנשים חוששים להינשא, שכן על פי דיניהם, וכאמור המוסדות המשפטיים כופים דעתם בזה גם על בתי הדין, ברגע שהם נישאו מחצית מכל רכושם נעשה רכוש האשה (אא"כ כתבו 'הסכם ממון' מפורט וגם אז אין זה שולל את 'שיקול הדעת' של "בתי הדין למשפחה"), ומתוך כך רבים חיים חיי אישות באיסור בלא כתובה ונישואין כדת משה וישראל, מחשש להיכלא ב'כלא' הנישואין אשר חותך בסכין חדה בגופם ובממונם.

ועד כדי כך, שהערכאות שלהם, ברצונם להעמיד דתותיהם ודיניהם הנלוזות, מאחר שראו שאין הגברים נישאים, קבעו שכדי שיחולו עליהם דיני זוג נשוי אין צריך אלא שיחיו כאחד אפילו זמן מועט כמשלוש חדשים, ואם באותו זמן היו משתתפים

דיני התורה, וזו עקירת דבר מן התורה, והמרת ההסכם ההלכתי המקודש, החותם ההלכתי שהוא כשם הוי"ה השוכן בין שני בני הזוג ומקיים את השלום והשכינה ביניהם, בהסכם ממוני, שהוא כעוון המבדיל בין בני הזוג ובינם למקום רח"ל.

כן נראה לענ"ד, ובמחילת כת"ר נדרשתי ללא שאלתני, מפני החששות הנראים לעיני, וכדין תלמיד שיושב לפני רבו וראה זכות וחובה שחייב לומר (שבועות לא, א).

תשובה לחכם שליט"א:

דברי החכם חשובים ומרשימים מאד, ונשמעים גם מפי רבים אחרים. אמנם מתוך דבריו נוצר הרושם כאילו האשה נשאת לשם ממון, ומחכה לרגע שתוכל להתגרש ואז לזכות בכסף רב. ובאמת אין כך פני הדברים, וכבר אחז"ל דיותר משהאיש רוצה לישא האשה רוצה להנשא, דטב למיתב טן דו מלמיתב ארמלו (קידושין ב, ב), ובודאי רוב הנשים רוצות לחיות עם בעליהן ובחיים טובים, ולפעמים אף מוכנות לסכול ובלבד שלא להתגרש מסיבות שונות.

גם כל דברינו נכתבו באופן שבית הדין פסק על פי דרישת האשה שעל הבעל לגרש את אשתו. וראוי לזכור שפעמים רבות המצב הפוך, שהבעל הוא דורש את הגט, וביה"ד פוסק לטובתו, ודרישתו צודקת, ואז ידה של אשתו תהא על התחתונה. וחז"ל בקשו להקשות עליו לגרש "שלא תהא קלה בעיניו לגרשה", ומשמע שזה היה החשש העיקרי, ולא זה שהיא תבקש להתגרש. ובודאי מן הראוי שגדולי ישראל ידונו בצדדי המותר והאסור, הרצוי והמצוי.

לשכור לעצמו בית דירה ללינה בדמים יקרים, הרי כל מזונות הילדים יחולו על הבעל (שאינו זוכה לגדלם ולחנכם אלא לראותם לזמנים קצובים בלבד), ואין לומר שיהא חיוב המזונות עליה אף שיש לה משכורת נכבדה פי כמה מבעלה, שהרי מדין תורה האיש חייב במזונות בניו, ואף שאין חיובו אלא עד גיל שש, בהא אזלי בתר מנהג העולם האוניברסלי שחיוב מזונות הוא עד גיל י"ח ויותר... כללו של דבר, האשה צריכה להיות צדקת גמורה שלא להתפתות אחר הכוח השרירותי שהמצב בבתי הדין ובהערכאות נותנים בידה.

על מצע הדברים האמורים לעיל, נראה לי רעיון שלילי להוסיף בכוח האשה, להוסיף לה כמחצית דירה בירושלים, בזמן שבלאו הכי היא מקבלת מחצית מהדירה ומכל רכושו ואף אם הדירה נרכשה כולה בדמי הורי הבעל או מירושה שקיבל, וזה עצמו עשוי להיות גורם מקלקל ומעודד לגירושין, וכמצב המתואר לעיל.

וכל זאת מלבד טעמים הלכתיים רבים שאין להאריך בהם, והעיקרי שבהם שמרגע שקובעים תנאים ממוניים כדי לכפות גירושין, בין אם זה תחת הכותרת 'הסכם ממון' ובין אם זה תחת הכותרת 'כתובה', נמצא שבאמת אין זה לא 'כתובה' ולא 'הסכם ממון', אלא "הסכם נישואין" הקובע תנאים בהם תוכל האשה לכפות גט, ובעצם באיזה תנאים יתנהלו נישואי הזוג (ואילו 'הסכם ממון' כשר אינו בא אלא לקבוע את התנאים הממוניים שישררו אם וכאשר, ח"ו, יתגרשו בני הזוג כדת משה וישראל), ויש כאן הסכם המחליף את תפקיד הכתובה ואת

תשובת הגאון רבי אברהם צבי שיינפלד שליט"א

ראב"ד בתי הדין הרבניים בירושלים

[פורסם לראשונה בתחומין כרך כב, שנת תשס"ב]

הסכם ממון קדם נישואין

ו. התחייבות שונות של הבעל 1. התחייבות בקנס בין יגרש ובין לא יגרש 2. מחילת הבעל על חיובי אשתו כלפיו 3. התחייבות למזונות גבוהים 4. פירוק השותפות הממונית 5. עיקול חלק הבעל בשותפות לטובת המזונות ז. מעורבות ביה"ד בפירוק השיתוף ח. סיכום	א. סיבות לעגינות בימינו 1. בעלים שאינם חוששים מפסקי דין 2. תביעות כספיות של נשים 3. נשים שבגדו ב. קנסות להבטחת מתן גט ג. מסירת מודעה ד. שלום בית ה. גט מעושה כשהאונס אינו ישיר על הגט

בתי הדין מתקשה למצוא להן פיתרון; ואח"כ לבחון, האם הסכם 'קדם נישואין' יביא להן מזור.

א. סיבות לעגינות בימינו

1. בעלים שאינם חוששים מפסקי דין לדעת, הנשים העגונות באמת, נמצאות בשתי קבוצות:
1. אלו שנשואות לעבריינים או חולי נפש (כולל נרקומנים אלכוהוליסטים וכדו').
2. אלו שבעליהן ברחו לחו"ל (או שעלו בגפן לארץ), ומקום הבעל אינו ידוע.
- לנשים אלה, הסכם הנישואין המוצע, לא יביא תרופה. הבעלים הללו אינם חוששים מפסקי הדין, ההוצאה לפועל אינה מרתיעה אותם, וגם לא האיום במאסר.

לפני כ-15 שנה, הועלו כמה הצעות בענין הסכמי קדם-נישואין בפני מועצת הרבנות הראשית לישראל, בראשות ה"ר אברהם א' שפירא וה"ר מרדכי אליהו, וביום טו באדר"א תשמ"ו ניתנה החלטה חד משמעית, לדחות אותן הצעות.

כ-7 שנים לאחר מכן, יסדו הרבנים הראשיים ה"ר ישראל מאיר לאו וה"ר אליהו בקשי-דורון קבוצת-חשיבה, ובה מותיקי הדיינים, שנתבקשה לבדוק הלכה למעשה כמה רעיונות בנושא מניעת עיגון של נשים. למיטב ידיעתי לא התקבלה החלטה לאשר נוסח של הסכם שמתאים להלכה.

כאשר מטכסים עצה למצוא פתרון לבעיה כל שהיא, יש לאפיין תחילה את הבעיה ולהגדירה. לפיכך עלינו לבדוק תחילה, מי הן הנשים העגונות שמערכת

לשלם סכומים אלה גם לאחר הגט. הבעל מצידו מוכן לגרש, אלא שהוא דורש הפחתת המזונות. קשה לקרוא למצב זה 'עגינות'.

יש לזכור שעל פי ההלכה, דין מזונות הילדים מעל גיל 6 הוא מדין צדקה, ובודאי שאי אפשר לקחת מאדם את רוב משכורתו לצדקה. כמו כן, במזונות הילדים אין דין 'עולים עמו', ואינו חייב לפי כבודו, אלא לפי צרכיהם הבסיסיים. כך שברוב המקרים, אין חיוב המזונות לילדים שנעשה בביהמ"ש, שלא בהסכמת הבעל, עולה לפי ההלכה. כמו כן, יש מקום לטענת הבעל, שהוא מבקש לספק חלק מצרכי הילדים (ביגוד וכדומה) ישירות, ובכך לחזק את הקשר בינם לבינו.

בכל המקרים הללו הסכם קדם-נישואין לא ישנה דבר. רוב רובם של התיקים ה'תקועים' הוא בגלל דרישות כספיות שאין דעת ביה"ד נוחה מהן, אם בחלוקת הרכוש ואם בשיעור המזונות. ברור שבכגון זה, לא יפעיל ביה"ד את סעיפי ההסכם נגד הבעל, והמצב ישאר כמקודם.

בעיה אופיינית אחרת שבגללה 'נתקעים' תיקים, היא שאלת הערבויות והשיפוי. לא מעטים הם המקרים שביה"ד טורח ומפשר בין הצדדים, ומביאם להסכם כולל, בענין הרכוש ומזונות הילדים וכו'. ואז תובע הבעל להבטיח שלא תוגש נגדו תביעה חדשה להגדלת מזונות הילדים לאחר הגט. הוא דורש סעיף שיפוי, וכן ערבים שיניחו את דעתו. בהרבה מקרים מתחמקות הנשים, בעצת באי כוחם, מהכללת סעיף שיפוי וערבות. הטענה

שמא תאמר, לפחות תקבל האשה בינתיים מזונות גבוהים, מן המוסד לביטוח לאומי, על סמך התחייבות הבעל בהסכם - גם זה איננו נכון, מפני שלבסוף, כאשר הבעל מתרצה להתגרש, הוא תובע, בדרך כלל, שהאשה תיטול על עצמה את פרעון כל חובו לביטוח הלאומי.

2. תביעות כספיות של נשים

בשאר המקרים נמנע סידור הגט בין הצדדים, ברובם הגדול, בגלל תביעות כספיות, ובמעט מקרים, בגלל הילדים והחזקתם. חלק ניכר מ'מסורבות הגט' היו יכולות להתגרש זה מכבר, לו היו מוכנות להסתפק במה שמגיע להן מן הרכוש המשותף על פי ההלכה. אך כאשר יחד עם הגט הן דורשות מעבר לכך, אי אפשר לקרוא להן 'עגונות'. והרי גם האומרת, 'מאיס עלי' לדעת הרמב"ם, או לתקנת 'דינא דמתיבתא', אינה יכולה לתבוע כלום מרכוש הבעל בנוסף לגט.

מקרה אופייני היה בבית דינו לפני כמה שנים. שליח ביה"ד הצליח לאחר מאמצים מרובים, למצוא בעל שברח לחו"ל מפני בעלי חובות. הבעל הסכים לשלוח גט לאשתו, אלא שדרש את חלוקת הדירה, וקבלת המחצית הרשומה על שמו. ביה"ד הזמין את האשה ובישר לה שיש לה אפשרות להשתחרר מעגינותה. כששמעה האשה, שעם קבלת הגט תצטרך להפרד מרכושו של הבעל, הודיעה לביה"ד, שאינה מעונינת בקבלת הגט.

הוא הדין באותם מקרים בהם מחוייב הבעל בבית המשפט במזונות גבוהים עבור הילדים, והאשה תובעת שהבעל ימשיך

תתעכב אצלו (יבמות פה, א; שו"ע אה"ע קטז, א).

במשך כל השנים נוהגים בתי הדין כפסיקתו של רעק"א (דרוש וחידוש, סוף ח"א, כתבים דף צא), שאין לכוף בעל לגרש אשתו שזינתה, וגם אינו חייב במזונותיה. אם כן, גם למקרים אלה, שלצערי אינם מעטים, לא יביא הסכם הנישואין פתרון. וראה מאמרו של הר"ד בירדוגו, דיין ביה"ד האזורי בנתניה, "האם כופין בעל לגרש את אשתו שזינתה?" (קובץ שורת הדין ח"ז עמ' שנה-שעד), ומסקנתו: אין לכפות בעל בשום כפיה, וגם לא במזונות מעוכבת, ויש רק לשכנעו בדברי הסברה נאותה, שיטה אוזנו ולבו לקבל דברי חכמים."

ב. קנסות להבטחת מתן גט

בענין קנסות שאדם קונס עצמו (מרצונו החופשי) אם לא יגרש, כותב הרמ"א (אה"ע קלד, ד), שהפוסקים חלוקים בדבר, האם נחשב לאונס, ולגט מעושה. וכן כתב שם, ש"טוב לחוש לכתחילה, ואם גירש מעצמו הגט כשר".

אך כבר ביארו האחרונים, שגם המכשירים את הגט, היינו דווקא כשבשעת סידורו הבעל אכן נותן אותו ברצונו החופשי, ולא מחמת הקנס שהתחייב. אבל אם הבעל מתחרט ואינו רוצה לגרש, ומאיימים עליו על ידי הקנס שהתחייב, זה לכו"ע הוי גט מעושה, ופסול אפילו בדיעבד. וראה שו"ת מכתב - מאליהו סי' כ שכתב, שכן דעת כל הפוסקים פרט למהרי"ק; והמהרי"ק עצמו אינו מביא דברי הרשב"א שמחמיר,

הרווחת בפיהן היא, שאין מי שמוכן לערוב להן על כך. אולם למעשה, מטרתן היא להשאיר את הדלת פתוחה להגיש תביעות בעתיד.

כיצד נתייחס לבעל שמוכן להתגרש, אך תובע שיפוי וערבויות, האם הוא ייקרא סרבן גט, ואשתו תחשב עגונה בגין כך? לצערי, רבים המקרים בהם הפרו נשים התחייבותן שלא לתבוע הגדלת מזונות לאחר הגט, ובתי המשפט עצמם נותנים יד לכך.

3. נשים שבגדו

קבוצה אחרת של נשים "עגונות", הן אלו שבגדו בבעליהן, והבעל מסרב לתת גט עד שיתמלאו תביעותיו הממוניות, או בענין הילדים.

הלכה פשוטה היא, שאשה שזינתה הפסידה כל זכויותיה שעל הבעל (שו"ע אה"ע קטו, ה). ולענין זה נראה, שגם סעיף בהסכם, שהבעל מוותר על טענות שעשירות לפוטרו מן החיוב, לא יחול במקרה כזה. ראשית, משום ש'אומדנא דמוכח' שעל דעת שתזנה תחתיו לא התחייב. לא יעלה על הדעת להזכיר התחייבות מפורשת גם למקרה כזה, גם, משום שאין לעשות תקנה לפרוצות, ובמיוחד בדור פרוץ כשלנו.

לאמיתו של דבר, אפילו יתחייב אדם במפורש מזונות לאשתו שזינתה, אין ההתחייבות תקיפה. הרי זה כמו הנושא אשה שאסורה עליו, שאפילו ידע זאת בעת הנישואין והסכים להתחייב לה כתובה ושאר תנאי כתובה, מכל מקום קנסו אותה חז"ל שלא תקבל מזונות בחייו, כדי שלא

וכנראה שלא ראהו; ואילו היה רואה אותו, אפשר שהיה מודה בדבר.

מכאן, שיש לבחון כל הצעה בענין זה, לפי חומר איסור אשת איש דאורייתא. שאם הגט אינו גט, האשה נשארת אשת איש, ובניה מן השני ממזרים.

ראוי להביא כאן גם את שיטת המבי"ט (שו"ת ח"ב סי' קלח), שהאריך בדיני אונסין כדין ושלא כדין, ומסקנתו כדעת המכשירים, שאם ההתחייבות נעשתה כדין, והבעל מגרש כדי להיפטר מהתחייבות זו, הגט כשר. אמנם הוא מוסיף, שאם ידוע בעת שנותן את הגט, שאין לו אמצעים לשלם את ההתחייבות, ומשום כך הוא נאלץ לגרש, וכפוהו לגרש - כי אז נחשב הדבר גט מעושה ממש.

לכן, גם לדעת המכשירים, יש להשאיר את האפשרות והסמכות לביה"ד, להפחית את ההתחייבות לפי יכולת התשלום שתהיה בזמן התביעה.

ג. מסירת מודעה

עוד יש לדעת, שהבעל יכול למסור מודעה לפני החתימה על ההסכם. הוא יכול להודיע לעדים, שהואיל והאשה אינה מסכימה להינשא לו, אלא אם כן יחתום על ההסכם ויתחייב במזונות הגבוהים, לכן הוא מודיע מראש שחתימתו היא באונס, ואינו מתכוון להתחייב כלל. דוגמא לדבר יש במס' בבא בתרא מ,ב: "ההוא גברא דאזל לקידושי איתתא". ונחלקו הפוסקים, האם באונסא דנפשיא יש צורך במסירת מודעה (טור חו"מ סי' רמב). מכל מקום מסירת מודעה תועיל.

אין אפשרות לכלול בהסכם גם ביטול מודעות, ופסול עדים, שהרי כאשר אונסו ידוע לכל, הכלל הוא שהמודעה קיימת והביטול שלה בטל (ראה נחלת-שבעה סי' מג ד"ה ועוד נ"ל). מכל מקום מידי ספיקא לא נפקא, כך שמחמת המחלוקת אי אפשר יהיה לחייב למעשה את הבעל במזונות, אם ימסור מודעה.

ד. שלום בית

כינונו של הסכם קדם-נישואין עלול לגרום למחלוקת ולמריבות בין בני הזוג, בדיוק הדבר ההפוך שרצו להשיג מכווננו. רבים מהעוסקים בנושא זה מציינים לדבריו של ה"ר משה פינשטיין באגרות-משה אה"ע ח"ד סי' קז, אולם ראוי להביא את סוף דבריו במהדורת תשמ"ה (שיצאה בחי"ו):

הוספת דבר זה [בשטר התנאים] מותר, והגט לא יהיה גט מעושה. גם יש תועלת להצילה מכבלי העיגון. אבל טוב שיראה את החתן והכלה ויכירם היטב אם יש לחוש מצד טבעם, שתנאי כזה יגרום למחלוקת ומריבות ביניהם ח"ו.

נמצא שגם לדעתו, אין מקום לתקנה כללית בעבור הציבור כולו לערוך הסכמי קדם-נישואין, כי לעתים הסכם כזה יגרום בעצמו למחלוקת ולמריבות בין בני הזוג.

ה. גט מעושה

כשהאונס אינו ישיר על הגט

בפרק ב ממאמרו (סעיפים 2-3) דן הר"ש דיכובסקי במחלוקת הפוסקים כשהאונס אינו באופן ישיר על הגט. בענין

2. מחילת הבעל על חיובי אשתו כלפיו

בפרק ג-2 העלה הר"ש דיכובסקי את האפשרות למחילת הבעל על חיובי אשתו כלפיו. את ההצעה הזו מזכיר בעל תורת-גיטין לבני זוג הנישואים זל"ז; אין היא מעשית בהסכם קדם-נישואין. להלכה, אין אדם יכול למחול על דבר שלא בא לעולם (שו"ת הר"ן סי' כג; רמ"א חו"מ רט, ד). ולכן, לא יתכן למחול על זכות למעשה ידים שלא זכה בה עדיין, שהרי אינה אשתו.

בתורת - גיטין מדובר בבני זוג נשואים, שהגיעו לפשרה על גירושין, ויש חשש שהבעל יחזור בו. הצעתו היא, שהבעל יקבל בקנין סודר, שמוחל לה על החיובים שיש לו עליה, והוא ישאר בחיוביו. ממילא ירצה הבעל לתת הגט, כי אין לו שום שיעבוד על אשתו, בעוד הוא נשאר בחיוביו כלפיה. זהו הסכם הנעשה אחר הנישואין, כשכבר יש לבעל זכויות במעשי ידי אשתו ובנכסי מילוג, ולא לפני האירוסין (=הקידושין).

3. התחייבות למזונות גבוהים

בפרק ג-3 דוחה הר"ש דיכובסקי בצדק את ההצעה שהבעל יתחייב למזונות גבוהים, כיון שהתחייבות כזו כרוכה ב'גט מעושה'. זאת בנוסף לאפשרות שהבעל ימסור מודעה, כנזכר בתחילת דברי. כיון שנדחתה הצעה זו, יש להתפלל כיצד חוזר הר"ש דיכובסקי ומעלה אותה שנית בסעיף 5, כ'זרז' לגירושין.

4. פירוק השותפות הממונית

בפרק ג-4 מציע הר"ש דיכובסקי לעגן בהסכם קדם הנישואין את פירוק השותפות

זה ראה מאמרו המקיף של הר"י גולדברג, דיין ביה"ד האיזורי תל אביב: "אונס שאינו על הגט אלא על דבר אחר", בקובץ שורת-הדין ח"ז עמ' שמג-שנד. מסקנתו היא, שאם הזכירו את ענין הגירושין בעת הכפיה על הדבר האחר, והבעל נתן גט - גט זה נחשב ל'גט מעושה'. אפילו לא הזכירו זאת בדיבור, אלא שידוע בבירור שהמטרה העיקרית בכפיה על הדבר האחר, היא הגירושין, גם אז נחשב ל'גט מעושה'.

גם אם יש דעה בפוסקים, שלפיה ניתן להכשיר את הגט בנסיבות כאלה, הרי משום חומר איסור אשת איש דאורייתא אין לסדר גט בתנאים כאלה, שהרי לדעת הפוסקים שהגט אינו גט, האשה נשארת אשת איש, ובניה מן השני ממזרים. גם אם בשעת הדחק ובמקום עיגון גמור, מצרפים דעות אלה כסניף להיתר, בודאי שאין ראוי לעשות תקנה כללית לציבור בעניני אישות שאינה על דעת כל הפוסקים.

ו. התחייבויות שונות של הבעל

1. התחייבות בקנס בין יגרש ובין לא יגרש

בפרק ג-1 ממאמרו מציע הר"ש דיכובסקי, בהסתמכו על דברי תורת-גיטין, שהבעל יתחייב בקנס לגרש לזמן קבוע, בין יגרש ובין לא יגרש. הצעה זו אינה מעשית: ראשית, בעל תורת-גיטין עצמו כתב את הצעתו לפי התשב"ץ, ואילו לדעת הפוסקים האחרים שהבאתי למעלה, כל שהבעל נותן את הגט מחמת האונס נחשב לגט מעושה. בנוסף לכך יוכל הבעל למסור מודעה כמו שכתבתי למעלה.

הגט, ובכך למעשה לכוף על האשה את הגט.

פסיקה בדרך זו, מרוקנת מתוכן את תקנת רבינו גרשום מאור הגולה, שלא לגרש אשה בעל כרחה. וראה שו"ת ישועות-יעקב סי' עז, שכותב: "לכן נלפע"ד דגם זה בכלל תקנת רגמ"ה, מבלי לעשות דבר שעיי"ז יבא לגרש את אשתו בעל כרחה." זו גם מסקנת פסה"ד של ביה"ד האיזורי חיפה, בהרכב הדיינים, הרבנים: י"נ רוזנטל שליט"א; ע' הדאיה זצ"ל; וב' רקובר שליט"א - פד"ר ז עמ' 108-109. וראה פס"ד ביה"ד הגדול באותו ענין, בהרכב הדיינים, הרבנים: הראשל"צ י' נסים זצ"ל; י"ש אלישיב שליט"א; וב' זולטי זצ"ל - שם, עמ' 112-113. ופד"ר יג, עמ' 264-274.

הר"א אטלס, אב"ד חיפה, האריך במאמרו "תום לב - הבסיס בתביעה לשלום בית" (שורת הדין כרך ה, עמ' קלא-קנד) בהבאת דברי הפוסקים, בנדון בני זוג שאין סיכוי לשלום בית ביניהם, באשמת הבעל - האם ניתן לכוף על האשה להתגרש? הוא מסכם:

אולם, כדי שלא יצא מתחת ידינו מכשול ח"ו, שנגרום לערעור תקנת חדר"ג, ובפרט בזה"ז, שהדור פרוץ מכל וכל, לכן, יש לומר לצדדים, כי האשה חייבת לקבל גט, והבעל חייב לפצות את האשה בגין מעשיו ודרכו הנלוזה. על הצדדים להגיש הסכם גירושין לא יאוחר מ-30 יום ממתן פס"ד זה... ובמידה שהבעל יהיה מוכן לפצות את האשה באופן שניח את דעת ביה"ד, ביה"ד יתרה באשה שאם תסרב

הממונית עוד לפני הגט. הדבר ישמש, לדעתו, "זרז גדול לסידור הגט". על הצעה זו באה תגובתי הנזכרת במאמר (פרק ד), שהנפגעות העיקריות מהסכם כזה תהיינה הנשים. ברוב המקרים הבעלים הם הדורשים את פירוק השיתוף, ע"מ לאלץ את האשה להסכים לגירושין. ההסכם יסייע לבעל לפרק את השיתוף, ויעמיד את האשה חסרת אונים.

על כך השיב הר"ש דיכובסקי (פרק ה סעיף 1):

הצעתי עוסקת בבני זוג שנישואיהם הגיעו לסוף הדרך, לפי כל קנה מידה, ושביה"ד הרבני קבע כי אכן הנישואין מתו... גם אם לא ניתן מבחינה הלכתית לקבוע חיוב בגט - יש לעשות הכל על מנת להביא קץ לסיבלם של הצדדים. כאשר מגיעים למצב כזה, אין נפקא מינה לסעיף ה"אשמה". גם אם הבעל או האשה אשמים במצב שנוצר - הרי לאחר מעשה, וכאשר קיים מצב בלתי הפיך, חושבני שראוי לשניהם להעדיף מצב של "ברור לו מיתה יפה" ולא של "ירעו עד שיסתאבו..."

גישה זו אינה מקובלת עלי לחלוטין, ולענ"ד גם אינה עומדת במבחן ההלכה. לפי גישה זו, מעמיד ביה"ד את עצמו 'אפוטרופוס' על הצדדים (או אחד מהם), והוא מתיימר לדעת יותר טוב מן הצדדים עצמם מה טוב עבורם. לא מקובל עלי שביה"ד "יברור מיתה יפה" לאותו צד שאינו אשם בגירושין. כאשר בעל נותן עיניו באשה אחרת, אין שום סיבה להקל עליו את הגירושין, ולסייע לו בכך על ידי פירוק השיתוף בנכסים עוד לפני סידור

מעושה'.

אני גם מפקפק מאד אם תהיה נכונות להתחייבות כל כך גורפת של ה'בעלים לעתיד'. התחייבות כזו חושפת אותם לתביעת מזונות, ללא שום קשר למצבה הכלכלי של האשה או לזכויותיה על פי הדין. ומי יהיה שוטה לחתום על התחייבות בלתי מוגבלת כזו?!

יתר על כן: יש בהצעה זו הפרה מוחלטת של האיזון שיצרו חז"ל בין הזכויות והחובות ההדדיות שיוצרים הנישואין, והתעלמות מכל ההלכות הקושרות את החובות והזכויות אלו באלו. הרי זו היא לשון הרמב"ם, הלי' אישות יב, א-ד:

כשנושא אדם אשה... יתחייב לה בעשרה דברים ויזכה בארבעה דברים. והעשרה, שלשה מהן מן התורה... ושבעה מדברי סופרים... והארבעה שזוכה בהן כולם מדברי סופרים... ועוד תקנו חכמים, שיהיו מעשה ידי האשה כנגד מזונותיה ופדיונה כנגד אכילת פירות נכסיה...

ההצעה גם מרוקנת מתוכן את כל הלכות 'עוברת על דת' ו'מורדת', שכן איזו משמעות יש ל'הכרזת מורדת' כאשר כל הזכויות ברכוש ובמזונות ישארו על כנן?

אך חמורה מכך היא ההצעה לעקל את רכושו של הבעל - לא להבטחת מזונות כדין, אלא כדי לכופו להתגרש. זה הרי ממש 'גט מעושה'. בפד"ר בעמ' סה ואילך, האריך הר"א גולדשמידט זצ"ל בבירור מקור ההלכה של צו עיקול נכסים, והתנאים הנדרשים לכך. מסקנתו היא, שניתן לעקל נכסים להבטחת מזונות של

לקבל גט, תפסיד את מזונותיה וכל זכויותיה מהבעל, לאחר שיפקיד בביה"ד את דמי הפיצוי וישליש גט.

דברים אלה הם ברוח דברי ביה"ד הגדול בפסה"ד הנ"ל (פד"ר ז), שכאשר ברור שהאשה כבר אינה חפצה בשלום בית, ועיכוב הגט הוא מתוך נקמנות, גם אז יש להבטיח לאשה פיצוי נאות, על התנהגות הבעל כלפיה, ואשמתו בפירוק המשפחה. ובלי הפקדת הפיצוי, אין היא מפסידה כלום מזכויותיה.

הצעת הר"ש דייכובסקי לעגן את פירוק השיתוף בהסכם קדם-נישואין, ולבצעו ללא קשר לגירושין, חושפת את האשה למצב בו תיאלץ להתגרש ללא קבלת שום פיצוי מהבעל בגין מה שעולל לה. אין עוול משפטי גדול מזה, ואין זו אפילו 'מיתה יפה'.

5. עיקול חלק הבעל בשותפות

לטובת המזונות

בפרק ג-5 מציע הר"ש דייכובסקי לשלב בהסכם יחד עם פירוק השיתוף גם התחייבות של הבעל למזונות, למרות שלפי הדין אין הוא חייב בכך. בנוסף הוא מציע לעקל את הכספים שיקבל הבעל ממימוש הנכסים המשותפים, ומכנה זאת: 'זרז נוסף'.

ואני תמה, הרי הוא עצמו שלל, בצדק, בסעיף 3, התחייבות במזונות גבוהים מטעם 'גט מעושה'. והרי כל חיוב מזונות שאינו על פי הדין כפי שהוא מציע (כגון שיש לאשה מעשי ידים, או כשהפסידה זכותה למזונות בגלל מעשיה) הוא ממש כמו חיוב מזונות גבוהים שמשמעותם 'גט

"שפירוק השיתוף ייעשה רק על פי פסיקה של בי"ד רבני ממלכתי... הסכמים אלה יופעלו על ידי ביה"ד בלבד, וניתן לכלול בהסכמים סעיף מפורש שיגביל את תוקפם להפעלה בידי ביה"ד הרבני ולא בידי ערכאה אחרת..."

ראשית, אינני מאמין שניתן להסביר לבני זוג חילוניים מדוע עליהם להקנות סמכות בלעדית בעניני הרכוש לביה"ד הרבני בהסכם קדם נישואין. אך גם אם יעשו כך, מה ימנע את מעורבות בתי המשפט בפירוק השיתוף, כאשר תוגש בקשה כזו בפניהם, שלא מכח ההסכם? הרי על פי החוק אין אדם יכול לשלול את סמכותו החוקית של בית משפט מוסמך. האפשרות להקנות סמכות בלעדית לביה"ד לפני הנישואין גם היא אינה ברורה מבחינה חוקית, שכן בני הזוג עדיין אינם נשואים.

איננו יכולים לדעת מראש, איזו פרשנות משפטית תתפתח סביב הסכמים כאלה, והשימוש שביהמ"ש יעשה בהם, כשהוא מפעיל את שיקול דעתו באומדן דעתם של בני הזוג. דבר אחד ברור: עורכי הדין ימצאו כר נרחב לפעילותם (על חשבון בני הזוג), והתסבוכת המשפטית תלך ותגדל. כך תוחמץ המטרה העיקרית של ההצעה: "להביא את הצדדים לסיום הפרשה, גם כשאין חיוב בגירושין".

ח. סיכום

סוף דבר: אינני רואה שום תקנה בהסכמים אלו, והנוק בהם רב מן התועלת עשרת מונים. וזה מלבד הספיקות ההלכתיים בכשרות הגט. וה' יאיר עינינו בתורתו, ויצילנו משגיאות, שלא נטעה בדבר הלכה.

חצי שנה מראש, ולא יותר. מכאן, שכל סכום מעבר לכך, שיעוקל כדי לאלץ את הבעל לתת גט, הוא כפיה ממש, והגט בטל. **המוזר** הוא, שבהצעה נאמר: "אפשר להצמיד לכך סייג, שחיוב מזונות זה יעשה לפי שיקול דעתו הבלעדי של ביה"ד" - ואני שואל: על מה יתבסס שיקול דעת זה? כיום שיקול דעת ביה"ד הוא בתחומי ההלכה והגדרים שקבעו חז"ל והפוסקים. יש מסגרת לחובות ולזכויות, וביה"ד צריך לבחון את המקרה הנדון לפי מקורות ההלכה. אבל כאשר החיוב הוא שלא במסגרת ההלכתית, ואדם מתחייב גם כשעל פי הדין אינו חייב, לפי מה שיקול ביה"ד בבואו להפעיל את החיוב? האם הכוונה היא ליצור 'שולחן ערוך חדש', הבנוי על סברות ואומדנות של חכמי דורנו?

ראוי לזכור, שעל פי החוק לתיקון דיני משפחה (מזונות) תשי"ט - 1959 סעיף 2(א), "אדם חייב במזונות בן זוגו לפי הוראות הדין האישי החל עליו, והוראות חוק זה לא יחולו על מזונות אלה." משמעות הדבר היא, שבבני זוג יהודים חובת המזונות של הבעל לאשתו וילדיו היא במסגרת ההלכה היהודית. ההצעה מבקשת ליצור סוג חדש של חיוב מזונות, מכח הסכם קדם-נישואין, גם כאשר אין חיוב כזה על פי הדין. חיוב כזה מחוץ לגבולות ההלכה וחוק, יגרום לאנדרלמוסיה רבה במערכת המשפטית, שאף אחד לא ימצא בה את ידיו ורגליו.

ז. מעורבות ביה"ד בפירוק השיתוף

בפרק ה-2 מציע הר"ש דייכובסקי,

תשובת הגאון רבי שלמה ידידיה זעפראני שליט"א

ראב"ד כתר תורה בשכונת בית וגן בעיה"ק ירושלים

בס"ד ז' אדר תשע"ה

בדבר המגמה הפסולה והחמורה ליצור הסכם "טרם נישואין" בין בעל ואשה ואשר על ידו רוצים להטיל חיוב ממוני שלא כדין על בעל אשר לא יתן גט לאשתו שתובעתו לגירושין, ואשר מכח הלחץ הכספי יאלץ הבעל באונסו ליתן לה גט בעל כרחו, ושלא מרצונו, מכח ההתחייבות שיחתום עוד בטרם שנשא את אשתו.

הנני כ"יהודה ועוד לקרא" להצטרף למחאת הרבנים שליט"א היוצאים כנגד מגמה פסולה וחמורה זו:

אני, ואילו בתליוהו וזבין (פ"י מהלכות מכירה ה"א) לא הצריך הרמב"ם שיאמר רוצה אני.

ג) עוד קיי"ל דאונס מחמת ממון נמי חשיב אונס, ושעל כן אם גזלו ממנו ממון כדי לאלצו שיתן גט ומחמת כן נתן את הגט, הגט בטל. וכדמוכח מעובדא דפרדיסא בב"ב (מ:) וכ"כ המאירי גיטין (פח:), שו"ת הרשב"א (ח"ד סימן מ) בשם הראב"ד ור"ח ועוד. וכשם שאונס ממון הוי אונס לדין מודעה במכר כך הוי אונס לביטול גט או מתנה.

ד) קיבל על עצמו קנס אם לא יגרש אך לפני כתיבת הגט אמר שמתחרט וחוזר מרצונו לגרש, הרי זה נחשב אונס, ועל כן אם לאחר שחזר בו מהרצון נאלץ לכתוב הגט ע"מ להפטר מהקנס הגט בטל, משום דהו"ל גט מעושה. כ"כ הרשב"א בתשובה (ח"ד סימן מ) הובאה במרן הב"י (אבה"ע סימן קלד). ומה שהביא מרן הב"י את תשובת ר' מימון נג'אר דהקונס את עצמו

א) כבר ידועים דברי הרמב"ם ריש הלכות גירושין (פ"א הלכה א-ב): שלא יגרש האיש אלא ברצונו שנאמר (דברים כד) "והיה אם לא תמצא חן בעיניו וגו' וכתב לה ספר כריתות ונתן בידה ושלחה מביתו". "אם לא תמצא חן בעיניו" מלמד שאינו מגרש אלא ברצונו ואם נתגרשה שלא ברצונו אינה מגורשת. עכ"ל. וכן נפסק בשו"ע אבה"ע (סימן קלד ס"ז), ובב"ש שם (סק"ג) כתב דשלא כדין בישראל הגט פסול מדאורייתא.

ב) וכתבו האחרונים נתיה"מ (סימן רה ס"ק א,ט) בית אפרים (אבה"ע סימן קכב) חמדת שלמה (חו"מ סימן יג) זכר יצחק (ח"ב סימן מד) חידושי הגרנ"ט (סימן קפ) משנת ר' אהרן (קידושין סימן ה), קונטרסי שיעורים גוסטמן (קידושין עמ' 40), דבגט לא סגי בדעת מקנה כבמכר, או מתנה, אלא בעינן רצון. עפ"ז כתבו לבאר מדוע הרמב"ם (פ"ב מהלכות גירושין ה"כ) הצריך בגט שכופין אותו כדין לומר רוצה

ובשו"ת אורים גדולים (סימן טו, פז). לפי זה עולה דפסק הרמ"א לחוש רק לכתחילה ולהכשיר בדיעבד גם אם התחרט. מ"מ גם החזו"א מודה דבאופן שחייבוהו שלא כדין והתחרט הו"ל גט בטל וכדכתב שם. ובנ"ד הו"ל חיוב שלא כדין מכמה טעמים, ראשית אין הבעל חייב לזון את אשתו שבורחת ממנו, ושנית שכל ההתחייבות כהנ"ל היא אסמכתא שסומך בטרם הנישואין שלא יצטרך ח"ו להגיע למצב שכזה, ולבסוף מכח חיוב הממוני הגבוה [1,500 \$ לחודש חוץ מהמזונות שחייב ליתן לילדיו] נאלץ לגרש, הרי דלכו"ע הו"ל גט מעושה, ועיין למרן הגריש"א זצ"ל (קובץ תשובות ח"ב סימן קסג) אשר דן חוב ממוני כאסמכתא גם בתנאים יותר מחייבים, וק"ו בהסכם "טרומ נישואין" שהוא אסמכתא גמורה. ובהתחייבות טרומ נישואין הנ"ל יעמוד הדבר להוצאה לפועל, וגם להכנסה לבית כלא, והרי זה אונס גמור שלא כדין.

ז) עוד נזכיר את שו"ת הריטב"א אשר כתב **בסימן צ"ו** דנשבע לגרש לא הוי גט מעושה ואפילו התחרט, כיון שבידו להשאל על שבועתו. ואילו בתשובה **בסימן קע"ח** כתב דבהשביעוהו באופן שאינו יכול להשאל על השבועה דתלי בדעת אחרים (יו"ד סימן רכח ס"כ) הוי גט מעושה, ולפי זה בקנס שקנס את עצמו ואין לו אפשרות להמלט ממנו הוי גט מעושה לדעת הריטב"א אם התחרט. כמו"כ עיין במרן הב"י שם (אבה"ע סימן קלד) אשר הביא לתשב"ץ אשר כתב לישב דברי הרשב"א מהגמרא גיטין (מו:) באומר קונם פירות העולם עלי אם לא אגרש, דלא חשיב גט מעושה כיון שבידו להשאל על נדרו, אבל

לקיים הבטחתו שיגרש, דהוי גט. כתבו רוב האחרונים בדעת מרן הב"י שהביא את שתי התשובות בשתיקה, דמר אמר חדא ומר אמר חדא ולא פליגי. דהרשב"א מיירי בנתחרט מהרצון לגרש ושעל כן הו"ל גט מעושה וכשם שכ"כ המאירי גיטין (פח:), ואילו רבי מימון נג'אר מיירי שרק זירז את עצמו לגרש אך לא חזר בו מהרצון לגרש. כ"כ היש"ש (גיטין פ"ט אות כח), שו"ת בצלאל אשכנזי (סימן טו), כנה"ג (אבה"ע סימן קנד הגב"י אות כו בדעת הריטב"א), שו"ת דברי אמת (קונטרס יא בענייני גיטין סימן א), מכתב מאליהו (אלפאנדארי שנת תפג, סימן כ), משכנות יעקב (סימן לח), מהרח"ש (דף יד), בית מאיר (סימן קלד ס"ד). חילוק זה מתחזק גם על פי דברי המאירי דכתב בב"ב (מ:) בעובדא דבריה קשישא דאונסא דנפשיה לא הוי אונס כהר"י מיגש, ועכ"ז בגיטין (פח:) בקנס את עצמו והתחרט כתב דהגט פסול כיון שהתחרט.

ה) גם לדעת הרמ"א (סימן קלד ס"ד) שהעמיד מחלוקת בין דעת הפוסלים למכשירים, כתבו המשכנות יעקב (שם) ובערוה"ש (סימן קלד סכ"ט) ובקובץ תשובות (ח"ב סימן קסג) למרן הגריש"א זצ"ל דכל זה מיירי בלא התחרט, אבל בהתחרט גם להרמ"א הגט פסול.

ו) לעומת זאת החזו"א (אבה"ע סימן צט סק"ה) למד בדעת הרמ"א דמיירי בהתחרט, ועכ"ז הביא דעת הפוסלים והמכשירים וס"ל דלהרשב"א אונס דנפשיה הוי אונס כר"ח ב"ב (מ:), ואילו לרבי מימון אונס דנפשיה לא הוי אונס וכשיטת הר"י מיגש שם, וכ"כ לפרש מהראנ"ח (ח"א סימן סג)

ט) ומש"כ הגרמ"ש בשו"ת תשובות והנהגות שם להעיר על הגרמ"פ באג"מ הנ"ל דבסוף התשובה כתב דרש"אין לכוף את הבעל לשלם את מזונות האשה שחייב לה, אין זה סותר להנ"ל, כיון דהתם מיירי האג"מ במזונות שהבעל חייב לה כדין וכנ"ל, וכ"כ בהערה בשם מרן הגריש"א בקובץ תשובות (ח"א סימן קפ).

י) כמו"כ מה שכתב הגאון רבינו יוסף חיים בשו"ת רב פעלים (ח"ד אבה"ע סימן ט) להטיל חיוב מזונות על מי שאירס אשה שניה על אשתו, ותובעתו כנוס או פטור, ומכח כן יגרשנה, שאני התם דאין ביה"ד מאפשר לו לכונסה על אשתו וכאשר נשבע לה כנהוג, ונמצא שבעוברו על התחייבותו לאשתו ואירס עליה אשה ואין ביה"ד מאפשר לו לכונסה, הרי שהוא מעגן את הארוסה, וחל עליו הדין לחיוב מזונות לארוסה שהגיע זמנה ואינו נושא, ושעל כן חיוב מזונות זה שהיא בחובתו של המארס, לא חשיב גט מעושה, וכשם שכך הדין בכל חיוב בתנאי כתובה. אבל חיוב שלא כדין לכו"ע הו"ל אילוץ של אונס לעשות הגט מעושה.

בקונס את עצמו לגרש אין בידו להמלט מהקנס אם לא יגרש, ועל כן הו"ל גט מעושה.

ח) וע"ע למרן הגרע"י זצ"ל בשו"ת יביע"א (ח"ה סימן יד אות ג) דכתב בשם הריטב"א כתובות (קג.) והבית יעקב (סימן עז ס"ב) וזכור לאברהם אביגדור (דף קנח) דאם חייבוהו במזונות בעוזבת את הבית חיוב שלא כדין ומחמת כן נאלץ לגרש, הו"ל גט מעושה. וכ"כ הגרמ"פ בשו"ת אגרות משה (ח"ד אבה"ע סימן קו) דאם כופין אותו ממון ליתן לאשה כעונש על שאינו נותן לה גט, ומחמת זאת נאלץ לגרשה, הו"ל גט מעושה. וכ"כ הגר"מ שטרנבוך בשו"ת תשובות והנהגות (ח"א סימן תשפא) שנדבר עם הרב מבריסק מרן הגרי"ז זצ"ל על המגמה הפסולה והחמורה שמטילים על הבעל חיוב מזונות מעבר ליכולתו ושלא כדין ומחמת כן נאלץ לגרש, וענהו מרן הגרי"ז כי הדבר הנ"ל גורם לו עגמת נפש עד שהוא חולה ממש מדבר זה שמביא לידי גט מעושה. וכבר כתבנו לעיל שכ"כ מרן הגריש"א זצ"ל בקובץ תשובות (ח"ב סימן קסג).

סוף דבר הכל נשמע:

דענין גט מעושה שהוא מהחמור שבחמורות באיסור אשת איש ואף יש בו השלכות לבעיית ממזרים, ומאן ספין ומאן רקיע לפגוע בקדושת עם ישראל ע"י פרצה נוראה זו.

וע"ז באתי עה"ח

ז' אדר תשע"ה יומא דהילולא דמרע"ה

שגדר פרצותיהן של ישראל (מגילה יג.).

והיה אביהן של גודרי גדר בישראל (ויק"ר פ"א ס"ג)

שלמה ידידיה בלאאמורי זעפראני

תשובת הגאון רבי יוסף ישעיה ברוין שליט"א

המרא דאתרא וחבר הבד"צ בקראון הייטס

חמור מאד וראוי לכל אדם לברוח ממנה כבורח מן הנחש. וראה בשו"ת אדה"ז סכ"ד: קשה הדבר מאד להיכנס לבית הספק גט מעושה שלא כדין ח"ו שהוא פסול דאורייתא. ובסדר אליהו רבה חלק התשובות סי"ג: אין רצוני לומר לעשות מעשה לכופ לבצל זה שיגרש וחלילה חלילה כי מי הוא זה אשר ערב אל לבו לעשות מעשה בענין איסור א"א אם לא ימצא הדבר מפורש בקדמונים בלתי שום חולק. ובשו"ת צי"א ח"ה בפתחה ספ"ז: ומי אשר גישה לו אפי' במדת מה אל דברי רבותינו הפוסקים ראשונים ואחרונים ז"ל, יודע עד מה חרדו ורטטו מדי הגיעם לדון בהלכה גדולה זאת של חששא לגט מעושה ולכן כל העוסק בזה מן ההכרח שיראתו תהא קודמת לחכמתו.

וילה"ע גם ממש"כ בשו"ת תומת ישרים סקכ"ה: ואנן בעינן בגרושין לאפוקי נפשין מכל צד פלוגתא ושיבא ענין הגרושין בהיתר גמור לכו"ע ונחוש אפי' לדעת מי שאין הלכה כמותו כדי שלא להוציא לעז על משפחות ישראל וכו', עיי"ש.

(וכע"ז – לענין אחר – בטיב גיטין (להבית אפרים) בסוה"ס בהערות לסדר הגט סקל"ב (פז, א): וכל טצדקי דאיכא למיעבד שלא יפול אח"כ ערעור על הגט מוטל על הבי"ד לעשות שלא נצטרך לסמוך אח"כ על היתרים דשעת הדחק ועיגון וכדאמר רב יוסף לאביי חזי דלא מצווחת עלה בבי (מדרשא). וכבר העירו ממשל"מ גירושין פי"א הכ"ח.

בתור הקדמה, יודגש שמכמה טעמים אא"פ להאריך בענין זה כדבעי, במסגרת זו [הדברים נכתבו במסגרת "הלכה יומית" היו"ל ע"י הרב הגאון שליט"א – הערת המו"ל].

ופתח דברינו יאיר בהעתקת ד' תשו' הרי"ד סנ"ד: ואני מודיע לכבודך כי סברות דקות יש בתורת העישוי ומפני טירוף הדעת לא כתבתים לך הלא הוא כמוס עמדי חתום באוצרותי עכ"ל. ומזה יש ללמוד בק"ו ע"ד הזהירות הנדרשת בענין זה בימינו אלה. וד"ל.

והנה, כידוע לכל בר בי רב שרק במקרים מסויימים ממש אחז"ל שכופין להוציא. ובכמה אופנים ה"ז שנוי במחלוקת וי"ב פרטים ופרטי פרטים, ומשום חומרא דאשת איש אא"פ להקל. וכד' התוס' כתובות ע, א – ד"ה יוציא, שאין לכופ שום אדם לגרש ולעשות מעשה עד שנמצא ראייה ברורה דהא אמרינן דגט מעושה בישראל שלא כדין פסול ואין להתיר א"א מספק. וכמ"ש הרמ"א אה"ע סקנ"ד סכ"א (והוא מהרא"ש): וכיון דאיכא פלוגתא דרבוותא ראוי להחמיר. ובשו"ת הרא"ש כלל מ"ג ס"ו: כיון דאיכא פלוגתא דרבוותא למה נכניס ראשינו בין ההרים הגדולים ולעשות גט מעושה שלא כדין ולהתיר א"א וכל המעשה בטענה זו מרבה ממזרים בישראל. ובשו"ת הרמ"א סצ"ו: כיון שר"ת והאחרונים נחלקו מי יכניס ראשו בין ההרים ולא ירצצו את מוחו. וכבר כתב המהרי"ט בשו"ת ח"א סקי"ג: הכפי' דבר

במקום עיגון גדול כגון בעובדה דנן שעברו כבר שמונה שנים שהאישה יושבת בעיגונה הרי במקרה דידן נראה כי יש לפסוק כפי ההלכה ויקוב הדין את ההר, עיי"ש.

והנה בנוגע להסכם הנפוץ בארה"ב, שקו"ט בזה מכמה טעמי ובצירוף כמה סברות דלהלן: א. מש"כ בשו"ת המבי"ט ח"ב סקל"ח שגם בכפי"ע על ד"א נפסל הגט אף אם לא תלוה בגט בפירוש אם עיקר הכוונה עבור הגט; ב. גם במחייב א"ע בקנס, כשלא עלה ע"ד בשעת ההתחייבות שיבוא לידי כך ל"מ קבלה מרצונו, ועפ"מ ש"כ בשו"ת מהרשד"ם אה"ע סס"ג (לז, ג) שאם קיבל הקנס רק אם הבורר יאמר לו לגרש ולא ישמע אליו לא חשיב קבלה מרצונו כיון שיתכן שסבר שהבורר יפסוק שלא יגרש; ג. לכמה פוסקים, במקום שנוגע לחרפת רעב, גם אם כפוהו באונס ממון כדין, ואינו תלוי כלל בגט ה"ז אונס; ד. מש"כ הרמ"א סקל"ד ס"ה שאם קיבל עליו קנסות אם לא יגרש יש מחמירים וטוב לחוש לכתחילה ולפטר מן הקנס; ה. לדעת רוה"פ בחזר בו מרצונו לגרש לכו"ע פסול. וראה שו"ת מכתב מאליהו ס"כ שכ"ד כל הפוסקים (חוץ ממהרי"ק. והמהרי"ק לא הביא ד' הרשב"א. ויתכן שאילו ראה ד' הרשב"א הי' חוזר בו). ועי' בפת"ש על אתר; ו. גם למכשירים כיון שבעש"ג יכפוהו בגופו ע"י מאסר וכיו"ב, ה"ז אונס ואף כשלא איימה כיון שסבור המגרש שבכוחה לעשות כן. וראה בקובץ תשובות ח"ב סקס"ג. והאריך בכהנ"ל מח"ס שו"ת בריתי שלום בספריו, וגם במאמר בפ"ע שתח"י. ז. ועוד יש המעוררים שבהסכם הנ"ל יש חשש אסמכתא, ואף בקנין בפני ב"ד ל"מ לדעת המחבר סר"ז סט"ו, ומכיון

וידוע בשער בת רבים מש"כ בשו"ת החת"ס אה"ע סקט"ז: כיון שנחלקו בזה ואין אתנו יודע להכריע ממילא אם עבר וגירש ע"י עישוי הרי היא א"א דאורייתא בודאי ולא מספק. וטעמא אני אומר שהרי גט מעושה אפי' כדין ואומר רוצה אני מכל מקום אינו כשר אלא מטעם דאמרו חז"ל מסתמא ניחא ליה לקיים דברי חכמים שאמרו לכופו להוציא וע"ד שהסביר הרמב"ם בספ"ב מהל' גירושין, והיינו כשברור גם למגרש שהעישוי כדין אליבא דכו"ע א"כ מצוה לשמוע דברי חכמים אבל הכא יאמר נא המגרש מאן לימא לן שמצווה לשמוע דברי הרא"ש דילמא מצוה לשמוע דברי המרדכי וא"כ מה שאמר רוצה אני היה בהכרח ולא ענה מלבדו, אם כן אין שום הו"א לכוף לגרש. ובכ"מ האריכו טובא בשיטתו. ואכ"מ.

וביחד עם זה, מצינו בכ"מ שמשום תקנת עגונות וכו' – השייך גם בנוגע למסורבות גט כמובא בכ"מ – יש לעשות כל טצדקי לעזור ולסייע, שלא תהיינה בנות ישראל כשבביות חרב ח"ו. וכך משום תקנת ממזרים ח"ו. ובפרט בדור פרוץ, אשר איש הישר בעיניו יעשה, שיש לחוש שלא תצאנה בנות ישראל לתרבות רעה ח"ו, ולפעמים ה"ז חומרא דאתי לידי קולא ח"ו באיסור א"א. וכמ"ש במרדכי כתובות סקפ"ו: יתנו לב לפי הענין להעמיד דבר על אופניו שלא תצאנה בנות ישראל לתרבות רעה. ועייג"כ בקובץ תשובות ח"ב ספ"ג: שד"ז ניתן לשיעורים ויש לשקול את הענין לפי מסיבותיו, ובאופן שקיימים סיכויים שבהמשך הזמן עוד ישובו וישלימו אהדדי באופן זה כשר הדבר וראוי להחמיר ולחוש לדעת אלה הסוברים שאין כופין. אבל

מצב שאין התורה מתרת העגונה – פשוט שזהו גם נגד שכל הבריא להכניס רעפארם כפה"נ לאדם פלוני. וממנ"פ האדם המשנה פס"ד התורה ז. א. שלדעתו האדם למע' ממנה – וא"כ מה לו בכלל לתורה כזו שתצווהו מה לעשות. ואם יודע האמת שתורה מן השמים – איך זה שכל מוגבל של בנ"א – בא לשנות פס"ד של הבורא הבלתי מוגבל ושאינו בערכו כו' ולומר שדין זה ישר בעיניו ודין זה לא כו'. ומסוג זה הם גם ההצעות שנשללו בהחלט ע"י גדולי הדורות שלפנינו וכן אלו שאגוה"ר דכאן המונה מאות רבנים שעסקו בתורה רוב שנותיהם ובהתמדה וכו' ואסרום. ובמכתב נוסף, נדפס בחכ"ד ע' שעד: בההצעה לתקנת עגונות – בכלל נכונה היא לדעתי, כמובן לאחר עיון מעמיק ע"י כמה מגדולי הוראה בהנוסחא, זמן כתיבתה וכו', וככתבו – שלע"ע דן רק ע"ד כללות הענין. אלא שצע"ג איך לשלול בהחלט שלא יתוסף ע"ז סיוע כלשהוא להלוחצים "לחדש" ההלכה ולהתאימה להמציאות שבימינו וכו' וכו' (היפך מפס"ד הרמב"ם שכל המציאות היא אך מאמיתת המצאו), והרי, בעוה"ר, בין הלוחצים ישנם גם כאלו שבחייהם הפרטיים הם יר"ש וכו' ומהפכים הם סניגור זה לקטגור על התורה, שיסודה שלא תהא מוחלפת וכו'. וד"ל. והרי בדורנו שבולמוס שלו פרסומת – בודאי סו"ס תתפרסם השקו"ט וכאו"א מראשיכם עד שואב מימך יפס"ד שמזה כש"כ וק"ו להצעות שלו בשאר תרי"ב המצות וכו'. וכל המתיר לישראל (עלול ש)נעשה ראש. וד"ל. ובאם א"א לשלול – מסופקני אם כדאי כל הענין, כי ברי ושמא (בתועלת) – ברי עדיף.

שביד הבעל לומר קים לי כהמחבר, נמצא שהכפי' היא שלא כדין. וגם קנין מעכשיו ל"מ בדשלב"ל. וראה בכ"ז בס' בנתיבות ההלכה ח"א ע' כא ואילך. ובכל הפרטים הנ"ל ישנה אריכות גדולה בד' הפוסקים. וראה בהנסמן בס' שיו"ל בזמן האחרון – ס' אלו שכופין להוציא וס' כפי' בגט.

[ולשלמות הענין, יבואו כאן גם אי אלו ציונים ומ"מ למש"כ כ"ק אדמו"ר הצ"צ בנדון: שו"ת הצ"צ אה"ע סרס"ב סק"ג (הסכמת כל הפוסקים דאונס ממון חשוב אונס וחלילה לזוז מזה). שם סקי"ב (לענין דינא ודאי קיי"ל כדעת רוב גדולי הראשונים וכל האחרונים שחלילה לכופך את הבעל לגרש וכל המעשה על הגט מרבה וכו'). עוד שם (שמהריב"ל כ' שלא ראה לרבני הדור שעשו מעשה לעשות הרחקות דר"ת מפני שההרחקה הוא כעין כפייה ממש. ובסו"ד שם: שבהרחקה דר"ת ג"כ לא נעשה מעשה לכתחלה. ועיי"ע בשו"ת אה"ע סל"ו סק"ד. וראה בחידושי הצ"צ עמ"ס גיטין פ"ה קכ, ב). סרס"ד ד"ה ומ"ש (דכשעיקר כוונת האשה על הגט אף שאינה מזכרת הגט ה"ז אונס על הגט. וראה חי' עה"ש"ס כתובות צה, א). ועיי"ע בסתל"ד סתנ"ה (והביא שם מש"כ הש"ך בגבורת אנשים דגם במקום שאמרו יוציא ויתן כתובה כופין בשוטים ובנידוי על הכתובה אבל על הגט אין כופין כלל שלא יהי' גט מעושה ובני' מאחר ממזרים)].

ונסיים מעין הפתיחה, במכתב שבאג"ק ח"כ ע' קנג: רבו מלספור מרו"ל וגם פס"ד למעשה שיסודם זה ששקדו חכ' על תקנת בנות ישראל בעניני נישואין ואישות, ובפרט – בתיקון עגונות. ואם בכ"ז ישנו

תשובת הגאון רבי שלום דובער לויין שליט"א

הספר הראשי בספריית ליובאוויטש ועורך השו"ע הרב

הסכם קדם נישואין

כופין אותו להוציא, יכול הבית-דין לכופו גם בערכאות, כאמור במשנה (גיטין פח, ב): "ובעובדי כוכבים חובטין אותו ואומרים לו עשה מה שישראל אמורים לך".

וכן נפסק בשלחן ערוך (שם ס"ט): "אם דחקו אותו בית-דין של ישראל על ידי עובדי כוכבים, והיו עובדי כוכבים מכין אותו ואומרים עשה מה שישראל אומרים לך, דינו כאנסוהו ישראל".

והיינו שאם דין הגמרא נותן שהבעל חייב להוציא את אשתו, אזי כופין אותו עד שיאמר רוצה אני, הן הבית-דין עצמו או על ידי ערכאות וכיו"ב. ואם דין הגמרא אינו מחייב את הבעל לגרש את אשתו, אזי אי אפשר לכופו, ואם כופין אותו "לאו גיטא הוא", שאין הגט מועיל אלא כשהוא מגרש ברצונו.

*

ואף שכבר נתבאר לעיל ש"אם נתגרשה שלא ברצונו אינה מגורשת". ואם כן איך מועיל הגט הזה שהבית-דין כופים אותו לומר רוצה אני? נתבאר הטעם בגמרא (ב"ב מח, א): "שאני התם דמצוה לשמוע דברי חכמים ... אגב אונסיה גמר ומגרש".

וביאר הרמב"ם (הל' גירושין פ"ב ה"כ): "מי שהדין נותן שכופין אותו לגרש את אשתו ולא רצה לגרש. בית-דין של

(א) כופין אותו עד שיאמר רוצה אני

נאמר בתורה (תצא כד, א): "והיה אם לא תמצא חן בעיניו ... וכתב לה ספר כריתות ונתן בידה". למדנו מכאן (רמב"ם הל' גירושין פ"א ה"ב): "אם לא תמצא חן בעיניו, מלמד שאינו מגרש אלא ברצונו, ואם נתגרשה שלא ברצונו אינה מגורשת".

למרות זאת מבואר במשנה (ערכין כא, א): "וכן אתה אומר בגיטי נשים כופין אותו עד שיאמר רוצה אני". ואף שנעשה בכפיה, מבואר במשנה (גיטין פח, ב): "גט מעושה בישראל כשר". ואיך יתאימו שתי הלכות אלו?

נתבאר על זה בגמרא (גיטין פח, ב): "אמר רב נחמן אמר שמואל גט המעושה [שנעשה על ידי כפיה] בישראל כדין [אלו שנאמר במשנה כופין אותו] כשר, שלא כדין פסול, ופוסל (מן הכהונה משום ריח הגט ... אע"ג דלאו גיטא הוא גזור ביה רבנן לפסול בכהונה משום דמיחלף בכדין דישראל, רש"י)".

וכן נפסק בשלחן ערוך (סי' קלד ס"ה): "אם אנסוהו שלא כדין פסול, ובדין, כגון שהוא חייב להוציא ואינו רוצה, ואנסוהו בית-דין עד שהוציא, הוי גט. ומצוה על כל בית-דין שבכל מקום ובכל זמן לכופו לגרש".

ותירדה מזו, שבאלו שעל פי ההלכה

חכמים.

(ב) כשהבעל צריך לגרש אשתו

כל האמור לעיל הוא באותן שנאמר עליהם במשנה וגמרא שכופים את הבעל לגרש את אשתו, כגון הבעל שיש לו איזשהו חולי שאינו יכול לחיות עם אשתו, שנאמר במשנה (כתובות עז, א) שכופין אותו להוציא. משא"כ באלו שאמרו במשנה "יוציא", כגון אלו שהבעל נדר על האשה נדרים שגורמים לה צער, שנאמר במשנה (כתובות ע, א. עא, ב): "יוציא", ולא נתפרש במשנה וגמרא שכופין אותו להוציא. בזה יש מחלוקת הפוסקים אם אפשר לכופו בשוטים, כמבואר בתוס' (כתובות ע, א ד"ה יוציא): "נראה לר"י דבכל הנך דקתני במתניתין יוציא, היינו שכופין אותו, דכיון דשלא כדין עביד כופין אותו להוציא ... ורבינו חננאל ... פסק ... שאין כופין אלא היכא שמפרש בהדיא כופין, אבל היכא דאמור רבנן יוציא, אומרים לו כבר חייבוך חכמים להוציא, ואם לא תוציא מותר לקרותך עבריינא, אבל לכפותו לא ... ומיהו אין לכוף שום אדם לגרש ולעשות מעשה, עד שנמצא ראייה ברורה, דהא אמרינן דגט מעושה בישראל שלא כדין פסול, ואין להתיר אשת איש מספק".

שני הדעות הובאו בשלחן ערוך (סי' קנד סכ"א): "כל אלו שאמרו להוציא, כופין אפי' בשוטים. ויש אומרים שכל מי שלא נאמר בו בגמרא בפירוש כופין להוציא, אלא יוציא בלבד, אין כופין בשוטים אלא אומרים לו, חכמים חייבוך להוציא, ואם לא תוציא מותר לקרותך

ישראל בכל מקום ובכל זמן מכין אותו עד שיאמר רוצה אני ויכתוב הגט והוא גט כשר. וכן אם הכוהו עכו"ם ואמרו לו עשה מה שישראל אומרין לך ולחצו אותו ישראל ביד העכו"ם עד שיגרש הרי זה כשר ... ולמה לא בטל גט זה, שהרי הוא אנוס בין ביד עכו"ם בין ביד ישראל. שאין אומרין אנוס אלא למי שנלחץ ונדחק לעשות דבר שאינו מחוייב בו מן התורה, כגון מי שהוכה עד שמכר או עד שנתן. אבל מי שתקפו יצרו הרע לבטל מצוה או לעשות עבירה, והוכה עד שעשה דבר שחייב לעשותו, או עד שנתרחק מדבר האסור לעשותו, אין זה אנוס ממנו, אלא הוא אנוס עצמו בדעתו הרעה. לפיכך זה שאינו רוצה לגרש, מאחר שהוא רוצה להיות מישראל, ורוצה הוא לעשות כל המצות ולהתרחק מן העבירות, ויצרו הוא שתקפו, וכיון שהוכה עד שתשש יצרו ואמר רוצה אני כבר גרש לרצונו".

ואף שאם כופים אותו ליתן גט זה, יש חשש שימסור מודעה על הגט (היינו שיאמר לפני ב' עדים בצנעה, שגט זה הוא על ידי כפיה, ולא מרצונו, ואינו מועיל). אמרו על זה בגמרא (ערכין כא, ב): "עד דמבטל ליה למודעיה".

וכן נפסק בשלחן ערוך (שם ס"ה): "ומצוה על כל בית-דין שבכל מקום ובכל זמן לכופו לגרש, לבטל המודעה". והיינו שכופין אותו לומר "רוצה אני ליתן גט, והריני מבטל המודעה". וכמו שאמירתו "רוצה אני" מועלת – כיון שמצוה לשמוע דברי חכמים, כך גם "ביטול המודעה" מועלת – כיון שמצוה לשמוע דברי

אנחנו בעצמנו גודרים דרכינו בגזית לבלתי הטיב עם האיש שהוא ... מצוה עלינו להרחיקו ... במניעת הטובה ממנו."

(ג) ועדיין לא סגי בשני טעמים אלה, אלא כמבואר בשו"ת צמח צדק (אהע"ז סי' רסב סי"ב): "צריך לומר בטעמו דר"ת הוא, לפי שצריך לזה תקנת הגאונים שתקנו לכופף ממש בכפייה גמורה, לכן אף שחלק על זה, סמך לעשות ההרחקה, כיון שאין זה כפייה ממש".

וגם אחרי כל זאת כתב מהר"י בן לב (ח"ב סי' עט): "לא ראינו לרבני הדור הזה האחרון שנהגו בכך. וטעמא הוי דלא אכשור דרי, ויותר קשה להם ההרחקה מהנדוי, ואם הנדוי הוי כפייה כל שכן ההרחקה".

ולכן לא הובאו דברי ר"ת בשו"ע, רק כתב שם (סי' קנד סכ"א): "אלא אומרים לו, חכמים חייבוך להוציא, ואם לא תוציא מותר לקרותך עברייין".

אבל ברמ"א (שם): "יכולין ליגזור על כל ישראל שלא לעשות לו שום טובה, או לישא וליתן עמו, או למול בניו או לקברו, עד שיגרש. ובכל חומרא שירצו בית-דין יכולין להחמיר בכהאי גוונא, ומלבד שלא ינדו אותו".

דן בזה בספר גבורת אנשים, לבעל הש"ך (סוס"י עב, הובא בפתחי תשובה שם ס"ק ל), ומסיק: "אבל בתשובות מהר"י ן' לב שם כתב וז"ל והכי נמי לא עבדינן ההרחקה שכתב ר"ת ... וכל היכא דלא כייפינן בשוטים או בנדויים וחרמות גם לא עבדינן ההרחקה ... אלא דאומרים לו

עברייין". וכתב על זה הרמ"א (שם): "וכיון דאיכא פלוגתא דרבנותא, ראוי להחמיר שלא לכופף בשוטים, שלא יהא הגט מעושה".

ומה תעשה אם כן אשה עגונה זו שבעלה אינו רוצה לגרשה?

הנה ה"י נידון כזה שרצו הפוסקים לכופו, ופנו בשאלה זו אל רבינו תם, ור"ת אסר להם לעשות זאת, "כי טוב להניח אותה בעיגונה, מלהוציא לעז על בניה". והיינו שאם יכפוהו לגרש אותה, יהי' זה "גט מעושה" שאינו גט, ובניה מנישואים השניים אינם כשרים.

אמנם בסוף דבריו סיים ר"ת (ספר הישר, חלק התשובות סי' כד): "אך אם כל רבותינו שוין בדבר, תגזרו באלה חמורה על כל איש ואשה מזרע בית ישראל הנלוים אליכם, שלא יהו רשאין לדבר עמו לישא וליתן עמו להאריחו [=לארח אותו] ולהאכילו ולהשקותו וללוותו ולבקרו בחלותו. ועוד יוסיפו חומר ברצונם על כל אדם, אם לא יגרש ויתיר אותו האיש את הילדה הזאת. שבזה אין כפייה עליו, שאם ירצה מקיים".

ואף שכתב בתחלת דבריו שאם יכפוהו לגרשה יהי' חשש גט מעושה ויצא לעז על בניה, מכל מקום לא נחשב זה לגט מעושה: **(א) כמבואר בדבריו "שבזה אין כפייה עליו, שאם ירצה מקיים".**

(ב) כי אין כאן עונש על הבעל, כדי לכופו, כי אם לחץ פסיבי מאנשי הקהלה, כמבואר בסדר אליהו (סי' יג): "הרחקה זו אינה שום רדוי על גופו של בעל, אלא

מדבריהם. והם סבורין שאפילו נישאת בגט שנתן מחמת כפייה זו תצא. וכבר פשטה הוראה הזאת בכל ארצותינו שלא כדברי רבינו בזה, שאין כופין את האיש לגרש.

ולכן נפסק בשו"ע (סי' עז ס"ב): "אם אמרה מאסתיהו ואינו יכולה להבעל לו מדעת, אם רצה הבעל לגרשה אין לה כתובה". ובבית שמואל (שם ס"ק ז): "אבל אין כופין אותו". ובחלקת מחוקק (שם ס"ק ה): "ואף אם נישאה בגט של כפיה תצא".

ומכל מקום כתב הלבוש (סי' קלד ס"י): "אם רואים בית-דין לפי ראות עיניהם שיש תקנת האשה בדבר, כגון שטוענת מאיס עלי וכה"ג, שיראה להם שאין זיווגם עולה יפה, ואף על פי שאין האיש מאותם שכופין להוציא, מכל מקום יכולין הבית-דין להטיל חרם ביניהם על כל איש ואשה לגזור באלה חמורה שלא יהיו רשאים לדבר עמו ולישא וליתן עמו ולהרויחו ולהאכילו ולהשקותו וללוותו ולבקרו בחוליו וחומרות אחרות כפי רצונם, על כל אדם, אם לא יגרש אותו האיש ויתיר את אשתו בגט כשר, שבזה אין כפייה עליו, שאם ירצה לא יגרש וילך למקום אחר במקום אשר לא יבדלו ממנו". והיינו שגם בטענת מאיס עלי נכון הדבר שהבעל יגרשה, וגם בזה יכולים הבית-דין להטיל חרם בהרחקות דרבינו תם.

ואף שהובא מסי' עז, שבטענת מאיס עלי אין כופין אותו כלל, ביאר בסדר אליהו (סי' יג): "ומי לנו בקי בדברי מור"ם בעל ספר המפה, מהרב בעל הלבוש, שהיה תלמידו. וכיון דחזינן ליה דפסקה להא דר"ת בפסקיו כנזכר לעיל, איך יעלה על

דמותר לקוראו עבריינא ע"כ. **וטוב להחמיר**".

ומסיק בשו"ת צמח צדק (אהע"ז סי' רסב סי"ב): "וגדולי האחרונים החמירו עוד יותר מפני שהרחקה הוא כעין כפייה ממש ... שבהרחקה דר"ת גם כן **לא נעשה מעשה לכתחלה**. מכל מקום בדיעבד, אם גירשה מחמת הרחקה זו ודאי היו מורים שלא תצא".

*

כל האמור לעיל הוא באלו שהגמרא אומרת עכ"פ שצריך הבעל להוציא את אשתו, משא"כ בשאר הנשים שרוצות ליפרד מבעלה, אין כופין את הבעל לגרשה. ומה תעשה אם כן האשה שטוענת מאיס עלי הבעל ואיני יכולה לדור עמו! ?

כתב הרמב"ם (הל' אישות פי"ד ה"ח): "אם אמרה מאסתיהו ואיני יכולה להבעל לו מדעתי, כופין אותו לשעתו לגרשה, לפי שאינה כשבויה שתבעל לשנא לה".

אמנם חלקו עליו הפוסקים, כמבואר בתוס' (כתובות סג, ב ד"ה אבל): "יש מפרשים דכופין אותו להוציא ואין נראה לר"ת ... נראה לר"ת ... אמרה מאיס עלי ולא בעינא ליה לא הוא ולא כתובתו לא כייפינן לה שתחזור בה ... ומתוך כך יעלה בדעתו לגרשה".

וכן דעת רוב הפוסקים, כמבואר במגיד משנה (שם): "שיטה אחרת להרבה מן המפרשים, וכל מי שראיתי דבריו כתב שבדין הגמרא אין כופין את האיש להוציא אף באומרת מאיס עלי, ועל זה הרבו בראיות ברורות, וקראו תגר על כל הנוטה

שאם מאיזו סיבה שתהי' תדרוש האשה גט, יתחייב הבעל ליתן קנס על כל יום שאינו נותן לה הגט, ואז לא תיחשב זו כפיה מבחור, כי אם שהבעל עצמו התחייב על כך.

ולפני שנברר את נושא "הסכם קדם נישואין", נסכם את נושא התחייבות הבעל לגרש את אשתו, כפי שהוא מבואר בפוסקים:

ג) כשהבעל התחייב לגרש אשתו

מחמת חומר חשש "גט מעושה" החמירו חכמים אפילו ב"דומה לאונס", כמבואר בהגהות סמ"ק, מרבינו פרץ (מצוה קפד, בסדר הגט): "ואם נשבע האיש ליתן הגט, צריך שיתירו לו קודם שיתן, שלא יהיה דומה לאונס".

וכן נפסק בשו"ע (סי' קנד, בסדר הגט סי"ד): "ישאל החכם לבעל המגרש, אתה נותן גט זה מרצונך בלא שום אונס, כלום עשית שום איסור או נדר או שבועה שמכריחך ליתנו, תאמר לנו ונתיר לך. והבעל המגרש משיב לא נדרתי ולא נשבעתי ואין לי שום אונס, אלא מרצוני אני נותן גט זה בלב שלם בלי שום אונס ותנאי. ואם אומר שנשבע או תקע כף ליתנו, יתירו לו קודם, כדי שלא יהא דומה לאונס".

כל זה הוא רק לכתחלה, לגודל חומר הלכות גטין, אמנם בדיעבד קיי"ל, שאף אם הבעל נשבע שיגרש אותה אין זה נקרא "גט מעושה", כמבואר בשו"ת הריטב"א (סי' צו): "זו אינה טענה לפסול הגט בדיעבד ... שהרי מרצון נפשו חייב עצמו בשבועה לגרש ... ומה שכתב רבינו הרב ר'

הדעת שבא לקרב מה שהרחיק רבו. אשר על כן נראה לענ"ד ברור ומוכרח, דמה שלא הזכירו להא מרן ומור"ם [שהמחבר והרמ"א לא הזכירו שום כפי' בסי' עז לענין מאיס עלי], הוי טעמא משום, דהא דהורה ר"ת לעשות הרחקה במאיס עלי, לאו בכל טוענת מאיס עלי היא, אלא דוקא כשניכר בודאי שכן הוא באמת שיש עיגון בדבר דוקא, וכמו שבארנו לעיל".

והיינו מ"ש לפני זה (שם): "דלא אמרה ר"ת בכל מקום כי אם במקום שרואין בית-דין שאין לאשה אשם בדבר ההוא, כי היא אנוסה גמורה, ואין תוחלת שתשוב לבעלה, והבעל אין מגמתו בסירוב הגט כי אם לעגנה בלבד, הנה בהא הוא שכתב ר"ת ז"ל לעשות הרחקה".

אלא שלמעשה כבר הובא לעיל מהש"ך (גבורת אנשים) ש"טוב להחמיר", ולא לדנו בהרחקות דר"ת, וגם הובא לעיל מהצמח צדק ש"לא נעשה מעשה לכתחלה". ומכל שכן באומרת "מאיס עלי", שגם הרמ"א לא התיר בפירוש את ההרחקות דר"ת.

ובאמת חלק גדול מההעיון בזמנינו הוא דוקא באופן זה, שהאשה טוענת מאיס עלי, והבעל אינו רוצה לגרש. ואם אי אפשר לשכנע את הבעל לתת לה גט על ידי הרחקות דר"ת, אם כן מה תעשה עגונה זו?

*

לכן חיפשו בדורינו דרכים נוספים לשכנע את הבעל שיתן לה גט, והיינו על ידי "הסכם קדם נישואין", שכל חתן וכלה יחתמו לפני הנישואין כתב התחייבות,

כן נתיר לך", כי אם באמת הוא נשבע לגרש את אשתו הרי זה דומה לאונס, וכעת שאינו זוכר – הרי זה דומה לדומה. עד כדי כך חששו להחמיר בזה.

*

ומה יהי' הדין באחד שהתחייב בעצמו בקנס, כדי לזרז את עצמו ליתן גט, שאינו אונס מבחוץ אלא אונסא דנפשי'. הנה בשו"ת תשב"ץ (ח"ב סי' סח) יש דיון באחד שהתחייב לגרש את אשתו, ואם לא יגרשנה עד זמן פלוני מתחייב על עצמו קנס של מאה זהובים, וגירשה, "ויש אומרים דגט מעושה הוא בעבור הקנס ... והוה ליה אם כן גט מעושה, ויש אומרים שמכיון שמדעתו חייב את עצמו בדבר שהוא רוצה לעשות, שאין זה גט מעושה, שכל זמן שיגרש ברצונו יגרש ... והקנס שעשה ברצונו עשאו לחזק את עצמו לגרש ולא הו"ל אונס". ואחר הדיון בנושא מסיים: "שאינן זה אונס ... שכיון שמעצמו נתחייב בזה ברצונו הוא".

אמנם בשו"ת הרשב"א (ח"ד סי' מ): "שאלת, ראובן בעל לאה, וקרובי לאה, היו בהסכמה שיגרש ראובן זה את לאה אשתו, ונאותו זה לזה בקנס אלף דינרים, ושיגרש זה לזמן ידוע. ואחר כך נתחרט ראובן, ומיאן בדבר. והללו מתרין בו מצד הקנס, עד שזה הולך אצל הגזבר ומחלה פניו שיתפשר עמו. ולא רצה, בתחבולות שעשו קרובי האשה. אדרבא, אימו שאם יעבור אפי' שעה אחת מן הזמן, יניחהו במשמר עד שיפרע. ומחמת יראה זו הוא מגרש, אלא שלא היה בקי למסור מודעא. אם נדון גט זה כדין גט מעושה, אם לאו. תשובה:

פרץ ז"ל, לפי דעתי לא כתב אלא שצריך כן לכתחלה לעשות גרושין ברורים, לא שיהא הגט פסול בזה בדיעבד, וכמו שכתב שם בהלכות ההם דברים הרבה דרך חומרא ולמעשה מובחר, וכן נראה מלשונו שכתב כאן כדי שלא יהא נראה לאונס".

וכן נפסק ברמ"א (סי' קלד ס"ה): "אם כבר גירש ... מכח שבועה שעשה מעצמו לגרש, הגט כשר, הואיל ומתחלה לא אנסוהו על כך".

ומכל מקום החמירו בזה לכתחלה ביותר וביותר, ועד אשר הנהיגו, שבכל גט וגט שמסדריים, אף אם לא ידוע שום שבועה שקיבל על עצמו, מכל מקום שואל המסדר אצל הבעל (סדר גט ראשון ס"מ, וקב נקי שם): "אולי עשית איסור או נדר או שבועה או חרם או תקיעת כף או קנין או שום דבר המכריח אותך ליתן גט ... רק ששכחת, על כן נתיר לך ... דהיינו שילמד אותו הרב לומר בזה הלשון: אם עשיתי שום איסור או נדר או שבועה או חרם או תקיעת כף או קנין או שום דבר המכריחני ליתן גט ... הנני מתחרט על זה שעשיתי זאת. אחר כך יחזור ויאמר לו הרב: אם עשית כן והייתי יודע שתתחרט על זה הייתי עושה זאת? וילמד אותו הרב לאמר: לא הייתי עושה כן, לכן הנני מבקש ממעלתכם התרה על אותן הדברים. ואז יאמרו: מותר לך ג' פעמים".

והיינו שחששו בזה אף לחשש רחוק ביותר של "גט מעושה", שאפילו אם הבעל אינו זוכר שום קנין שעשה בזה, מכל מקום אומרים לו "אולי עשית ... קנין או שום דבר המכריח אותך ליתן גט ... רק ששכחת, על

אשה זו שבעלה אינו רוצה לגרשה?

הנה כבר לפני עשרות שנים עלתה ההצעה, שכל חתן וכלה יחתמו לפני הנישואין כתב התחייבות, שאם מאיזו סיבה שתהי' תדרוש האשה גט, יתחייב הבעל ליתן קנס על כל יום שאינו נותן לה הגט.

עשרות דיונים מגדולי הרבנים נכתבו

בזה במשך השנים. גם הרבנים הראשיים שבארה"ק דנו בזה, אם יש למצוא דרך להכניס נוהג זה בבתי-הדין שבארה"ק, ולא מצאו שום נוסח הסכם קדם נישואין שיתאים להלכה לדעתם. ולבסוף סיכמו (פסקי דין של בתי הדין הרבניים, ח"ב ע' 9): "בעל שהתחייב לתת גט לאשתו ואם יתחרט ישלם קנס: 1) אם התחרט ונתן את הגט מתוך אונס הקנס, הגט הוא פסול משום גט מעושה. 2) אם לא התחרט ולא שינה את דעתו מגלרש הגט כשר. 3) לכתחילה אין לאשר הסכם של גירושין אשר בו מתחייב הבעל בקנס אם יתחרט מלתת את הגט".

ליקוט ובירור בנושא, והחששות בזה לדין "גט מעושה", נדפס בספר בריתי שלום, להג"ר פנחס שפירא (ח"ג סי' יז), ובקונטרס מיוחד "קונטרס קדושת הנישואין, אודות הסכמי טרום נישואין" (ניסן תשע"ה).

*

והנה "הסכם" זה הוא חמור יותר מההלכה שהובאה לעיל מהרשב"א, שהיו "בהסכמה שיגרש ראובן זה את לאה אשתו, ונאותו זה לזה בקנס", שהרי כאן

נראה לי שגט זה גט מעושה, ופסול הוא".

ומחמת מחלוקת זו פסק הרמ"א (סי' קלד ס"ה): "אבל אם קבל עליו קנסות אם לא יגרש, לא מקרי אונס, מאחר דתלה גיטו בדבר אחר, ויוכל ליתן הקנסות ולא לגרש. ויש מחמירין אפילו בכהאי גוונא. וטוב לחוש לכתחלה ולפטרו מן הקנס".

*

במה דברים אמורים, כאשר הבעל בעצמו נשבע או קיבל קנין או קיבל קנסות, כדי שיכריח את עצמו לגרש את אשתו, ועדיין רוצה לתת גט כבתחלה. אמנם אם הבעל קיבל על עצמו בקנס, ואחר כך חזר בו, ואינו נותן הגט אלא מחמת הקנס, כתבו כמה הפוסקים שבזה מודה גם התשב"ץ דהוי גט מעושה, כמבואר במכתב מאליהו (דיני הביטול סי' כ. הובא בפתחי תשובה שם ס"ק י'): "לא התירו הרשב"ץ והר"ר מיימון רק בנדון דידהו שקבל מתחלה הקנס מצד עצמו ורצונו הפשוט, ולא זו מדעתו מתחלה ועד סוף, דאז אין לתלות שעשה זה מחמת אונס ... גם לדעת הרמ"א ז"ל ... אינו מבואר מדבריו שיתיר גם כן כשיתחרט אחר כך". והביא כן מכמה פוסקים.

ד) הסכם קדם נישואין

בעיית העגונות נשארה אם כן בעינה, במקום שהאשה רוצה להפרד מהבעל והוא אינו רוצה לגרשה, ושקדו חכמים על תקנת בנות ישראל. ולאידך כבר הובא לעיל עד כמה חוששים בזה שלא להכריח את הבעל ליתן לה גט, מחשש "גט מעושה", או עכ"פ "דומה לאונס". ומה אם כן תעשה

מדובר ב"הסכם קדם נישואין", שאפשר אינו חל כלל:

(א) קנין זה והתחייבות זו אינם מועילים מטעם "אסמכתא", כמבואר בשו"ע (חו"מ סי' רז ס"ט): "הלוהו על שדה מאה זהובים ... ואמר לו אם לא תפרעני עד שלשה שנים יהי שלי, הוי אסמכתא ולא קנה".

והטעם לזה מבואר בשו"ע (הל' עדות סי"ב): "אסמכתא, שסומכת דעתו שלא יתקיים התנאי, ולא היה הקנין כלום, ונמצא שלא גמר והקנה, ולכן אף אם יתקיים התנאי אין הקנין מועיל".

וכך גם כאן, שבשעת ההסכם סמכה דעתו שיהיו הנישואין באופן של בנין עדי עד, ואילו הי' יודע שאחר שינשאו זה לזה, יהי' פירוד ביניהם, ותתבע ממנו גט, והוא לא ירצה ליתן גט, הרי באופן זה לא ירצה הבעל בקנסות גדולים אלו, ולכן "אין הקנין מועיל".

וזהו רק בדינינו, משא"כ בערכאות יספיק גם קנין "אסמכתא" לחייבו לשלם קנס זה, כמבואר בשו"ע (סי' תמא סי"ג): "שהרי בדיניהם אין דנין דין אסמכתא". יוצא אם כן שיחייבוהו לשלם קנס זה שלא כדין, שאז יהי' זה "גט מעושה" שלא כדין, שאינו גט.

והעצה לזה היא, שיעשו את הקנין באופן שמועיל גם קנין אסמכתא, כגון שעשו קנין זה מעכשיו, ובבית-דין חשוב, ובהוספת חרם, כמבואר בשו"ע (הל' עדות סי"ב): "וכל שטר שיש בו קנין ... ויש בו תנאי ואסמכתא שסומכת דעתו שלא יתקיים התנאי ... ולכן אף אם יתקיים

התנאי אין הקנין מועיל, אלא אם כן קנו ממנו בפני בית-דין חשוב שאז גמר והקנה ... או שצוה לכתוב שקיבל עליו בחרם או בשבועה שהן מועילות אפילו באסמכתא, כשמצוה לכתוב כן" (ראה שתי הדעות בשו"ע ורמ"א חו"מ סי' רז סי"ד. ומה שדן בזה בארוכה "בנתיבות ההלכה" ח"א ע' כא-לא).

(ב) קנין זה אינו מועיל לדעת הפוסקים שקנין "אתן" אינו מועיל, כמבואר בשו"ע (חו"מ סי' רמה ס"א-ב): "אם כתב בשטר אתננו לו אע"פ שהעידו עליו העדים לא זכה המקבל. ויש אומרים שאם קנו מידו מהני לשון אתן". וכתב על זה הרמ"א (שם): "ומהרי"ו פסק כסברא ראשונה ... ולכן נהגו לעשות תנאים חדשים בשעת חתונה".

ונתבאר בשו"ע (הל' עדות ס"ז): "אמר אתן מיד או לזמן פלוני אף על פי שקנו מידו על זה אין זה כלום. כי קנין על אמירת אתן הוא קנין על דברים לבד והקנין אינו חל אלא על גוף החפץ הנקנה ... ולכן נהגו לכתוב תנאים אחרונים בשעת הנישואין, ולא די בראשונים, מפני שבראשונים אין שני הצדדים מחייבים את עצמם בלשון חיוב על נפשם, כי שמא יחזור בו אחד מהצדדים מאיזו סיבה" (ראה מה שדנתי בזה ב"סדר תנאים ווארט אירוסין ונישואין" פרקים ו-ח).

וכך הוא גם כאן, בחיוב שמחייב על עצמו הבעל, שאם יפרדו אחרי נישואיהם, יתחייב לשלם קנס על כל יום עד שיתן לה גט, שאינו מחייב את עצמו על קנס זה אלא אם כן ינשאו ויפרדו והיא תדרוש ממנו

אז הבעל לא יעכב מליתן גט פטורין והאשה לא תסרב לקבלו, כאשר כך יצוה הבית-דין פלוני ע"כ. ועל ידי הוספה זו יכריחו הערכאות שיצייתו שני הצדדים להבית-דין. הוספת דבר זה מותר והגט לא יהיה גט מעושה. גם יש תועלת להצילה מכבלי העיגון. אבל טוב שיראה את החתן והכלה ויכירם היטב אם יש לחוש מצד טבעם שתנאי כזה יגרום למחלוקת ומריבות ביניהם ח"ו."

מכל מקום לא נזכר כאן ענין הקנס שהטיל הבעל על עצמו, וגם לא נתפרש באיזה אופן "יכריחו הערכאות שיצייתו שני הצדדים להבית-דין ... והגט לא יהיה גט מעושה". ומסתבר דמיירי באופן שכופין את הבעל לגרש, כאמור בדבריו "הבעל לא יעכב מליתן גט ... כאשר כך יצוה הבית-דין". בכל אופן לא מוזכר כאן כלל נושא "הסכם קודם נישואין" שאנו דנים אודותיו.

שוב העירוני, שבדפוס ארה"ק של אגרות משה, נוסף בתשובה זו: "והנה כוונת תנאי זה הוא שיכריחו בערכאות ע"י שיסרכו ליתן דיווארס שיצייתו שני הצדדים להב"ד, הנה למעשה הוספת תנאי זה מותר, ואם מחמת זה מסדרים גט לא יהיה נחשב כגט מעושה ... אבל לכתחילה אינו נכון סתם להתייעץ תנאי זה לכל זוג שמתחתנין".

והיינו שלא מדובר כאן בכפייתו על ידי הערכאות, כי אם, שלא ירשו לו לתת לה גט אזרחי (אם הוא רוצה בכך), עד שיסכים לתת לה גם גט פטורין. ואם כן אין תשובה זו נוגעת כלל לעניינינו.

ליתן גט, והוי קנין אתן שאינו מועיל.

וזהו רק בדינינו, משא"כ בערכאות יספיק גם קנין אתן. יוצא אם כן שיחייבוהו לשלם קנס זה שלא כדין, שאז יהי' הגט מעושה שלא כדין, שאינו גט.

*

אמנם גם לדעת הפוסקים שקנין אתן מועיל, וגם אם יעשו זאת באופן שאינו נחשב קנין "אתן", ואינו נחשב קנין "אסמכתא", וההתחייבות הזאת מועלת גם בדינינו, עדיין הובא לעיל מהפוסקים, שאם אחר הנישואין היתה הסכמה ביניהם להתגרש, והבעל קיבל על עצמו בקנס שיגרשה, ואחר כך חזר בו, ואינו נותן הגט אלא מחמת הקנס, אפשר שגם זה נחשב "גט מעושה" לכל הדעות.

ואפילו אם לא חזר בו, ורוצה ליתן הגט מרצונו הטוב, והקנס הזה שהטיל על עצמו הוא רק לזירוז עצמו בנתינת הגט, הרי גם בזה הובא לעיל מהרמ"א (סי' קלד ס"ה): "ויש מחמירין אפילו בכהאי גוונא. וטוב לחוש לכתחילה ולפטרו מן הקנס".

ואם כן איך זה אפשר לתקן "הסכם קדם נישואין", שלא לחוש להכרעת הרמ"א הנ"ל, ולא לחוש לדברי אותם פוסקים שכשחזר בו הכל מודים שנחשב "גט מעושה", ולא לחוש לדעת הפוסקים שבדינינו קנין "אסמכתא" וקנין "אתן" אינם מועילים! ?

ואף שנתבאר בשו"ת אגרות משה (אהע"ז ח"ד סי' קז): "בדבר שאלת כת"ה אם נכון להוסיף בשטר התנאים לשון כזה: אם אחרי הנישואין יבואו לידי פירוד, ח"ו,

(ה) "הסכם" של הסתדרות הרבנים

כל האמור לעיל הוא בהסכם קדם נישואין שחותמים ביניהם החתן והכלה בעצמם, כפי שרגיל אצל אינם יהודים. אמנם לצורך זה יש גופים רבניים שסידרו "הסכם קדם נישואין" באופן מסוים, שיוכל להתאים גם לפי ההלכה.

כך סידר הבית-דין של "הסתדרות הרבנים באמריקה" (RCA), לכתוב ב"הסכם קדם נישואין": "במדה ויתעורר ריב וסכסוך בין הצדדים לאחרי נישואיהם, באופן שאים דרים יחד כאיש ואשתו, הם מסכימים להגיש את תעצומותיהם בפני הבית-דין דאמריקה. לבית הדין הנ"ל יהיה הסמכות הבלעדית לרון ולהכריע ביניהם בכל הנוגע לגט, כתובה, ה"תנאים", והסכם זה".

ובקשר ל"קנסות" שמקבל הבעל על עצמו הוסיפו וכתבו: "הבעל מודה שהוא מקבל על עצמו כדלהלן: הריני מתחייב מעכשיו לפרנס את אשתי בסך \$150 ליום (מחושב מיום הנישואין וצמוד למדד יוקר המחיה...), מהיום אשר נפסיק לגור יחדיו כאיש ואשתו, ומאיזה סיבה שתהי' ... וכך אני מוחל זכותי ההלכתי במעשי ידי אשתי, כל זמן שאשתי תהא זכאית לסכום הנ"ל, והנני מודה בזה ... שהתחייבתי בכל הנ"ל מעכשיו בקנין ובבית-דין חשוב וכהלכה. אולם חיוב זה יפסק אם יזמין הבעל את אשתו לדין בבית-דין דאמריקה והיא תסרב לבוא לדין ... הצדדים מקבלים על עצמם מעכשיו, ע"פ דין קים לי, כל שיטה בפוסקים, ואפילו שהיא דעת מיעוט הפוסקים".

אשר את כל אלו הפרטים הוסיפו כדי שלא תהי' התחייבות זאת "אסמכתא", ולא יהי' לה דין "קנין אתן", ולא יהי' לזה דין "קנס", ושלא יהי' לזה דין "גט מעושה", דהיינו:

לא מדובר כאן ב"קנס" שמטילים על הבעל, כי אם ב"חיוב מזונות" בסכום של לערך \$150 ליום (צמוד למדד יוקר המחיה), שאותו מתחייב הבעל לשלם "מהיום אשר נפסיק לגור יחדיו כאיש ואשתו".

ואף שמדובר כאן בסכום שהוא גבוה בהרבה מ"חיוב מזונות" הרגיל שהבעל מחויב ליתן לאשתו (המבואר בטוש"ע סי' ע"ג), עדיין מכנים זאת בשם "חיוב מזונות גבוה", ולא בשם "קנס". ונתבארו הדברים בארוכה על ידי הרב יהודה דוד בלייך שליט"א, בספרו בנתיבות ההלכה (ח"א ע' ה-כ).

באמת לא מדובר כאן רק ב"חיוב מזונות גבוה" כי אם בסכום שהוא לערך 55,000 דולר לשנה (צמוד למדד יוקר המחיה), שהוא סכום משכורת ממוצעת לשנה. והיינו לומר שכל המשכורת שלו הוא מתחייב לתת לאשתו, באופן שלא ישאר לו כלום למחיה, שבזה לא שייך לומר כלשון הרמ"א (סי' קלד ס"ד): "ויכול ליתן הקנסות ולא לגרש", שהרי לא ישאר לבעל אפילו פרוטה אחת לדירה ומזונות ובגדים. למרות זאת מכנים את החיוב בשם "מזונות", כדי שלא נצטרך לומר שהוא "קנס" על אשר אינו נותן גט.

ותיריה מזו, שב"הסכם" זה הוא חותם גם על: "אני מוחל זכותי ההלכתי במעשי

והוא מעצמו כדי להנצל מאותו אונס מגרש מעצמו, וזה אינו קרוי כפייה כיון שלא כפו אותו ממש להוציא".

וכך גם כאן, שלא נזכר "קנס" שיכריח אותו "ליתן גט", כי אם חיוב "מזונות" גבוה. והוא מעצמו נותן הגט כדי להנצל מחיוב מזונות גבוה זה.

אמנם ביאר דבריו בשו"ת מבי"ט (ח"ב סי' קלח): "גם שכתב הרשב"ץ ז"ל שאם עישו אותו בדברים אחרים, ולהציל את עצמו מאותו עישוי נתרצה לגרש לא הוי גט מעושה ... נראה לי דהיינו כשכופין אותו על דבר אחר לא על כוונת גירושין, והוא מעצמו כדי להנצל מאותו עונש מגרש מעצמו ... אבל כשרוצים לכפותו על הגט ... כדי לכפותו אותו על הגט כופין אותו על דבר האחר, שידועים שלא יוכל לקיים ויגרש, אז נראה כי הכפייה היא על הגט ממש". וכן ביאר דבריו בשו"ת מהרשד"ם (חאהע"ז סי' סג): "משמע שצריך שיראה בפירוש שהוא מעצמו גרש, ולא הכרנו שהכונה כשאנסוהו היה כדי שיתן גט, ועוד שצריך שהאונס יהיה בדין".

וכך גם כאן, שנראה בעליל שכוונת התחייבות זאת היא כדי שיתן גט, שהרי אין איש בארץ שיסכים ליתן "מזונות" באופן שצריך ליתן לה את כל המשכורת שלו, ולא ישאר לעצמו כלום. הרי שעכ"פ לפוסקים אלה נחשבת זו כפי' ממש.

ומכל מקום פסק הגאון הרב זלמן נחמי' גולדברג שליט"א, שאם לא מזכירים כלל את נתינת הגט בעת הכפייה הזאת, יש מקום לסמוך על הסברה הנ"ל, שאין זה נקרא כפייה על הגט (דלא כדברי המבי"ט

ידי אשתי", דהיינו שהיא תחיה במשכורת המלאה שלה ובמשכורת המלאה שלו, והוא ימות ברעב; ומכל מקום מכנים חיוב זה בשם "מזונות", כדי שלא נזכיר "קנס" שיכול לבטל את הגט כנ"ל.

ועל זה ביאר בשו"ת אגרות משה (אהע"ז ח"ד סי' קז): "אם השופט דמדינה יטיל על הבעל, כשאינו רוצה לגרשה, תשלום דכסף למזונות ולכל צרכיה עד שיגרשנה בגט כשר, אם נחשב זה גט מעושה. הנה הא עד שתתגרש מבעלה הא הוא חייב במזונותיה ובכל צרכיה מדינא, ורשאה לילך לערכאות שיכופו אותו ליתן לה מזונותיה וכל צרכיה ... ויהיה גט כשר לכתחלה". והיינו דמיירי באופן שמדינא חייב במזונות, והערכאות מחייבים אותו המזונות שחייב בהם מדינא, ולכן אין זה חשוב גט מעושה. משא"כ באופן דידן שמחייבים אותו ליתן לה את כל המשכורת שלו, באופן שלא תישאר אצלו פרוטה לדירה ולבגדים ולאכילה ושתייה, ואעפ"כ מכנים זאת בשם "מזונות", ולא בשם "קנס".

וכדי שיהי אפשר לכנות זאת בשם "מזונות" (ולא בשם "קנס"), לכן לא הוזכר בהתחייבות זו גם נושא "נתינת הגט", כי אם: "מתחייב מעכשיו לפרנס את אשתי בסך \$150 ליום ... מהיום אשר נפסיק לגור יחדיו כאיש ואשתו, ומאיזה סיבה שתהי' ... והוא יהי' בתוקף כל זמן שהיא נשואה לי על פי הלכה". והוא על פי המבואר בשו"ת תשב"ץ (ח"א סי' א): "ויש אונס אחר אעפ"י שהוא אונסו בגופו אינו אונס לגרש, אלא שאונס אותו לעשות דבר אחד,

כאן שאין הקנס תלוי בגט כלל".

ובאמת קשה להבין דברים אלו, איך אפשר לכנות זאת בשם "הוא ישאר על חיובים שלו ממזונות ושאר חיובים", הרי כיון "שמוחל כל החיובים שיש להאיש על אשתו מתשמיש ומעשה ידיה אף אם לא יגרשנה", הרי ממילא בטל חיוב מזונות שלו על אשתו, ובפרט שאינם דרים יחד. וכמבואר ברמ"א (סי' ע ס"ב): "דאין האיש חייב במזונות אשתו אלא כשהיא עמו". ואם הוא מתחייב להמשיך לשלם מזונות, הרי זה גופא מטעם הקנס שקיבל על עצמו.

ונראה שגם בעל החוות דעת עצמו חזר בו מהיתור זה, וכתב בספרו "בית יעקב" (שהדפיסו עשר שנים אחרי הדפסת ספרו תורת גטין) סי' עז ס"ב: "דלא תקנו מזונות רק כשהיא עמו ... אין לך כופין להוציא יותר מזה, שהוא יהא מחוייב ליתן לה מזונות, והיא לא תהא לו לאשתו".

ובפרט בנוגע ל"הסכם" הנזכר, שלא זו בלבד שמוחל לה כל החיובים, אלא אף מפרט, שסכום חיוב המזונות שיתחייב מאז הוא שוה לסכום משכורת ממוצעת, כנזכר לעיל. והיינו לומר שכל המשכורת שלו הוא מתחייב לתת לאשתו, באופן שלא ישאר לבעל אפילו פרוטה אחת לדירה ומזונות ובגדים. ואם כן איך אפשר לכנות זאת בשם "חיוב מזונות" גרידא.

*

בנוסף לכל הנ"ל, הנה כדי שהקנין שעשו על ה"הסכם" לא יחשב "אסמכתא", ולא "קנין אתן", לכן נכתב ב"הסכם" זה,

ומהרשד"ם הנ"ל). משא"כ אם מזכירים בפירוש שמטרת החתימה על ה"הסכם" הוא למנוע "עיגון" של "מסורבות גט".

אבל מה נעשה לאותם פרסומים ואספות עם, שמחתימים את החתן ואת הכלה על ה"הסכם" הזה – כדי למנוע "עיגון" של "מסורבות הגט" ?!

וגם אם אין מזכירים זאת בפירוש, הרי רבים הם מגדולי רבני דורינו הטוענים נגד "הסכם" זה, שאינו מועיל לדעת המבי"ט ומהרשד"ם הנ"ל, וכדברי המבי"ט ומהרשד"ם שגם זה הוא "גט מעושה".

מחמת כל הנ"ל לא נתקבל בחוגים שלנו, שהחתן והכלה יחתמו על "הסכם קדם נישואין", שעלול לגרום כמה חששות על כשרות הגט.

*

אחר שכתבתי כל הנ"ל, שלחתי העתק לפני הגאון הרב זלמן נחמ"י גולדברג שליט"א, ובקשתיו לבאר דבריו. ועל כך השיב לי, שדבריו בנויים על דברי התורת גיטין לבעל החוות דעת, בחלק אבה"ע סי' קלד.

והכוונה למה שכתב שם (ס"ה סד"ה קנסות): "אמנם נראה דבאופן זה יכולין לעשות קניינים בהפשר על הגירושין, שיקבל הבעל קנס שמוחל כל החיובים שיש להאיש על אשתו מתשמיש ומעשה ידיה, אף אם לא יגרשנה, והוא ישאר על חיובים שלו ממזונות ושאר חיובים, וממילא יגרש כיון שמונעת ממנו כל דבר והוא מחויב בכל החיובים, ואינו גט מעושה רק כשתולה הקנס בגט, משא"כ

הגט, בודאי הוא חוזר בו מאותה התחייבות.

ובפרט אם הדרישה לגט היא מחמת טענת "מאיס עלי", שלכל הדעות אין זה באשמתו כלל, והרי במקרה זה ודאי חוזר בו מהתחייבותו לקנס שלפני הנישואין.

ובמקום שהוא חוזר בו מאותה התחייבות הרי כבר הובא לעיל מכמה פוסקים שהיא כפי' שלא כדין על נתינת הגט.

ובנוסף לזה כבר נתבאר לעיל, שאף במקום שה"קנס" אינו גורם לחשש "גט מעושה", מכל מקום כתב הרמ"א (סי' קלד ס"ה): "טוב לחוש לכתחלה ולפטרו מן הקנס".

ויתירה מזו הובא לעיל, אשר לגודל חומר חשש "גט מעושה" התקינו חכמים, שבכל גט וגט עושים "התרה" לבעל על כל סוג התחייבות ליתן גט לאשתו, אף אם הוא טוען שמעולם לא התחייב לזה, כדי להרחיק חשש "גט מעושה" אפילו בחשש רחוק של דומה לדומה, ואומרים לו: "אולי עשית ... קנין או שום דבר המכריח אותך ליתן גט ... רק ששכחת, על כן נתיר לך". ואיך זה באים אנו לתקן מתחלה נגד תקנת "סדר גטין" שהתקבל בכל העולם! ?

ומחמת כל הנ"ל לא נתקבל בחוגים שלנו "הסכם קדם נישואין" זה, שעלול לגרום כמה חששות על כשרות הגט.

והעיקר הוא, שיהי' אצל כולם שלום בית, מתוך אהבה ואחווה, בבנין עדי עד, ובבני חיי מזוני רויחי.

שהקנין הוא "מעכשיו", וב"בית-דין חשוב", שבוה יש פוסקים שאינו חשוב "אסמכתא" ואינו חשוב "קנין אתן", כמובא לעיל.

אמנם גם בזה יש פוסקים רבים, שבנוסח המוצע כאן הוא עדיין קנין "אסמכתא" שאינו מועיל (כמבואר "בנתיבות ההלכה שם ע' כ-כד). ובפרט כאן, שמדובר שהוא מתחייב לתת לה את כל המשכורת שלו, באופן שלא ישאר לעצמו כלום, דאנן סהדי שהוא סומך בדעתו שלא יגיע לזה, והוי "אסמכתא".

וגם הובא לעיל שבכל אופן שכותב זאת, עדיין יש פוסקים שהוא עדיין "קנין אתן" שאינו מועיל מדין תורה. ולכן הוסיפו לכתוב ב"הסכם" זה שהתחייבות היא "ע"פ דין קים ליי", דהיינו שהוא מקבל על עצמו את דעת הפוסקים שקנין זה חל, ואינו "קנין אתן" ואינו "אסמכתא".

אמנם לפי הדעות שהובאו לעיל, שעצם ההתחייבות אינה מועלת מטעם "אסמכתא" ומטעם "קנין אתן", הרי חיוב קנס זה על הבעל אינו כדין. ומה מועיל מה שכתב לפני הנישואין "קים ליי" כדעת הסוברים שקנין זה מועיל; הרי על כרחך, אחרי הפירוד אינו רוצה לקבל דעת פוסקים אלו, אלא אדרבא יטען "קים ליי" כדעת הפוסקים שקנין זה אינו מועיל, אשר לדעתם יהי' חיוב קנס זה הוא שלא כדין, כדי לכפותו ליתן גט.

ואף גם אם נאמר שהתחייבות זאת חלה עליו בעת החתימה על ה"הסכם", הרי אחרי שנעשה הפירוד, שהיא תובעת ממנו

תשובת הגאון רבי פנחס שפירא שליט"א

ראב"ד שערי שלום בעיה"ת בית שמש

זוג שעשו הסכם קדם נישואין למניעת סרבנות גט, ואח"כ התגרשו ביוזמת האשה ונישאה האשה לאחר על סמך גט זה, האם ילדיה מהשני ממזרים.

שכשזוג הסכימו להתגרש אפשר לקבל בקנין שהבעל יפטור את האשה מכל חיוביה כלפיו, וממילא רק הוא ישר בחיוב מזונות ומחמת כך ירצה לגרש, ושזה מהני אף למחמירים בקנסות.

אך האמת שבנידון זה של הסכמי קדם נישואין הדין הוא שהגט בטל מחמת כמה וכמה טעמים:

א) גם לדעת הרמ"א והחזו"א המקילים בקנסות, ישנו חילוק עצום בין נידון זה של הסכמי קדם נישואין לבין נידון הרמ"א והחזו"א, דכאן בשעה שקיבל על עצמו את ההתחייבות של ההסכם קדם נישואין יתכן שלא עלה בדעתו שיביאהו הדבר לידי פירוד שלא מדעתו, וממילא לא חשיב כלל כקיבל עליו מרצונו, וחילוק כזה כתב בהדיא המהרשד"ם (חאה"ע סימן ס"ג דף ל"ז ע"ג) על דברי רבי מימון שאם קיבל הקנס רק אם הבורר יאמר לו לגרש ולא ישמע אליו לא חשיב קבלה מרצונו כיון שיתכן שסבר שהבורר יפסוק שלא יגרש, וכ"ש להכא שבזמן הנישואין אפשר שלא העלה על דעתו שתהיה מריבה, וממילא אף לדעת הרמ"א והחזו"א כאן בהסכם קדם נישואין יהא זה גט באונס, ופשוט.

וסברת המהרשד"ם הנ"ל לאו סברא יחידאה היא, דכעין סברא זו כתבו בשו"ת

הנידון: זוג שעשו הסכם קדם נישואין, שעיקרו שאם ביום מן הימים תחפוץ האשה להתגרש והבעל יסרב יתחייב לשלם לה מזונות עבורה ועל אף שאינה חיה עמו (לא כולל מזונות הילדים), וממילא כדי לא לשלם זאת יתרצה לגרשה.

ואחר זמן התגרשו ביוזמת האשה, והבעל גירשה בגט בעוד עומד כנגדו חרב החיוב של המזונות המוגדלים עבורה על אף שאינה חיה עמו מחמת ההסכם קדם נישואין, האם מותר לישא אשה זו, או שהגט בטל ויש לאמר לבא לישאנה שילדיו ממנה יהיו ממזרים רח"ל.

יצויין שהסכמים אלו, שנתחברו ע"י רבנים מתונים, הולכים ומתפשטים בקרב חוגי החילונים והמזרחי המתון, ואני הקטן לא חוסך במאמצים ע"מ לשכנעם להעביר את רוע הגזירה מעם הקודש.

וצדדי ההיתר לטענת מנסחי ההסכמים הנ"ל הם:

1) פסק רבינו הרמ"א (סימן קל"ד) שמי שנתן גט אחר שקיבל ע"ע קנסות הגט כשר, ולדעת מרן החזו"א (סימן צ"ט ס"ק ה') כוונתו גם לגוונא שחזר בו הבעל מרצונו לגרש.

2) דברי התורת גיטין (סימן קל"ד)

ושם בבית הבחירה על גיטין (פ"ח ע"ב) כתב רבינו המאירי שאם קיבל עליו קנס אם לא יגרש וכפוהו ע"י כך לגרש הגט פסול, והוסיף שלא דמי לנשבע לגרש כיון שהתם יכול להישאל על שבועתו.

וממילא מבואר במאירי שאין שום הוכחה מן הריטב"א לנידון של קנסות, מאחר שהריטב"א מיירי בשבועה שיכול להישאל וכאן חמיר טפי לדברי המאירי. [ובלא"ה הפשט בריטב"א הוא שעדיין עומד ברצונו לגרש, וכמ"ש הבית אפרים (חאה"ע סימן קכ"ט), ודלא כחזו"א, ואכמ"ל בזה.]

וגם מבואר במאירי שלא כפירוש החזו"א ברשב"א שמיירי בהתחייבות שאינה תקפה עפ"י דין, מאחר שהמאירי משווה זאת לשבועה, ומשמע שמיירי דומיא דשבועה בהתחייבות התקפה עפ"י דין וכל החילוק הוא רק שעל הקנס לא יכול להישאל.

גם אישתמטתינהו ממרן החזו"א דברי התשב"ץ (ח"ב סימן ס"ח) והמבי"ט (ח"ב סימן ר"ו) שכתבו לחלק בין שבועה לקנסות מטעם שבשבועה שייך הטעם שיש לו מצוה לקיים שבועתו והוי דומיא דאלו שכופין אותן להוציא מדינא שהגט כשר מטעם שמצוה לשמוע דברי חכמים.

גם דעת הפוסק הגדול מרן הגרי"ש אלישיב זצ"ל היתה להחמיר בקנסות היכא שחזר בו אף לעניין דיעבד, כפי שנמסר לי בעל פה ע"י תלמידיו, וכן מבואר למעיין היטב בדבריו שבקובץ תשובות (ח"ב סימן קס"ג), והוא היה בתראי כלפי החזו"א,

מהר"י בן לב (ח"ב סימן י"ח) ובשו"ת מוהר"י הלוי (כלל ב' סימן י"א) דאף לדעת המקילים באונס שהביא על עצמו מ"מ אם נשבע לחלוץ אין כופין אותו לקיים שבועתו לא בנידוי ולא בשוטים מטעם דמצינן למימר דהאי גברא לא אסיק אדעתיה כשנשבע שיכפוהו הבי"ד על שבועתו, דמצינו הרבה פעמים שהבי"ד לא הקפידו על כך, ונמצא דאי כייפין ליה הוי אונס שלא הביאו עליו מדעתו.

(ב) ומלבד סברת המהרשד"ם והמהריב"ל והמוהר"י הלוי הנ"ל, הרי החזו"א מסתמך על כך שלדעת הריטב"א בתשובה (סימן צ"ו) שהובאה בב"י (בסוף סימן קנ"ד) מי שנתן גט מחמת שבועה הגט כשר [וכבר קידמו בדימוי זה בשו"ת נפת צופים חאה"ע סימן נ], ולפיכך נדחק בדברי תשובת הרשב"א (ח"ד סימן מ') ומפרש שכוונתו רק לקנס שהתחייב בדרך אסמכתא, ולא כהבנת רבינו בצלאל אשכנזי והמכתב מאליהו הקדמון והמהרר"ש בתורת חיים והבית מאיר והתורת גיטין והמשכנות יעקב והתפארת יעקב והערוך השלחן שהבינו כולם ברשב"א כפשוטו שמיירי בכל גווני, ופסקו כך לדינא שיש להחמיר כשיטת הרשב"א.

אך ספר החזו"א על אה"ע נדפס בשנת תרצ"ב, ורק י"א שנים לאחמ"כ (בשנת תש"ג) נדפס במהדורה ראשונית מצומצמת ומלאה שיבושים בית הבחירה למאירי על מסכת גיטין, והמהדורה העיקרית המתוקנת של המאירי כפי שהיא בידינו היום נדפסה רק באדר תשט"ו, דהיינו רק לאחר פטירת מרן החזו"א זיע"א.

והלא קי"ל דהלכתא כבתראי.

[ואמנם הראנ"ח (ח"א סימן ס"ג) כתב שהרשב"א קאזיל בשיטת ר"ח בסוגיא דמתנה טמירתא בב"ב (מ' ע"ב) שהרבה ראשונים חלקו עליו ופסקו כשיטת הרשב"ם החולק עליו, אך לא ראה הראנ"ח את דברי המאירי שעל אף שמחמיר בקנסות מ"מ בב"ב משיג על הר"ח בתוקף ומסכים לדברי הרשב"ם, ולכן בוודאי שאין לסמוך בזה על הראנ"ח, שבוודאי היה חוזר בו לו היה רואה את דברי המאירי. (וגם הראנ"ח לא הקיל בזה למעשה, דסבר דיש לחוש לדעת הר"ח.)

וי"ל דשם בב"ב חלוק מהכא מחמת שני טעמים, א' דשם לא היתה שום אומדנא דמוכח שעיקר כוונתה של האשה במה שסירבה להינשא לו היה מחמת שרצתה ע"י כך לסחוט ממנו את המתנה, דילמא באמת לא רצתה להינשא לו אלא שתמורת המתנה מסכימה להתפשר ולהינשא לו, משא"כ הכא שיצירת הקנס נעשתה לשם סחיטת הגט, ויעויין מזה עוד לקמן באות ו' מש"כ שם, ושנית יש לחלק דשם הכפייה שעושה לו היא בשב ואל תעשה שלא נישאת לו, משא"כ כאן שגביית הקנס היא בקום ועשה.

וזאת מלבד מה שדעת הר"י מיגאש שם בב"ב שהטעם שבמתנה אינו אונס ולא כדעת הר"ח הוא מחמת שיכל למסור מודעא ולא מסר, שלפי"ז בנדו"ד וודאי דהוי אונס כיון שלא יכל למסור מודעא. והמאירי שם סובר כרשב"ם (ולא כר"י מיגאש) שאף בלא הטעם שיכל למסור מודעא לא הוי אונס, ובכל זאת מחמיר בקנסות, ועכצ"ל כא' מהחילוקים הנ"ל.]

ג) ובר מן דין, הרי החזו"א מסתמך בין היתר על דברי התשב"ץ בח"א (סימן א') שמסתמך על רבינו פרץ, והלא בדברי התשב"ץ שם מבואר שגם לרבינו פרץ זהו דווקא באם כפוהו רק בלקיחת ממון אך אם כפוהו בי"ד בגופו לפרוע חובו אף שקיבל עליו וכפוהו כדין מ"מ זהו אונס גם לרבינו פרץ, כפי מאי דאיתא בקטע הקודם מדברי התשב"ץ שהביא הבית יוסף, וממילא גם לחזו"א שמכשיר זהו דווקא באם יוציאו ממנו את הממון בלא שום כפייה בגופו, אך בנידו"ד הלא וודאי שאם יסרב הבעל ליתן את הממון יפנו בית הדין את האשה להוצל"פ שישמוהו במאסר, וממילא בנידו"ד גם לחזו"א הוי אונס אף בלא סברת המהרשד"ם שהבאתי לעיל.

וטעם החילוק בין כפייה בגופו לכפייה בממונו בלבד נלענ"ד לבאר דכיון שקיבל עליו ברצונו את הקנס סובר רבינו פרץ שלא הוי אונס, אך כל זה בממון לחוד שניתן למחילה, אך בצער הגוף דקי"ל (אה"ע סימן ס"ט סעיף ו') שלא ניתן למחילה ממילא לא מועילה קבלתו.

ולפי"ז מיושב כמין חומר דברי רבינו פרץ שהביא הטור (סו"ס קנ"ד) שלגבי שבועה כן מחמיר אף שקיבל עליו מרצונו, ולהנ"ל מיושב דהא בשבועה וודאי שאם לא יקיים שבועתו בי"ד יכפו אותו על כך בשוטי, ולכן אף שקיבל עליו מרצונו הוי אונס, דצער הגוף לא ניתן למחילה. וגם בלא כפיית הבי"ד, אך הלא הוא באונס כלפי שמיא מצד השבועה, והעונש שיקבל בדי"ש אם יעבור על שבועתו הוא וודאי לא ניתן למחילה, וגם עצם העונש אינו תלוי

במאסר, אך הלא וודאי שתעשה זאת בהמשך, ובהדיא מפורש בחידושי רבינו קרשקש (הנדפס ע"ש ריטב"א) עמ"ס גיטין בפרק הניזקין (נ"ה ע"ב) בשם רבינו תם שעל אף שלא איים האנס כלל אלא שהיה סבור המגרש שיש ביכולתו לעשות חשיב אונס, ומפורש כן יותר בדבריו בפרק המגרש (פ"ח ע"ב).

ואף שבדברי רב האי גאון בספר המקח (סוף שער ל"א) משמע שאף במי שדרכו לאנוס מ"מ כל שלא איים במפורש לא חשיב אונס, ולא כדעת רבינו תם הנ"ל.

מ"מ נלענ"ד דבנידו"ד גם רב האי יסכים לר"ת, דהא כתב הרמב"ם בהל' גו"א (פ"ט ה"טז) שהטעם שבמכר בעינן למודעא אף בקונה אנס הוא משום 'שזה האונס אינו רוצה לגזול', והיינו שמכך שרוצה דווקא לקנות ממנו מוכחא מילתא שאינו רוצה לגזולו ממש, אך בנידו"ד שעזבה את הבית והמה פרודים ורוצה בגט הרי וודאי שתעשה הכל בכל הכלים שבית הדין יעמיד לרשותה ע"מ להשיג את הגט, ודו"ק.

אלא שאכתי יש מקום לטוען לטעון שמה שכופין אותו בשוטי או במאסר ליתן מה שמחוייב הוא כאונסא דנפשיה, כיון שביכולתו ליתן את הממון שמחוייב וממילא לא יכפוהו במאסר ובשוטי, והלא קי"ל בבבא בתרא (מ"ז ע"ב) דאונסא דנפשיה לאו אונסא הוא.

אך ע"ז אשיב ואומר שבהדיא כתב הש"ך בסימן ר"ה (ס"ק י"א) שאף באונסא דנפשיה זהו דווקא כשלא מעורב כאן הקונה עצמו אך אם הקונה עצמו הוא זה שאונסו

במחילתו כלל, וז"פ.

משא"כ בנתן ערבון שיגרש, שבזה מיירי רבינו פרץ ולא בקיבל עליו קנס, בזה הרי הערבון כבר מוחזק בידי הצד השני ואין שום צד שיגיע לכפייה בגופו.

וכן במה דמיירי התשב"ץ באשה שגזלה ממון מבעלה או שרגילה לגזול מבעלה הרי בכל אלו אין שום צד שיגיע לידי כפייה בגופו.

וכל זה לדברי החזו"א שפירש ברבינו פרץ שמיירי אף בחזר בו מרצונו לגרש, אך בשו"ת רבינו בצלאל אשכנזי (סימן ט"ו) כתב לפרש את דברי רבינו פרץ שמיירי דווקא בעומד ברצונו לגרש, ומ"מ גם לחזו"א אי"ז שייך הכא וכאמור.

ויש להוסיף, שהראנ"ח (ח"א סימן ס"ג) כתב לחלק בדעת רבינו פרץ בין ערבון לקנסות, שדווקא בערבון שכבר יצא מרשותו ונמצא ביד שליש לא חשיב אונס, אך בקנסות שעליו ליתן משלו חשיב אונס אף לרבינו פרץ.

נמצא דישנם כמה וכמה חילוקים בין נדו"ד לדברי רבינו פרץ אף ללא החילוק שכתבתי בראשית דברי (באות א') עפ"י דברי המהרשד"ם והמהר"י בן לבוהמוהר"י הלוי, חדא די"א שרבינו פרץ מיירי דווקא בעומד ברצונו לגרש, ותו דדעת הראנ"ח שרבינו פרץ מיירי דווקא בעירבון שכבר יצא מרשותו, ואף לדעת החזו"א מ"מ היכא שיכול להגיע למאסר גם לרבינו פרץ הוי אונס.

ד) ואף אם לא איימה עליו האשה במפורש שתפנה להוצל"פ ע"מ להושיבו

מעצמו, וזה אינו קרוי כפייה, כיון שלא כפו אותו ממש להוציא... **אם עישו אותו בדברים אחרים שהיה הדין לכופו בהן כגון פריעת כתובה דפריעת ב"ח מצוה ומכין אותו עד שיאמר רוצה אני כדאיתא בפרק הכותב, להציל עצמו מאותו עישוי נתרצה לגרש לא הוי גט מעושה'.**

ומבואר בהדיא בלשון התשב"ץ שאף שכופין אותו כדין מ"מ צריך שלא תהיה הכפייה תלויה בגט, אך אם הכפייה תלויה בגט הוי גט מעושה על אף שהכפייה על הדבר האחר נעשתה כדת וכדין, וכך פירשו בדבריו כל האחרונים, ופסקו כך לדינא, ולית מאן דפליג בזה.

[וגם מוכח כיסוד זה מדברי הרשב"א והמאירי שמחמירים בקנסות על אף שהוא כפייה כדין על דבר אחר, שכופין ממון ולא את הגט.]

ומצינו שנחלקו האחרונים בביאור דברי התשב"ץ מהי כפייה התלויה בגט, דלדעת רוב האחרונים [המהרשד"ם (תאה"ע סימן ס"ג) והמב"ט (ח"ב סימן קל"ח) והכנסת הגדולה (סימן קל"ד הגה"ט ל"ח) והבית אפרים (מהדו"ת ח"א סימן ע"ג)] אם עיקר הכוונה בתביעת החוב היא עבור הגט הוי עישוי התלוי בגט, ותליא בעיקר הכוונה היא עבור הגט ולא באם מזכירים זאת בפירוש או לאו.

וכן מוכח מדברי התורה גיטין עצמו (בדיבור שאחר מכן) שכתב לפרש בדברי התשב"ץ שמחמיר בכפייה שאינה כדין על אף שאינה תלויה בגט שזהו דווקא היכא שהזכירו לו את הגט בפירוש, אך אם לא

על דבר אחר כן הוי עישוי, וכבר קידמו בזה בעל החכמת מנוח בחידושו על הטור חו"מ (סו"ס קנ"א) הנדמכת", וממילא כאן שהאשה עצמה תפנה ותדרוש להושיבו במאסר חשיב אונס.

(ה) ולפי"ז גם י"ל דמה שכתב רבי מימון נגאר (שהובא בב"י) להתיר גבי קנסות הוא דווקא במה דמיירי שהתחייב בקנס לשר העיר [וכמפורש בתשב"ץ (בח"ב סימן ס"ח) בתשובה לאותו רבי מימון על אותו מעשה שאף מצד האשה כבר לא היה ניתן למנוע את הקנס, כיון שכבר התחייב לשר העיר], שבזה אף אם יגיע לכפייה בגופו אך אכתי י"ל דהוי אונסא דנפשיה וכנ"ל, משא"כ בהתחייב הקנסות לאשה עצמה אפשר דהוי אונס גם לרבי מימון. עכ"פ דברי רבי מימון אינם שייכים בנדו"ד כלל וכלל וכדלעיל באות א'.

(ו) גם דברי התורה גיטין אינם מעלים ארוכה להכשיר את ההסכם קדם נישואין והגט הנעשה בעקבותיו כלל וכלל, וכפי שיתבאר לפנינו באר היטב (בסעיפים ט' – י"ב) שישנם ארבעה חילוקים מהותיים בין נדו"ד של הסכם קדם נישואין לנדון התורה גיטין.

וראשית כל יש לבאר הפשט בתשב"ץ (ח"א סימן א') שעליו סובבים דברי התורה גיטין, שכתב התשב"ץ שאם כופין אותו כדין על דבר אחר ולא תולים את הכפייה בגט לא הוי עישוי, וז"ל התשב"ץ שהביאו מרן הב"י בסימן קל"ד בזה"ל 'יש אונס אחר, שאעפ"י שהוא אנסו בגופו אינו אונסו לגרש, אלא שהוא אונסו לעשות דבר א', והוא מעצמו כדי להנצל מאותו אונס מגרש

דבר אחר ממש והוא מעצמו גרש את אשתו ופטרהו מן האונס, או אפילו אמרו לו גרש את אשתך ונפטור לך מן אונס, דבכי האי גוונא יהיה הגט גט, והיינו לשיטתו שהביאור בתשב"ץ הוא שכפייה על דבר אחר התלויה בגט היא דווקא כפייה שעיקר הכוונה בה היא עבור הגט, אך אם עיקר הכוונה היא עבור הדבר האחר אזי שרי אף שמזכירים לו את הגט בפירוש.

וז"ל המבי"ט (שם בדף ל"ז ע"ד) גמ שכתב הרשב"ץ ז"ל שאם עישו אותו בדברים אחרים ולהציל את עצמו מאותו עישוי נתרצה לגרש לא הוי גט מעוש'... נראה לי דהיינו כשכופין אותו על דבר אחר לא על כוונת גירושין, והוא מעצמו כדי להנצל מאותו עונש מגרש מעצמו... אבל כשרוצים לכפותו על הגט, ולא היו חוששים לכפותו ולהקפיד עליו על שום דבר אחר שהיו יכולים לכפותו אלא כדי לכפותו אותו על הגט כופין אותו על דבר האחר שיודעים שלא יוכל לקיים ויגרש אז נראה כי הכפייה היא על הגט ממש וכו'. והכנסת הגדולה הביא את דברי המבי"ט הללו בקצרה ופסק כוותיה לדינא.

וז"ל הבית אפרים (מהדו"ת ח"א סימן ע"ג עמוד רח"צ) אחר שהביא את דברי התשב"ץ ודן בהם ודאי דאף שהזכירו הגירושין מ"מ כיון שעיקר הכפיה לא היה ע"ז והוא נתנו מרצונו, אין זה עישוי על הגט רק ריצוי קרוי, שעיי"ז שפטרוהו מהאונס נתרצה על הגט, ועכצ"ל דמיירי בשעיקר כוונת הכפיה לא היתה לשם מטרת הגירושין, דאל"כ איך פירש את דברי התשב"ץ, ומהו עישוי התלוי בגט, ולא

הזכירו את הגט בפירוש סובר התו"ג שאף כפייה שאינה כדין אינה פוסלת את הגט, ולכאוי צ"ב דא"כ מהו החילוק שחילק התשב"ץ בין כפייה כדין לכפייה שאינה כדין, אך אי נימא שהתו"ג סובר כמהרשד"ם והכנה"ג והבית אפרים הרי שא"ש היטב, שכפייה כדין על דבר אחר פוסלת את הגט רק אם עיקר כוונת הכפייה היה לשם הגט, אך כפייה שאינה כדין פוסלת את הגט גם בלא זה, אך מ"מ דווקא באם הזכירו לו במפורש את הגט.

וז"ל המהרשד"ם (שם בדף ל"ז ע"ג) אך לפי האמת, כל מי שנגע יראת ה' בלבו יאמר, כי גם שהאמת הוא שאם אנסוהו למגרש בדבר אחר שלא לתת גט ומתוך כך נתן גט לא הוי גט מעושה, מ"מ ראוי לראות ג"כ שמתחלה כשאנסוהו באותו דבר אחר היה כדין, וגם שנראה שלא היה כוונת האונס כדי שיתן גט, וכמ"ש מתשובת הרשב"ץ ז"ל שהביא החכם הזה בעצמו, שהרי כתב הרשב"ץ ז"ל שם וז"ל יש אונס אחר שאעפ"י שהוא אנסו בגופו אינו אונס לגר' אלא שהוא אונסו לדבר אחר והוא מעצמו כדי להנצל מאותו אונס מגרש מעצמו, וזה אינו קרוי כפי' כו'... הרי משמע שצריך שיראה בפירוש שהוא מעצמו גרש, ולא הכרנו שהכונה כשאנסוהו היה כדי שיתן גט, ועוד שצריך שהאונס יהיה בדין, עכ"ל המהרשד"ם בביאור דברי התשב"ץ.

ולעיל מזה (בדף ל"ז ע"ב) כתב המהרשד"ם וז"ל לא נשאר מקום לומר שכשכפו למגרש שיהיה הגט גט אם לא שכספו אותו כדין כפרש"י שהוא מאותם שיוציא ויתן כתובה, או שכפו אותו כדין על

כבתראי. ובוודאי שאין להרים ראש להקל כנגד חמשת המלכים הנ"ל.

ומלבד זאת, הרי כל הקולא היכא שאנסו אותו על דבר אחר כדין והוא מעצמו נתן את הגט שלא הוי אונס שנויה במחלוקת קמאי, דשיטת רבינו חננאל (שהובאה בטור חו"מ סו"ס רמ"ב) שרק במכר אמרינן דאונסא דנפשיה שאני ולא במתנה וגט כפי מה שפירשו בחידושי הריטב"א הנדמכת"י על ב"ב (מ' ע"ב), ודעת הר"י מיגאש בב"ב (שם) דאמנם גם במתנה אמרינן דאונסא דנפשיה שאני אך רק היכא שהיה בידו למסור מודעא ולא מסר, שלפי"ז בגט שאין בידו למסור מודעא וודאי שגם אונסא דנפשיה הוי אונס, ונהי שאנן קי"ל כדעת הרשב"ם והמאירי (שם) שבכל מילי אמרינן דאונסא דנפשיה אינו אונס אך הבו דלא להוסיף עלה היכא שאיכא פלוגתא דרבוותא בעצם הדבר אם הוי אונסא דנפשיה.

זאת גם זאת, שמדברי הריטב"א הנדמכת"י על ב"ב הנ"ל מוכח שלא סבר את סברת הראנ"ח והמשנה למלך והערוך השלחן הנ"ל לחלק בין הזכרה בפירוש לחוסר הזכרה בפירוש, דהא הקשה הריטב"א על פירוש הר"ח מ"ש מדברי הגמרא לקמן (ב"ב מ"ח ע"ב) גבי מי שהוצרך למעות ומכר מנכסיו שאונסא דנפשיה שאני, ותירץ שסובר הר"ח שרק במכר אמרינן זאת ולא במתנה, ואמאי לא תירץ בפשיטות דשאני התם שלא מזכירים בפירוש משא"כ הכא, ואת"ל דגם התם חשיב שמזכירים זאת בפירוש, א"כ יקשה על הנך אחרונים מעיקרא דדינא דהא קי"ל

מצינו באחרונים ביאור אחר בתשב"ץ זולת או שתלוי בכוונת הכפייה או שתלוי באם מזכירים לו את הגט בפירוש, ולכן עכצ"ל שהבית אפרים פירש כפירוש המהרשד"ם וסיעתו, וז"פ.

ואמנם דעת הראנ"ח (ח"א סימן ס"ג) לא כך, אלא שהעיקר תלוי באם מזכירים את הגט או לאו, אך בוודאי שאין להקל בזה כנגד המהרשד"ם והמבי"ט והכנה"ג והבית אפרים והתורת גיטין, דהלא אף בדיני נפשות קי"ל (באו"ח סימן תרי"ח סעיף ג') דאין דבריו של אחד במקום שנים, וכ"ש הכא שרבים חולקים עליו.

ואף את"ל שגם המשנה למלך (פ"ב מהל' גירושין ה"כ) והערוך השלחן (סימן קל"ד ס"ק כ"ה) ג"כ ס"ל כראנ"ח [מה שאינו מוכרח כלל, דדילמא ס"ל שהפשט בתשב"ץ הוא דמיירי בהזכרה בפירוש אך כ"ש לאם זוהי עיקר הכוונה, וכמו שמבואר במהרשד"ם וסיעתו שהוא חמיר טפין], הלא מלבד שקי"ל שבשל תורה הלך אחר המחמיר, הלא אכתי דעת הרוב היא להחמיר בגוונא שעיקר הכוונה היא עבור הגט, וקי"ל בכל דוכתא לילך אחר הרוב, וגם קי"ל דהלכתא כבתראי כשראו את דברי הראשונים, וכאן הכנסת הגדולה מביא את דברי המבי"ט לדינא ומציין גם לעיין בדברי המהרשד"ם והראנ"ח, אלמא שראה את דברי הראנ"ח והכריע כמהרשד"ם והמבי"ט, וגם הבית אפרים הביא את פירוש המשנה למלך בתשב"ץ והאריך להשיג עליו בתוקף, ואילו הערוך השלחן על אף שהוא המאוחר בכולם אך לא הביא שום דעה החולקת עליו ובכה"ג לא אמרינן הלכתא

וכך משמע בבית יעקב (בסימן ע"ז ס"ב ד"ה ותטול בלאותיה) שכתב בהדיא שאין לחייב מזונות במאיס עלי אף כשיש רגלים לדבריה מחמת ש'אין לך כופין להוציא יותר מזה, שהוא יהא מחויב ליתן לה מזונות, והיא לא תהא לו לאשתו'.

ושו"ר למרן הגר"ע יוסף זצ"ל בשו"ת יביע אומר (ח"ה חאה"ע סימן י"ד בסוף אות ג') שלמד בבית יעקב הנ"ל שאם נחייבו במזונות יהיה זה גט מעושה, והביא כן גם משו"ת זכור לאברהם (בהשמטות דף קנ"ח ע"ד) שסובר כך לדינא.

[ולפי"ז הבית יעקב סותר לד"ע בתורת גיטין, דלפי דבריו בתורת גיטין העיקר תלוי בכוונה, ואילו לדבריו בבית יעקב העיקר תלוי בהזכרה ומזונות חשיבי הזכרה].

ואמנם בשו"ת בני בנימין (סו"ס ל"ה) ובשו"ת רב פעלים (ח"ד חאה"ע סימן ט') ובשו"ת אגרו"מ (חאה"ע ח"א סימן קל"ז) סוברים שחייב מזונות לא חשיב כהזכרה מפורשת, אך כיון דהדבר שנוי במחלוקת הלא וודאי שאין להקל פעמיים גם כדעת הראנ"ח וגם כרב פעלים והבני בנימין והאגרו"מ, דהלא הוה ס"ס להחמיר בדאורייתא, כש"כ כשאיכא כמה צדדים נוספים להחמיר כפי שפירטתי לעיל (באות ו') מחמת שיטות הר"ח והר"י מיגאש, וגם שהעיקר הוא כדעת המהרשד"ם וסיעתו מחמת כמה טעמים היינו מנהג העולם וההוכחה מהריטב"א ושכן דעת הרוב.

(ח) וכעת נותר לחקור אם כפייה התלויה בגט שהוי עישוי זהו דווקא כשבשעה שתובעים את החוב יש תלייה בגט, או"ד

שדברי הגמרא דשם המה לכל מילי, אע"כ דהתם לא חשיב שתולים זאת בפירוש, וא"כ מדוע לא תירץ כך הריטב"א בפשיטות את דעת הר"ח, ומאין יצא לו להוליד דין חדש שלדעת הר"ח במתנה ובגט גם אונסא דנפשיה אונס הוא, אע"כ דהיה פשוט ליה לריטב"א שאין שום סברא לחלק בין אם הזכירו את הגט בפירוש אם לאו, ודלא כראנ"ח והמל"מ והעה"ש, וז"ב.

וחידושי הריטב"א על ב"ב נדפסו כאמור מכת"י רק בדור האחרון, ולא היו לעיני האחרונים.

ועל הרביעית לא תשיבני, דהמנהג הפשוט הוא שעושה אשה עם בעלה הסכם גירושין ובו מוחלת לו על מקצת או כל חובו הממוני כלפיה ממזונות הילדים, ולית פוצה פה ומצפצף אף שמזכירים את האונס ממון בפירוש, אע"כ דקי"ל כהבנת רוב האחרונים ולא כראנ"ח והמשנה למלך והערור השלחן.

ומכל אילין פשוט לענ"ד שאין לצרף את דעת הראנ"ח אף כסניף בעלמא לקולא היכא שעיקר הכוונה בחיוב היא עבור הגירושין, ואף במקרה שישנם צדדים נוספים.

(ז) ומלבד כל הנ"ל, אף את"ל דכן יש לצרף את דעת הראנ"ח במקרים שיש כמה צדדים נוספים להקל, אך הלא עצם הדבר שמחייבים במזונות כשאינה עמו אפשר דחשיב כהזכרה מפורשת של הגירושין, דהא זה פשוט לכל שלא מחוייב לזונה כשאינה אשתו אלא רק כל עוד לא מגרשנה, ואטו במשחקי לשון תליא מילתא.

ודו"ק], והעלה התו"ג דמ"מ כיון שהתחייבות על הקנס והתחייבות על המחילה נעשו באותו זמן ויכל הבעל לחזור בו באם האשה לא היתה מתחייבת לכך חשיב כתלו הדבר בגט.

ומבואר בהדיא בתורת גיטין שעל אף שבשעת תביעת הקנס אינו תלוי כלל בגט, כיון שהקנס כשלעצמו הוא אף אם יגרש, מ"מ כיון שבאותו זמן שעשו את ההתחייבות על הקנס היתה תלייה בהתחייבות במחילה תמורת הגט לפיכך חשיב כהתחייבות התלויה בגט.

ואם חידש התו"ג להחמיר בהתחייבות שאף בשעת יצירתה לא היתה תלויה בגט אלא שבשעת היצירה היתה תלויה בהתחייבות אחרת התלויה בגט, עאכ"כ בהתחייבות שבשעת יצירתה היתה תלויה בגט בעצמה, וז"ב.

ט) וכעת נבוא לעצת התורת גיטין, שהציע שהבעל ימחל לאשה על כל חיוביה כלפיו בתשמיש ובמעשה ידים ורק הוא ישאר בחיוביו כלפיה, ולכאורה צ"ב למה לא לעשות בצורה פשוטה שיקבל על עצמו לזונה בפירוש על אף שאינה נותנת לו מאומה.

אך למבואר לעיל א"ש היטב, דאם יתחייב בפירוש לזונה אף כשאינה מקיימת את חיוביה כלפיו הרי עיקר החיוב בתחילתו נעשה לכוונת הגט, והוי עישוי גמור, וכמו בדברי התו"ג בא"ד גבי קנס בסתם עם מחילה.

אך בעצת התו"ג אין שום חשש, כיון

שגם היכא שבשעת תביעת החוב אין תלייה בגט אך בשעת יצירת החוב היתה תלייה בגט הוי עישוי.

ונראה שמדברי המהרשד"ם והמבי"ט והכנה"ג והבית אפרים והתו"ג מוכח כצד השני בחקירה הנ"ל, דהא סוברים שאם רק מזכירים את הגט אך לא זוהי עיקר הכוונה לא הוי עישוי, וא"כ איך יפנסו את דברי הראשונים המחמירים בקנסות על אף שבשעה שתובעת האשה את הקנס אין שום אומדנא דמוכח שכל עיקר תביעתה היא בשביל לקבל את הגט ולא בשביל חמדת הממון המגיע לה בדין ובצדק, ובשלמא לדעת הראנ"ח וסיעתו אפש"ל דכיון שכמזכירה את הגט בפירוש כשתובעת את הקנס מחמת שלא נתן את הגט לכך הוי עישוי, אך לדעת המהרשד"ם וסיעתו ליכא למימר הכי, ועכצ"ל דלאו דווקא אם עיקר כוונת התביעה היא עבור הגט הוי עישוי, אלא גם אם עיקר הכוונה בעשיית ההתחייבות היתה בשביל הגט הוי עישוי, דאל"כ הא לא מוכן איך פירנסו את דברי הרשב"א המחמיר בקנסות.

גם מבואר כן בהדיא בדברי התורת גיטין [באותו דיבור שבו כתב את העצה שהבעל ימחל לה על חיוביה כלפיו וממילא ישאר הוא בחיוב מזונות לחוד] שכתב לדון אם אפשר לעשות שיתחייב בקנס סתם בלא קשר לגט והאשה מתחייבת למחול לו על החיוב באם יתן גט, שלכאורה בכה"ג לא תלוי החיוב בגט כלל [ואף שנעשה למטרת הגט, דמ"מ העיקר חסר מן הספר, דהא ע"י החיוב הזה לחודא אינו תלוי כלל בגט כיון שאף אם יתן גט יצטרך לשלם הקנס,

ואילך, נמצא שבשעה שמתחייב במזונות כתיקון חכמים באותו זמן ממש מתחייב בנוסף בחיוב מחילה שנעשה למטרת הגט, ודמי ממש למה שכתב התורת גיטין לפסול היכא שקיבל קנס בסתם ובאותו זמן קיבלו שתמחל לו היא על הקנס באם יגרשנה.

יא) ומלבד הטענה הנ"ל, ישנו חילוק נוסף עצום ורב בין דברי התורת גיטין לנדו"ד, דהלא התורת גיטין לא אמר את דבריו אלא באופן שפוטר אותה מחיוביה כלפיו וממילא מתוך כך נשאר הוא בחיוב מזונות המקורי של תיקון חכמים, אך בנדו"ד אינו יכול לפטור אותה לפני הקידושין מחיוביה כלפיו מחמת שהו דבר שלא בא לעולם, ואף אחר הקידושין אינו יכול לפטור אותה קודם הנישואין מחיוב עונה למאי דנפסק בשו"ע (סימן ס"ט סעיף ו') שלא מהני תנאי בנישואין על עונה [ואף ע"י קנין כסתימת כל הפוסקים וכמו שכתב הבית מאיר בהדיא והשיג על הבאר היטב שחילק בזה. וגם הבאר היטב פשוט שכוונתו דווקא בקיבלו הקנין בעודה ארוסה, אך קודם הקידושין לא יהני אף בקנין וכמו לגבי סילוק מנכסים שיפלו לה שכתב הבאר היטב עצמו בסימן צ"ב (ס"ק ה')] שקודם הקידושין לא מהני הסילוק אף ע"י קנין], והטעם מבואר בראשונים שהוא משום שצער הגוף לא ניתן למחילה, וממילא כ"ש לצערא דגברא שמרובה מצערא דאיתתא כדאיתא בירושלמי (פ"ה דכתובות) שלא ניתן למחילה. והלא אינו מחוייב הבעל לזונה כשהיא מונעת ממנו תשמיש.

[ודברי התורת גיטין אינם אלא לעניין

שהלא בשעה שהתחייב לזונה לא היתה הכוונה לשם כפיית הגט כלל, אלא בשעת הנישואין התחייב כמו כל איש ישראלי במזונות רגילים כתיקון חכמים המקורי לזונה כשהיא עמו, ורק מה שפוטר אותה כעת מחיוביה כלפיו נעשה לשם הגט, אך יצירת החיוב לזונה לא היה תלוי בגט כלל, לא בכוונה ולא ע"י הזכרה, וז"ב.

וממילא מובן מה שהוצרך התורת גיטין לתת עצתו באופן כזה דווקא.

וממילא בנדו"ד שמתחייב במזונות מוגדלים למטרת הגט וודאי דהוי עישוי, דהלא כאמור דעת המהרשד"ם וסיעתו שהעיקר תלוי באם עיקר הכוונה היא עבור הגט, וממילא הכא שמתחייב במזונות מוגדלים וכל מטרת ההתחייבות במזונות מוגדלים היא בשביל הגט וודאי דהוי עישוי לדעתם אף אי לא חשיב שהזכירו את הגט בפירוש, כיון דסו"ס זו היתה עיקר הכוונה בשעת ההתחייבות, ולדעת המהרשד"ם וסיעתו זה כל הפשט ברשב"א ובמאירי המחמירים בקנסות, דלולא זה אין להם פשט בדבריהם.

(י) והאמת שאף אם יעשו הסכם שמתחייב רק לזונה מזונות רגילים אף בשעה שאינה נותנת לו תשמיש ומלאכות ע"י שימחל לה על חיוביה כלפיו, מ"מ הוי גט מעושה לפי דברי התורת גיטין, ולא דמי כלל למה שהציע, דהלא מה שהציע מיירי בשעה שהחליטו ביניהם להתגרש, שזה נעשה לאחר הנישואין, ובזמן שנתחייב לזונה לא היתה תלייה בגט כלל, משא"כ הכא שעושים את ההסכם בעת הנישואין, או לפני הנישואין ע"מ שיחול משעת הנישואין

קע"א) מש"כ בזה.

ולפי"ז אף אם יעשו את ההסכם לאחר הנישואין וגם במזונות רגילים בלבד ובאופן שפוטר אותה מחיוביה כלפיו וממילא נשאר הוא בחיוב מזונות, אך היכא שאינה דרה עמו הלא לדעת רבותיו של הריטב"א אינו מחוייב כלל כשאינה עמו, ובוודאי שיכול הבעל לכל הפחות לאמר קים לי כהנך ראשונים. [ואם יעשו בהסכם סעיף שמה שהתחייב בשעת הנישואין יהיה ללא טענת קים לי, הלא סעיף זה ייצור את החוב לזונה כשאינה עמו, ובוודאי שסעיף זה נעשה למטרת הגירושין, ויפסול את הגט. וכ"ש אם יעשו סעיף זה בשעת הנישואין עצמם. והדברים פשוטים.]

נמצא דאף שפטר אותה מחיוביה כלפיו הוי עישוי ממון שלא כדין לכל הפחות מחמת טענת הקים לי, ואולי אף מעיקר הדין, ועישוי ממון שלא כדין מבטל את הגט לדעת רוב הפוסקים אף אם לא תלוי העישוי בגט כלל, דהיינו שגם לא זוהי היתה עיקר הכוונה וגם לא הזכירו את הגט.

ואם יוסיפו גם שמקבל עליו בפירוש לזונה גם כשאינה חיה עמו ע"י ק"ס במעכשיו א"כ הוי עליו כחוב שנעשה לשם הגט בשעת יצירתו, והוי גט מעושה גמור, וכאמור מצד מה שפטר אותה מחיוביה כלפיו הלא וודאי שיכול הבעל לאמר קים לי כדברי רבותיו של הריטב"א ולא לשלם מזונות אם לא ע"י התחייבות מפורשת, ומצד מה שהתחייב בפירוש לזונה כשאינה עמו הוי כחוב התלוי בגט.

יג) וגם יש להחמיר בזה מטעם נוסף אף

מחילת חיובים הנעשית לאחר הנישואין, שזה מהני מדין נתינת רשות ולא מדין מחילה, משא"כ קודם הנישואין שלא מהני אף מדין נתינת רשות, כיון שהחיוב עדיין לא חל, וכמו שחילק המל"מ (פט"ו מהל' אישות ה"א) והביאו הגרע"א על גיליון השו"ע (בסימן ע"ו). וע"ע בשו"ת יבא הלי (חאה"ע סו"ס ו') שג"כ קיים דברי המל"מ. ובשו"ת מהר"ם מינץ האחרון (סימן י"ט) סובר ג"כ כחילוק המשנה למלך אך מטעם אחר, יעו"ש.]

יב) והאמת שגם אם יעשו את ההסכם לאחר הנישואין וגם ע"י שפוטר אותה מחיוביה כלפיו ונשאר הוא בחיוב מזונות רגילים מ"מ בהרבה מן המקרים יהיה זה גט מעושה, דהמדקדק בלשון התו"ג יראה שלא כתב אלא שיפטר אותה מחיוביה כלפיו בתשמיש ובמלאכות, אך לא כתב שיפטר אותה מחיובה להיות עמו בבית אחד, והחילוק ביניהם רב עד למאוד, דבמונעת בעלה מתשמיש הטעם שפטר ממזונותיה הוא רק משום שהיא מורדת, וכלשון הריטב"א בכתובות (ס"ד ע"א) 'שלא תקנו חכמים מזונות למורדת', אך כאשר אינה עמו בבית אחד הטעם שפטר ממזונותיה אינו רק משום שהיא מורדת אלא כדכתב הריטב"א עצמו (בדף ק"ג) שהוא משום 'שאין חיוב מזונות לאשה על בעלה אלא כשהיא עמו... ואפילו לדברי האומר שיש מזונות למורדת גמורה התם ביושבת עמו בבית שמצערתי מתשמיש וקא קנסינן לה לה היא מורדת, אבל כשאינה יושבת עמו ואינה באה בטענה אין לה מזונות, וכן דעת רבותי'. וע"ע בקובץ תשובות (ח"א סו"ס

לולא כל החילוקים הנכונים הנ"ל, דזה פשוט שאף במה דמייירי התורת גיטין בעצתו זהו דווקא באם היה בידו לפרנס גם את עצמו בצורה מינימאלית אחר התשלום לאשתו.

אך אם לא היה בידו אזי הוי עישוי גמור הגם שלא תלוי החוב בגט כלל וכדהוכחתי בספרי שו"ת בריתי שלום (ח"ב סימן י"ח) מדברי התורת גיטין עצמו בספרו בית יעקב בסימן ע"ז (סעיף א') ומדברי מוהר"י אייבשיץ בבני אהובה (פי"ד מהל' אישות הט"ו) וכן מדברי הישועות יעקב (שם ס"ק ג') הסוברים כולם דהיכא שנוגע לחרפת רעב הוי אונס אף בכפיית ממון כדין שאינה תלויה כלל בגט, ואף כשאין הכוונה בכפיית ממון בעבור הגט.

ושם בדברי הפוסקים הנ"ל מדובר בכפייה בשו"א, דהיינו שמיירו בבעל האומר מאיסה עלי וכתבו שאם נפטרנו ממזונות תהיה זו כפייה על האשה לקבל גיטה, כיון שאין מעשה ידיה מספיקין למזונותיה ותהיה מוכרחת לקבל הגט.

וכעת מצאתי שכדבריהם מוכח בראשונים (ר"י מיגאש, רשב"א, ומאירי) בסוגיא דמתנה טמירתא בב"ב (מ' ע"ב) שכתבו דהטעם שמה שאינה מוכנה להתקדש לו בלי המתנה אינו אונס הוא משום דמצי למיכף נפשיה, ומשמע שאם לא מצי כן הוי אונס, ויעו"ע במילואים לח"ב שבסוף כרך זה.

וכ"ש להכא דהיכא שהוא באונס גמור מחמת חיוב מזונות שאינו יכול לעמוד בו שהוי אונס אף שמחוייב בו כדין.

וזוהי סיבה טובה מצד עצמה לאסור מכל וכל את ההסכמי קדם נישואין, כיון שסתם אדם אינו יכול גם לשלם סכום כזה לאשתו (בנוסף למזונות הילדים) וגם לכלכל את עצמו בצורה מינימאלית, וממילא הוי אונס גמור והגט בטל לכו"ע.

יד) והאמת שבנדו"ד אין צורך להגיע לכל מה שהבאתי באות הקודמת, דהלא הלכה פסוקה היא שמסדרין לבעל חוב ואין מוציאין ממנו מעבר ליכולתו, וממילא כאן אם יעשו ההוצל"פ גבייה מעבר למותר כדין תורה [וכפי שרגילין המה לעשות בחיוב מזונות] יהיה זה עישוי ממון שלא כדין שפוסל את הגט לדעת רוב האחרונים אף כשלא תלוי העישוי בגט כלל.

ואף לשיטות שגם בעישוי ממון שלא כדין הגט כשר אם לא הזכירו את העישוי בהדיא, אך הלא ראש שיטה זו הוא הראנ"ח (ח"א סימן ס"ג), והוא עצמו כתב בהדיא (שם בעמודים רצט-ש) דהיכא שהכוונה בחיוב היא עבור הגט הוי גט מעושה אף כשלא הזכירו את הגט בהדיא אם היה זה עישוי ממון שלא כדין [ולעיל באות ו' הובא שסוגיין דעלמא היא כשיטות שאם נעשה לכוונת גירושין הוי גט מעושה אף בעישוי ממון כדין]. ועכ"פ דעת רוב האחרונים שאף כשלא היה זה לכוונת הגט הוי גט מעושה אם היה העישוי שלא כדין, וכ"ד מרן החזו"א זיע"א. וגם הפשטות היא שחיוב מזונות שלא כדין כמוהו כהזכרה מפורשת שאם יתן גט לא יצטרך לשלם מזונות, וכע"ז כתב בשו"ת שבט הלוי (ח"ה סי' ר"י).

טו) ובהסכמים המכונים 'הסכם לכבוד

בנוסח ההסכם כלל שחיוב המזונות הוא לכל משך הזמן שהם נשואים, וממילא לכאורה יש לחייב את הבעל במזונות גם לאחר הגירושין, אך פשיטא שלא זוהי היתה הכוונה, וע"כ הכוונה היא שמחוייב לזונה באלף וחמש מאות דולר בחודש כל עוד מתקיימת חובתו המקורית לזונה מתקנת חכמים, והלא אין הבעל מחוייב לזון את אשתו אלא כשהיא דרה עמו בבית אחד וגם מקיימת עמו יחסי אישות כסדרן, ומה שכותבים בהסכם לכבוד הדדי שהבעל מוחל לה על חיוביה כלפיו לתקופה שיהיו פרודים, כבר הבאתי לעיל (באות י"א) שלא מהני נתינת רשות למניעת עונה אלא לאחר הנישואין ולא קודם הנישואין או בשעת הנישואין, שאז לא מהני אף מדין נתינת רשות, ואף לאחר הנישואין לא מהני אלא לענין יחסי אישות אך לא למה שאינה דרה עמו בבית וכפי שנתבאר לעיל (באות י"ב) עפ"י דברי הריטב"א בשם רבותיו.

וממילא שוב הוי עישוי ממון שלא כדין שפוסל את הגט אף אם לא היה נעשה למטרת הגט.

הדדי' או 'הסכם מאהבה' ישנה ריעותא נוספת, שמנסחי ההסכמים דאגו לנסחם באופן שכל צד יוכל לפנות להוצל"פ ולבית משפט לצורך מימוש ההסכם אף ללא צורך בקבלת היתר מבית דין, וממילא מלבד האיסור החמור של הרמת יד בתורת מרע"ה הא איכא למיחש שיושיבו את הבעל במאסר מחמת שאינו עובד כדי מזונותיו, והלא בדיננו אין מחייבין את הבעל חוב לעבוד כדי לפרוע את חובותיו ומטעם ש'כי עבדי הם ולא עבדים לעבדים'. [ואף לדעת רבינו אליהו בתוספות בכתובות (ס"ג סוע"א) שלמזונות אשתו כן מחייבים אותו לעבוד פשוט שזהו דווקא במקום שמחוייב במזונותיה מחמת תיקון חכמים המקורית, ולא במקום שהחיוב הוא מחמת התחייבות מחודשת, שאז אינו אלא כחוב ממון רגיל].

וממילא הוי עישוי שלא כדין שפוסל את הגט אף אם לא היה נעשה למטרת הגט, וכ"ש הכא שנעשה מעיקרא למטרת הגט (שלכן אף בעישוי כדין פוסל את הגט).

טז) ובהסכם לכבוד הדדי ישנה עוד ריעותא נוספת, דמנסחי הסכם זה לא כתבו

העולה מכל האמור, שזוג שעשו הסכם קדם נישואין, ואח"כ התגרשו ביוזמת האשה, הגט בטל לחלוטין, ואסורה להינשא לאחר, ואם תעבור ותינשא לאחר ויוולדו לה ילדים הרי שהם יהיו ממזרים גמורים רח"ל. ואין לאשה זו תקנה להינשא לאחר עד שתבטל לחלוטין את תוקפו של ההסכם קדם נישואין ויגרשנה הבעל בלא אונס.

המשך בענין הנ"ל, חילוק בין קנסות בגירושין לשטר חליצה, וסיכום הדברים

מריבה בשעת קבלת הקנס] נעלמו מעיני שנים מחכמי דורנו, ה"ה הרב שמש ומגן (ח"א סימן י"א וי"ב) והרב שמע שלמה

נ.ב. יז) דברי המהרשד"ם [שגם המקילין בקנסות לא הקילו אלא בשהיה בדעתו אפשרות רצינית שיגרש מתוך

(ח"ו סימן כ').

מעלים על דעתם במחשבה רצינית אודות המריבה והוי אונס לכו"ע.

ויש להוסיף, שבשו"ת משכנות יעקב (חאה"ע סימן ל"ח) כתב שיש להחמיר בקנסות אף לענין דיעבד מחמת שכך יוצא לדעת הר"ח וסיעתו (הר"ן והנמוק"י) בב"ב שסוברים שאשה שאמרה לבעלה לפני הקידושין שלא תתקדש לו אם לא יתן לה את כל נכסיו במתנה שהמתנה בטילה משום אונס אף בלא מודעא, וכתב המשכנ"י שעל אף שלא קי"ל כוותיהו בחו"מ אך באה"ע יש לחוש לדבריהם, ובשו"ת חמדת שלמה (חאה"ע סימן פ"א) כתב להשיב עליו שלא דמי לנדון הר"ח מחמת שהכא התחייב בקנסות מרצונו הגמור משא"כ התם.

וממילא בנדו"ד היכא שהאשה מסרבת להתקדש לו אם לא יעשה את ההסכם הרי וודאי שגם לחמדת שלמה דמי לנדון הר"ח.

וממילא מסתבר שבזה גם הרמ"א לא יקיל אף לענין דיעבד, דהא יש בזה ספק ספיקא להחמיר בדאורייתא, דדילמא הלכה כר"ח והר"ן והנמוק"י, וגם את"ל שלא אך דילמא הלכה כרשב"א והמאירי. (ויש להוסיף שלדעת הר"י מיגאש שבמתנה הטעם שאונסא דנפשיה לאו אונס הוא הוא מחמת שיכל למסור מודעא ולא מסר א"כ לא שייך טעם זה בחילונים ושאר עמי הארצות שאינם יודעים מאומה מהלכות מודעא ולא מעלים על דעתם שישנה אפשרות כזו, וממילא לדידהו תהיה ההתחייבות מעיקרא כהתחייבות באונס אף לדעת הר"י מיגאש החולק על הר"ח).

וכ"ש בנדו"ד שנמצא שיש כאן ג'

ואמנם בשו"ת המבי"ט (שם בח"ב סימן קל"ח וכן בסימן ר"ו) חולק על המהרשד"ם במקרה שנשבע לקיים דברי הבורר והבורר גזר שיגרש, וסובר המבי"ט שלמתירין באונס שהביא על עצמו זהו גם בנשבע לקיים את דברי הבוררים, אך הלא ביאר המבי"ט שזהו משום שידע מראש שאולי כך יגזור הבורר ולכן חשיב שהביא על עצמו את האונס, והיינו שנחלקו המבי"ט והמהרשד"ם באופן כזה האם מעלה בדעתו שכך יגזור הבורר, אך באופן שלא מעלה על דעתו כלל שיגיע לידי מריבה גם המבי"ט מודה למהרשד"ם כדמשמע מדבריו שמתיר רק מחמת שאכן מעלה על דעתו שהבורר יפסוק כנגדו.

ואף את"ל שגם בנדו"ד מעלה על דעתו אפשרות מסויימת שאולי זה כן יקרה, ודמיא לגוונא שנחלקו בו המהרשד"ם והמבי"ט, אך בוודאי שאם היה רואה את דברי המהרשד"ם לא היה הגר"ש משאש זצ"ל מקיל בספק דאורייתא כזה שלדעת המהרשד"ם הגט בטל מהתורה. גם הלא אף לדברי הגר"ש משאש שהעיקר לדינא הוא כדעת המקילין באונס שהביא על עצמו אך הלא מ"מ גם הוא מסכים שהרשב"א והמאירי מחמירים בזה, וא"כ הוי ספק ספיקא להחמיר בדאורייתא.

ואף את"ל שישנם מקרים שמעלים על דעתם אפשרות רצינית של מריבה, אך הלא אכתי הוי ספק ספיקא לחומרא, דדילמא הלכה כדעת הרשב"א והמאירי, וגם את"ל שלא אך דילמא הוא מאותם אלו שלא

משאש, אך לעשות 'תקנה' כזו לכל מקרה שהאשה תחפוף בפירוד לא עלה על דעת איש מעולם!

יח) ובעיקר ענין 'אונס ממון', דבר פשוט הוא ומוסכם על כל הראשונים שהיו אונס, ה"ה הרשב"א והמאירי הנ"ל, וכן הריטב"א בקידושין (נ' ע"א ד"ה והא) בשם רבו הרא"ה, וביד רמ"ה ושיטות קדמונים בגיטין (פ"ח ע"ב) בשם הרמ"ה, ובשורת הרשב"ש (סימן של"ט) ועוד. ומש"כ האגרו"מ במקו"א וכן השמע שלמה שלדעת המהרי"ק בשם ר"ת אונס ממון אינו אונס גמור לכל מילי, אשתמיט מהם שהמהרי"ק עצמו (שורש ס"ג ענף ב') כתב בהדיא **גם בענין אונס ממון דבר פשוט הוא שהוא אונס כאשר כתבת' [וגם האגרו"מ לא סמך על כך להלכה כלל. ואדרבא בנו הגר"ד שליט"א מעיד שאביו התנגד בתוקף לכל הסכמי קדם נישואין, וכן מעיד הגר"ש משאש בשו"ת שמש מגן שם (חאה"ע ח"א סימן י"א) על התנגדות הגר"מ פיינשטיין, וכ"ש לנידון דידן של הסכמי קדם נישואין שעושים היום שלא עלה על דעת איש מעולם], ואין בנמצא שום קדמון שחולק בזה, וגם ברבינו ירוחם (נכ"ד סוף ח"א) ביאר הבית אפרים (חאה"ע מהדו"ת ח"א סימן ע"ג עמודים שב - שג) שהטעם שהוי גט הוא מחמת שיכל לתבוע ממנה את הממון בבי"ד, אך לא מטעם שאונס ממון ל"ה אונס.**

[ודלא כמ"ש בחלקת יואב (מהדו"ק דיני אונס ענף ה') ובבית אבי (ח"ד סימן קמ"ג) ובהיכל יצחק (חאה"ע ח"א סימן ג') שדעת רבינו ירוחם שאונס ממון ל"ה אונס,

ספיקות להחמיר בדאורייתא, דדילמא הלכה כר"ח והר"ן והנמוק"י שבמתנה וגט אף אונסא דנפשיה אונס הוא, וגם את"ל שלא אך דילמא הלכה כרשב"א והמאירי שלא מסתכלים על כך שקיבל על עצמו מרצונו אלא על דעתו כעת שאינו רוצה ליתן את הגט וכופין אותו ע"י חיוב הקנס, וגם את"ל שאף בזה יש להקל אך דילמא לא העלה בדעתו בצורה רצינית שאולי אכן יגרש.]

ומה שהביא השמש ומגן מתקנת רבני מרוקו לא דמי כלל וכלל לנידו"ד, כיון דשם היה מיירי במורד על אשתו מתשמיש שלדעת מרן המחבר (סימן קנ"ד) כופין אותו בשוטי לגרש, וכפי שכתב בעצמו בשו"ת תבואות שמש (חאה"ע סימן ס"ו) שבזה היה מיירי שם [וכ"ש למש"כ הוא עצמו במאמרו במוריה (גליון רטו - רטז, שבט תשנ"ג) שתקנת רבני מרוקו היתה רק לעגן עפ"י חוק את מה שממילא מחוייב על פי תנאי כתובה בלא שום תוספת, שלפ"ז אין שום חידוש בתקנת רבני מרוקו ואינו עניין לנידו"ד כלל וכלל]. ומדבריו בשו"ת שמש ומגן נוכל ללמוד שמרן בעל האגרו"מ זצ"ל התנגד בתוקף להנהיג באמריקה את תקנת רבני מרוקו, ונראה שזהו מחמת שלדעת הרמ"א בסימן קנ"ד (סעיף כ"א) אין כופין להוציא את המורד על אשתו אלא מנדין אותו שישמש עמה, ולכן לבני אשכנז שייכי גם בזה דברי המהרשד"ם והמהריב"ל.

עכ"פ חזינן שאף לגבי המורד על אשתו ממש התנגד מרן הגר"מ פיינשטיין לעשות תקנה כזו, ובזה דווקא נחלק עליו הגר"ש

אפילו אמר רוצה אני וביטל כל המודעות לא מהני.

ובוודאי שאם היה רואה הערוך השלחן את דברי הריטב"א ואת דברי רבינו בצלאל אשכנזי היה מקבל את דבריהם ללא שום פקפוק.

וכ"ש שלא אתי ספיקו של הערוך השלחן ומוציא מידי וודאם של הריטב"א ושל רבינו בצלאל אשכנזי, דהא קי"ל בכל דוכתא דאין ספק מוציא מידי ודאי, וכ"ה גם בדברי הפוסקים כמבואר הרבה בדברי הפוסקים וכן בשדי חמד באריכות בכמה דוכתי שגם בדברי הפוסקים אמרינן כן.

וכ"ש היכא שהמסופק אינו ראוי כלל להיות בר פלוגתא של הוודאים שקדמו לו בהרבה.

(כ) ואמנם הריטב"א בב"מ (דף ס"א) כתב 'הנותן מתנה לחבירו ובשעת המתנה מוסר מודעא כי מפני חיוב השבועה הוא שעושה, קרוב הדבר שאין מתנתו כלום, ואצ"ל דבגט כיוצא פסולי, עכ"ל הריטב"א.

ומשמע לכאורה שאם לא מסר מודעא הגט כשר.

אך באבני נזר (חחו"מ סימן קל"ח) ביאר את דברי הריטב"א שזה משום שאם לא גילה בדעתו אחרת אמדינן שמסתמא כמו שנשבע מרצונו גם כעת גירש מרצונו ולא מחמת השבועה.

ולפי"ז ברור שהכא אם עומד מעליו 'שוט' של חיוב מזונות שהתחייב בשעת החתונה כשלא חשב אז לגרש א"כ ממילא הוי אונס ואין לנו שום אומדן דעת

ולא ראו את דברי הבית אפרים במהדו"ת שנדפסו מכת"י של הבית אפרים רק לאחר פטירת כולם. וגם כל הנך רבוותא לא סמכו על כך לקולא למעשה אלא בתור חיזוק בעלמא.]

יט) ואמנם הערוך השלחן (סימן קל"ד ס"ק כ"ג) כתב להסתפק דאפשר שבאונס ממון אם אמר 'רוצה אני' סגי בכך, דאמנם באונס הגוף לא סגי בכך דגדולה מזו מבואר בריב"ש שאף אם הוציאוהו מהמאסר לא סגי בכך עד דידע בבירור שלא יאסרוהו עוד גם אם לא יגרש, אך אונס ממון אינו ממש כאונס הגוף ולכן אולי בזה לא בעינן לכך שידע בבירור שנתבטל האונס, ונשאר בצ"ע.

אך אישתמיט ממנו דבריו המפורשים של הריטב"א בקידושין (שם) שכתב בהדיא שגם באונס ממון לא מהני הגט אף אם יאמר 'רוצה אני', וכן דברי רבינו בצלאל אשכנזי בתשובה (סימן ט"ו, בעמודים רס"ט- ער) שכתב בהדיא על דברי תשובת הרשב"א הנ"ל שפוסל גט הנעשה מחמת קנס 'למדנו מתשובה זו דנדון דידן גט מעושה בעכו"ם הוי, ואע"ג דאמר רוצה אני בישראל ובטל כל המודעות... ואפילו שמחלו לו על השמונים אלף לבנים לא יחדל פשע ושערי אונאה לא ננעלו... ותדע שגם היו מגזים לתבוע כל החפצים שעשה ראובן לאשתו בערכאות... והו"ל כמאן דגזים סתם דכתיבנא לעיל דאפילו נסתלק האונס הראשון שעשה לא נסתלק אונסו עד שיחליש כח האנס לגמרי ולא יוכל להרע כלל', הרי מפורש בהדיא בדבריו שגם באונס ממון וכן בקנסות בעינן שיותש כח האנס ואל"ה

שמסתמא לא בשביל החיוב מזונות מגרש, וז"פ לענ"ד.

ואף שאומר בפיו 'והתגרשי בו' (בגט), אך הלא מאן יימר שלא גילה בדעתו בדרך אקראי לשנים מחבריו שמגרש בגלל ההסכם, וגילוי דעת בפני שנים על אונסו ואפילו זה שלא בפני זה מספיק כדי לפסול את הגט היכא שאינו חייב לגרש וכדאיתא בריב"ש (סימן רל"ב), וממילא אין ידיעת עדים על רצון הבעל לגרש וליכא עדי קיום.

כא) יש לציין, שכבר רבה של ירושלים הגאון רבי בצלאל זולטי זצ"ל התייחס בתשובה שנדפסה בהפרדס (אייר תשמ"ג, סימן ל') להצעה להנהיג הסכם קדם נישואין ע"י חיוב הבעל במזונות לפרודתו, ודחה אותה מחמת שזהו כקנסות ממש, וכפי שנתבאר כאן לעיל באורך, ולא רצה הגר"ב זולטי להתיר אלא באופן שיש לבעל דין מורד על אשתו שאז מחוייב מן הדין במזונותיה. [ויעו"ע במאמרי בתחומין (כרך ל"ה שנת תשע"ה) שהארכתי בעניין הסכם התלוי בדעת בית דין שמפעילים אותו רק במקום שיש חיוב לגרש. ויצויין, שמאמרי שם עבר עריכה, קיצורים, ושינויי סיגנון, וע"כ בכל מקום שיימצא שינוי כלשהוא בין הנכתב במאמר שם לבין הנכתב כאן בספרי העיקר כמו שכתוב בספרי].

גם בפני מועצת הרבנות הראשית דאז (בראשות הרבנים הראשיים הגר"א שפירא זצ"ל והגר"מ אליהו זצ"ל) עלתה הצעה זו לדיון, וביום ט"ו באדר א' תשמ"ו יצאה החלטה ברורה מטעמם בזה הלשון:

הובאו לידיעתנו הצעות שונות שנערכו והוגשו ע"י ארגון נשים נעמ"ת המדברות

בכתיבת הסכם על יחסי ממון בין בני זוג הבאים להנשא זל"ז. על פי הצעות ההסכם האמורות, אם יתגלעו סכסוכים בין בני זוג במהלך חייהם המשותפים והאשה תגיע למסקנה שרצונה לקבל גט מבעלה, תוכל האשה לכפות על בעלה לתת לה גט שלא כדין ובניגוד להלכה וזאת על ידי חיוב בעלה בתשלומים כספיים גבוהים מכח ההסכם המוצע. בהצעות אלו ישנם סעיפים המוכיחים כי למציעים אין כלל ידיעה בהלכה, או שסבורים כי יכולים הם לכפות על הבעל מתן גט לאשתו ע"י עקיפת ההלכה. כמו כן הוכנסו בהצעות אלו סעיפים בעניני מזונות, שאין להם יסוד בהלכה והם נוגדים במפורש את הדין.

הרבנות הראשית לישראל דוחה על הסף את כל ההצעות הללו... **לא יעלה על הדעת שרבנים רושמי נשואין ועורכי חו"ק יתנו ידם לפגיעה בדין תורה, או שבית דין רבני יסייע בכל דרך שהיא לכפיה או לחשש כפית גט שלא על פי ההלכה.** לפיכך על הרבנים רושמי הנשואין בכל אתר להסביר לבני הזוג הבאים להנשא ולהזהירם מחומרת הצעות ההסכם האמור, שלא ילכו שולל אחרי הצעות הבל שיש בהם משום זריית חול בעיניים, פגיעה במוסד הנשואין המקודש בעם ישראל, ערעור חיי המשפחה ופגיעה בזכויות האשה ומעמדה'.

עכ"ל החלטת מועצת הרבנות הראשית משנת תשמ"ו בראשות הגר"א שפירא זצ"ל והגר"מ אליהו זצ"ל.

כב) גם חיוב במזונות רגילים פוסל את הגט היכא שנעשה למטרת הגט ובלא חיוב לגרש, וכמבואר ביביע אומר (ח"ה סימן

שהאיסור הוא רק אם תכריז על עצמה כפרודה הרי בכה"ג שעושה זאת היא זו שנתנה אצבע בין עיניה, ודמי לדין המבואר (שם בסימן קס"ה) שאם נדרה היא הנאה מיבמה בשביל שתאסר עליו ביבום אין כופין אותו לחלוץ, ואף בנדרה בחיי בעלה, ואף בזמן הזה שמצוה לחלוץ!

כד) ובתור תוספת בעלמא אכתוב חשש נוסף שישנו בהסכם קדם נישואין, דהלא הלכה פסוקה היא שכנס על תנאי, בין שהיה התנאי מצידו ובין שהיה התנאי מצידה, ובעל סתם, צריכה גט מספק מטעם שאין עושין בעילתן בעילת זנות. ובגמרא ביבמות (ק"ז ע"א) איתא גבי ממאנת דכיון שאיכא קידושין וכתובה לכן אינו בכלל זה, ומשמע שאף אם היה חסר רק הכתובה ג"כ היה בכלל זה שאין אדם עושה בעילתו בעילת זנות.

והרי כל עוד הסכם זה בתוקף ישנו צד גדול שהמה באיסור כמו המשהה את אשתו בלא כתובה, וכך מבואר בספר אין תנאי בנישואין (דף י"ד ע"א), וממילא שייכי בזה דברי הגמרא שאין אדם עושה בעילתו בעילת זנות ושמא מחלה על ההסכם מחמת כך, ודו"ק.

ואם אכן ההסכם בטל מספק, ומספק אינו מחוייב בממון, הרי אם יחייבוהו יהיה זה עישוי ממון שלא כדין, שמבטל את הגט לדעת רוב האחרונים אף כשלא תלו את העישוי בגט כלל. אכן, יש מקום לפלפל בחשש זה, אם יש לאסור מה שלא גזרו חז"ל בפירוש ולאמר שיש כאן את האיסור של חיי אישות בלא כתובה. [אמנם דעת האור שמח שד"ז של אין אדם עושה

י"ד) שגם בסכום כזה הוי אונס, והוא פשוט וברור לכל.

וממילא גם אם יעשו הסכם שמתחייב לשלם לה מזונות רגילים אף כשאינה עמו גם ללא שפסקו לו הבי"ד חיוב לגרש יהיה זה גט מעושה גמור, וזה פשוט וברור, ולא הוצרכתי לזה אלא כדי להוציא מדעת טועה אחד.

כג) נדון מחלוקת הראשונים בקנסות לא דמיא כלל למה שנהגו באשכנז לעשות 'שטר חליצה', שאחי החתן נשבעים שאחד מהם יחלוץ לה בחנם אם ימות בעלה בלא בנים, ויש שהוסיפו אף קנסות כספיים על כך, אף שלכאורה ילה"ק דהוה חליצה מעושה כיון שנשבעו על כך וגם מחמת הקנס הכספי.

אך האמת שלא קשה כלל, די"ל שכיון שנשבעו לחלוץ הרי כולם אסורים לבוא עליה, ולא דמי למי שנשבע לגרש שעדיין מותר לבוא עליה דהא מצד השבועה יכול לבוא עליה ורק אח"כ לגרש, אך כאן ברגע שישנה שבועה לחלוץ הרי אסור לבוא עליה כיון שאי אפשר לקיים שניהם, דהא ממ"נ אם יבוא עליה לשם יבום תו לא יוכל לחלוץ, וזה פשוט.

וממילא כיון שע"י שבועתו אסר עצמו לבא עליה דמי לדין המבואר בסימן קס"ה ביבם שאסר על עצמו הנאה מיבמתו שכופין אותו לחלוץ.

וכאן אף אם יעשו שבועה שאם אשתו תעזוב את הבית ותכריז על עצמה כפרודה יהיה אסור לבוא עליה בטרם יתן לה גט, מ"מ לא דמי כלל לשטר חליצה, דכיון

אף בלא איום מפורש, ולענ"ד כך יוצא מפורש מדברי הרמב"ם והמשפט צדק [היכא שאין כלל הוכחה שאינו רוצה לאנוס, והיכא שיש קצת הוכחה אין הכרע בדעתם אם סוברים כרבינו תם שהוי אונס או כרב האי שלא הוי אונס].

סיכום עיקרי הדברים:

(1) **דברי החזו"א** שהרשב"א החמיר רק בחיוב קנסות שלא חל על פי דין נדחים מדברי המאירי, שבדבריו מפורש שאף בקנסות שחייב בהם עפ"י דין הוי אונס בגט, וכדעת רוב האחרונים בבאור דברי הרשב"א.

(2) **וגם** אם כן נקבל את דברי החזו"א להקל בקנסות, אך בנידו"ד שיכול להגיע לכפייה בגופו (במאסר) וודאי דיש להחמיר כמבואר בתשב"ץ בח"א שבזה גם לרבינו פרץ הגט בטל.

(3) **וגם** אם לא יגיע לכפייה בגופו כלל מ"מ יש להחמיר בנידו"ד (גם לחזו"א) עפ"י דברי המהרשד"ם שגם המקילים בקנסות לא הקילו אם יתכן שלא היה בדעתו שתהיה מריבה, וזהו אמת לדינא גם לפום שיטת החזו"א, וגם לדברי הראשונים שהקילו בקנסות, שהם מיירו רק בכשהיה בדעתו בצורה רצינית האפשרות שיגרש כך בשעת קבלת הקנס. ויסוד חילוק זה מבואר גם בדברי מהריב"ל ומוהר"י הלוי.

(4) **וכמו"כ** אף הרמ"א והחזו"א שהקילו מיירו דווקא בקיבל על עצמו את הקנס מרצונו החופשי, ולא היכא שהתנתה עמו האשה שלא תינשא לו ללא ההתחייבות, וכמבואר באות י"ז.

בעילתו בעילת זנות לא תלי כלל באיסורא אלא בעצם זה שמן הסתם רוצים בחיי אישות מלאים, ולפי דבריו לכאורה כאן וודאי שההסכם בטל, אך האמת שדבריו מחודשים מאוד, ואינם מוכרחים בדעת הרמב"ם, ואכמ"ל].

אך בלא"ה האמת היא שהגט בטל בוודאות מחמת כל הטעמים המפורטים שהתבארו לעיל, ולא כתבתי חשש זה אלא לתוספת בעלמא.

כה) אף אם האשה לא איימה על הבעל שתממש את ההסכם קדם נישואין, מ"מ אם ברור שתעשה זאת חשיב גט באונס, וכמו שנתבאר לעיל באות ד' עפ"י דברי הרמב"ם שמבואר בדבריו דהיכא שמירי באדם שרגיל לאנוס ואין הוכחה שכעת אינו רוצה לגזול הוי אונס אף אם לא ראו אותו העדים מאיים. [והיכא שיש קצת הוכחה הבאתי שהוא מחלוקת רב האי גאון ורבינו תם].

ושו"מ בשו"ת משפט צדק הקדמון (ח"ב סימן י"ז השני, דף ל"ח ע"ג) שדן בעניין אונס ללא איום, והעלה שלא הוי אונס דמינכר כיון דמנ"ל שהיה אונסו. ומשמע שאם מסתמא היה אונסו כן הוי אונס אף שלא איים כלל. ושם מיירי בדבר שאין הוכחה שלא רוצה לגזול, וזה ממש כפי שהוכחתי מהרמב"ם דרק מחמת שיש הוכחה שאינו רוצה לאנוס לכן בלא איום ל"ה אונס אף במי שדרכו לאנוס, אך לו יצויר שאין הוכחה אזי במי שדרכו לאנוס הוי אונס גם בלא איום מפורש.

וע"ע בשו"ת בעי חיי (חחו"מ ח"ב סימן פ"א) שג"כ צידד שבישראל מומר הוי אונס

מורדת, ואף כשנעשה לאחר הנישואין לא חל כלל החיוב לזונה כשאינה עמו בבית אחד, וממילא הוי עישוי ממון שלא כדין.

(10) ומלבד כל זאת יש לפסול את הגט בכל מצב שהוא היכא שאין באפשרותו של הבעל להתקיים בצורה בסיסית אחר תשלום המזונות לאשתו, או היכא שמאויים במאסר שלא כדין מחמת שאינו עובד.

(11) לכל הדעות אונס ממון שמיה אונס, ואין שום חולק בזה בראשונים ובאחרונים הקדמונים.

(12) גם באונס ממון לא מהני אף אם יאמר 'רוצה אני' בשעת נתינת הגט.

(13) וגם אם לא היה גילוי דעת מפורש שלא נתן את הגט אלא מחמת החיוב הממוני, מ"מ כל שאין אומדנא דמוכח שגירש מרצונו הגט פסול.

(14) אף ללא איום מפורש הוי אונס לכו"ע אם ברור שתבצע כפייה, ואם יש קצת ספק תלוי במחלוקת רב האי ורבינו תם, יעויין לעיל באות ד', וכן בסוף אות כ"ה.

(5) חיוב ממוני שנעשה למטרת הגט, או שנעשה בחדא מחתא עם חיוב אחר שנעשה למטרת הגט, נחשב כחוב התלוי בגט שפוסל את הגט, אף אם בשעת תביעת החוב לא היתה עיקר הכוונה עבור הגט וגם לא הזכירו את הגט כלל.

(6) וממילא היכא שנתחייב מזונות מוגדלים למטרת הגט (כמו שהוא ברוב הסכמי קדם נישואין) בוודאי שחשיב כעיקר כוונתם בחיוב עבור הגט, שמבואר במהרשד"ם ובמבי"ט ובבית אפרים שמבטל את הגט, וכך משמע גם מהתרו"ג.

(7) ואף חיוב במזונות רגילים [שנעשה בצורה שפוטר אותה מחיוביה כלפיו] פוסל את הגט אם נעשה בשעת הנישואין או לפני הנישואין.

(8) ואף אם נעשה לאחר הנישואין פוסל את הגט היכא שאינה דרה עמו בבית אחד.

(9) ובנוסף של ההסכם המכונה הסכם לכבוד הדדי היכא שנעשה ההסכם קודם הנישואין לא חל כלל החיוב לזונה כשהיא

נספח לדברים - מו"מ על האמור לעיל עם הגאון רבי אברהם ברויאר שליט"א

בס"ד - יום א' לס' כי תשא י' אדר תשע"ה

לכ' ידידי ורב חביבי הרב הגאון ר' פנחס שפירא שליט"א שלו' ורב ברכה

בעומק ובבקיאות בכל ענין וענין שהוא מברר, אשרי לו והנני בברכה שיזכה כת"ר להרביץ תורה בע"פ ובכתב עוד רבות בשנים, ונזכה כולנו יחד בביאת הגואל בעז"ה.

הנה איני ראוי להיות שר המסכים, ובמיוחד שלא נוסיתי בכגון דא, אולם לבקשת כת"ר הנני מאשר, כי ידידי הרב הגאון הנ"ל כבר פקיע שמיה טובא בספריו הקודמים שו"ת בריתי שלו', ויש בזה היקף

לשלם, וזה לא נחשב רצון, דהלא רוצה ליפטר מהממון ומכח זה מגרש ונחשב אונס ממון, דידעינן דאינו רוצה דהרי חזר בו, ורק כדי ליפטר עושה זה, וצ"ע. דסו"ס אם חזר בו ולא רוצה כעת ויש דין רצון סו"ס אין כאן רצון, וזה כוונת הפ"ת בשם המשכנות יעקב שכ' שד' ה"ר מימון זה כשלא זו מדעתו מתחלה ועד סוף, שכיון שיש דין רצון בהכרח צריך לומר שלא זו מדעתו וכפי שהביא כת"ר ממרן הגריש"א ז"ל.

שו"ר בחזו"א (אה"ע סי' צ"ט ס"ק ד') הגט כדי לינצל מן הקנס אי"ז אונס וכן מבואר כל רהיטת לשונו שכ' אי"ז כפיה שכ"ז שהוא מגרש ברצונו הוא מגרש, ור"ל דאע"פ שהוא מוכרח עכשיו דיינינן ליה כרצון כיון שהוא הכריח עצמו. וצע"ג דאם יש דין רצון כד' הנה"מ לא מובן ד"ו. ואולי מרן ז"ל לשיטתו (עי' ס"ק ב') שכתב שגם אם חשב בהדיא שהגט יהיה בטל שבכה"ג דהיה כדין כשר, משום דהוא דברים שבלב דמסתמא אין כאן מחשבה לבטל את הגט אלא חסרון ריצוי, אכן לדברי הנה"מ צ"ע. [וגם צ"ע עצם ד' הרמב"ם, וכל אריכות דבריו].

ואכפול ברכה והצלחה

שנותן התורה יהיה בעורך

לברר עוד נידונים ולעמוד כחומה מול הפירצות המתחדשות

בקדושת יחס ישראל

עיינתי כבקשתו בנידון שמברר כת"ר לגבי הסכם טרום נישואין ודבריו קילורין לעיניים.

ואעיר קצת הערות כבקשת כת"ר.

א הנה הד"מ ציין את הריטב"א וכ' שד' הרשב"א בתשו' פליג ע"ז, ולא ציין כת"ר שזה דלא כמרן ז"ל שס"ל שד' רשב"א הם רק כשהתחייב בדרך אסמכתא.

ב הנה י"ל שהרי מבואר בר"מ [פ"ב גירושין ה"כ] שמי שכפוהו כדין מהני הכפיה וביאר הר"מ באריכות שמה שמהני הכפיה כיון שישאל רוצה לעשות כל המצות ולהתרחק מן העבירות ויצרו הוא שתקפו וכיון שהוכה עד שתשש יצרו ואמר רוצה אני כבר תשש יצרו. ומבואר בר"מ שצריך רצון לגט ורק דע"י הכפיה נחשב שרוצה, וכן ביאר הנה"מ [ר"ה ב"ק ב'] והדבר מוכרח דבל"ז מדוע הר"מ הוסיף דבר זה הרי גם במכירה מהני תליוה וזבין [וכ"כ הזכר יצחק להגאון הגדול בדורו הגרי"י רבינוביץ' מפוניבז']. וא"כ ודאי פשוט שאם נשבע לגרש, כיון שיש שבועה הרי הדין מחייב שיגרש, ונחשב כפייה כדין ויש רצון. אבל בחיוב קנס, י"ל כיון שלא חייב לגרש אלא יכול לשלם את הקנס, נמצא שמה שמגרש זה רק בגלל שלא רוצה

ט"ו אדר תשע"ה

לכבוד הגאון הגדול מוהר"ר אברהם ברויאר שליט"א, מחשובי המו"צים בעירנו ביתר ת"ו, אחדשמעכ"ת

קיבלתי בשמחה את גיליוני הסכמתו החשובה לספרי ח"ג, ואת ההוספות המחכימות שרשם בעניין מה שדנתי בסימן י"ז אודות הסכמי קדם נישואין.

ולבקשתו אענה את חלקי על מה שכתב.

(א) מה שציין לדרכי משה שמשמע בדבריו שהרשב"א מחמיר בקנסות אף כשהחיוב בהם תופס עפ"י דין, וכשם שהוכחתי בפנים מדברי המאירי [ואח"כ ראיתי בשו"ת עטרת דבורה (ח"א סימן ע"ה) שהעיר שהמאירי הוא ניהו השואל בשו"ת הרשב"א המדובר, ונמצא שאחר ששאל את פי הרשב"א וקיבל תשובתו קבע כך להלכה בספרו], וכשם שדעת כמעט כל האחרונים בדעתו, אמת ויציב הוא. אך מאידך מבואר בדרכי משה שהבין שהרישב"א מחולק עם הרשב"א בזה, ובזה הוא כן כמרן החזו"א. ובזה דברי הדרכ"מ והחזו"א קשים מאד להולמם למעיין בלשון תשובת הרישב"א (שמובאת בב"י בסו"ס קנ"ד) שמפורש בדבריו שעירב שני טעמים להתיר, חדא שקיבל עליו השבועה מרצונו ושנית שיכול להישאל אם ירצה, ומבואר בהדיא שלא סגי בטעם שקיבל עליו מרצונו אלא בעינן גם לטעם שיכול להישאל על שבועתו, וכמו שכתב המאירי שטעם זה חמירי קנסות משבועה, שבשבועה אינו גט מעושה ובקנסות כן.

ומה שהוצרך הרישב"א לשני טעמים, גם שיכל שלא להישבע וגם שיכול לישאל, אפשר ליישב כמין חומר עפ"י דברי האחרונים שהביא הדר"ג המוכיחים שבגט בעינן גם רצון חיובי מלבד היעדר האונס, ובנתיה"מ (בסימן ר"ה ס"ק ט') ביאר שמזה הטעם החמיר הרשב"א בקנסות, דעל אף שאונס ליכא מחמת שקיבל על עצמו מרצונו, אך מ"מ ישנו חיסרון ברצון. וממילא י"ל כמין חומר דזוהי כוונת הרישב"א, דמכיון שיכול לישאל אם ירצה ממילא אין כאן חיסרון ברצון, אך מ"מ אכתי סו"ס הוי אונס כיון ששבועה רביעא עליו [וזה דלא כמ"ש בשו"ת צמח צדק (חאה"ע סימן רס"ג) ובחזו"א (חאה"ע סימן צ"ט ס"ק ב') ובשו"ת אגרו"מ חאה"ע (ח"ג סימן מ"ד) שאף כשהמגרש נמצא תחת אונס מ"מ אם גירש מרצונו ש"ד, והאמת שלענ"ד ד"ז שנוי במחלוקת ראשונים בהא דבתליוהו וזבין וזביניה זביני דמחמת אונסא וזוזי גמר ומקני, האם המכירה חלה במעשה המכירה עצמה שאומר לו לך חזק וקני מחמת האונס, ועל אף שאומר כן מחמת האונס מ"מ חלה המכירה מחמת שמתרצה במתן המעות, או"ד שמעשה החזקה שנעשה ע"י אמירת לך חזק וקני באונס לאו כלום הוא, אלא שע"י קבלת המעות מהני מדין קנין כסף, כיון שעל קבלת המעות אינו אנוס, והארכתי בנדון זה קצת במילואים לח"ב (סימן י"ח) שבסוף כרך זה גבי אי מהני מתן מעות להכשיר גט מעושה. ויש להוסיף עוד, דהנה ברבינו פרץ שכתב להכשיר גט שניתן עליו עירבון כספי ביאר בשו"ת

(ח"ב סי' רו), וזכה הדר"ג לכוין לדבריהם.

ומש"כ הדר"ג בהמשך דבריו שע"כ צ"ל שגם רבי מימון לא היקל בקנסות אלא בשעומד ברצונו לגרש ׀ולפי"ז היינו צריכים לאמר שגם דעת רבי מימון כריטב"א שאף בעומד ברצונו לגרש מ"מ היכא שאונס רביע עליו הוי גט מעושה, אלא שרבי מימון מוסיף לחדש כן אף באונס ממון ולא רק באונס גמור שבו מיירי הריטב"א], וכדברי המשכנות יעקב, וגם האבני נזר (שם) והערוך השלחן כתבו כן בדעת רבי מימון כפי שפירשו המשכנות יעקב ושאינו מחולק כלל עם הוראת הרשב"א, וגם אני הקטן הייתי סבור כך מתחלה וכך כתבתי במהדורה הראשונה והשנייה של 'קונטרס קדושת הנישואין' שהוצאתי לאור, והוכחתי כן מדברי תשובת התשב"ץ (בח"ב סימן ס"ח) לאותו רבי מימון על אותו מעשה שמבואר שם בדברי התשב"ץ בהדיא שהבין שרבי מימון היה מיירי בגוונא שעומד ברצונו לגרש, מדכתב לו 'ומכאן תוכל ללמוד לענין שאלתך שאם מעצמו גרש שאין זה גט מעושה', וכן מדכתב לצדד להתיר מחמת שהבעל לא פועל אצל המלכות לבטל את הקנס ומחמת כך הוי כמורד על אשתו מתשמיש, אכן בשו"ת עטרת דבורה (שם בח"א סימן ע"ה) מצא שבשאלה נוספת של רבי מימון אל התשב"ץ (נדפסה מכת"י ע"י מכון ירושלים בסוף שו"ת התשב"ץ ח"ב שבהוצאתם) מבואר בהדיא שרבי מימון עצמו סובר להקל גם בגוונא שחזר בו מרצונו לגרש. גם במהרי"ק (שורש ס"ג) מבואר בהדיא שמקיל בעירובן גם בחזר בו מרצונו לגרש. ואמנם מדבר בעירובן שכבר

רבינו בצלאל אשכנזי דמיירי בלא חזר בו מרצונו לגרש, ואעפ"י כן מציינו שלגבי שבועה כן מחמיר רבינו פרץ, ועכצ"ל כן דלגבי שבועה אף שאין חיסרון ברצון מ"מ הוי גט מעושה מחמת האונס שרביע עליו לדעת רבינו פרץ, ורק באונס ממון שאינו ממש אונס גמור בזה לא מחמירין עד כדי כך לפסול במקרה שיש רצון. נמצא דלפירוש הרב"א גם דעת רבינו פרץ כריטב"א שבאונס גמור אף רצון לא מהני]. אלא שלזה מועיל הטעם שאינו אונס כיון שהכניס עצמו לכך. אך מ"מ בטעם זה לא סגי לעניין הרצון ולכן צריך גם לטעם שיכול להישאל.

גם מוכח כדבריי בדעת הריטב"א מדברי הריטב"א במקו"א, הן בתשובה גבי חליצה שהובאה בב"י לקמן (בסימן קס"ה) והן בחידושיו לב"מ (דף ס"א) גבי גט, ובשני המקומות הללו מבואר בהדיא שאם חזר בו מרצונו שהיה בשעת השבועה ונותן גט או חולץ שלא מרצונו הוי מעושה ופסול. וכ"כ בדעת הריטב"א האבני נזר (חחו"מ סימן קל"ח) והבית אפרים (חאה"ע סימן קכ"ט השני), והשיגו על הדרכי משה.

עכ"פ גם להבנת הדרכ"מ והחזו"א דברי הריטב"א אינם ענין כלל לנדו"ד, כיון שמבואר במהרשד"ם וכן במהר"י בן לב שגם המקילין באונס שאדם הביא על עצמו דיברו רק באופן שכוונתו היתה לתוצאה הסופית שתצא מזה, וז"פ.

ב מה שכתב הדר"ג לחלק בין שבועה לקנסות מאחר שבשבועה ישנו רצון לקיים מצוותו משא"כ בקנסות, חילוק זה כבר יצא מפי התשב"ץ (ח"ב סי' סח) והמבי"ט

יצא מרשותו ולא בקנסות שטרם יצאו מרשותו, וכפי שחילק הראנ"ח, ואני בפנים ספרי כתבתי לחלק באופן אחר קצת דבקנסות אם לא ישלם יכול להגיע לידי מאסר משא"כ בעירבון שלעולם לא יגיע לידי כפייה בגופו, אך מ"מ תהיה שייכת תמיהת הדר"ג איך ניתן להכשיר זאת לפום מאי דמוכח מהרמב"ם שבגט בעינין רצון חיובי וכמ"ש כל האחרונים. ומה שכתב הדר"ג לדקדק מדברי החזו"א (בסימן צ"ט ס"ק ד') שכה"ג דיינינן ליה כרצון, כמוכח שדבר זה קשה מאוד להולמו.

לכן לולי דמסתפינא הייתי אומר בדעת המהרי"ק ורבי מימון כמ"ש הדר"ג בסוף דבריו להביא מדברי החזו"א (שם בס"ק ב') שסובר לא בעינין כלל לדין רצון חיובי שחידשו האחרונים, וממילא אפשר לפרש שכן הוא גם דעת המהרי"ק ורבי מימון שאין דין 'רצון' חיובי בגט, והוי ממש כמו במכר שבעינין רק שלא יהיה אונס. ועל אף שהמהרי"ק עצמו מביא בהמשך דבריו את דברי הרמב"ם שכשכופין אותו כדין צריך לאמר 'רוצה אני', אפשר לומר שהמהרי"ק הבין שאין זה דין מיוחד בגט אלא גם במכירה כך הוא, וכך מצאתי באמת ביד רמ"ה בב"ב (מ"ח ע"א) שסובר כן שאף בתליוהו וזבין זביניה זביני דווקא אם אמר רוצה אני, ומה שדקדק הדר"ג מהא שהרמב"ם הזכיר זאת רק בהלכות גירושין ולא בהלכות מכירה לענ"ד אינו דקדוק כיון שדרכו של הרמב"ם להזכיר רק פרטי דינים המפורשים בהדיא בש"ס, ובש"ס איתמר דין זה רק גבי גט ולא גבי מכר, וכ"כ מרן החזו"א זלה"ה בגיליונותיו על חידושי

הגר"ח הלוי על הרמב"ם (בהל' יסודי התורה) שאין ללמוד דין ממה שהשמיט הרמב"ם דין שאינו מפורש בש"ס. ואמנם כמה אחרונים מביאים הוכחה ליסוד זה שבגט בעינין 'רצון חיובי' גם ממש"כ הרמב"ם שהטעם שגט המעושה בטל הוא משום דכתיב 'והיה אם לא תמצא חן בעיניו', ולמה לא סגי ליה לרמב"ם בהא שבכל דיני קנינים בעינין לדעת המקנה, וקצת דוחק לאמר שהמהרי"ק ורבי מימון העבירו כך דרך על הרמב"ם וחלקו עליו לחלוטין ועוד בלא להזכירו, אך לענ"ד אינו מוכרח כ"כ בדעת הרמב"ם מדבריו אלו, דאפש"ל שסובר הרמב"ם כשיטות שבאישות הקנין אינו ממש כקנין ממוני, ולכן לא היה סגי ליה בלא האי קרא, ודו"ק.

ולפי"ז, שהמקילים בקנסות לא סוברים כלל לדין של 'רצון', א"כ מש"כ המהרשד"ם והמהר"י בן לב שגם המקילין באונס שהביא על עצמו לא הקילו אלא היכא שהיתה בדעתו התוצאה שתצא מכך, ואילו היכא שלא העלה זאת בדעתו ברצינות הוי גט מעושה אף לדידהו, א"כ אין זה מדין שאז לא דיינינן ליה כרצון, דהא הם לא סוברים כלל לחידוש של רצון, אלא משום שאז לא נחשב זה למכניס עצמו לאונס ומחמת שהוי כעין אסמכתא על אונס הגירושין דמכיון שתלה הדבר בדעת אחרים לכן לא גמר בלבו לגרש, ולא חשיב שהכניס עצמו בלב שלם לאונס זה.

וממילא יש לדחות את מה שכתבתי בעוניי במאמרי בתחומין (כרך ל"ה) שאם יעשו הסכם קדם נישואין שיופעל רק במקרה שבית הדין יפסקו שיש חיוב גמור

חכמים [וע"כ בדעת התוספות והעליות דר"י מוכרח לענ"ד כיסוד האחרונים, ודו"ק היטב] אך הלא אם יש חיוב לגרש אזי יש מצוה לשמוע לדברי חכמים וכאמור, אך בשו"ת בית אפרים (חאה"ע סימן קכ"ח) כתב שדברי התוספות המה רק כשהאונס הוא מחמת שכופין אותו להוציא ולא כשהאונס הוא מחמת דבר צדדי, וקשה להקל כנגד דברי הבית אפרים על אף שמצד הסברא יש לדון בדבריו. אך מ"מ במקום הצורך אפשר להקל על פי טעם שלישי שכתבתי שם להקל בזה, יעו"ש בפרק ו' למאמר.

**ביקרא דאורייתא
הצב"י פנחס שפירא**

עדויות תלמידי מרן הגרי"ש אלישיב זצ"ל

**עדות הגרא"ד לוינ שליט"א, ראב"ד בית הדין ירושלים
לדיני ממונות ובירורי יוחסין, בעהמ"ח פסקי דין ירושלים.**

לכבוד הרב הגאון רבי פנחס שפירא שליט"א, נו"נ לגדולי ישראל בדורות האחרונים, אחרהש"ט.

לדאבון לבי, אני מכיר את הבעיה הזו גם בטרם נחקק חוק כזה בדיניהם, מאז ששימשתי כמנהל מחלקת הנישואין ברבנות ירושלים, בהוראת מרן הגרי"ש אלישיב זצ"ל, וכבר אז הגיעו אלי בני זוג להירשם לנישואין עם הסכמים כאלו ואחרים, ובהנחייתו של מרן זצ"ל לא הסכמתי לאשר אותם אם הם כללו סעיף של כפיה לגירושין שלא כדין.

קריאתכם וזעקתכם על סכנת הממזרות כתוצאה מהסכמים שיש בהם לגרום לגיטין מעושיין שלא כדין, מובנת וברורה, וטוב

לגרש אזי שפיר דמי מכיון דהיכא שיש חיוב ברור לגרש יש רצון לשמוע דברי חכמים ואין חיסרון ברצון החיובי, אך למה שנתבאר כעת יש לדחות זאת מטעם דבנדו"ד אין זה חיסרון ברצון אלא גם אונס ממש. ואמנם כתבתי שם להתיר מטעם נוסף והוא עפ"י דברי התוספות (ב"ב מ"ח ע"א) והעליות דר"י (שם) דהיכא שנעשה הכל כדין ליתא לבעיית אונס [ובחידושי הרמב"ן מבוואר שזהו טעם נפרד ממה שכתב בחידושי הרשב"א שאינו אונס מחמת שרוצה לשמוע לדברי חכמים, ודלא כהבנת הקצוה"ח והנתיה"מ (בסימן ט') שעשו מזה טעם אחד], ואף שבגמרא מבוואר שבעינן למצוה לשמוע לדברי

מכיון שבקשתם ממני – ברוב ענוותנותכם – לחוות דעתי על מה שעומדים לאשר בחוקיהם לאפשר לכל הנישאים, גם אלו שנרשמים ברבנות, לחתום על הסכם קדם נישואים המחייב את האיש ואת האשה להתגרש כאשר יחליט אחד מהם לכך, ואם לא יחוייב בקנסות כספיים גדולים, שלפי דעתכם יש בזה חוק לעקירת הדת, שהרי מי שמגרש לאחר הסכם כזה נחשב למגרש בכפיה, שאם אין פס"ד של כפיה לגט אזי הגט הזה בטל לפי ההלכה, ובניה מאחר ממזרים!

עשיתם שהעליתם על הכתב את הדברים למען ילמדו תועים בינה.

וכבר יצא קול קורא לציבור היראים לדבר ה' מאת דיני בית דיננו שליט"א, שלפני שניגשים לשידוכין יש לברר אם אין ח"ו בעיית יוחסין כזו או אחרת, כי הבעיות רבות וחמורות!

לענ"ד, לאור המצב הקיים, בהם הרבנות הראשית כפופה לחוקיהם, לא נותר ליראי ה' אלא להתנתק ולנהל רישום נישואין וגירושין

בבתי דין פרטיים שיבדקו תחילה את כשרות היוחסין כהלכה. כשתימצי לומר, אני קורא בזה להפרדת הדת מהמדינה על כל המשתמע מכך, עד כי יבא שילה ומלאה הארץ דעה.

תבורכו משמים, וכולנו תפילה לבנין ביהמ"ק בב"א.

המכבדכם ומעריככם, אברהם דוב לוי, אב בית דין ירושלים לדיני ממונות ולבירור יוחסין.

עדותו של הגר"נ איזנשטיין שליט"א, רב שכונת מעלות דפנה בעיה"ק ירושלים, וראש ועד הרבנים העולמי לענייני גיורים.

לכ' הרב הגאון ר' פנחס שפירא שליט"א, אחדש"ה.

שהתחייבויות כאלו עם סכומים של כסף מהווה אסמכתא (וגם לא יועיל קנין בבית דין חשוב ואין פה המקום להאריך בזה) ויגרום לגט מעושה, שידוע דעת מרן זצ"ל שעישוי ממון הוה עישוי (כמבואר בשו"ת תורת חיים), וחלילה יכול להרבות ממזרים בישראל. וע"ז באתי עה"ח. נחום איזנשטיין

בנידון של מה שמכונה הסכם טרום נישואין שמעתי ממרן הגרי"ש זצוק"ל כמה וכמה פעמים התנגדות מוחלטת לכל סוגי הסכמים (חוץ מהסכם שכתוב בו אך ורק שהצדדים מתחייבים ללכת לבית דין רבני מסויים), שמלבד שלא הוה קידושין ע"פ רוח ישראל סבא לקדש אישה עם מחשבות כיצד להתגרש, אבל עוד יותר חמור

עדות הגר"א שרמן שליט"א, אב"ד בית הדין הגדול לערעורים.

חשש של גט מעושה שאינו מתיר א"א לעלמא וזאת מחמת פגמים וחסרונות בדיני אסמכתא הנאמרים בדיני שטרות ובדיני תנאים. אצרך את עדותי ששמעתי מפי מו"ר מרן הגרי"ש אלישיב זצוק"ל [ב]עמדתו ההלכתית בנוגע להסכמי ממון הקשורים לנישואין, שאמר לי בזה"ל "בתורה אצלינו יש רק כתובה אחת."

הובא בפני נוסח הסכם קדם נישואין שתקנו הסתדרות הרבנים באמריקה. ראיתי את דברי זעקתם של גדולי פוסקי דור, רבנים חשובים, גדולי תורה, אבות בתי דין חשובים. מחאתם מתבססת על שהעידו ושמעו חו"ד של מו"ר מרן פוסק הדור הגרי"ש אלישיב זצוק"ל שבהחתמת הבעל על הסכם קדם נישואין בנוסח האמור יש

אלישיב זצוק"ל, אני מצטרף לחו"ד של גדולי פוסקי דור וגדולי חכמי תורה, ו[מ]צרף זעקתי לזעקתם על הפרצה החמורה שיש בהסכמי הקדם נשואין, שפוגעים בקדושת הנישואין וקדושת כרם בית ישראל.

באעה"ח,
אברהם חיים שרמן

בקובץ תשובות ח"ב סי' קס"ג קבע עקרונית שאין לתקן תקנות אלו כאשר קיימים חששות חמורים להתרת א"א לעלמא באמצעות גט פסול. יש עמדי נמוקים הלכתיים נוספים כבדי משקל, שאפרטם במקום וזמן אחר. **לאור** כל האמור, על יסוד פסיקתו החד משמעית של מו"ר פוסק הדור הגרי"ש

תשובת מרן הגר"מ שטרנבוך שליט"א

תשובת מרן הגר"מ שטרנבוך שליט"א, ראב"ד ירושלים, ראש ישיבת רמות א', בעהמח"ס מועדים וזמנים, שו"ת תשובות והנהגות, פשט ועיון על הש"ס, ועו"ס.

בעזה"י כ"ט תשרי תשע"ה

לכבוד הרה"ג רבי פנחס שפירא שליט"א ה"ה מח"ס בריתי שלום

הגט, וכן היא לו.
ונראה שאין בזה תוקף ונקרא גט מעושה ולא חל כלל הגט והיא עוד אשת איש.

אחדהש"ט וש"ת, קבלתי היום מכתבו, וממהר אני להשיבו, שאצלי אם נדחה ידחה, ונוגע לתקלה חמורה ביסוד קדושת האישות בישראל.

הנני המצפה בכיליון לרחמי שמים מרובים.
משה שטרנבוך

יסוד דבריו שמתפשט תקנה מכמה רבנים, שכל המתחתן מתחייב בשטר מעכשיו, לשלם לאשתו אלף וחמש מאות דולר כל חודש, אם רוצה ליפרד ולא נתן

חתימות גדולי הרבנים המצטרפים לתשובת מרן הגרמ"ש שליט"א

*יו"ר אגודת ישראל
א"י. אהרן אהרן*

*רבי אהרן אהרן
א"י. אהרן אהרן*

*ב"ר אהרן אהרן
א"י. אהרן אהרן*

עוד בעניין הסכם קדם נישואין של ארגון צוהר

בס"ד. אייר תשע"ה

למע"כ... שליט"א

אחדשמעכ"ת

בן לב (ח"ב סימן י"ח) שכתב במי שנשבע לחלוץ דנהי שמחוייב לחלוץ ואין זו חליצה מעושה כיון שהביא זאת על עצמו, אך לכפותו בשוטים ובנידוי על קיום השבועה אין לעשות כיון דמצינן למימר שלא העלה בדעתו שבית הדין יקפידו עמו עד כדי כך ונמצא שהוי אונס שלא הביא על עצמו מדעתו. והן הן הדברים ממש.

ובשו"ת מהר"י לבית הלוי (סימן י"א) הביא לדברי המהריב"ל וחשש לדבריו. [ומה שרק חשש לדבריו נראה דזה משום שהסתפק אם באמת בנדון כזה לא העלה בדעתו שבית הדין יכפוהו בשוטי, ודו"ק.]

וכעת מצאתי שכדברי כל הנך רבוותא מבואר כבר בדברי הרא"ה שהביא השיטמ"ק בכתובות (ב' ע"ב) בסוגיא דנאנס על קיום התנאי, וכתב שם הרא"ה שזהו דווקא היכא שתלה הדבר בדעת עצמו (או אף בדעת האשה גבי קידושין), שאז אמרינן שהיה סבור לקיים התנאי ואם נאנס על כך הוי אונס בעצם המעשה, אך אם תלה התנאי במישהו אחר אזי אף שנאנס אין טענת אונס מדינא מכיון שאסיק אדעתיה שאולי לא יקיים התנאי.

ודקדק הברכת שמואל (סימן ר') מלשון דברי הרא"ה שמפרש לדין טענת אונס לא משום שמפרשים כך לתנאו ולא משום

נתבקשתי ע"י הדר"ג שליט"א להעלות ע"ג הכתב את הנקודות שנתווספו לי בעניין ההסכם קדם נישואין של ארגון צוהר, ואין מסרבין לגדול.

(א בנוגע למה שכתבתי בספרי שו"ת בריתי שלום ח"ג (שיצא לאור בער"פ האחרון) בסימן י"ז שאף לדעת המקילין בקנסות שהביא על עצמו מאחר שכל אונס שאדם הביא על עצמו אינו אונס, מ"מ זהו דווקא היכא שבשעת קבלת הקנס העלה בדעתו אפשרות רצינית לכך שיצטרך לגרש בעל כורחו (מחמת הקנס) מתוך מריבה, וכמו שכתב המהרשד"ם (חאה"ע סימן ס"ג דף ל"ז ע"ג) שאף לרבי מימון שהיקל בגירש מחמת הקנסות זהו דווקא היכא שקיבל ע"ע את הקנסות מתוך אפשרות רצינית שיגרש, משא"כ היכא שקיבל עליו שישלם קנס באם הבורר יגיד שיגרש מצינן למימר **דאפשר** שלא העלה בדעתו שאכן הבורר יפסוק כך, עכתו"ד המהרשד"ם.

ואף המבי"ט (ח"ב סימן קל"ח) שחולק עליו כתב שזה מחמת **שבוודאי** ידע שאולי או **וודאי** יפסקו כך הבוררים שעליו לגרש, ומשמע שבעצם הסברא מודה המבי"ט למהרשד"ם אלא שסובר שבנדון דידהו כן חשיב שאסיק אדעתיה.

והבאתי שכך מבואר גם בשו"ת מהר"י

אומדנא דמוכח שהוי גט בטעות, אלא משום גט מעושה.

וביאור הדבר נלענ"ד עפ"י מאי דאיתא בתשובת הרשב"א (ח"א סימן תש"ז) בדמקדש אשה במעכשיו אם לא יבוא תוך ל' לא יכול לגרשה בתוך הל' מאחר דאין גט אלא לאחר גמר קדושין'.

וביאר בשערי יושר (שער ז' פרק י"ח, עמוד רס"ה) את דברי הרשב"א דבתנאי כזה אף אם אמר מעכשיו כוונתו שיחול רק מזמן קיום התנאי למפרע, אך לא למפרע ממש.

הרי דאף אם אמר מעכשיו לא נגמר המעשה עד שיתקיים התנאי, ויש לשאול לכאורה דא"כ אמאי איתא שם בגמרא שבאונס דשכיח טובא כגון דפסקיה מברא וודאי דאין טענת אונס, הא מ"מ בשעת גמר המעשה גירושין הוא אנוס על כך, ואפש"ל כמו שכתבו רבי מימון והמהרי"ק שכל אונס שהביא על עצמו מרצונו אינו אונס. וממילא מובן שכל זה דווקא באונס דשכיח טובא, אך באונס דשכיח קצת בזה יש טענת אונס מדינא (לולא תקנת צנועות ופרוצות), וכמו שכתבו המהרשד"ם והמהריב"ל והמבי"ט ומהר"י לבית הלוי דהיכא שלא העלה בדעתו כל כך לא אמרינן שהוי אונס שהביא על עצמו, וא"ש היטב חילוקו של הרא"ה בין היכא שסבר שיבוא לבין היכא שתלה הדבר במישהו אחר.

נמצא שבנדו"ד, שרובא דרובא לא מעלים בדעתם בעת החתונה במחשבה רצינית שיגיעו למצב שבו האשה תרצה ותצטרך לכפות אותו ליתן גט בניגוד לרצונו, ממילא וודאי שלא חשיב כאונס שהביא על עצמו, והוי גט מעושה לכו"ע

רח"ל.

ב) ועוד בה, דיש מקום רב לאמר שכל החיים חיי אישות באופן כזה המה באיסור כמו המשהה את אשתו בלא כתובה, דזיל בתר טעמא, דכאן האשה יכולה להוציא את הבעל ללא שום מעצור.

דהנה בשבת (י"ג ע"א) בכרייתא דבא וראה עד היכן פרצה טהרה בישראל מבואר בכמה ראשונים (ר"י מלוניל ומאירי) דבאמת חז"ל לא גזרו כלל שלא יאכל הטהור עם הזבה, כיון שבימיהם לא היו צריכים לגזור על כך, ורק אח"כ כשירדה הטהרה בעם ישראל וכבר לא אכלו חוליהן בטהרה אזי ממילא נוצר גם איסור לאכול הטהור עם הזבה ונכלל באיסור של הזב עם הזבה, ולא שגזרו גזירה נוספת, וכאמור גם לא שזה היה נכלל מעיקרא בגזירתם הקודמת, אלא שממילא כיון דשייך בזה אותו הטעם דלא יאכל הזב עם הזבה ממילא בימינו זה נכלל באותה הגזירה.

ומבואר מזה דהיכא ששייך אותו הטעם הרי זה נעשה כלול באותה הגזירה, ולא אמרינן בזה דאין לנו כח לחדש גזירות מדעתנו.

וממילא יצירת הסכם זה היא בגדר מתנה על מה שכתוב בתורה [דסוגיין דעלמא היא כשיטות שבמילי דאיסורא גם בדרבנן התנאי בטל, דעשו חיזוק לדבריהם כשל תורה], וכעין מה שמבואר בשו"ת הרא"ש (כלל ל"ג סימן א') שכתב שהנושא אשה ומתחייב שלא ישא אחרת עליה ועברו עשר שנים ולא ילדה שהתנאי קיים על אף שעוקר דין תורה שמחוייב לישא אחרת ומטעם

שלא היתה הכוונה למיעקר, אך אם היתה הכוונה לעקור ד"ת אזי אף בספק אם יעקור ההתחייבות בטילה. וכאן גם היה וודאי דמיעקר וגם זו היתה הכוונה לחיות כך.

וכיון שההתחייבות בטילה הרי הוי עישוי ממון שלא כדין, והגט בטל רח"ל אף בלא מה שהארכתי לעיל.

שבשעת עשיית התנאי לא היה וודאי דמיעקר, דדילמא תלד, ומבואר שאם היה וודאי דמיעקר היתה ההתחייבות בטילה, ולפי"ז ה"ה כאן שההתחייבות בטילה מדינא.

וכ"ש למש"כ בשו"ת המהרש"ך (ח"ב סימן פ"ב) שדברי הרא"ש המה רק היכא

שומר ישראל, שמור שארית ישראל, ואל יאבד ישראל!

ביקרא דאורייתא דכתה"ר

הצב"י פנחס שפירא

חופק"ק ביתר ת"ו

עוד בעניין הנ"ל

בס"ד. ח' אלול תשע"ה

**למע"כ הגאון הגדול ... שליט"א
אחדשמעכ"ת**

בשל כמה סיבות :

(א) חיוב הבעל במזונות מתקנת חכמים אינו אלא כשהיא עמו בבית, אך כשאינה עמו לא חל החיוב כלל מדין 'מזונות', כמפורש בדברי הריטב"א (כתובות קג) והוב"ד ברמ"א (סימן ע סעיף יב), ויעו"ע בקובץ תשובות (ח"א סימן קעא) מש"כ בזה.

(ב) ואפילו כשהיא כן עמו בבית אלא שאינה מקיימת עמו יחסי אישות גם אז פטור ממזונותיה מטעם שהיא 'מורדת'. ואף מחילה מצידו על כך מראש בעת החתונה אינה מועילה, כיון דקי"ל שצער הגוף לא ניתן למחילה, ורק לאחר החתונה מהני מדין נתינת רשות וכמו שחילקו המשנה למלך

יקרת מכתבו הגיעתני בשבוע שעבר, ובו מגילה ארוכה בעניין הסכם קדם נישואין של ארגון צוהר, ועיקר דבריו שאמנם הסכם זה פסול ואסור מתחילתו ועד סופו, ויש להילחם בו בכל דרך אפשרית, אך לענין דיעבד אין לפסול גט שניתן בעקבות כך, וטעמו הוא דכיון שמתחייבים זאת בעת החתונה או קודם החתונה א"כ הרי זה כחלק מחיובי הכתובה של איש לאשתו, ולדעתו לא יתכן שחיובי הכתובה יגרמו ל'גט מעושה', וחילו מהא שהספרדים רושמים בכתובה שלא יצא מא"י בלתי רשותה ובודאי שאי"ז גורם ל'גט מעושה', עכתו"ד.

והאמת, שעם כל הכבוד והיקר שיש לי כלפי כתר"ה, לא הבנתי את דבריו כלל,

ושאר אחרונים.

ג) ואפילו אם הוא מאלו שבית דין חייבו אותם לגרש, שאז סוגיין דעלמא היא שמחוייב במזונותיה מדינא, אך הלא במזונות 'מעוכבת מחמתו' אינו מחוייב לעבוד לדעת הרבה ראשונים, ובוודאי דמצי למימר קים לי כוותייהו, וממילא אם יהיה מאויים שיחייבו אותו ההוצל"פ לעבוד מחמת ההסכם של צוהר הרי זהו עישוי שלא כדין.

והלא ההסכם קדם נישואין של צוהר מאפשר פנייה להוצל"פ שלא עפ"י דין תורה, ושם יכפו אותו לעבוד ע"י צווי מאסר, שזה הוא עישוי שלא כדין!

ד) גם על אף שיכול הבעל להתחייב בעת החתונה במזונות גבוהים, ויכפו אותו בדין תורה לשלם זאת, אך זהו דווקא אם יש לו, אך אם אין לו אזי פשוט שעפ"י דין תורה אין כופין אותו לעבוד בשביל המזונות הגבוהים שהתחייב אלא רק בשביל המינימום.

ה) ובעיקרא דדינא פירכא, מאין פשיטא ליה לכתר"ה דמה שהוא מחיובי הכתובה אינו גורם לעישוי??!

אי משום דהיה קשה לו למה תמיד אין הגט גט מעושה מכיון דנפטר על ידו ממזונות, זה אינו קושיא כלל, כיון דכנגד מה שמחויב לה במזונות הלא מקבל ממנה אישות של אשה לבעלה, וממילא אין כאן עישוי כלל. משא"כ היכא שאינו מקבל ממנה אישות, ערבך ערבא צריך מ"ט לא הוי עישוי?

ויסוד חילוק זה מבואר בדברי הבית יעקב בסימן עז (סעיף ב, ד"ה 'ותטול בלאותיה') שכתב שוודאי שאין לחייב מזונות באומרת מאיס עלי 'דא"כ אין לך כופין להוציא יותר מזה שהוא יהיה מחוייב לה מזונות והיא לא תהא לו לאשתו'. הרי ששפתיו ברור מיללו כחילוק שכתבתי לעיל.

ולא מצינו בחז"ל שום חיוב במזונות לאשה שאינה נותנת לבעלה אישות, כי אם באשה שיש ספק בגירושיה, דהיינו 'מגורשת ואינה מגורשת', ושם הלא הדין הוא שכופין אותו לגרשה בגט שני, כמש"כ המרדכי בשם ר"ת, והביאו הרמ"א (בסימן קנד)!

ואמנם מצינו לאחד מגדולי האחרונים, ה"ה המהרי"ט, שיצא לחדש בדין 'נכפה' שעל אף שראוי להחמיר שלא לכפותו בשוטי לגרש, כדי לחוש לדעה המחמירה שאין לכופו, אך מ"מ יש לחייבו במזונות.

וטעמא בעי, אמאי לא חש בזה לגט מעושה מחמת כפיית המזונות?

ועמד על כך בשו"ת זכור לאברהם (בהשמטות שבסוה"ס דף קנח ע"ד), ותירץ בדוחק דכיון שהיה נראה למהרי"ט עיקר כדעות שכופין על כך, ורק חש לחומרא לדעה המחמירה, לכן לעניין מזונות לא חש.

ואפשר לבאר באופן דומה קצת, ומרווח בהרבה, דהלא פשיטא ליה למהרי"ט שם שב'נכפה' יש לו חיוב גמור לגרש, ולא חש לדעה המחמירה אלא לענין דין כפייה. והלא היכא שיש חיוב לגרש יש 'רצון' של

בכתובה שלא יצא בלתי רשות אשתו, במחמכ"ת שותא דמר לא ידענא, וזאת מחמת שני טעמים :

(1) **ראשית**, פשוט לענ"ד דהיכא שהיא מורדת מעליו שאז י"ל דאדעתא דהכי לא התחייב. [ואמנם צריך התרה מחמת השבועה, אך מצד ההתחייבות לית לן בה].

(2) **ושנית**, והוא העיקר, הלא מבואר בתשב"ץ והביאו הב"י שעיכוב יציאה מהעיר אינו עישוי, וכך מנהג כל בתי הדין בימינו לעשות עיכוב יציאה מהארץ במקום שרואים צורך בכך, ואין לזה שום שייכות עם מה שקיבל על עצמו בכתובה, דהא גם לאשכנזים עושים זאת על אף שלא התחייבו בכתובה, אלא ע"כ שסומכים על דברי התשב"ץ שבב"י שכה"ג לא חשיב עישוי כלל.

ומה שהעיר כתה"ר על דברינו שאף למקילין בקנסות שהביא על עצמו מרצונו זהו רק באופן שאסיק אדעתיה את האונס שיבוא אח"כ, וכמבואר בכל גדולי האחרונים.

והעיר כתה"ר דכהיום שיש אחוזי גירושין גבוהים בציבור החילוני א"כ אצלם כן אסיק אדעתיה שיתגרשו אח"כ.

אך הלא אף מי שמעלה בדעתו שיגיע לידי גירושין, אך בוודאי שאינו מתחתן עם אשה שחושב שלאחר כמה שנים יגיע עמה למצב של גירושין מכווערים, ובוודאי שחושב שיצליחו לגמור הכל כמו אנשים מהוגנים מתוך הסכמה ולא ירצה לעגן אותה כלל בניגוד לרצונה. נמצא דאח"כ אם

הבעל מחמת שמצוה לשמוע דברי חכמים וכמבואר בגמרא וברמב"ם, אלא שאעפ"י כן כל היכא שאין דין כפייה אסור לכפותו וממילא הוי עישוי שלא כדין שפוסל את הגט, אך כיון שמחייבים אותו במזונות שמחוייב בהם עפ"י דין הרי אין כלל בעיה של עישוי שלא כדין, וממילא סגי במה שרוצה לשמוע לדברי חכמים מחמת החיוב לגרש.

ובמטותא דו"ק היטב במה שכתבתי, כי הוא נכון מאוד בעזה"ת.

וכל זה לא שייך כמובן בנדו"ד, שההסכם מחייב אותו אף בלא דין חיוב גירושין, שאזי אין לו רצון מחמת מצוה לשמוע לדברי חכמים, ולא יועיל מה שהעישוי נעשה כדין, ופשוט.

והאמת שאפשר לבאר דברי המהרי"ט באופן נוסף, והוא עפ"י דברי התשב"ץ והמהרשד"ם והמבי"ט שבכפייה כדין על דבר אחר לא חשיב עישוי.

אך גם לביאור זה אי"ז שייך בנדו"ד שעיקר הכוונה בשעת ההסכם היא בעבור הגט, שזה לא הוי כפייה כדין על דבר אחר וכדדייקו המהרשד"ם והמבי"ט מלשון התשב"ץ, וכדבריהם מוכח מהמאירי, שבגיטין מחמיר בקנסות ואילו בב"ב סובר כתשב"ץ שכפייה כדין על דבר אחר לא הוי עישוי כלל, וע"כ הטעם הוא שקנסות לא נחשבים כפייה על דבר אחר מאחר שבשעת קבלת הקנס היתה עיקר הכוונה בעבור הגט.

ומה שהביא כתה"ר מהא שכותבין

מגיעים למצב כזה של 'מים עכורים' וגירושין מתוך אי הסכמה, שזה וודאי אונס דלא אסיק אדעתיה.

ואף אם הוא ספק אם העלה בדעתו כן אם לאו, מ"מ מלבד דהוי לכה"פ ספק גט מעושה והבנים ספק ממזרים, ואף יותר מכך מחמת דהוי ספק ספיקא לחומרא [דילמא הלכה כמחמירים בקנסות ודילמא לא אסיק אדעתיה], האמת היא שאף למקילין בקנסות אין זה ספק גט מעושה אלא וודאי גט מעושה, דהנה כתב האבני מילואים (בסימן כז ס"ק ו) דלא בעינן ידיעת העדים שהאשה מתרצית לקידושין וזאת עפ"י דברי הר"ן בנדרים (ל' ע"א) שהאשה אינה מקנה את עצמה לבעל אלא רק הוא הקונה, ונמצא שרצון האשה בקידושין הוא דין צדדי ולא בעיקר חלות הקידושין, ולפיכך לא בעינן בזה ידיעת העדים, עכתו"ד האבנ"מ. ומבואר בדבריו דהיכא שבעינן דעת מקנה וודאי שצריכים העדים לדעת זאת, וממילא כל שהעדים לא יודעים שהבעל הזה אסיק אדעתיה כל זאת כשחתם על ההסכם הנ"ל הרי וודאי שחסר בידיעת העדים לדברי האבני מילואים, כיון שהסכם זה גורם לאונס על הבעל ומחסר בדעת המקנה.

ומלבד כל זאת, נלענ"ד דהעיקר לדינא הוא כדברי המחמירים בקנסות, מחמת כמה טעמים:

(א) **רוב** ברור של הראשונים ס"ל להחמיר באונס שהביא על עצמו [ה"ה הרשב"א והריטב"א והמאירי].

(ב) **מבין** הראשונים הקדמונים אין אפי' דעה אחת שמקילה בבירור [אמנם המהרי"ק למד ברבינו פרץ שמקיל באונס שהביא על עצמו, אך התשב"ץ למד ברבינו פרץ אחרת שמקיל באונס ממון שלא יכול להגיע לידי כפייה בגופו, ונמצא שאין אפשרות להחשיב את דעת רבינו פרץ כדעה מקילה גם במקום שיכול להגיע לכפייה בגופו, כיון שאין בירור בדעתו].

(ג) **הרמ"א** שהיקל בכך לענין דיעבד זה משום שסבר שגם הריטב"א בתשובה (שהובא בב"י) הוא בין המקילים, אך כבר השיגו עליו האחרונים הן מחמת דברי הריטב"א באותו מקום עצמו שמשמעותם לא כפי שהבין הרמ"א, והן מחמת שלא ראה את דברי הריטב"א בחידושו לב"מ שהביא השיטמ"ק.

(ד) **הרמ"א** לא ראה את דברי המאירי, וסבר שהרשב"א הוא דעת יחיד.

[**ואעפ"י** כן תמהו עליו גדולי האחרונים וכתבו שאיך נקיל כמהרי"ק ורבי מימון במקום שהרשב"א חולק עליהם. וכ"ש וק"ו בן בנו של ק"ו כשנתברר כיום שאף המאירי סובר כרשב"א, ואין זו דעת יחיד.]

ואחתום בברכת התורה

מינאי המוקירו ומעריכו כערכו הרם

הצב"י פנחס שפירא
חופק"ק ביתר ת"ו

כשתחזור אליו תחזיר לו המותר שלא הוציאה, הרי מפורש שהרגילות היתה שתוזרת אליו לבסוף אחר שבית הדין התקינו סדרים ביניהם, ולא עשו זאת כלל לשם אשה התובעת גירושין אלא לשם אשה התובעת שלום בית !!!

והטעם שהתקינו זאת הוא כנראה כיון שאשה בזמנם לא היו מספיקים מעשי ידיה למזונותיה, ולכן ישנו חשש גדול שאם בעלה ינהג עמה שלא עפ"י ד"ת תחשוש לתובעו בבית דין שישפר התנהגותו, כיון שבינתיים לא תוכל לדור עמו ביחד ולא יהיה לה מה לאכול, וע"כ תיקנו למען ה'צד החלש' שלא יהיה חלש בדין, ויוכל להרשות לעצמו לתבוע את ה'צד החזק' לדין תורה. והדברים פשוטים לחלוטין.

נב. ראיתי לכמה שמביאים נוסח חלקי משטר 'תנאים אחרונים' שהביא הנחלת שבעה בשם תקנת שו"מ שהבעל מתחייב לזון את אשתו במקרה של פירוד, ואומרים הנה לנו ששטר 'הסכם קדם נישואין' הוא תקנה קדומה, ובוודאי שאין בה חשש.

ואין לך בדיחה גדולה מזו, דוודאי לא עלה כזה דבר מעולם על דעת חכמי שו"מ הקדמונים, אלא שפיל לסיפיה דקרא בסוף לשון השטר 'תנאים אחרונים' שמפורש שם שהתקנה היתה למטרת אשה שעוזבת את ביתה לשם פנייה לבית דין כדי להשכין שלום וסייגים בינה ובין בעלה, ואח"כ היתה חוזרת אליו, וכפי שהיה מצוי מאוד בזמנם, ולכן תיקנו שיתן לה מזונות כל ימי הקטט ואח"כ

בענין דין גט המעושה בישראל שלא כדין

ומסתמך על מה שדקדקו חלק מהאחרונים בדברי הרמב"ם (פ"ב מהל' גירושין ה"כ) שכתב שגט המעושה בישראל שלא כדין פסול, ולקמיה (בפ"י ה"ב) כתב שכל מקום שהזכיר לשון 'פסול' כוונתו שפסול רק מדרבנן ואם נישאת לא תצא ואין בניה ממזרים, אלמא שגם גט המעושה בדייני ישראל פסול רק מדרבנן.

והוסיף לקבוע שאף דעת מרן המחבר לפסוק כרמב"ם, מאחר שגם הוא הזכיר לשון 'פסול'.

והוסיף לחדש שאף שכתבו גדולי האחרונים שאף לדעת הרמב"ם כל זה בגט המעושה ע"י בי"ד של ישראל, ולא

בס"ד. ח' אייר תשע"ה

למע"כ הגאון הגדול

רבי ... שליט"א

חבר בד"צ ...

אחר עלות השלום למעכ"ת

קיבלתי היום (באמצעות הדואר) את מה שכתב בעניין הסכם קדם נישואין של ארגון צוהר, ובעצם העניין מסכים הדר"ג לדברינו שהגט הניתן בכה"ג הוא גט מעושה גמור, ואסורה להינשא לאחר עד שתקבל גט חדש, אלא שסובר מעלתו שאין זה אלא פסול מדרבנן, ושלפיכך אם עברה ונישאה לאחר באיסור לא תצא ואין בניה ממזרים.

במעושה ע"י ישראל הדיוטות, מ"מ בנדו"ד שמעושה ע"י עצמו לא גרע ממעושה ע"י בית דין. עכתו"ד.

ואחר בקשת המחילה מהדר"ג נלענ"ד שדבריו אינם נכונים לדינא מחמת כמה טעמים.

ראשית, דעת כל הראשונים כולם (מלבד הרמב"ם) שגט המעושה בישראל שלא כדין פסול מהתורה, ה"ה רש"י ותוספות והרמב"ן והרא"ש והרשב"א והריטב"א והמאירי והר"ן והריא"ז והטור ורבינו ירוחם והרשב"ש. הרי ששלושה עשר ראשונים מפורשים עומדים כנגד המשמעות ברמב"ם.

וכתב החזון איש (בסימן צ"ט ס"ק א') לפסוק כדעת רוב הראשונים בזה, והוסיף דנראה שאין לצרף את שיטת הרמב"ם אף לספק ספיקא.

גם המהרי"ט צהלון, אשר דרכו לפסוק כרמב"ם בכל דוכתא, כאן (בסימן מ') הכריע בפשיטות דלא כרמב"ם אלא כדעת רוב הראשונים.

ושנית, גם בדעת הרמב"ם אין הדבר מוכרע כ"כ, דייעוין במהרש"ך (בביאורי הרמב"ם שבתוך שו"ת מהרש"ך בסוף חלק א') שלמד ברמב"ם שבאמת פסול מן התורה, ומה שלא טרח הרמב"ם לבאר זאת זהו משום דכיון שביאר במעושה כדין שכשר מחמת שרצונו לשמוע לדברי חכמים ממילא מובן לכ"א שבשלא כדין

פסול מן התורה.

ואת"ל שהמהרש"ך הוא דעת יחיד באחרונים בביאור דברי הרמב"ם, אך כנגד זה הרמב"ם (אם הוא באמת חולק) הוא דעת יחיד בראשונים, ומאי אולמיה האי מהאי.

ויתירה מזו, המאירי עצמו (בדף פ"ו ע"א) כותב ג"כ להאי כללא שכתב הרמב"ם שכל מקום שנאמר פסול אינו אלא מדרבנן, ואעפ"י כן כאן (בדף פ"ח ע"ב) פסק שפסול מן התורה על אף שבמשנה נאמר לשון 'פסול', אלמא דיש יוצאים מן הכלל. וזהו חיזוק גדול לפירוש המהרש"ך.

ועוד חיזוק לפירוש המהרש"ך, דבשו"ת הרשב"ש (סימן של"ט) כתב שמלשון הרמב"ם בפירוש המשניות משמע שפסול מן התורה. ולא העיר הרשב"ש כלום שמדבריו של הרמב"ם ביד החזקה משמע לא כך.

ומה שכתב הדר"ג בפשיטות שמרן המחבר סובר שפסול מדרבנן, אך הלא מרן בבית יוסף וכן בכסף משנה הרבה לתמוה על הרמב"ם ונשאר בקושיא עליו, ומדבריו בשו"ע אין שום הוכחה גמורה שסובר כרמב"ם ג"כ, דהלא מרן עצמו לא כלל בשום מקום את כלל הרמב"ם שכל מקום שמזכיר לשון 'פסול' כוונתו למדרבנן, ורק הרמב"ם שכלל את דבריו כך יש ללמוד ממה שכתב כאן לשון 'פסול', אך בדברי

השו"ע אין שום הוכחה לכך.

גם הלא דרכו של מרן השו"ע לפסוק כרוב מ-ג' עמודי ההוראה הרי"ף והרמב"ם והרא"ש, והלא הרא"ש סובר שפסול מן התורה, והרי"ף דעתו ידועה שגם בגט הפסול מדרבנן הילדים אסורים לבא בקהל, וא"כ איך אפשר לאמר שמרן יפסוק בזה להקל כדעת הרמב"ם כנגד הרי"ף והרא"ש כשעוד הרבה בבית יוסף ובכסף משנה לתמוה על הרמב"ם, וכל זאת על סמך דקדוק קלוש בלשון השו"ע.

גם הלא דעת מרן השו"ע (בסימן ד' סעיף י"ד) דהיכא שיש פלוגתא דרבוותא אם הולד ממזר אזלינן לחומרא, ודיינינן ליה כספק ממזר שאסור גם בכשירה וגם בממזרת, וממילא אף בלא שיטת הרי"ף הא אכתי הוי פלוגתא בין הרמב"ם לרא"ש, ולא יתכן שמרן יפסוק להקל בזה בספק ממזרות כנגד שיטתו.

גם הלא הב"ש והחזו"א מחמירים בזה בהדיא, וא"כ גם לפום סברתו שהשו"ע מקיל בזה היה לו לחלק בזה בין בני ספרד לבני אשכנז.

ושלישית, הלא כמו שהביא הדר"ג בעצמו דעת גדולי האחרונים שאף הרמב"ם לא קאמר אלא במעושה ע"י בית דין. ומש"כ הדר"ג דכיון שמעושה ע"י עצמו דינו כמו במעושה ע"י בית דין, לא הבנתי כלל, דהא הטעם לחלק בין בית דין להדיוטות הוא משום שבעישוהו בית דין

י"ל דאף שטעו אך מ"מ הוא חשב שבאמת יש לו מצוה בזה ולכן גמר ומגרש, וכ"ה בהדיא בשו"ת מהריט"ץ (שם בסימן מ') שטעמו של הרמב"ם הוא משום שהבעל היה נראה לו מצוה לעשות מה שאומרים לו אפילו שמאל שהוא ימין, וכ"כ מרן הגרי"ש אלישיב זצ"ל (בהערות למסכת גיטין) שזהו טעמו של הרמב"ם, ובוודאי שזה לא שייך בנדו"ד שכופה את עצמו בלא שום מצוה.

ואכפול הברכה למעכ"ת, אשר ניכר ממכתבו גודל יגיעתו לכיין לאמת בכל דבר, ובטוחני שאחר שיקרא מכתבי ישוב מסברתו.

ואגב, גם אני הקטן חזרתי בי במקצת מהדברים שכתבתי ושהעיר עליהם הדר"ג, אם כי לא שינה את המסקנא הסופית כמו שבאמת גם סובר מעלתו שזהו גט מעושה גמור למרות הערותיו על מקצת מדברי, ובספרי שו"ת בריתי שלום חלק ג' (שי"ל בער"פ האחרון) כבר מופיע המאמר בצורה מתוקנת (וארוכה בהרבה ממה שהיה לעיני הדר"ג), וכן באתר ההלכתי 'דין'.

ואם יראה מעכ"ת ליצור עמי קשר אמצא דרך בל"ג להעביר אליו את ספרי וכן חומרים נוספים בנושא.

ביקרא דאורייתא
הצב"י פנחס שפירא
052-7151680

בעניין ההסכם קדם נישואין המכונה 'הסכם נישואין לגישור'

הסוברים שבקנסות זהו גט מעושה מעיקר הדין, ולא רק בעיה של לכתחילה מטעם 'מיחזי'!?

ואף בדעת הרבינו פרץ שממנו למד המבי"ט את סברתו, גם בדעתו נחלקו התשב"ץ והמהרי"ק (בחדשים), ואמנם המהרי"ק למד כמבי"ט, אך התשב"ץ למד כראנ"ח הלומד אחרת לחלוטין ברבינו פרץ [וכוותיהו מבאר גם רבינו בצלאל אשכנזי בחד תירוצא (ובתירוץ שני מוקים לרבינו פרץ בגוונא שלא חזר בו מרצונו לגרש וכן מבאר הערוך השלחן)], ולדעתם רבינו פרץ מקיל באונס ממון שלא יכול להגיע לעולם לידי כפייה בגופו, כמו בעירבון שכבר יצא מרשותו, ומדמה זאת התשב"ץ בהו"א שלו לאשה שכבר גזלה מבעלה ממון, אך אח"כ מצדד לחלק מטעם דשם הוא אונס שלא כדין.

ולפי ביאור התשב"ץ והראנ"ח [וכן הר"ב אשכנזי בחד תירוצא] ברור שכוונת רבינו פרץ היא דנהי שדעת כל הקדמונים היא שאונס ממון הוי אונס, וזה דבר פשוט ומוסכם אליבא דכו"ע, אך מ"מ היכא שקיבל על עצמו הוי מכניס עצמו לאונס ואינו אונס, כיון שמחל על האונס ממון, ודווקא בממון שאתיהיב למחילה ולא באונס הגוף שלא ניתן למחילה.

ולפי"ז בנדו"ד של 'הסכם קדם נישואין', מלבד העובדה שאם לא ישלם את הקנסות יכפוהו בגופו לשלם זאת, בין ע"י צווי מאסר ובין ע"י שיכנסו לביתו לתפוס רכושו ויכוהו באם יעמוד על

מתוך תשובה לחכ"א באמריקה ששאל מאיתי לחוות דעי על ההסכם הנ"ל, בתוספת נופך.

ההסכם לגישור של ידידי הרב דוד מישלוב אומר שחייבים ללכת לגישור, ואח"כ לשמוע בקול המגשר, ולא - ישנם סנקציות כלכליות.

פירוש הדבר, שאם המגשר יחליט להמליץ על גירושין - יהיה הבעל מוכרח לתת גט.

ובעצם זהו בדיוק כמו ההסכם של ה - RCA, רק בתוספת חו"ד מקצועית של מגשר.

ידידי הרב מישלוב מסתמך על תשובת המבי"ט (ח"ב סימן ר"ו), המתיר לתת גט לאחר **הסכם גירושין** אשר בו התחייב הבעל לשמוע בקול המגשר, והמגשר אמר לתת גט.

אך לצערי הרב, הוא טועה בכמה דברים מהותיים, ואפרטם בעז"ה בקיצור נמרץ כמיסת הזמן הפנוי כעת, והיה לארבעה ראשים.

א המבי"ט לשיטתו במקו"א (ח"ב סימן קל"ח) שפוסק כדעת המקילין בקנסות מעיקר הדין, אלא שרק לכתחילה יש להימנע מפני ש'מיחזי' כגט מעושה. וע"כ סובר המבי"ט שבאופן עקיף כזה אין 'מיחזי'.

אך מה נענה לכל אותם אדירי הפוסקים [ובראשם הרשב"א והמאירי והריטב"א, וכן הוא דעת רבים מגדולי האחרונים]

ממונו, ונמצא שלהבנת התשב"ץ וסיעתו אין שום צד קולא כאן אף לרבינו פרץ, מלבד זאת הלא כיון שלא אסיק אדעתיה א"כ לא נחשב כלל כ'מכניס עצמו לאונס' והוי אונס ממון גמור, בין להבנת התשב"ץ והראנ"ח והר"ב אשכנזי ובין להבנת המהרי"ק והמבי"ט.

(ב) המהרשד"ם כותב בהדיא שגם למקילין בקנסות, זהו דווקא **בהסכם גירושין** הנעשה בכוונה ברורה להתגרש, אך אם תולה הדבר בדעת בורר הרי זה גט מעושה לכו"ע.

וחולק המהרשד"ם על המבי"ט לחלוטין באותו מקרה ממש שדן בו.

(ג) המבי"ט השיב על טענת המהרשד"ם, שגם כשהולכים לבורר יודעים שאפשר להפסיד, ולפיכך זהו כן 'אדעתא דהכי' כמו בכל קנסות, ואף עדיף טפי מחמת שאין 'מיחזי'.

ומשמע שכל נקודת המחלוקת ביניהם היתה רק האם בהליכה לבורר נחשב שזה 'אדעתא דהכי'. **ובהסכם נישואין** הרי בד"כ אין ממש 'אדעתא דהכי', וחמיר טפי מאשר הליכה לבורר כאשר יש כבר מחלוקת והאשה רוצה בפירוד.

וממילא נראה שבנדו"ד גם המבי"ט יודה למהרשד"ם, ואפושי פלוגתא לא מפשינן.

ולזה וודאי שלא יועיל הפיתרון של המבי"ט שזה פחות 'מיחזי', כיון שפיתרון זה לא שייך כלל כשאירינין על פיסול הגט מצד עיקר הדין.

ועצם סברא זו (שלא אסיק אדעתיה להביא על עצמו את האונס) נמצאת גם במהריב"ל ובשו"ת מהר"י הלוי, ובספרי שו"ת בריתי שלום ח"ד (סימן ט"ז) הכרחתי בסיד"ש לסברא זו מתוך דברי הרא"ה בכתובות כדי להסיר מעליו את קושיית הברכת שמואל. ואח"כ ראיתי את עיקר הבנתו ברא"ה גם בספר 'מקבץ שיעורים' עמ"ס כתובות, אלא שקיצר בעניין ולא האריך בביאור כפי שהארכתי אני, וגם לא הביא את דברי ארבעת הפוסקים הנ"ל (ה"ה המהריב"ל והמהרשד"ם והמבי"ט ומהר"י לבית הלוי).

(ד) הלא כל ירא ה' מבין שאין אנו מחפשים לתת 'פיתרון' שעל ידו יוכלו לחייב את הבעל בגירושין היכא שחז"ל לא ראו זאת לנכון, וכ"ש שאין אנו רוצים חלילה לסייע לאשה ש'נתנה עיניה באחר'.

האם ה'מגשר' הנכבד שקול כמו ביד"צ? ! היודע הוא לפסוק **יחידי** דיני אבן העזר החמורים שבחמורים? !

זאת מלבד הא שלהרבה פוסקים בעיני דווקא בי"ד של ג' ע"מ לחייב גירושין [ועפ"י העילות שקבעו חז"ל].

אגב, למיטב ידיעתי אין לרב מישלוב שום הסכמה בכתב משום פוסק גדול, וגם למרות שכותב כאילו הגרי"ש אלישיב זצ"ל הסכים עמו בע"פ, ברור לחלוטין שאף אם אכן כך הוא, הרי שהגרי"ש הבין ממנו רק את הרישא, דהיינו שההסכם מחייב רק ללכת לגישור, ולא את הסיפא שמתחייב לשמוע בקול המגשר, וכדלקמן:

שהגר"ב בארי אמר לו שהוא מתנגד להסכם שלו].

וכשפניתי אל הגר"ב בארי שליט"א, אמר לי שאכן בהתחלה כששוחח עמו הרב משלוב לא הבין את משמעות ההסכם, אך אחר שקרא אותו בעיון והבין מה עומד מאחוריו, הרי שברור לו שאין שום הבדל בין הסכם זה להסכם של 'צהר', עכ"ד.

ביקרא דאורייתא
פנחס שפירא

מכתב לגדול אחד באמריקה בעניין ההסכם קדם נישואין שהחל להתפשט בחוגי האורתודוקסיה - המודרנית בארצות הברית

וכעין דברי המהרשד"ם מבואר גם בשו"ת מהר"י בן לב (ח"ב סי' י"ח), וכן בעוד מגדולי האחרונים, ואף בדברי הרא"ה בריש כתובות מבואר כן, והארכתי בזה בספרי שו"ת בריתי שלום ח"ד (בסי' ט"ז).

(ב) גם הלא בשו"ת משכנות יעקב (חאה"ע סימן ל"ח) כתב שאין לסמוך להקל בגט שניתן מחמת קנסות אף לענין דיעבד מאחר שדעת הר"ח ועוד ראשונים (בב"ב דף מ') שבמתנה וגט אף אונסא דנפשיה הוי אונס, גבי אשה שלא הסכימה להתקדש לבעל אא"כ יתן לה כל נכסיו במתנה, ודעתם שהוי מתנה באונס והמתנה בטילה.

ובשו"ת חמדת שלמה (חאה"ע סימן פ"א) נחלק עליו מחמת דשאני קנס שמתחלה קיבל על עצמו ברצון גמור ללא

אני עצמי הייתי נוכח בכנס רבנים בעיה"ק ירושלים, שם הציג הרב משלוב את הצעתו, ואמר במפורש שההסכם שלו לא מחייב לתת גט אלא רק לפנות למגשר, ולא הזכיר כלל את ההמשך !!!

גם אמר באותו כנס שהציג את ההסכם לאחד מזקני דייני בי"ד הגדול באה"ק, ה"ה הגר"ר בנימין בארי שליט"א, והסכים עמו [אם כי סייג את דבריו בכך ששמע אח"כ מהרב הראשי הגר"ד לאו שליט"א

בס"ד. ג' שבט תשע"ו

למע"כ הגאון המופלג הגר"א שכטר שליט"א, ראש ישיבת רבינו חיים ברלין, אחר עלות השלום למעכ"ת.

לדאבוך לב מתחיל להתפשט בציבור הדתי באמריקה הסכם טרום נישואין, המחייב את הבעל בסכום של 150 דולר ליום לכל זמן שהם פרודים ולא נותן גט.

(א) והנה, מה שרוצים להסתמך על דעת המהרי"ק ורבי מימון שמקילים בקנסות, והרמ"א והחזו"א שפסקו כוותיהו לענין דיעבד, אך הלא מפורש במהרשד"ם (חאה"ע סי' ס"ג דף ל"ז ע"ג) שגם למקילין הנ"ל זהו דווקא היכא שבשעת קבלת הקנס היה בדעת הבעל אפשרות סבירה שאכן יגרש, אך אם חשב שלא יגרש כלל אין קבלה זו מועילה, והוי גט מעושה לכו"ע.

בין כדין לשלא כדין הוא רק מחמת ה'מוכחא מילתא'.

(ד) ואי אפשר לאמר שבנדו"ד אין אומדנא דמוכח שעיקר כוונת ההתחייבות היא בשביל הגט, דמה פתאום שהבעל יסכים לשלם לאשתו מזונות בלא להתחשב ביכולת ההשתכרות שלה. וגם הלא מסכמים מראש שהחייב במזונות מוגדלים יחל רק משעת הפירוד ואילך, ומה פתאום דווקא לאחר הפירוד מסכים הבעל להתחייב במזונות מוגדלים. בוודאי שהמטרה היא בשביל הגט.

(ה) ואמנם בראנ"ח (ח"א סימן ס"ג) מבואר שבעישוי כדין העיקר תלוי בהזכרה ולא בכוונה, וגם בשו"ת פנ"י (חאה"ע סימן ע"ה) מקיל בעישוי כדין אף כשעיקר הכוונה על הגט, אך איך נוכל לעשות מעשה להקל כנגד דברי המב"ט והמהרשד"ם והרב"א והצ"צ וש"א. גם הלא במאירי [אשר כידוע נדפס רק בדורות האחרונים, ולא היה בפני הראנ"ח והפנ"י] מבואר כמעט בהדיא כדעת המהרשד"ם והמב"ט והרב"א והצ"צ, ולא כדעת הראנ"ח והפנ"י, וזאת כדי שלא ייסתרו דבריו מגיטין לב"ב בענין אונסא דנפשיה [ודלא כראנ"ח שכתב שהרשב"א קאזיל רק כשיטת ר"ח, וכך כנראה סבר גם הפנ"י], והארכת יותר בספרי שו"ת בריתי שלום ח"ג סי' י"ז.

(ו) וגם לא מבואר בראנ"ח ובפנ"י כלל אם 'מזונות' נחשבים כהזכרה מפורשת או

שום לחץ מהאשה. והלא כאן אם האשה לא מסכימה להתקדש לו בלא שיחתום קודם לכן על ההסכם הלא דמי ממש לנידון הר"ח אף לפום דברי החמדת שלמה. וממילא אפשר שבזה גם הרמ"א יודה להחמיר אף היכא שחשב מראש על האפשרות שיגרש.

(ג) ומה שרוצים לטעון שכיון שהתשלום מוגדר כ'מזונות' לכן אין בזה חשש גט מעושה, נראה שאין טענה זו מספקת כלל, כיון שמבואר בהדיא במהרשד"ם שם ובמב"ט (ח"ב סי' קל"ח) ובצמח צדק (חאה"ע סי' רס"ד) וכן בעוד אחרונים שהעיקר תלוי בכוונה ולא באמירה, ואם עיקר הכוונה היא עבור הגט הוי גט מעושה אף כשהכפייה היא על דבר אחר ולא על הגט עצמו וגם היא כפייה כדין.

וכן מבואר בשו"ת רבינו בצלאל אשכנזי (סי' ט"ז) ובשו"ת דרכי נועם (חאה"ע סימן נ"ג) [מהא שכתבו דכל הטעם שבגט המעושה שלא כדין פסול אף באנסוהו על דבר אחר ולא הזכירו את הגט הוא משום שכשהאונס אינו כדין אזי שפיר מוכחא מילתא מדנתרצה האנס שכל עיקר כוונתו מתחילה היתה על הגט. ואף שהרבה חולקים עליהם לגבי אונס שאינו כדין ופוסלים בכל גווני, וגם פשטות הסברא אינה כדבריהם אלא כדעת החולקים, מ"מ נלמד מדבריהם מיהא חדא דהיכא שעיקר הכפייה נעשתה לשם מטרת הגט אזי פסול אף בעישוי כדין, דהא לדעתם כל החילוק

וכדקי"ל בחו"מ סימן נ"ה (סעיף א'), ויעו"ע בלשון תשובת הרשב"א ח"א סימן תשע"א, ונמצא שבמקרים אלו הוי עישוי שלא כדין שבוודאי פוסל את הגט רח"ל.

(י) ומה שהביא היד אהרן בסימן קל"ד שכמה אחרונים כתבו שבקנסות אין הגט פסול אלא מדרבנן, הנה הם כתבו זאת רק לשיטת הרמב"ם הסובר שגט המעושה שלא כדין בדייני ישראל פסול רק מדרבנן, וכפי שכבר השיגם היד אהרן על אתר, והלא כל הראשונים חולקים על הרמב"ם בזה [כמפורט בספרי ח"ד סימן י"ז], וכבר כתב החזון איש לצדד שאין לצרף את דעת הרמב"ם בזה אפי' לספק ספיקא, כיון שלא מצרפים דעת יחיד לס"ס.

(יא) גם דעת רוב גדולי האחרונים שאף הרמב"ם ל"ק אלא במעושה ע"י ב"ד שפסקו לו חיוב לגרש, שמחמת כך מתרצה לגרש, וזה וודאי שלא שייך בקנסות סתם היכא שאין חיוב גירושין.

(יב) גם הלא הרשב"ש והמהרש"ך לומדים שאף הרמב"ם לא התכוין לכך שפסול רק מדרבנן, וכ"מ במאירי, נמצא שבעיקר הדבר אין זה ברור כלל שיש בכלל שום דעה כזו בראשונים.

ביקרא דאורייתא

הצב"י פנחס ב"ר משה שפירא

לאו, ובשאלה זו נחלקו אחרוני האחרונים כדהבאתי שם, ורבים ס"ל דחשיבי הזכרה.

(ז) גם הלא מכיון שעצם הדבר אם בגט אמרינן דאונסא דנפשיה לאו אונס הוא שנוי במחלוקת קמאי, דדעת הר"ח והר"ן והנמוק"י שרק במכר אמרינן כן ולא במתנה וגט, ודעת הר"י מיגאש שגם במתנה אמרינן כן מטעם שיכל למסור מודעא ולא מסר, הא בגט שלא יכל למסור מודעא גם הוא ס"ל כר"ח, ונהי שהמנהג הוא כדעת הרשב"ם והמאירי והתשב"ץ שגם בגט אמרינן דאונסא דנפשיה לאו אונסא הוא, אך הבו דלא להוסיף עלה היכא שיש צדדים חזקים לאמר שלא חשיב כלל אונסא דנפשיה, חדא מטעם שזוהי עיקר הכוונה, ותו דאפשר שכה"ג חשיב הזכרה מפורשת.

(ח) ואף בנידון שהיקלו הראנ"ח והפנ"י זהו דווקא בסכום סביר שיכול הבעל לעמוד בו בלי להגיע לחרפת רעב, וכדהוכחתי בספרי שו"ת בריתי שלום (ח"ב סי' יח ובמלואים סוף ח"ג).

(ט) גם הלא בהרבה מן המקרים הבעל אנוס בכך שאינם גרים יחד, שזהו מהחלטה שלה שאינה מחוייבת המציאות מכח התנהגותו שלו, והוי אונס ולא חל כלל החיוב¹, דאדעתא דהכי לא התחייב,

¹ אונס, אלא אף לדעת האב"מ מלואים שם וסיעתו הסוברים שק מצילה, מ"מ אין בהסכם שלהם שום דמיון לחכמי ספרד, דהא עד הפיחוד חלק מהחזב (לפי מחילתה) הוא מדין מזונות' הרגיל ולא מתורת קבלתו, ואילו לאחר שמודת מעליו נעשה הכל מתורת קנס שקבל עליו, וח"ק.

¹ טענה זו, שנתעררתי לה לאחחנה, שייכת ונסנה בין לגבי ההסכם של הסתדרות הרבנים באמריקה ובין לגבי ההסכם של ארגון 'אהר' בארה"ק, ועל אף שבהסכם של 'אהר' סתבם בלשון של כעין חכמי ספרד, דלא מבעיא לדעת הב"ש בס' נ' וסיעתו הסוברים שאף תקנת חכמי ספרד אינה מצילה מדי טענת

בירור מקחם של צדיקים: משא ומתן קצר בבירור דעתם של הגר"ע יוסף זצ"ל והגר"ש ישראל זצ"ל אודות הסכם קדם נישואין - מבאר במה דווקא התיר הגר"ע יוסף זצ"ל, ומהי דעתו האמיתית של הגר"ש ישראל זצ"ל.

[נדפס לראשונה בירחון 'האוצר', אב תשע"ז]

הזו לחתימת הגרע"י, וגם מחמת מה שיפורט להלן.

ועצם הדבר לקבל על עצמו קנס שיחול באם לא ישמע לפסק בית הדין, דהיינו שכפועל יוצא מכך יחייב ההסכם בממון כל בעל אשר יימנע מלבוא להתדיין בבית הדין, וכן כל בעל אשר יפסקו לו בית הדין חיוב גירושין ולא ישמע אליהם, כבר הציע זאת הגאון רבי בצלאל זולטי זצ"ל ופירסמה ב"הפרדס" שנת תשמ"ג, וכן הגר"ש משאש כפי שכתב בשו"ת שמש ומגן (ח"א חאה"ע סימן י"א וסימן י"ב), אלא שמרנן הגר"מ פיינשטיין והגר"ש אלישיב זצ"ל וכן הגר"ש ישראל זצ"ל [בשו"ת במראה הבזק ח"א (סימן צ"ד) - במהדורה הראשונה אשר נדפסה בחיי המחבר, ולא כמו במהדורות הבאות אשר נדפסו לאחר פטירתו, שבאלו נוספה "הערת מערכת" תמוהה אשר סותרת מפורשות את הדברים שנכתבו ע"י המחבר בגוף הפסק וכן בשו"ת חוות בנימין ח"ג סימן קי"א, ובוודאי ששקר ענו בפיהם, וגם שוחחתי על כך עם כמה מגדולי תלמידי המחבר הגר"ש ישראל זצ"ל ואמרו מפורשות שאינם מאמינים ל'הערת מערכת' זו] התנגדו גם לכך וזאת מאחר שגם היכא שמחייבים בגט הלא בהרבה מקרים אין דין כפייה, ובמאמרי הנקרא "הצעת הסכם לכתובה הדדית", המופיע

בס"ד, ד' ניסן תשע"ז

למע"כ הגאון המובהק
מוהר"ר פייטל לוי שליט"א
מגדולי רבני אוסטרליה,
אחדשמעכת"ה

במענה לשאלתו אודות מכתב עם חתימת הגרע"י על נוסח מסויים של הסכם קדם נישואין, הנני להתנצל על האיחור הרב במתן תשובתי המלאה, איחור שנבע בשל מצב בריאותי הרופף.

ולגוף הדברים, כבר עניתי למעכת"ה תיכף שחתימת הגרע"י היתה על נוסח אחר ממה שנהוג כיום אצל "הסתדרות הרבנים ה-RCA", שבנוסח ההוא נכתב בדפוס שהתחייבות הבעל לזון תיפסק באם יהיה הוא מוכן לשמוע לבית הדין, ואילו אח"כ לאחר ההדפסה נוספה בכתב יד תוספת מוזרה המוסיפה שכדי שייפסק החיוב צריך מלבד זאת גם שהאשה לא תשמע לבית הדין, וברי לי כשמש בצהרים שהוספה זו נכתבה לאחר חתימת הגרע"י זצ"ל, זאת גם מחמת עצם הדברים עפ"י דיני התורה ועפ"י דברי הגרע"י עצמו בשו"ת יביע אומר (ח"ה סימן יד אות ג), וגם מחמת שנשלח אלי מסמך של רבנים ליברליים שמפרסמים את דברי הגרע"י בהקלדה חדישה, ושם אין את התוספת הנ"ל, אלמא שגם הם יודעים שאין לייחס את התוספת

ומידי דברי עם הגרש"מ עמאר שליט"א הקשיתי לפניו שהרי גם בנוסח המודפס עליו בוודאי חתם הגרע"י הלא כתוב שם שהפטור מהחיוב יהיה רק אם ישמע הבעל גם לעצת בית הדין, והכיצד ניתן לעשות הסכם שכזה שהוא פוגע בכל יסודות ההלכה שקבעה מפורשות באילו מקרים יש לרבנים יכולת לחייב גירושין ובאילו מקרים אין יכולת כזו, ומי הוא זה ואיזהו אשר יעלה בדעתו לחדש דבר שכזה היפך דעת חז"ל, אף אם יהיבנא להו כל דילהו שע"י כך ניצלו כביכול מאיסור גט מעושה"י, וע"ז השיב לי הגרש"מ עמאר באריכות שנראה לו שהגרע"י התכוון לחתום רק על נוסח המחייב כפועל יוצא היכא שיש חיוב גירושין, אלא שהמחתימים הטעו אותו והוסיפו תיבות "או עצת" מבלי משים, עכ"ד הגרש"מ עמאר שליט"א. גם היה הגרש"מ עמאר עצמו מופתע באותה שיחה מכך שארגון "הסתדרות הרבנים" הנ"ל נוהגים בפועל בנוסח אחר ממה שהציגו בפניו, ואמר שכלל לא ידע על כך.

וכשהצעתי הדברים בפני בנו של הגרע"י, ה"ה הגר"ד יוסף שליט"א, אמר לי שמספר חודשים לפני פטירת אביו זצ"ל היה נוכח כאשר נכנס אחד מהדיינים ברבנות לשאול את אביו על נוסח הנהוג בשנים האחרונות שמחייב את הבעל לשלם גם היכא שאין פסק של בית דין לגירושין, וענה הגרע"י זצ"ל שזהו גט מעושה"י, ע"כ עדותו של הגר"ד יוסף שליט"א בעל ההלכה ברורה.

ואחתום ביקרא דאורייתא,
הצב"י פנחס שפירא,
חופק"ק בית שמש ת"ו

באתר "ישיבה" וכן בספרי שו"ת בריתי שלום ח"ד (סימן י"ח), הארכתני בעניין זה וצידדתי שמכיון שזוהי כפייה כדין מבחינת דיני חושן משפט לכן יש מקום רב להקל בזה היכא שיש חיוב גירושין ברור, וכדעת הגר"ב זולטי והגר"ע יוסף והגר"ש משאש, אלא שהעליתי גם חששות בזה המסבירים את התנגדות הגר"מ פיינשטיין והגר"ש אלישיב והגר"ש ישראל, עד שלבסוף הצעתי שיוסיפו גם מנגנון של פיצוי שישלם הצד החפץ בגירושין, אשר ע"י זה בצירוף הא שיש דין חיוב גירושין ברור נלענ"ד שאפשר להקל וקיבלתי ע"כ כמה הסכמות מפוסקים חשובים.

עכ"פ ברור שחתימת הגרע"י משנת תשנ"ב היא כדעת הגר"ש משאש והגר"ב זולטי, וכפי שכתב מאוחר יותר גם תלמידו של הגרע"י ה"ה הגרש"מ עמאר בספרו שו"ת שמע שלמה ח"ו (חאה"ע סימן י"ט) בתשובתו אל אותו ארגון הנקרא הסתדרות הרבנים דאמריקה, ושם בתשובה מבואר בהדיא ששאלתם היתה לגבי הסכם כזה שגורם לחיוב ממון רק היכא שהבעל מסרב להופיע לדיינים בבית הדין או היכא שפסקו בית הדין חיוב גירושין והבעל מסרב לשמוע, וע"כ ברי לי שזוהי אמנם היתה כוונתם של הסתדרות הרבנים בשנים הללו, וכפי שאכן מופיע ומסופר בפירוש בשו"ת שמש ומגן שם שזהו מה שביקשו ממנו בשנת תשמ"ו להסכים עליו בניגוד לדעת הגר"מ פיינשטיין, וע"ז חתם הגרע"י בשנת תשנ"ב, ועד לשנים האחרונות ממש כנראה גם בהסתדרות הרבנים לא העלו בדעתם הצעה הזויה כזו כפי שעושים הם היום, ורק לאחר מכן עברו לשלב ההרסני אותו מבצעים הם כיום.

מאמר קדושת הנישואין

בכל הש"ס שהתירו איסור תורה במזיד בקום ועשה מלבד באשה שאמרה לבעלה נטמאתי שאמרו חז"ל שאינה נאמנת ומותר לה להמשיך ולחיות עמו חיי אישות מלאים, ומפרשים התוספות בנדרים (צ' ע"ב ד"ה 'חזרו לומר', וכן הוא בר"ן שם בשם 'ש מי שתירץ', וכ"ה בתוספות ביבמות כ"ה ע"א סוד"ה 'אמר רבי') שעל אף שיש כאן לכאורה איסור תורה בקום ועשה מחמת ששויא אנפשה חתיכה דאיסורא, מ"מ למיגדר מילתא כדי שלא תהא אשה נותנת עיניה באחר ואומרת נטמאתי לפיכך יצאו חז"ל מהכלל שאין רשאים להתיר איסור תורה בקום ועשה, ובמקום היחידי הזה כן התירו איסור תורה גמור ומוחלט אף בקום ועשה !!

ומפורש כן יותר במאירי (שם בנדרים) בשם התוספות וז"ל 'הרי בית דין מתנין לעקור דבר מן התורה לתקנה גדולה כזו שלא יהו בנות ישראל פרוצות ומפקיעות עצמן מבעליהן, ומיגדר מילתא שאני כמו שהתבאר ביבמות פרק האשה רבה', ומה שציינן ליבמות פרק האשה רבה היינו המעשה של אליהו בהר הכרמל !!!

ומכאן לימוד עצום כמה חרדו חז"ל על שלימות המשפחה, ועשו תקנתה בשורה אחת עם המעשה של אליהו בהר הכרמל !!
וכה דברי הגאון בעל השרידי אש זצ"ל

אמת שכל מה שהאריכו הפוסקים עד הלום אינו נוגע אלא לענין דיעבד, וכדי שלא נגיע חלילה למצב של 'קרע בבית ישראל לאסור חתון אתם'².

אך האמת שדבר זה שרוצים להנהיג הוא פסול מעיקרו ומתחילתו, שעל ידו נעשה הבעל קל בעיני אשתו להוציא, ושורש הדרישה לדבר מגיע משיטת דת החילוניים הסוברים שהנישואין הם דבר זמני וארעי ואינם אלא כשותפות בין שני אנשים לפרק זמן מסויים בחיים, ומחמת שטותם זו חוקקו והנהיגו חוקים רבים (המשפיעים בעקיפין גם עלינו רח"ל) שעיקרם לעשות את הנישואין כדבר בר חלוף בקלות, ולהחריב את קדושת מוסד הנישואין בעם ישראל.

צא וראה, שלא מצינו בכל הש"ס והראשונים והפוסקים שום מקום שהתירו חז"ל איסור מן התורה במזיד בקום ועשה, וכמאמרם ז"ל ביבמות (צ' ע"א) 'שב ואל תעשה שאני', דהיינו שרק בשב ואל תעשה בכוחם של חכמים לעקור איסורי תורה, לבד בשני מקומות שבהן מצינו שלמיגדר מילתא עקרו חז"ל איסור תורה במזיד בקום ועשה, ואיזהו הם, האחד הוא באליהו בהר הכרמל שבא לעקור עבודה זרה מעם ישראל כדאיתא שם ביבמות (צ' ע"ב), ואומרת הגמרא שם בהדיא שאין למילף משם לשאר מילי, ובאמת לא מצינו

² בספר 'לחור אחרון', בהוצאת אגודת הרבנים דארה"ב וקנדה, ברוקלין תרצ"ז.

² כלשונם של רבני ארץ ישראל בשני כרוזים שונים שפורסמו בשנת תרצ"ו, ובשניהם מופיעה אזהרה זו בלשון שווה אות באות. (ונדפסו

גרידא למנוע הריסת חומות המשפחה, שגם זה עניין חשוב וגורלי מן המדרגה הראשונה וכאמור, אך זהו גם עניין של מכשלה הלכתית גמורה, שכל העושים כן וחותמים על נוסח כזה בעת נישואיהם הרי שעד שיבטלו את ההסכם הנ"ל הרי שכל הבעילות שיעשו כל ימיהם יהיו בעילות זנות, וילדיהם פגומים כבני תשע מדות, וכמו המשהה אשתו ודר עמה בלא כתובה שכל חייהם באיסור וילדיהם פגומים, ה"נ הכא, דזיל בתר טעמא.

וכבר יצא הדבר מפורש כן במכתביהם של גדולי ישראל מהם מלפני מאה שנה ויותר, ומובאים בספר 'אין תנאי בנישואין' שיצא אז, ואצטט אחד מהם ממוהר"פ הלוי הורוויץ (אב"ד בראדשין והגליל) שכתב שזהו 'דבר שהוא נגד דת קדשינו... זמה היא, שבעת שיכנוס אדם בקשר הנישואין עם אשת בריתו כבר יעלה על לבו רעיונות פסולים ומחשבות טמאות... ותהא אז דעתו מגושמת במחשבת פגול, שתהא קלה בעיניו להוציאה... וכבר אמרו רז"ל (נדרים כ' ע"ב): וברותי מכם המורדים והפושעים כו' - אלו בני תשע מדות כו' בני גרושת הלב כו' עיי"ש. וכמה דעות פסולות במטה באופני נשואין כאלה, וכמה שקדו חכמים על תקנת בנות ישראל שלא תהא קלה בעיניו להוציאה. הכזונה יעשה את אחותנו, כי תהיינה בנות ישראל הפקר כשדה הבעל'.

ומסיים דברים נוקבים אלו באזהרה ש'אין להמציא תחבולות חדשות בדת קדשנו, ואפילו נביא אין רשאי לחדש דבר מעתה וכו', אשר ח"ו יצטרכו קהל הגולה להבדל מלהתחתן באלה ולדונם כקראים

(בהקדמתו לספר 'תנאי בנישואין ובגט') בתיתו טעמו אמאי חרדו כל מצוקי ארץ בשנות התר"ס אודות מה שרצו לעשות נישואין על תנאי, ומבאר בעל השרידי אש זצ"ל וז"ל 'האיסור שפרסמו אותו גדולי הדור הקודם היה מכוון בעיקר נגד התנאת התנאי של רבני צרפת, שזה היה תנאם: כאם יתפרד הזוג בערכאות יהיו הקידושין שם בטלין מעיקרא, נגד זה טענו הגאונים מכל הארצות, שדבר זה יגרום לביטול קדושת האישות בישראל חס ושלום, וכל הענין יהפוך למין חוזה של שותפות שאפשר לבטלו כל אימת שאחד מהשותפים אינו רוצה בהמשך קיום השותפות...'. וכמה אקטואליים דבריו אלו לנידו"ד.

וכיוצא בדברים הללו כתב מרן הראש"ל"צ הרב עוזיאל זצ"ל (בעל המשפטי עוזיאל) במכתב פומבי שפירסם תחת הכותרת 'הסירו מכשול מדרך עמי' (הנושא את התאריך ח' בטבת תרצ"ו) 'ההצעה כשהיא לעצמה היא מוזרה ומגוחכת שעושה את כל הנישואין ללעג ושחוק, ומתוך כך גם להפקר... אין זה אלא מעשה פיקציה מכוערת שנותנת את עושיה ללעג וקלסה ועושה את הנישואין למשחק ילדים... זהו דבר שברגש שאלה שאין להם מושג מהשקפת הנישואין היהודיים לא ירגישו בה, ונוח להם איזו תקנה מדומה ומרומה מכל קדושת חיי המשפחה של העם'.

וכל דבריהם הנ"ל שייכים לנדו"ד ביתר שאת וביתר עוז, שרוצים להחריב את שלימות הנישואין לחלוטין.

ובאמת שאי"ז רק עניין של הנהגה

צדוקים ובייתוסים אשר נבדלו מקהל הגולה עד היום'.

ולאחר שגדולי ישראל בדורות שלפנינו אסרו הדבר בהחלט אף מן הטעם הזה שוודאי שייך גם בנידו"ד, ואף ביתר שאת מאז מחמת כל האווירה והחוקים הסובבים אותנו מכל עבר על ידיהם וכאמור לעיל, ומעתה מיהו אשר יהין לחדש דבר מעתה ועוד בשם רב יכונה, אין זאת אלא שחובה מוטלת על כל מי שכוחו במותניו לאזור עוז וללחום מלחמת היהדות וקדושת ישראל, ולהודיע בשער בת רבים כי נבלה יחפצו אלו לעשות בישראל, היו לא תהיה!

וכבר היה כזה לעולמים בשנת תרצ"ה שקם 'רב' אחד ורצה לתקן הצעה לשינוי הנישואין, שבעת הקידושין יחתום הבעל על נוסח מינוי שליחות לכתיבת ומסירת גט, וטען ששלח הצעתו אל הרב הראשי הגרא"י קוק זצ"ל והסכים עמו להלכה ולא למעשה, ואחר ששמע על כך הגרא"י קוק זצ"ל הכחיש את הדברים מכל וכל ופירסם ברבים כרוז מטעם הרה"ר ובחתימתו שבו נכתב ש'זהו נגד דתוה"ק ופגיעה ביסוד

קדושת טהרת המשפחה בישראל, ויביאו לידי ממזרות ח"ו. וב"ה נשתקע דבר ה'תקנה' הנ"ל בתהום הנשייה ולא נאמר עוד, וכן יהיה בעז"ה גם ב'תקנה' הנוכחית.

ונשימה נגד עינינו את דברתו של קדוש ישראל המהר"ם שפירא מלובלין זצוקלה"ה במאמר 'פרשבורג – פראג' (נדפס בספר היובל למהר"ם שפירא מלובלין מעמוד ר"נ) שביאר בטוטו"ד שטעותם הגורלית של הרבנים שלא לחמו בהשכלה היתה: 'שהיו בטוחים ששום התנגדות לא תועיל לעצור בעד הרעה. סיסמתם היתה שמאל דוחה וימין מקרבת; הם אמרו בנפשם שאין לך אמצעי טוב מליטול כלי - זינה מידה של זו; הם דמו כי בפשרנות יעשו את הרפורמים פחות מזידים ומשחיתים... ומי נצח? יאמרו התוצאות והמאורעות ישפטו... החתם סופר נצח!' עכ"ל הטהורה של מהר"ם שפירא מלובלין זצ"ל.

ויה"ר שנזכה להינצל מחבלי משיח ולעבור בשלום את גלות העשירית המשונה, עד כי יבא שילה בב"א.

מכתב תשובה נדיר ממרן הגר"מ שטרנבוך שליט"א

ג' מנחם אב תשע"ג

בשאלתו אודות ההצעה לתנאי והתחייבות בשעת נישואין לכל אחד: ההצעה כבר דחו כל גדולי הדור הרבה פעמים, ולא מועיל, ומכשילים הרבים בחמורים, ומצוה לפרסם ולהודיע להצעה אין כל ממש, ועצת ריפורמיים לשנות התורה ר"ל. ולשומע לדברינו יונעם ותבוא עליו ברכה.

המצפה לרחמי שמים

משה שטרנבוך

בשאלתו אודות ההצעה לתנאי והתחייבות בשעת נישואין לכל אחד: ההצעה כבר דחו כל גדולי הדור הרבה פעמים, ולא מועיל, ומכשילים הרבים בחמורים, ומצוה לפרסם ולהודיע להצעה אין כל ממש, ועצת ריפורמיים לשנות התורה ר"ל. ולשומע לדברינו יונעם ותבוא עליו ברכה.

דברי רבן של כל בני הגולה רבי חיים עוזר גרודזינסקי זצ"ל

משנת תר"ץ (נדפס בפתח המהדורה השניה לספר אין תנאי בנישואין)

מכתב עוז

מאת כבוד רבנו הגדול הגאון האמתי נשיא ישראל, אביר הרועים, גדול מרבן שמו,

מרן ר' חיים עוזר גראדזענסקי שליט"א

...אם אמנם מאז ומעולם מימי התלמוד והפוסקים הראשונים והאחרונים זכרונם

לברכה שקדו חכמינו על תקנת בנות ישראל ומשום עגיניו אקילו רבנן, וגם עתה גדולי

ההוראה מתעסקים בתקנת עגונות הכל על פי דרכי ההוראה, כפי האפשרות.

אבל לעשות תקנה כללית שזהו נגד דין תורה, **הלא הוא גם תקון על מנת**

לקלקל לפגוע ולחלל קדושת האישות בישראל ולעשותה לענין מסחר

וקנין, וזהו מבהיל.

כי אין לדון ממקרים בודדים יחידים היוצאים מן הכלל לתקן תקנות כלליות, שהן

נוקבות ויורדות עד התהום לעקור איסורי תורה בעניני עריות החמורות, אשר עלינו

עוד לגדור גדר בדור פרוץ כזה ולעשות משמרת למשמרת כמו שאחז"ל ושמרתם את

משמרת (בפרשה דעריות) עשו משמרת למשמרתי (יבמות כ"א).

ועל כן טוב ונכון לפרסם כעת דעת הרבנים גדולי הדור שעבר, שהלכה כמותם בכל

מקום, במכתביהם ובדבריהם החוצבים להבות אש, המראים בעליל את ההלכה

והתקלה של התקנה הנ"ל, ואין לזוז מדבריהם.

ואלה היחידים אשר יש מהם שכונתם רצויה, אך מחסרון ידיעה שגו וטעו, כאשר

יראו הדברים ההם ופסק הלכה של כל גדולי ההוראה, בודאי ימנעו מזה.

הכו"ח יום ה' טו"ב אייר תר"צ, ווילנא

חיים עוזר גראדזענסקי

מכתב הראשון לציון רבי בן ציון מאיר חי עוזיאל זצ"ל בכהונתו כרבה של תל אביב בשנת תרצ"ו

(נרפס בספר 'לדור אחרון' שהוציאה אגודת הרבנים דאמריקה, בעמודים סד-סה)

ב"ה, תל אביב, יום ח' טבת תרצ"ו

'ההצעה כשהיא לעצמה היא מוזרה ומגוחכת שעושה את כל הנישואין ללעג ושחוק, ומתוך כך גם להפקר...'

אין זה אלא מעשה פיקציה מכוונת שנותנת את עושייה ללעג וקלסה ועושה את הנישואין למשחק ילדים...

זהו דבר שברגש שאלה שאין להם מושג מהשקפת הנישואין היהודיים לא ירגישו בה, ונות להם איזו תקנה מדומה ומרומה מכל קדושת חיי המשפחה של העם...!

בן ציון מאיר חי עוזיאל

עוד מהראשון לציון רבי בן ציון מאיר חי עוזיאל זצ"ל מתוך ספרו שו"ת משפטי עוזיאל

(חלק אבן העזר סימן מד)

'בתקנה זו הננו פושטים מעל הנישואין הצורה הנהדרה והקשר הבריא של קדושין נצחיים, ונותנים להם צורה פעוטה של קשר שותפי רעוע.'

בן ציון מאיר חי עוזיאל

תשובת מרן הגאון רבי אברהם יצחק הכהן קוק זצ"ל מתוך ספרו שו"ת עזרת כהן

(סימן סג)

בעניי יש לי עיכובים שונים שאיני יכול להאריך, ובכלל אין דרכי להאריך, והנני כופל את דברי כי לע"ד אין לסמוך בענין חמור זה על הסברות שחידש כת"ר להכשיר את הגט גם אם יבטל הבעל את השליחות. ופשוט הוא לדעתי, שגט שניתן שלא ברצונו של הבעל אינו כלום. ואין מועיל ע"ז שום שבועה וח', כי האישי אינו מוציא אלא לרצונו. ואיני רואה יכולת כעת לפני להכנס בפרטים של ביטול דין זה, אבל אני מוכרח לגלות את דעתי, שהוא לע"ד מכשלה גדולה, והיתר א"א לעלמא בלא שום צד היתר כלל.

הק' אברהם יצחק ה"ק

מכתב הגאון רבי פינחס הלוי איש הורוויץ זצ"ל מגדולי גאליציה וגאב"ד בראדשין והגליל

(נדפס בספר 'אין תנאי בנישואין' דף יד)

מה מאד נבהלו עצמי ורחפו כל אברי לקול השערוריה הנוראה עולה מארץ צרפת מהארץ אשר בה עמדה ערש אנשי השם ארזי הלבנון אדירי התורה המאירים את עיני כל בני ישראל, שמה מתנכלים נכלי דתות לתעב גוי קדוש ולחלל הברית שנכרתה על טהרת המשפחה וקדושת הגזע, ע"י עצתם הנפתלה...

והנה מלבד שהוא נגד דת קדשנו, שדרכיה דרכי נועם וכל נתיבותיה שלום, הנה גם מצד הנמוס ומדת האנושיות תועבה היא, זימה היא, שבעת שיכנוס אדם בקשר הנישואין עם אשת בריתו כבר יעלה על לבו רעיונות פסולים ומחשבות טמאות, לשקר בברית אשת נעוריו וכהתל איש יהתל בה ותהא אז דעתו מגושמת במחשבת פגול... וכבר אמרו רז"ל (בדרים כ' ע"ב): וברותי מכם המורדים והפושעים בי – אלו בני תשע מדות כו' בני גרושת הלב כו' ע"ש. וכמה דעות פסולות במטה באופני נישואין כאלה.

וכמה שקדו חכמים על תקנת בנות ישראל שלא תהא קלה בעיניו להוציאה, הכזונה יעשה את אחותנו, כי תהיינה בנות ישראל הפקר כשדה הבעל?!... על כן ישתקע הדבר ולא יאמר, אין להמציא תחבלות חדשות בדת קדשנו. ואפילו נביא אין רשאי לחדש דבר מעתה...

דברי הכותב למען כבוד ד' ולכבוד ישראל קדושתו.
פינחס הלוי איש הורוויץ

מכתב הפוסק האדיר בעל שו"ת דברי מלכיאל זצ"ל

(נדפס בספר אין תנאי בנישואין עמוד 32)

חלילה לתקן דבר כזה בשביל שאפשר שתהי' פרוצות שינשאו בלא גט, ובכה"ג אמרינן בב"ק ס"ט "הלעיטהו לרשע וימות" ואין אנו אחראין לרמאים. וכך ביארתי זה בחבורי ח"א סי' ע"ד שאין מוטל עלינו לתקן תקנות בשביל הרשעים... ואקוה, אשר הרבנים דמדינתם, אותם שיראת ד' נגעה בלבם, לא יסכימו לתקנה מקולקלת כזאת, וישתדלו להפר עצת הרוצים בזה.

דברי דוש"ת מרחוק מצפה לישועת ה' במהרה
מלכיאל צבי הלוי טענענבוים אב"ד דק' לאמזא

מכתב בעל האור שמח זצ"ל

(נדפס בספר 'אין תנאי בנישואין' דף טז)

...אחי, אל נא תרעו להרוס קדושת כרם בית ישראל לפרוץ גדרו ולעקור משוכתו, הן ישראל גוי אחד בארץ השומר טהרתו וקדושתו, גוי איתן אשר שמר יחוסו וטהרת אישותו מאז, גם במצרים חתם בשמו הראובני בשם י"ה עדות לישראל, ומאז נתן לנו השם תורתו, הבדילנו מן הגוים כהבדל הקודש מן החול... ואתם תהיו ההורסים גדר האישות, ויהיו עושים מעשה כנענים, ונמצא הממזרות רבה, ויקוים "ומלאה הארץ זמה" ויתקיים חלילה על ידכם מקרא שכתוב בעובדיה כפשוטו "וגלות החל הזה לבני ישראל כנענים עד צרפת"... יתנו כבוד לד' ולא יהיו יוצאים מן הכלל, אשר בני ישראל כל יתפרדו מהם ויאסרו להתחתן עמהם כאשר עשו קדמונינו עם הקראים אשר גם עליהם כתב הרמב"ם כי המה כתינוקות שנשבו לבין הגוים, ודמעת העשוקים ואין להם מנחם...

מאיר שמחה הכהן חותם פ"ק דווינסק

מכתב מרן הגאון שר התורה רבי חיים מבריסק זצ"ל

(מתוך הספר 'אין תנאי בנישואין' עמוד 28)

...אם עד כה הרבו החפשים פרצות והחריבו את הדת, אבל יש תקוה כי אם ישוב העם מרעתו ורפא לו, אבל פסול ממזרים, מכה טריה היא שאין לה רפואה עד סוף כל הדורות...

חיים הלוי סאלאוויצ'יק, חופ"ק בריסק דליטא

מכתב מרן בעל הערוך השלחן זיע"א

(נדפס בספר אין תנאי בנישואין דף יז)

שמעתי ורעדה אחזתני לקול המולה גדולה מגדולי ישראל ממדינתנו על הנשמע מאיזה רבני צרפת לעקור קדושת ישראל ולהרבות ממזרים בישראל ח"ו... כרוזא קרי בחיל בגזרת עירין פתגמא ובמאמר קדישין שאילתין, שכל דברי אלה הרבנים והדרשנים המה הבל וריק... וישובו לב הסוררים לאביהם שבשמים אמן.

יחיאל מיכל הלוי עפשטיין

מכתב פוסק הדור המהרש"ם מברז'ען זיע"א

(נדפס בספר 'אין תנאי בנישואין' עמוד 22)

ב"ה יום ד' כ"א תמוז תרס"ז, ברעזאן

...לא עלה על הדעת מעולם ליסד דבר כזה בכל הקדושין שבעולם. וגם לפי דעתם המשובשת אין רשות לעשות קלקול כזה בלא הסכמות כל גדולי ישראל בכל המדינות.

ואם לא ישמעו לקול זעקת גדולי ישראל האומרים שאין זה תקון אלא מעוות, ידעו נא כי חטאים המה בנפשותם והבדל יבדלו מכל קהל ישראל ובניהם יהיו ממזרים.

ותקותי רעננה כי עוד לא נכבה בהם אש שלהבת תוה"ק הניתנה מסיני ויודו על האמת ולא יסרבו לשוב מדבריהם המוטעים ולא יגרמו לפרוץ פרצה בקדושת ישראל למשפחותם, ושלומו לנו ולכל ישראל.

הק' שלום מרדכי הכהן אבד"ק הנ"ל

מכתב הגאון הישיש המפורסם מו"ה ישעי' זילברשטיין

בעל ספר מעשי למלך על הרמב"ם

(נדפס בספר 'אין תנאי בנישואין' עמוד 38)

קול ענות מארץ מרחקים שמענו, אשר עמדו אנשים חכמים בעיניהם להרים יד לחלל כרם ד' צבאות בית ישראל, חוקקים חקי און ומכתבי עמל, והעל אלה נתאפק לראות כבלע מקדש טהרת בית ישראל ומצאנו עון ח"ו... ועי' רמב"ם פ"ט מהל' מלכים שכתב "ומאימתי תהי' אשת חבירו כגרושה שלנו, משיוציאנה מביתו וישלחנה לעצמה, או משתצא היא מתחת רשותו ותלך לה... כל זמן שירצה הוא או היא לפרוש זה מזה פורשין" עכ"ל. ומעתה הם אוחזים במעשי בני נח...

ולכן אם אלה המתקנים ישובו מבלע את קדש ישראל לד' - תבא עליהם ברכת טוב, אבל אם המכשלה הזאת תהי' תחת ידם, קורא אני עליהם דברי הנביא "מאשרי העם הזה מתעים ומאשריו מבלעים, על כן על בחוריו לא ישמח ד' ואת יתומיו ואת אלמנותיו לא ירחם", ויבדלו כל המשפחות ההם מקרב ישראל לבלתי התחתן בהם עד אשר יבא מצרף ומטהר את בית ישראל בב"א...

ישעי' זילברשטיין אבד"ק וויטצען

מכתב בחתימת בעל החפץ חיים זצ"ל ועמו כמאתיים רבנים גדולי תורה זיע"א

(מתוך הספר אין תנאי בנשואין מרף כב עד עמוד 48)

...אנחנו הרבנים שומרי משמרת הדת בכל קהלות ישראל, מצאנו לעצמנו החובה להודיע ולפרסם את ההלכה הזאת מעומק הדין כמו שהוא, אשר האשה שתנשא לאחר בלא גט ע"י התנאי הזה, שעל פי כמה פוסקים היא אשת איש גמורה, והבנים שיולדו לה מבעלה השני יהיו אסורים לבא בקהל עד עולם.

הידיעה המוחלטת, אשר אם התקלה הנוראה הזאת במדינת צרפת תצא ח"ו לפעולות אדם, יהיה ההכרח לכל העם להבדל מהם, והוא קרע שאינו מתאחה עד עולם, וגם כי מרעיש הלב לראות באבדן מדינה כלה מאחב"י, -

מביאה אותנו לחוות בהסכם כללי של אספת דעות כל רבני ישראל ותופשי תורה, להודיע לכל ולפרסם ברבים שאין תנאי זה מועיל. **ואין אשה נותרת מבעלה, כי אם בגט כשר הנעשה מדעת הבעל** בישראל כדת, והאשה שתנשא בלא גט ע"י התנאי הזה תהיה ספק אשת איש והבנים פסולים לבא בקהל לכל הדעות באין חולק.

ואתם, חברי הראבינאט וכל בני ישראל שבצרפת, שימו אל לבכם כי מאז ניתנה לנו דת מורשה וגם עוד מאז מקדם מני צור הוצבנו היינו לעם סגולה בטהרת וקדושת המשפחה. וכל הגוי כלו טהור וקדוש. אין פסול באומתנו ואין פרץ באהלינו.

אנא חדלו להרע לבית ישראל במכה טריה שאין לה תקנה, כי הפסול לא יפקע ולא יבטל לדורי דורות לעולמי עד. והשמרו מלהכשיל ולהכשל בטהרת בית ישראל. וכל אחד ישמור אם את עירו או את ביתו כל אחד כפי יכולתו וחובתו, מבלי תת המשחית לבא בקהל ישראל בתערובת פסול משפחה, ויחי ישראל בטהרתו וקדושתו ליחוס ישראל, ושלוש יהי לישראל מעתה ועד עולם.

כעתירת הבאים על החתום

(- כאן באות חתימות של כמאתיים רבנים גדולי תורה,
וביניהם חתימת מרן החפץ חיים זיע"א)

מכתב גדולי ראשי הישיבות דליטא טרם עלות הכורת

(נדפס בספר לדור אחרון עמודים לז-לח)

...ומה מאד חרדנו לשמוע מחדש מאגודת הרבנים באמריקה, כי הראשיים חקונסרבטיבים עומדים על דעתם בפרצותם ובפחזותם להוציא את התקנה המקולקלה אל הפועל.

ובאמת מה נורא הדבר, הן גם בשאלה פרטית ובעגוגה יחידית נמלכים בגדולי הזמן, אף כי בתקנה כללית הגוגעת לטהרת קדושת המשפחה בישראל בעניני ערוה ואשת איש החמורה. היאומן, כי בעיקרי תורה ירהבו להנהיג תקונים על דעת עצמם!

וכבר היה מעשה כזה בענין תנאי בנשואין, שרצו איזה רבנים ודרשנים בפאריז לתקן תקנה זו של תנאי, ואז יצאו כל גדולי התורה בתפוצות הגולה במחאה נגדם. וכאשר שמעו אז הרבנים והדרשנים דעת זקני ההוראה בטלו את דעתם, כאשר באו כל הדברים בכתובים במחברת "אין תנאי בנשואין".

ועתה אם יתעקשו חקונסרבטיבים להעמיד על רעתם המשובשה להוציא תקנות מקולקלות, כמו קדושין ונשואין ושליחות לגרושין או על ידי תנאי בנשואין, נפרסם באמריקה ובכל המדינות שאין בדבריהם ממש ושעל ידי תקנתם נהיה מוכרחים **להבדל מהם ולבלי להתחתן אתם** ויבוא עי"ז פירוד במחנה ישראל.

ואל חקונסרבטיבים ולכל המושפעים מהם הננו פונים בקריאה לבבית:

שימו נא אל לבכם את האסון הנורא שתביאו על ידי מעשיכם לקרוע בבית ישראל קרע שאינו מתאחה לעולם; חדלו להרע לבית ישראל במכה טריה שאין לה תקנה, כי הפסול לא יפקע ולא יבטל לדורי דורות, ותשמרו מלהכשיל **ולהכשל באיסור אשת איש וממזרות**.

נקוה, שיתבוננו להרים מכשול ולבלי להוציא לפועל את אשר יזמו לעשות, ויהי עם ישראל בטהרתו וקדושתו, ושלו' יהיה לכל קהל ישראל מעתה ועד עולם.

הכו"ח בחדש שבט תרצ"ו.

חיים עוזר גראדזענסקי

חנוך העניך אייגעש, ווילנא

שמעון יהודא הכהן שקאפ, ר"ם דישיבת "שער התורה" הוראדנא

ברוך דובער לייבאוויץ, ר"מ דישיבת "כנסת בית יצחק" קאמינעץ

אלחנן בונם ווסרמן, ר"מ דישיבת באראנאוויץ

יצחק זאב בלאא"מ הגאון החסיד רשכבה"ג מרן חיים זצוקלה"ה סאלאוויצ'יק אבד"ק בריסק

אברהם צבי הירש קאמאי אב"ד ור"מ במיר

פרוטוקול אסיפת אגודת הרבנים דאמריקה בשנת תרצ"ה

במעמד שלוש מאות גדולי התורה של ארה"ב וקנדה

(מתוך הספר לדור אחרון עמודים יד-יז)

הרב ר' יוסף קאנוויץ שליט"א

נאום הנשיא

הם היו שואלים, וכלל הוא כשישאלך
בנך, אין בזה סכנה, כי אז הוא מחכה
לתשובה ועושה מה שמצוים לו לעשות, כי
יש בו דרך ארץ, נמוס וכבוד חכמים.

אבל באמריקה אינם שואלים לגאוני
הדור, אלא עושים מה שעושים בענין
היותר חמור ונורא של אסור אשת איש
והיתר עגונות על דעת עצמם, והם בבחינת
"והיה כי יאמרו אליכם בניכם", והם אינם
שואלים את דעת גדולי התורה, אלא הם,
שלא נפתחו עיניהם לראות את הקדושה
והמאור שבתורתנו כלל, הם אומרים לנו
מה לעשות בנוגע להחקים והמשפטים של
תורתנו הקדושה.

רבותי! שעה קשה ונוראה לנו עכשיו,
תלמידי סעמינארי של שכטר כידוע לכם,
החליטו בוועידתם כפי שנמסר לנו על ידי
העתונים, לתקן תקנה חדשה בנוגע לתקנת
עגונות, תקנה שהוא נגד התורה, נגד הדין
וההלכה, ושיש בה הריסת הדת וטהרת
המשפחה בישראל.

והנה כבר היה כעין מעשה זו יותר
מחמשים שנה במדינת צרפת בעיר פאריז,
קמו אנשים שקראו לעצמם בשם רבנים
וחפצו לתקן נשואין על תנאי בנוגע לתקנת
עגונות, אבל הם שאלו לגאוני הדור ז"ל את
דעתם, דעת התורה, וכשענו להם רבותינו
כי זהו נגד הדין וההלכה חדלו לעסוק בזה,
ונשתתק הדבר.

קדושת

הנישואין

קיט

רואים אנו בתי ישראל בחורבנם,
וישראל סבא בסכנה.

שומר ישראל, שמור שארית ישראל,
ואל יאבד ישראל!

דברי הרב ר' יוסף קאנוויץ עושים
רושם גדול ועמוק עד מאד, דיבר
בהתרגשות מרובה, דבר ובכה בקול!

והרבנים הנאספים געו בבכיה עמו,
אין קץ להתרגשות! ופתאום עלה על
הבמה הרב הישיש ר' בנימין אדאנאוויץ,
ר"מ בישיבת ר' יצחק אלחנן ובכה בקול
גדול ונורא במר נפשו על חלול הדת
והריסת טהרת המשפחה וקדושתה
בישראל, הרב ר"י קאנוויץ מקריא את
כתב המחאה והחרם, ידיו רועדות, לבו
רטט ומלא רגש, מרגישים השראת
השכינה באולם הגדול, מרגישים את
קדושת השעה, הלבבות דופקים,
דופקים, הפנים מתלהבים באש קדש,
ונשמע קול החרם על ידי הנשיא של
אגודת הרבנים.

שלש מאות רבנים גדולי ישראל
ומנהיגי האומה כלם כאחד, פה אחד,
בהדרת קדש ענו ואמרו אמן על החרם
של הרמב"ם ז"ל שהכריזו באותו מעמד
אגודת הרבנים דארצות הברית וקנדה.

אני רואה בחזון לפני עכשיו, בשעה
קדושה זו, את רבן יוחנן בן זכאי עומד לפני
אספסינוס אחורי שערי ירושלים ומתחנן:
"תן לי את יבנה וחכמיה!"

אני רואה את רבי יהודה בן בבא, יושב
בין שני הרים גדולים, בין אושא לשפרעם,
וסומך שם, תחת חצי האויבים, חמשה
זקנים ואומר להם: בני רוצו! והוא נשאר
מוטל לפני האויבים כאבן שאין לה הפכין,
ובעוד רגע הוא נעשה ככברה.

אני רואה לפני חבורות חבורות של
יהודים, פליטי חרב ופרעות, דור אחר דור,
דור אחר דור, מושכים והולכים בדרכים
וספרי תורה חבוקים בזרועותיהם. כמה
וכמה מתים לפני ארונות הקדש, בהגינם על
הקדוש להם, כמה וכמה צנועים ואנשי
מעשה, צדיקים נסתרים "עורכי גלות"
מרצון, גוררים ממקום למקום במקלם
ותרמילם, וכל אחר ספר קדוש וחביב לו
בתיק טלית ותפילין שלו, אני רואה מדורת
אש גדולה ונוראה, וקדושים מושלכים
באש, נשרפים על קידוש השם, על קדושת
התורה והאמונה. וכל אלו הקדושים הלכו
לקראת המות בשמחה ובצהלה והיו
נפטרים מחיי העולם הזה בשעה שצעקו
לפני יציאת נשמתם הקדושה – שמע
ישראל - ה' אלקינו - ה' אחד!

נודיין נא עתה רבנים נכבדים, בכח
נפלא זה של מסירת נפש, דבר לנו עם
מאשרים מתעים, ועם העם אשר מקלו יגיד
לו, נפגשים אנו עם מהרסי ומחריבי קדושת
המשפחה בישראל.

מאמר רועים מתעים

מאת הגר"י כהנוביץ' זצ"ל

נשיא אגודת הרבנים דארצות הברית וקנדה

(מתוך הספר לדור אחרון)

והמצאת תרופה זו בכל לבם הטהור ובכל נשמתם הטהורה. אבל גדולי ישראל בכל הדורות ידעו כי — אין עצה ותחבולה לזה. ולמטרה זו הוציאו גאוני הדור בשנת תרס"ח, ובפעם השניה בשנת תר"ץ, ספר מיוחד, וגאוני ישראל צדיקים ואדירי אמונה, התלימו פה אחד על פי ההלכה כי "אין תנאי בנשואין". וכמה גדול הכאב וכמה גדולה החרפה כשכבאו אנשים שאינם ראויים להורות הוראה בישראל, להתיר איסור אשת איש על ירי תקנה קלקלה נוראה נגר הש"ס והפוסקים, נגר ההלכה והדין.

תשובה נצחת ניתנה זה מאז לכל המתקנים בדת למיניהם, והיא אמיתית גם בנוגע לתיקון מסוכן זה. "אלה שהם כופרים ופוקרים ובהפקירא ניחא להו אינם שואלים, ואינם דורשים אפי' לבי"ד גדול, ואינם ממתינים לתיקונים, ואלה שהם שלומי אמוני ישראל, הולכים בדרכי התורה והאמונה, אינם מאמינים בתיקונים, ומכל שכן שלא ילמדו תורה מפי אלה שאינם רבנים כלל".

מלפנים היו "מורים" כאלה חכמים

התלמידים "מהסמינאר של הפרופיסר שכטר", הודיעו ע"י הועידה שהיתה להם בפאראקאוויי, כי מצאו תקנה ועצה חדשה לשחרר את הענוגות מכבלי העיגון.

באמת שאלת הענוגות איננה שאלה חדשה אצלנו. בכל העתים, בכל הזמנים ובכל התקופות היו רבני ישראל וגאוני מחפשים דרכים ועצות לתקנת עגונות בישראל. כל מי שיודע ידיעה חשובה בש"ס ובפוסקים ובחלק שו"ת, וכל מי שבקי בדברי ימי ישראל, הוא יודע כמה טרחו ויגעו גדולי הרוח בישראל לתקנת העגונות. אבל העצה והתקנה שהמציאו זה עתה המתקנים האלה מדעתם, אינה תקנה אלא קלקלה נוראה ומסוכנה שיש בכחה לעקור מן השורש את האיסור של אשת איש, ולהרבות ממזרים בישראל.

הכל יודעים עד כמה הרבנים של כל הדורות והתקופות היה לכם כואב ודואב על המצב המעציב והנורא של העגונות העלובות והאומללות והיו חשים בצערן הגדול מנשוא, ולוא אפשר היה להם למצוא להן היתר מן התורה היו מאושרים בתכלית האושר והיו שמחים על היתר זה

המתקנים האלה, באין להם כח ההבדלה, ובהמשך הזמן ישמעו בקולם, קול מסית ומדיח מדרכי ה' ומדרך התורה, ואם אלה יקבלו את התקנה שלהם בנשואין, אז יחללו את קדושת המשפחה, וירבו ממזרים בישראל.

לפיכך הגיעה השעה להוציא כרוז במחנה ישראל כי התלמידים מבית מדרשו של שכטר אינם שייכים לרבנות והוראה כלל וכלל. והם בכלל אלה שאמרו חז"ל "כל שאינו יודע בטיב גיטין וקדושין לא יהא לו עסק עמהם".

בלשכת "אגודת הרבנים דארצות הברית וקנדה", מתקבלים לעתים תכופות "כתובות" ו"גיטין" משלהם, ובאמת צריך לקרוע! כי יש מהם שמסדרים קדושין לאשת איש אם רק יש לה גט מערכאות, וגם לנשים שצריכות לחלוץ. אוי לנו שכך עלתה בימינו! ועכשיו הוסיפו סרה בתקנתם החדשה לתקנת עגונות שזהו באמת מעין פלגש בגבעה!

לפיכך על כל שלומי אמוני ישראל הנאמנים לכל הקדוש והיקר לעמנו, להתאזר עוז לגעור בשטן לבל ישטינו, ולהורות את בני ישראל להבדיל בין קדש לחול, בין טהור לטמא, בין בנין לסתירה, בין תקנה וקלקלה, ושידעו להבחין בין רועי ישראל על פי רוח התורה והאמונה, ובין רועים מתעים את העם בדברי הבל ועקלקלות לא באור התורה שבאוצר החיים, ושלום על ישראל.

המכירים את מקומם, ידעו בעצמם כי אין להם דעת בתורתנו הקדושה, ואינם ראויים להוראה כלל וכלל, והיו יודעים לעצור ברוחם החפשי בלי להתערב בעניני הוראה, ועכשיו "המורים" האלה מבית מדרשו של שכטר, הם אינם מכירים את מקומם וקוצר דעתם, והם בבחינת "אינם יודעים שאינם יודעים", ומעזיזים לצאת אל העם בתור פוסקים, ולהתערב בעניני איסור אשת איש החמורה, דבר שלא היה בישראל.

אכן עכשיו נודע הדבר כי "המורים" האלה, לא לאמונה גברו בארץ, בועטים ברבותיהם והולכים בעקבות חבריהם הריפורמים הקיצונים בסינסינעטי, וגם הם מקצצים בנטיעות הדת ככל העולה על רוחם וחפצם, מבלי שמוע אל שרי התורה וגדולי האומה המושלים ביראת ד' טהורה. והגיעה השעה לומר להם הסירו המסוה!! — חלילה לכם להקרא בשם רבנים, ומורי הוראה בישראל, אל תגעו בקודש, ואל תחללו את קדושת הרבנות בישראל!

והנה אם אין לדאוג לאלה מבני עמנו שיד להם בתורתנו הק', אלה שיודעים להבדיל בין קלא אילן לתכלת, בין יהודי חרד לדתו, ויהודי חפשי בדעות ומעשים, אבל אנו דואגים לחלק גדול מבני עמנו בארץ זו שרוחקים מידיעת התורה ומדרכי החיים של עמנו הקודש. אלה שבאמת אינם יודעים להבדיל בין קודש לחול, ואם אין דעת התורה הבדלה מנין!

לאלה אנו דואגים, שמא ילכו בדרכי

מאמר שלשה המה נפלאו ממני

(נדפס ב"הדואר", גליון כ"ו, תרצ"ה, וכן בספר "לדור אחרון")

מאת הרב יעקב לעוויןסאן

(לשאלת העגונה)

רב גאון, התפלפל בענין זה למצוא היתר על פי התורה, ואחרי הפלפול אינו סומך על עצמו. מפני שירא לקחת אחריות של חשש ערוה על שכמו והוא בא במשא - ומתן עם גאוני הדור שיצטרפו עמו לשאת בעול ההיתר על פי התורה כדי להתיר את העגונה מכבלי העיגון. והנה בשרונו פתאום הרבנים הקונסרבטיביים, שעלתה בידם לפתור את השאלה היותר חמורה ומכאבת, שאלת העגונה בישראל. לפי דבריהם, מצאו תקנה, ומביאים ראיה דוקא מן התורה כדי למנוע עיגון; תקנה כזו שנעלמה מעיני הרבנים והגאונים מאורי הדור. תוכן התקנה הוא לעשות תנאי ושליחות בעת סידור הקידושין וכתובת הכתובה, והשליחות תעשה על ידי האשה הנישאת בעצמה, כלומר הכלה העומדת תחת החופה, לה ינתן כח והרשאה מבעלה החתן לסדר גט בעדה על ידי בית דין מומחה אחרי שיעגן אותה.

פירוש הדבר: בת ישראל,

בשעת חדוות הנשואים, ברגע היותר מאושר בחייה, תכין את עצמה לדורון ולמלחמה, כדי להגן על עתידה נגד המיועד להיות בעלה שמסרה גורלה בידו, להפקיד בידה קמיע של שמירה נגד אהובה, בחיר נפשה המובחר שבמובחרים, המופקר שבמופקרים, המעגן שבמעגנים.

הענין שעליו אדבר במאמרי זה הוא ענין רם, שקיום האומה תלוי בו. והמידה היותר משובחת שנצטוינו בה בני ישראל מעת היותם לעם. טהרת הגזע, חיי המשפחה ותקנת בנות ישראל – בעלי התלמוד חרדו על אלה.

וגדולי הפוסקים, ראשונים ואחרונים, כתבו ספרים לרבבות כיצד להיטיב את מצב האשה האומללה "שלא תתעגן ותשב". וכללו כלל ידוע "בעגונה הקילו". תורת האישות היא התורה היותר חשובה לכל גאון ומפולפל. מספר גדול של תקנות נתקבצו בתורת ישראל. תקנות "משום צנועות ומשום פרוצות". ובכל זאת לא כל רב וגאון זכה שיתקבלו תקנותיו בענינים חמורים אלו הנוגעים לקיום הלאום, קדושתו וטהרתו, משום שטעות כלשהי בענינים אלה מרבה ממזרים בישראל.

רק יחידים בדורות זכו לתקן תקנות בחיי האישות ודבריהם נתקבלו לחוק. רבינו גרשם מאור הגולה, קהלת שו"מ בענין נדוניה (אבן העזר, סימן נ"ד) ותקנת קהל טוליטולה בדין כתובה (אבן העזר, קי"ח) היו האנשים הזוכים שזכו להכתב בספר החוקים של אומתנו. ומני אז פסקו התקנות, התנאים והפורמולאציות.

וכשנודמנה שאלת עגונה לרב, ולו גם

קדושת

הנישואין

קכג

עלול להרעיל את לב הכלה ולהשבית את שמחתה!

פליאה דעת ממני כיצד אפשר להציע דבר שכזה! אהיה מה שאהיה, רב או יהודי של כל השנה, הרי זה נגד הרגש היהודי ונגד רגש הרחמים!

שנית, וודאי הבינו המציעים, שתיקון זה הנוגע בעריות - ענין מסובך הוא בפלפולים דקים מן הדקים. ודברים כאלה אינם נעשים ואינם מתקבלים באומה בלי הסכמת גדולי תורה הידועים באומה.

...

ושלישית, רוצה הייתי לדעת בשביל מי נתקנה תקנה זו? העגונות שנתעגנו כבר, הרי לא תוושענה מן התיקונים, מפני שהן כבר נישאו שלא על פי ההמצאה החדשה. ואם כן, הם דואגים לעגונות בעתיד, העגונות שעדיין לא באו לעולם. ועל זה יש לי, כמדומני, עצה הגונה בלי פלפולים ובלי מלחמות. והדרך היא דרך ישרה, שכדאי לנסותה, וזוהי: לחנך צעירים יותר טובים, ללמדם ולנטוע בלבם את תורת המוסר הישראלי ותורת חיי המשפחה האידיאליים וקדושת חיי נשואים בישראל. אולי על ידי אמצעי פשוט זה יעלה בידם ובידינו להציל בנות ישראל מעיגון. הלא כה עשו חכמינו בעלי התלמוד: הזהירו והזהירו, להזהר בכבוד האשה, "לאהוב אשתו כגופו ולכבדה יותר מגופו". ולהטפת לקח כזה אני מבטיח אותם, ששיגו עזר והסכמה מן העם ומן הרבנים החרדים שיוקרו ויכירו פעלם ותועלתם בעם.

ואם יאמר האומר, שאין הוא מאמין כי

אין אני רוצה לדבר בזה מצד ההלכה, כי מי אני, שאמלא אחרי דברי מאורי ישראל, גאוני התורה, שיצאו במחאה גלויה ובקנאת ה' וקנאת תורתו נגד התיקון וההצעה הנזכרת. ודברי הגאונים הנזכרים ופסקיהם הם אצלי תורת אמת שאינה צריכה להסכמתי.

במאמרי זה אני חפץ רק להציע לפני הקוראים את דעתי והשקפותי על התקנה הנזכרת מצד הנימוס, שכל הישר ונקודת דרך-ארץ.

ושלשה המה נפלאו ממני:

ראשית, אין אני יכול להבין את ההגיון של המציעים. הם הרי אנשים מודרניים, מסיימי אוניברסיטאות, אשר למדו את תורת האתיקה והאסטיטיקה, איך אפשר שאנשים כאלה ינהיגו מנהג גרוע כזה וימצאו סמוכים למנהגם בתורתנו, תורת הרחמים ותורת היופי, להשבית מעט העונג של צעירים וצעירות?

בנינו ובנותינו, החולמים על הרגע המאושר בחייהם, רגע כניסתם תחת החופה, שוכחים באותו רגע תלאות תבל וצרות החיים, ולפני עיניהם ודמיונם מרחפים רק מלאכי השרת, מלאכי השלום.

והנה באותה שעה גדולה וחגיגית יבוא מסדר הקדושין ויטיל עליהם מרה. הוא יספר להם על דבר בוגדים ומעגנים הממררים חיי האשה. ואפשר הדבר שגם החתן העומד עתה תחת החופה הוא אחד מאלה. ומחשש זה יש צורך, בתור הגנה, בכתב מיוחד ובשליחות מיוחדת בשעת רצון זו. האין הדבר נורא! האין מנהג כזה

ועל כן, בשם תורתנו הקדושה ובשם שלום עמנו וטהרת גזענו, אני אומר: הרפו מתקונים בדת! אלה לא יעלו ולא יצליחו. דברים כאלה נכנסים בגבול גדולי התורה וגדולי הוראה, לבם הם כואב על גורל האומללות ועושים כל מה שאפשר להצלתן והקלת גורלן. והכל בהתאמה והסכמת לדת. יעשו המציעים את שלהם ואל יכנסו בגבול אחרים. ושלום אמת יהיה עלינו ועל כל ישראל.

אפשר להרים רוח בנינו ובנותינו ולנטוע בקרבם את המוסר היהודי - הרי יחטא לעמו. כי אנו מאמינים באמונה שלמה בקיום האומה ועתידה, שיום יבוא ושבנו בנים לגבולם, גבול התורה והמסרה היהודית, ומדוע נבחר לנו דרך עקלקלות ל"הקציע" את הדת כדי לסגלה לרוח הבוגדים ופריצי הדור בשעה שיש דרך יותר קרובה, דרך של שלום, לקרב את בנינו אל דתנו ?

מאמר "פרשבורג – פראג"

מאת מהר"ם שפירא מלובלין זצ"ל

(נדפס בספר היובל למהר"ם שפירא מלובלין)

ולהתאימו לסביבה הלא-יהודית. הרבה מן ה"מתקנים" האמינו בטעות, שבגמישותם וותרנותם יעלה בידם לרכוש לבם של החוגים הכי-רחבים ולהצילם מטמיעה ושמד ר"ל. אך לא כן דמו מנהיגי ישראל המושרשים והמוצקים באמונה. הם לא נתנו את עצמם להתעות ע"י רוח – הזמן המתעה וקראו באומץ – לב ובגאון: לא! אסור לתת מקום לחצאיות והתפוררות, לא פשרה ולא ותור, אנחנו רוצים לקיים את המלא והשלם ולתכלית זו נלחם ונעבד במסירות נפש ועוז.

פרשבורג ופרג היו אז למרכזים, שבהם התרכזו אותם שני הצדדים הנלחמים, כדי באמצעים שונים להטיב מצב היהדות.

בפרשבורג נתקלה מלחמת תנופה של ההשכלה בחומה הבצורה והחזקה כברזל - באישיות הסלעית של ה"חתם סופר" ז"ל.

לפני מאה שנה בערך נלחמו ביהדות שני זרמים שונים; האחד מתון ופשרני והשני חזק ושונא-ותור. שניהם הדגישו, כי רק טובת העם והדת לנגד עיניהם. לזה שעמד בצד והביט במלחמה, קשה היה להבחין ולהגדיר את הצדדים הלוחמים. חסרה לו הבהירות הפשוטה שידע לאיזה מן הצדדים להצטרף. אך לנו היום, מפאת הרחוק בזמן, נקל להוציא המסקנה. ספר תולדות התפתחותם כבר נחתם ופרותיהם אחריהם מאפשרים לנו הסך-הכל.

פרשבורג ופרג – שתיהן יצא שמן בעולם היהודי ונתפרסמו בגלל רבניהן וגדוליהן וחי הצבור היהודי המפכים בהן.

אך כשבא זרם העת החדשה, התחלת תקופת ההשכלה, מצאו הרבה ממנהיגי ישראל לנכון, לחוב קדוש לשנות אופי החיים היהודיים, ל"תקנו", להפיג טעמו

קדושת

בסיסמתו "חדש אסור מן התורה" כלה עד אפס כל נסיון ל"תקן" את התרבות הישראלית.

גם בנו ומלא מקומו, ה"כתב סופר", לא שנה אף קוצו של יוד מתורתו הקדושה של אביו: יקוב הדין את ההר!

לא כן בפרג. תנועת ההשכלה מצאה פה לפני מנהיגים מתונים, שהיו בטוחים ששום התנגדות לא תועיל לעצור בעד הרעה. סיסמתם היתה: שמאל דוחה וימין מקרבת;

הם אמרו בנפשם, שאין לך אמצעי טוב מליטול כלי-זינה מידה של זו; הם דמו כי בפשרנות יעשו את הריפורמים פחות מזידים ומשחיתים. **ומלאי מקומם של אלה כשי"ר (רפפורט)** וכו' כבר מצאו לנחוץ ללכת צעד אחד הלאה משביל הזהב של הראשונים, כי תאות - הממשלה של המשכילים התגדלה במשך הזמן. ראפפורט וסיעתו כתבו בלשון מובנת בכמה אופנים, שאפו למצוא חן בעיני כל, ועל הכל מצאו תירוץ: הוראת שעה שאני.

וכך התלקחה המלחמה בין בעלי "חדש אסור מן התורה" ובעלי "הוראת שעה שאני". וכל צד היו לו סניגוריו ומתנגדיו.

היהדות הפולנית, בהיותה רחוקה משדה המלחמה, הביטה אל המתאבקים במזרח אירופה וחכתה ל"מי ינצח".

ומי נצח?

יאמרו התוצאות והמאורעות ישפטו. בעברי במסעותי, לתעמולת יח"ל, מפולין לוונדונה היתה לי ההזדמנות לבקר את

הנישואין

קכה

פרשבורג ופרג ולסקור מצב החיים היהודיים בהמה.

אם פרשבורג מתגאה בגדוליה וצדיקיה הנחים ב"בית החיים שלה", יכולים גם גדוליה וצדיקיה הקדמונים לא-פחות להתגאות בפרשבורג דהשתא. הגדולים ההם הנם בני אלמות בעבור חדושי התורה הנאמרים בשמם, שפתותיהם דוכבות לא רק בקבר כ"א גם בחיי הדור הזה. **עוד היום שונים בפרשבורג מה ששאל מהר"ם ברבי ז"ל ומה שהשיב ה"חתם סופר" ז"ל.** ואם אנחנו בפולין יודעים לספר הרבה מחריפות המהר"ם איגרא ז"ל, יודעה הרבה יותר היהדות הפרשבורגית לספר מצדקתו, כי מטרתה היא לסדר אופי חייה על פי דוגמת גאוניה.

על כל צעד וצעד אתה מוצא את הדופק החי של היהדות. פה אתה מוצא חדר-השעור של ה"חתם סופר", שלומדים בו מאות בחורים תלמוד ופוסקים; שם תמצא מנינים קבועים עוד מזמן מהר"ם ברבי ומהר"ם איגרא ז"ל. **קשר אמיץ פה בין החיים ובין אלה שהלכו לעולמם.**

במשך העת הרבה השתפר והשתלם על יסוד הישן; הרבה מוסדות צבוריים נוסדו, ביניהם האכסניא המפורסמת ובית-מלון לתלמידי הישיבה.

ומסורת החתם-סופר עוד היום הזה הנה גורם עיקרי וגדול בחיים.

בשעה השנית אחה"צ אתה נכנס בקרון המהיר, הנושאך פרגה, ובשעה התשיעית בלילה הנך שם. כמובן, אתה רוצה לראות את פרג היהודית. ונותנים לך תשובה כי

שמגיע לשלשים וחמשה אלף.

כמובן, הבעל-לוי שלך רואה תיכף כי אינך שבע-רצון מזה והוא נחפז להודיע לך, כי שכח להראותך חדשה נחוצה. הוא חפץ לטשטש הרושם הרע והוא מראה לך פלאים הסטוריים: הנה הקהלה היהודית ועל בנינה שעון עם אותיות עבריות.

כן. זהו הצרה בפרג היהודית: **השעון הולך קדימה... ומראה עברית, אך החיים מראים פנים שונים לגמרי.**

ה"חתם סופר" נצח!

תמונת מאורם של ישראל רבי מאיר שפירא מלובלין זצ"ל

רבי יהודה מאיר שפירא מלובלין זצ"ל (תרמ"ז – תרצ"ד)

כיהן ברבנות בכמה ערים גדולות, גלינא, סאניק, פיעטרקוב, ולובלין, ייסד את ישיבת חכמי לובלין, יזם וחולל את רעיון הדף היומי בעם ישראל, חיבר כמה ספרי הלכה ופרשנות נודעים, ובראשם ספר שאלות ותשובות אור המאיר. יהי זכרו מאיר!

מאמר "ברית הנישואין"

מאת מרן הראי"ה קוק זצ"ל

(מתוך עין אי"ה, שבת א עה)

לא להיות מהיר במעשה התיקונים, כי בבקשת התיקון המהיר אין דרך כי אם לבלע ולאבד הדרכים הישנים, לאבד הטוב עם הרע. אמנם, הדרך הזאת נמצאת היא במקום שאין צד יותר נאות, אבל חלילה שתהיה דרך כבושה.

טהרת הטומאה שבכלים, אמנם אפשר על-ידי שבירתן, ודאי כיון שבטל שימוש טומאתן בטלה, כמו כן בכל דרכי השימוש האנושיים שמגרעות וטומאות דבוק בהם, ודאי בשבירה חלוטה יטהרו. אמנם, שבירה חלוטה תאבד את הכחות הרעים מהמציאות, ואת הטובים גם כן תחליש ותקטין. וכן בסדרי החיים של החברה, המאבד ושואף להרס בזעף על-מנת לתקן בחפזון, יאבד רב טובה.

רושם גדול בהרחקה מזה הדרך של פחז כמים, נמצא בגזירת טומאה ישנה, למען לא יהיה זה הדרך מורגל להטהר מן הטומאות על-ידי שבירת כל הכלי וביטול שימוש, אע"פ שיעשהו כלי אחר מחדש, לא טוב הוא לאבד כלים בשביל הטומאה שבהם על הסמך לבנותם בצורה חדשה, כי אם טהרת מי חטאת היא עושה דרכה במתינות בהזאת שלישי ושביעי, מטהרת את הטמאים מצד ההסכמה להכנע לחפץ עליון הגנוז ונעלם מעין כל צופה. המצוה האחת שנאמר עליה ביחוד חקה חקקתי גזרה גזרתי אין לך רשות להרהר אחריה. מטיפים של אורה בהאמונה האמיתית שכל המגרעות עומדות הנה להתקן, גם הרעה היותר כוללת ונוראה, מר המות, הנה הוא עומד להראות כי הוא טוב מאד, ולהתקן

אין לנו באנושיות דבר נקדש וראוי להיות מרומם כקדושת קשר ברית הנישואין, על כן התורה השלמה רצתה להדריכנו, שלא על-ידי כפיה ואונס יבנה בית ישראל, כי אם ההכרה הפנימית הנכנסת בנפשות קדושות להכיר מה גדולה ונערכה היא הברית הקדושה של הנישואין, (מלאכי ב יד): "כי ד' העיד בינך ובין אשת נעוריך". על כן התירה תורה הגירושין.

אמנם, כאשר נתמעטו הכחות המוסריים, וקשר הקדושה של ברית הנישואין התרופף, הנה ראה שמעון בן שטח שראוי להשתמש להעיר את קדושת הנישואין ולחזק מוסרותיה, שלא תהיה קלה בעיניו להוציאה, על-ידי השימוש בכח גרוע, בכח הקמצנות וחשבון חיסכון של כסף, ותיקן כתובה לאישה. אמנם כך היא המידה הנלמדת ממדותיו של הקב"ה, שלא לבזו לכל דבר, ושלא להקטין כל כוח היותר שפל, ומכל-שכן שלא לחפזן באיבודו, כי אם לצפות לזמן אשר יוכל להשתמש לדבר נשגב ונעלה. וזה כבר חקק השם יתברך, שאחר-כך, כאשר על-ידי הכח הפחות יעשה הדבר הנשגב, ילך הדבר הנשגב בנתיבה הראויה לו. קשר הנישואין, שאמנם בהמון נתחזק על-ידי האמצעי המגושם הזה של קימוץ כסף הכתובה, מכל מקום פועל הוא אחר-כך להרשים יפה את תפארת הקדושה הראויה לו כפי מידתו.

על-כן, לא להרס ולבלע ראוי שתהיה המגמה של החפץ בתיקון עצמו בפרט ובתיקון עולם בכלל, בסדרי החיים המלאים להם מומין וחסרונות רבים, כי אם

הוא, מאריך אפו וצופה לרשע וחפץ בהצדקו, ומסבב עלילות שהכל יוחזר לטובה ולברכה, ואין ראוי לטהר כלים בשבירה כי אם להזהר בגדר מי חטאת, המטהרת אפילו הטומאה היותר גדולה ומהפכת לטובה.

ומה מכוונים הם הענינים שאירע מעשה כזה בבית המלכות, שעל-פי הרוח השורר בעת של פרעות ומהפכות כימי שמעון בן שטח, שהיה צריך תיקונים נמרצים כמו בעניני התורה שתלה שמונים נשים ביום אחד להוראת שעה, וכמוהן בהליכות הממשלה כעדות סופרי דברי הימים, היתה הנטייה למהפכה של סדרים כדי לטהר ולתקן נטיה טבעית, עד שמצד הרוח השורר בבית המלוכה, שברו את הכלים כדי לטהרם. אמנם חכמים הורו שדרך זה יוכל להחזיר גם כן לטומאה ישנה, ורק על-פי דרכה של תורה לטהר ולתקן בהארכת זמן ושמירת הכלי בשמו ושלמותו ילך התיקון הכללי במהלכו, ודרך זה ראוי להרשם בהנהגת הממלכה גם-כן.

וכמה מסוכן הוא הדרך של הריסות הסדרים הישנים והחרכתם בשביל להביא איזה תיקונים נחוצים, כי בהתפשט מנהג כזה יקומו ממחבואם כל עז פנים וכל ריק ופוחז, ויתנשא להעמיד חזון במה שישלח יד בכל דבר מתוקן ומקובל, עד שהטהרה הרצויה ההולכת בדרך התורה היא חלילה תבטל מפני פחזות הפוחזים וההדיוטים הקופצים בראש. משום גדר מי חטאת נגעו בה, להשריש יפה יפה כמה אנו חייבים להזהר שיהי' דרך התיקון בשמירת כל דבר העומד, ובהחזרה לטובה ולטהרה כל רע וכל טומאה מצד הכח הצפון והנעלם בעמקי גנויה של תורה בדרך שלום ואמת, (משלי ג יז): "דרכיה דרכי נועם וכל נתיבותיה שלום".

כולו, שהוא אות על כל הרעות הפרטיות שהן רק סעיפים ממנה.

אמנם, דרך התיקון הולך הוא דרכו לאטו, יען שהוא איננו מאבד את הכחות הישנים עם סדריהם כי אם מהפכם לטובה ולברכה, באשר בכל כח היותר שפל הוא משתמש להעלותו להיות לסעד לדברים קדושים ונעלים. זה אנו רואים בטהרת מי חטאת, בהערה שמטהרת אפילו טומאת מת. כלומר שמבארת שיתגלה לפנינו אור עולם כזה וסדרי חיים כאלה, שנשכיל שגם החסרונות הרעים שהם גורמים המות וההפסד גם הם יטהרו, ואיכה זה נרצה בדרך תיקון פתאומי של הירוס ואבדון.

על כן שמעון בן שטח, שמצא לפניו נכון להשתמש בתכלית הפחותה של חשבון אקונומי לדבר נשגב כקדושת הנישואין במה שתיקן כתובה לאשה, הוא מצא גם כן לגזור טומאה ישנה משום גדר מי חטאת, להשריש בלבבות כי דרך התיקון של השחתה ובילוע, של שבירה ואיבוד, אינו ראוי, גם כי זה הדרך אינו בטוח מטומאה ישנה, ואם יאבד לשעה את הכחות הרעים, עוד יתנערו וישאפו להתרומם ולחזור לסורם.

אבל התיקון הבטוח והמלא הוא ההחזרה לטובה, שהוא בא בתיקון של מתינות, אותו התיקון שיסד בו צור עולמים לשכלל את הבריאה כולה, לטהרה מכל טומאותיה, להחזיר כל כח רע ומפסיד לטובה מלאה וקיימת. (ישעיהו יא ח): "ושעשע יונק על חור פתן ועל מאורת צפעוני גמול ידו הדה, לא ירעו ולא ישחיתו בכל הר קדשי כי מלאה הארץ דעה את ד'".

למדנו ממוצא דבר, שאין שום כח פחות בעולם שאין משתמשים בו לתכלית הטוב והקדושה, וע"כ אין ראוי למהר(ס) בהירוס ע"מ לתקן. וכך היא מדתו של מקום ברוך